

SZEGED NÉPE.

TEMESKÖZ NÉPKÖLTÉSE

GYŰJTÖTTE

KÁLMÁNY LAJOS.

II. KÖTET.

ARADON,

NYOMTATTA RÉTHY LIPÓT ÉS FIA.

1882.

SZEGED KÖZÖNSÉGÉNEK

NÉPKÖLTÉSÜNK PÁRTFOGÓJÁNAK

HÁLÁVAL ÉS TISZTELETTEL AJÁNLVÁ.

BEVEZETŐ.

A nép-törzsökök sajátságainak megjelölésére mindenkor becses adatul szolgál a tőle eredő, de más viszonyok között élő nép-ág megismerése. Új viszonyok között a nép egyik-másik sajátsága sokkal erősebben nyilvánul s így jobban szembe tűnik, mint a megszokott, rendes állapotban. A más népek között való élés mutatja meg leginkább a nép életrealitását, sajátságainak minőségét. Mentül nehezebb valamely nép helyzete, annál jobban próbára van téve, de annál kiválóbb helyet foglal el a népek között, ha emberről megállja helyét.

Ily, Szegedről elköltözködött népet akarok ezúttal gyűjteménnyel ismertetni, nem pusztán vér szerint, hanem lélek szerint is hozzánk tartozót: Temesköz magyar nyelvű lakosságának egy részét. Tudtommal ez az első eset, hogy meghatározható, magyar törzsekből más tájakra hajtott nép-ágot részletesen ismertetünk s hogy ezt tehetjük Szeged sz. kir. város közönségének köszönhetjük.

Szeged közönségének áldozatkészsége fölött már az első kötetünk megjelenése után elismerését fejezte ki a hirlap irodalom:

„Szeged hazafias közönségén kívül a város tanácsa is... hozzájárult a... munka közrebocsájtásához. Ezért valóban megérdemli az elismerést. Uttörő Szeged tanácsa e téren. Vajha példája követésre találna.“ (Pesti napló. 1881. 153. szám.) „A gyűjtemény Szeged sz. kir. város tanácsának gyámolításával jelent meg... Szeged városa e bölcs határozata... áldozatkészsége által... dús kamatokat nyert (Hon. 1881. 154. sz.) — „Szeged város dicséretes áldozatkészsége folytán látott napvilágot... Az irodalom és tudomány hátlára lesznek kötelezve a derék magyar város iránt... ha lehetővé teszi... a kiegészítő kötetek megjelenését.“ (Koszoru. VI. kötet 187.) És így tovább, elismeréssel adóznak mindannyian.

A hátlára, és a köszönetre melyről a hirlap irodalom szól, Szeged közönsége iránt legelső sorban én vagyok kötelezve. Nem is késem kedves kötelességemet nyilvánosan is kifejezni. Hálával telt kebellem mondok köszönetet Szeged közönségének népköltésünk megmentésére hozott áldozatjéért s csekélységem iránt tanúsított jóakarataért. Ővé az érdem, hogy gyűjteménnyel az irodalomnak és a tudományosságnak szolgálatot tehetek.

A mult század második felében, Mária Terézia, még inkább II. József uralkodása alatt vérző szívvel mondhatta el a magyar, hogy nem leli honját hazánknak azon a tájékán, melyet északról a Maros, nyugatról a Tisza, délről a Duna, keletről meg Erdély havasai vesznek körül. Mert a török dúlás következtében kipusztult Temesközt telepítői mindentéle néppel hajlandók voltak telepíteni — csak magyarral nem. Sötét kor ez, sötétebb a sírnál! melyből hitünk szerint lesz föltámadás, de hogy a magyar Kánaánon valamikor még számot tevő magyarok is lakjanak, erről akkor, ki a telepítést figyelemmel kísérte, még csak nem is álmodhatott. „Már III. Károly ideje óta kimondott elv volt, egyedül katolikusoknak, lehetőleg nem magyaroknak . . . engedni a megtelepedést“ (Szentkláray Jenő: Száz év Dél-Magyarország újabb történetéből. I. 185.) Mi későbbben oda fejlődött, hogy települhetett német, szláv, oláh, franczia, spanyol, ha kellett cigány is, a mint Temesvármegye Márosmellékén és Lugos vidékén telepedett is, csak magyarnak volt megnehezítve a magyar Kánaánra jönni. „Még a muszkát is sívesebben látta a császár (II. József) birodalmában lakosnak, mint a magyart. Van rá példa, hogy József fényes fejedelmi ígéretekkel édesgette az orosz alattvalókat Dél-Magyarországra.“ Ha magyar folyamodott települő engedvényért, nem kapta meg: mert „magyar gyarmatosok számára sehol sincsenek telephelyek Dél-Magyarországon“ (Szentkláray i. m. I. 450. —) Annál több volt a többinek.

Mégis a mire Temesköznek mult században élő, magyar ellenes telepítői még csak gondolni is irtóztak: hogy a tenyerükön hordozott, velünk ma sem a legbarátságosabban élő ráczok és a rokon érzésű svábok mellett magyarok is fognak egykoron élni — mi megértük.

Került a hazának népe, mely lehetetlent nem ismert, — mely elütött Temesköz többi szomszéd magyarjaitól, kik tétlenül vesztegeltek, — s várva várta az alkalmat, hogy Temesköze lépessen, hogy újra magyar szó hangozhassék a magyar Kánaánon, s ez a nép — Szeged népe.

Bízott erejében, hogy el nem enyészik a magyar szót nem ismerő földön, hogy nyomokat hagy, hogy hivatásának megfelel. Erejében nem csalatkozott, célját részben elérte. A mit tett saját erejéből tette, hiszen, mint fentebb láttuk, ápolgatásra nem számíthatott, hanem annál több eléje gördítendő akadályra.

Nem jött ismeretlen s idegen földre. Mint életre való nép Maroson, Tiszán, Dunán egyaránt kereskedést folytatott; ősei meg már a 14. században bírták Temesköz egy részét.

Népünket is ismerték Temesközön :

Tisza-Hegyes rác lakosai ma is remegve emlegetik a Szegedről jött kuruczokat, kik között legrettegetlenebb volt Kis Misa. Oly bátor, hogy egymaga egész csordát elhajtott tőlük. Fent is maradt emléke. Ha Tisza-Hegyesről ráczok járnak Szegeden s a barmot Temesköz felé nézni látják, eszükbe jut Kis Misa. Szerintük azért néz a barom Temesköz felé: mert Kis Misa elhajtotta jószágától való s visszakívánczik.

Települése rendszeres s fokozatos. 1743-ban még csak Százegyháza körül lakik, hol plébánia van, hova Szeged sz. Ferencz rendű szerzetesei járnak ki az egyh. szertartásokat végezni. 1774-ben Tórvárt szállja meg, a kezdet nehézségein túlesve pedig beljebb és beljebb vonul Temesközbe, s valóságos népvándorlást kezd meg elannyira, hogy az 1776. évben, mint Szentkláray írja, „Török-Becsére, Tordára, Kanizsára, Orosziba és Csókára szegedi magyarok jöttek.“ Előbb tehát csak kevesen hagyják oda szülőföldjüket s nem is messzire, Szeged szomszédságába mennek, de későbbben, a mint alkalom nyílt, nagyobb számban beljebb és beljebb nyomulnak.

Mint fentebb láttuk : Temesköz telepítői mit sem akartak a magyarokról tudni; ezen az úton tehát népünk czélt soha sem érhetett volna. Más útát kellett választania. 1781-ben a kincstár birtokainak egy része eladásra került, Szeged megveszi a Szőregről nevezettet, mások, többnyire idegenek, más jószágokat s a vett birtokokon magyar falvakat telepítenek.

Igy települt ezután népünk egy része Roth József meghívására 1780—83-ban Ó-Szt.-Ivánra, 1782-ben a csókai uradalomhoz tartozó Monostorra, továbbá Rábéra, Klárafalvára, Deszkre, Majdánra, Keresztúrra, Kis-Bébára. Hihetőleg ekkor jött Morotvára is, mert Morotva 1787-ben már mint virágzásnak induló község ismeretes. Vedres István, Szeged fia pedig Vedresháza nevű népünkből települt falut szállít 1808-ban. Csakhogy ezekben a telepítésekben sem volt köszönet. Vízjárta földekre jöttek s az uradalmak oly terheket is róttak rájuk, minőket nem voltak kötelesek viselni. (Szentkláray i. m. 448. — és „Protocollum Visitationis Canonicae parochiae Szőregh.“) Ebben az időtájban szállotta meg népünk Padét, Szajánt, Jázovát, Hodicsot, Tisza-szt.-Miklóst is, mint ezt alább látjuk.

Népet valóban megismerni csak úgy lehet, ha nem csak jelenét, hanem multját is ismerjük. Nekünk pedig kötelességünk is bebizonyítani, hogy gyűjteményünk elnevezése: Szeged népe jogos és megingathatatlan alappal bíró elnevezés. Ezért az oly község lakossága eredetének kimutatásában, melynél másra, mint az anya-

könyvekre nem hivatkozhatunk, kénytelenek vagyunk ezek alapján bizonyítani be állításunkat.

Szaján és Padér k. plébánia I. számú anyakönyvéből vesszük az adatokat. Az anyakönyvekben találjuk meg leghívebben minden nép eredetét, feltéve, hogy az anyakönyvvezető figyelme ennek a megjelölésére is kiterjedt.

Mielőtt a családoknak családnevük szerint való eredetét bemutatnók, érdekesnek találjuk az irányt is megjelölni, melyben népünk húzódott. Kezdetben Szegednél kelt át a Tiszán, Szőregen, Majdánon keresztül húzódva ágazott kétfelé. Az egyik rész Monostornak tartott s ez az ág lehúzódik Nagy-Bécskerekek alá, a másik rész Kis-Orosz felé vonul s ma már Versecz alatt van. Későbbben azonban, mikor már valóságos népvándorlássá fejlődött a kezdetben csak szállingózás névvel illethető népmozgalom, mint az okiratokból látjuk, eggyesek más irányt követtek.

Némelyek máshol vélték szerencsájüket feltalálni, ezért csak kerülőkön jutottak Temesközre:

Igy a Kajári család Szegedről Győre (az okiratokban még Gyöv), innen Kistelekre s úgy ment Morotvára. A Palatinus-ok egyik ága Szegedről Győre, innen Padéra, ezután Morotvára; a másik ága Szegedről Földeákra, innen Morotvára; a harmadik ága Szegedről H.-M.-Vásárhelyre, azután Győre innen Morotvára; a negyedik ága pedig Szegedről Kecskemétre, innen Morotvára vándorolt. Mások úgy látszik Temesközbe indultak, mint a Tót család is, de nem Szegednél kelték át a Tiszán, hanem Adánál, Zentánál, M.-Kanizsánál.

Most már tehát Szeged, M.-Kanizsa, Zenta, Ada azáteljük a Tiszán. Hogy miért húzódtak némelyek Bácskán keresztül Temesközre? könnyen megfejtethető. Bácska említett községeivel átellenben Temesközön: T.-Kanizsán, Csókán, Padén ekkor már Szeged népe lakott. Kinek merre lakott a rokona, arra ment.

Morotvával kezdjük az anyakönyvadatait elősorolni. Emeltettük, hogy 1788-ban nagy, magyar község volt; de 1832-ben már elpusztították, ma mintegy 300 lakossal bíró puszta.

Szegedről jöttek (a ritkított betűkkel nyomott nevet viselő családok a városról a többiek a tanyákról valók:) Ábrahám, Baranyi, Barna, Barta, Bera, Berta, Bécai, Bogdány, Bogdány, Csukonyi, Csukonyi, Dávid, Dohár (ma Dohar), Dóra, Eszter, Faragó, Förgeteg, Gera, Gobi, Harangozó, Horvát, Horvát, Kapornai, Kecskés, Kérges, Kovács, Kónya, Kormányos, László, Márkua, Nagy, Palatinus, Palatinus, Révész, Szabó, Szarvák, Szarvák, Szeles, Szeles, Tószögi, Törköly, Vas, Veres, Zombori. (44.)

Szeged népéből valók, de nem közvetlenül Szegedről jöttek a következők: Barna, Farkas, Gombi, Ikládi, Kajári, Káposzta, Kelemen, Palatinus, Pozsa (ma Pósa, más nevén Zombori.) Tót, Vas, Zsóter. (12.) Összesen 56.

Mint minden nagyobb településnél szokott történni, hogy a tele-

pülökhöz más törzsekük is csatlakoznak, hasonlóképpen találunk itt is néhány ilyen: Alsó-azt.-Györgyről: Sáros, Félegyházáról: Hegedűs, Szalai, Kecskemétről: Kormos, Kis-Terennéről: Forgács, Ladányról: Szalkaj, Makóról: Ács, Mező-Kövesdről: Kártyás, Szegvárról: Lajos, Zentáról: Bartók. (10.) Ezt a számot: 10, még kisebbíteni is lehetne, de így sem bír jelentőséggel, miután míg a Szegedről származó Bera, Horvát, Palatinus, Szarvák stb. nevet több család viselte, addig ezt a 10 családnévet, a Sipos kivételével, csak egy-egy család, némelyiket meg nótelen ifjú.

Morotva szomszédságában van Padé, 1780 körül kezdték a magyarok megszállani, de ekkor még alig voltak néhányan.

Szeged népéből valók: Csanádi, Horvát, Komlósi, Kovács, Magyar, Nagy, Szabó, Szűcs, Tombác, Tót (10.)

Máshonnan valók, és pedig: Adáról: Kovács, Gutáról (Pozsony megye.): Matula, Marosvásárhelyről: Győri, Trencsén vármegyéből: Kelemen (4.)

Padé lakosságának szaporodását századunk elejére kell tenünk. Ekkor húzódtott népünk ide a szomszéd községekből. A legtöbben azonban 1832 körül települtek le Morotva lakosaiból. Morotva lakosainak eredetét fentebb láttuk.

Jázov a és Hodics egymás mellett terülő községek. A lakosok száma a 800-at nem üti meg, melyből Hodicsra csak $\frac{1}{8}$ esik. Hodicsot csekély számú lakosságánál fogva s miután Jázovával majd hogy össze nincs forrva, az adatok megjelölésében Jázovával jelöltem. Népünk letelepedésének idejét e helyen 1810-re tesszük, mi által csak annyit akarunk mondani, hogy e körül jöttek nagyobb számban ide, mert néhány családot találunk már itt népünkben 1800 körül is.

Szegedről telepedtek: Balog, Biczók, Bezdán, Cseh, Czirok, Dicsó, Faragó, Fenyvesi, Fodor, Hegedűs, Ilia, Jaksa, Kerepesi, Kérges, Kis, Kónya, Lőrincz, Margit, Mészáros, Pap, Pózsa, Pozsár, Savanya, Sári, Simon, Somogyi, Szabó, Szécsi, Szél, Sziráki, Tarka, Tót, Varga, Vastag, Zsódos. (35.)

Szeged népéből, de nem egyenesen Szegedről, hanem leginkább Szőregről, Keresztúrról, Tóbárról s a szomszéd községekből valók: Ambrus, Bálint, Bódi, Csillag, Fekete, Gera, Hódi, Horvát, Juhász, Kádár, Kertész, Kocsis, Lakatos, Lévai, Márton, Mészáros, Molnár, Sándor, Simon, Süli, Szabados, Száz, Szemerédi, Szóke, Víg, Urbán. (26.)

Eredetüket nem bírtam kifürkészni, de nálunk nagyon ismeretes nevek: Bognár, Bús, Csordás, Kapás, Korom, Lepedő, Oláh, Rác, Somodi, Sörös, Szarka, Szenes, Zsiga. (13.)

Itt 61 (35+26=61) családnévet birunk felmutatni mint olyant, melyet a telepedés korában népünk visel, 13 pedig kérdéses.

Tisza-Szent-Miklóst 1803 körül szállta meg népünk. Szép számmal jöttek folyvást Szegedről s a szomszéd községekből, míg 1836 körül azután egészen megszorodott.

Szegedről valók: Acsai, Balog, Baróczi, Berta, Bezdán, Bodor, Bönde, Deák, Faragó, Farkas, Galambos, Gábor, Juhász, Horvát, Kerepesi, Kis, Kispéter, Krabót, Lábadi, Lippai Lőrincz, Margit, Pap, Rúzson, Simon, Szeles Sziráki, Szóke, Tót, Tombác, Vófény. (31.)

Szeged népéből valók, többnyire Tordáról, Kis-Oroszról, Csókáról, Szőregről, és a szomszéd községekből: Acsai, Ágoston, Bacsó, Balog, Barna, Bálint, Bodor, Bodri, Borsos, Bozóki, Cseh, Csikós, Domonkós, Dóczy, Faragó, Farkas, Fehér, Fekete, Galambos, Gábor, Gál, Gombi, Gyepes, Hajcson, Hallai, Horvát, Hódi, Juhász, Kerekes, Kerepesi, Kis, Kocsis, Koczka, Kormányos, Kovács, Ladányi, Lele, Lengyel, Lévai, Lótos, Ludányi, Magyar, Margit, Márton, Mészáros, Nagy, Pakai, Pintér, Rúzsa, Rúzson, Simon, Sós, Süli, Sütő, Szabados, Szabó, Száz, Szemű, Szemerédi, Szücs, Talpai, Tari, Tápai, Tombác, Urbán, Varga, Vastag, Virág, Vörös, Zsodos. (70.)

Nem népükből valók, Adáról: Varga; Apátfalváról: Tamási; Kecskemétről: Sas; Körösladányról Bak, Fábiny; Moholyról: Rafai; Pestvármegyéből; Fehérvári; Petrovaszellóról: Hideg; Szabadkáról: Kis, Szabó; Topolyáról: Ragács, Szántai; Vadkertről: Bakos; Zentáról: Barna, Lukács, Tanács, Táborosi. (17.)

Tehát $101 (31 + 70 = 101)$ ellenében van 17.

Szajánról a következőket jegyeztük fel. A mult században még vízzel körül vett hely volt. Az öregek szerint, (kik a telepédéskor már mint 10—12 éves gyermekek jöttek Szajánra) kezdetben néhány rabló lakott a víz nem lepte helyen, a kik a szomszéd községekbe jártak rabolni. Egy ízben azonban a rablott jószágokon nem tudtak megosztzkodni, a csalót felkötötték és szétszélyedtek. Mikor a víz elapadt, Szaján (Padé említett anyakönyvében ezen a néven fordul elő) földes ura: Tajnai János betelepítette Szeged népével. A megszállás ideje 1806-ra tehető. A szájhagyomány és a település korában már élők bizonyágtételük szerint Szaján lakosainak a legnagyobb része Szeged tanyáiról származott. Legtöbben jöttek Hantháza, vagy mint ők mondják: Hontháza környékéről, kevesebben a városról: Szegedről, hol számos családnak ma is él ismerős rokona, kivel most is összeköttetésben van. Rokonaikat leginkább, ha Szegedre búcsúra (augusztus 5.) mennek, szokták meglátogatni.

Az egyes családok eredetét Szaján anyakönyveiből kellene kimutatnunk, de ezek nem sok útba igazítót adnak. Az anyakönyvvezető 1807. május 1-től 1810. szeptember 3-ikáig, az anyakönyv (I. számú) ötödik lapján még csak megjelölte az origót = születő helyet, de azután elhagyta. E szerint a következők mutathatók ki; Szegedről: Babos, Bakó, Baranyi, Bezdán, Borbély Búbos, Csapó, Juhász, Kormányos, Kovács, Kónya, Kórász, Lábodi, Mészáros, Mészáros, Német, Pálffy, Rózsza, Szarvák, Szarvák, Szél, Tápai, Tót, Török. (24. A nem ritkított betűek Hantháza tájékáról valók.) Szeged népéből, Kis-Oroszról, Tápérol, Tordáról stb. valók: Biacsi, Hallai, Horvát, Jankó, Kismárton, Labancz, Lele, Nyári, Palatinus, Rózsza, Szeles, Szücs, Talpai, Varga, Zombori. (16.)

Összesen $40 (24 + 16) = 40$.

Nem törzsökünkben valók: Baksról: Pozsár; Debreczenről: Erdős; Mindszentről: Fülöp, Gyömbér. (4.)

Ha a szájhagyományokat és a település korában már élők bizonyítgatásukat nem fogadjuk is el alapul, az anyakönyvből is látható, hogy Szaján lakossága Szeged népe: 40 család név ellenében csak 4 van.

Mint hogy a családnevek többféle szempontból becsesek de meg Szaján lakossága a szomszéd lakosok ide-oda költözködése, főképpen pedig Morotva pusztulása folytán szerfölött megszaporodott, ide jegyzem a három első évtizedből ismeretes családneveket, annál is inkább, minthogy népünk családneveit ismerjük fel bennök:

Acsai, Ambrus, Antal, Aranyos, Ábrahám, Ács, Ágoston, Árva, Babos, Bajnóczi, Bajusz, Bakos, Bakó, Balázs, Bali, Balla, Ballagó, Balog, Baranyi, Barát, Barna, Barta, Bartalos, Bazsó, Bába, Bálint, Báló, Bátori, Bene, Benkőci, Benkő, Bera (Imre néven is előfordul.) Berta, Bezdán, Biacsi, Bita, Bodoly, Bodor, Bodó, Bogdány, Bognár, Boldizsár, Borbély, Boros, Bosnyák, Bozóki, Bóné, Böde, Bójtí, Budai, Bujdosó, Bujtás, Bumford, Búbos, Bús, Csapó, Csányi, Csákvári, Csengely, Cserni, Csikos, Csonka, Csordás, Csókási, Csömöre, Csúri, Czinkota, Czirok, Dallos, Dani, Darabos, Dékány, Dinyenyés, Diósi, Dobai, Dobó, Dohar, Domonkos, Dudás, Dugonics, Erdei, Erdélyi, Erős, Égető, Faragó, Farkas, Fazekas, Fábrián, Fehér, Fekete, Fenyvesi, Ferenczi, Fényes, Fodor, Forgács, Frank, Fúrús, (másképpen: Ábrahám is, Szegeden együtt is használják ma: Fúrús Ábrahám.) Füleki, Fülöp, Galsai, Garabonczás, Gazdag, Gábor, Gál, Gedó, Gera, Gobi, Gombi, Gombos, Görög, Gulyás, Gyarmati, Gyömbér, Gyöngyi, Majós, Halápi, Halász, Hallai, Hegedűs, Holló, Horvát, Hódi, Hulló, Jaksa, Jankó, Jenei, Jó, Jópál, Juhász, Kábók, Kajári, Kakuszi, Kalmár, Kani, Kapornyai, Karaj, Kasza, Katona, Káposzta, Kása, Kátai, Kecskeméti, Kerekes, Kerepesi, Kertész, Keszég, Kérges, Kéri, Király, Kiri, Kis, Kismárton, Kispál, Kocsis, Kockzás, Kondász, Konter, Kormányos, Korponai, Kopasz, Kovács, Kozma, Kórász, Kóródi, Kónya, Kósa, Körmöndi, Köteles, Kómíves, Kurucz, Kurunczi, Kusza, Kusztos, Labancz, Laczkó, Ladányi, Lakatos, Lajos, Lábodi, László, Lázár, Lele, Lendvai, Lengyel, Lévai, Lippai, Lótos, Lőrincz, Ludányi, Lukács, Macsó, Madarász, Magó, Magyar, Majoros, Margit, Maródi, Mák, Mákos, Mária, Márjás, Márton, Medve, Megyes, Mester, Mezei, Mészáros, Mészáros, Micsiz, Mihályfi, Miklós, Miskolczi, Mohácsi, Molnár, Mondula, Monostori, Mosolygó, Móra, Nagy, Nagyiván, Nemes, Német, Nógrádi, Nyilasi, Nyomtató, Oláh, Orbán, Orosz, Ónozó, Ókrös, Ötvös, Pakai, Paksi, Palócz, Pap, Pataki, Pál, Pálfi, Pálincás, Pálosi, Pásztori, Peres, Pesti, Péter, Péntes, Pintér, Píró, Pozsár, Pozsgai, Pósa, Prágai, Rabzski, Rácz, Rezgő, Réh, Révész, Roskó, Róza, Rozsnyik, Rúzson, Salamon, Sándor, Sánta, Sára, Sebők, Serké, Setét, Simon, Sípos, Somogyi, Sós, Surányi, Sutka, Süli, Szabados, Szabó, Szakál, Szalma, Szanka, Szarka, Szarvák, Száz, Szekeres, Szekszárdi, Szeles, Szemes, Szemerédi, Szél, Szilágyi, Szilvási, Szikura, Sziráki, Szóke, Szólósi, Szóregi, Szűcs, Takács, Takó, Talpai, Tamás, Tandari, Tapasztó, Tasi, Tarka, Tápai, Tót, Török, Turányi, Túri, Urbán, Újvári, Uri, Vadász, Varga, Vas, Vastag, Váczi, Vecseryés, Veres, Veszeli, Vetró, Vékes, Vincze, Viola, Virág, Viski, Vóféj, Zakar, Zákány, Zimánk, Zombori, Zónai, Zöldág, Zserai, Zsigovics, Zsoldos.

Az anyakönyvben, ha a név s-sel végződik, hosszú s (=ss)-sel van írva: Kiss, Sós, Vass. (mint Szegeden ejtik,) a cz=ts, a cs=ts. Fazekas helyett Fazakas van. (Erdélyben ma is így.)

Tisz a-H e g y e s magyar lakosai Szajánról valók.

Az elősorolat községek közül azokról, melyekben népköltést gyűjtöttünk, jegyezzük meg még a következőket: Jázovát, Kis-Oroszt (Oroszi), Morotvát, Szajánt, Tordát egyedül csak magyarok lakják. Padén, Szőregen magyarok és ráczok vannak. Tisza-Hegyesen, Tisza-szt.-Miklóson, Török-Becsén magyarok, svábok s szlávok laknak. Török-Becse svábjai már mindnyájan tudnak magyarul s csak egyesek hányi-vetiségének tulajdoníthatjuk, hogy az egyh. szertartások végzésében nem restellik a német nyelv használatát is követelni. Meg kell még jegyeznünk Török-Becséről, hogy népünk Susán nevű külső részében él keveretlenül; itt gyűjtöttem a népköltést. A város más részeiben már jól össze van elegyedve az újabban Bácskáról jött palócokkal, svábokkal, bunyevácokkal.

A most megjelölt, népünkből alakult községek századunk első tizedéig (1810.) keletkeztek; az újabbakról más alkalommal emlékezünk meg.

Népünknek Szegedről való származását nem csak az okiratok bizonyítják, hanem saját vallomásaik is. Némelyike még ma is Szegeden maradt örökségről stb. beszél. 184⁹/₉-ben, mikor a ráczok elől menekültek, a legnagyobb részének Szeged volt a menedékhelye. Ide húzódtak, rokonaikhoz. Szegedről való származásukat bizonyítják továbbá szokásaik, nyelvjárásuk, viseletük, népköltésük stb.

Kevesen vagyunk, nagyon kevesen vagyunk mi: magyarok. Ez az oka, hogy nálunk, ha nemzetünk egyik-másik törzsökét ismertetni akarjuk: eredete kimutatása után a szaporodáson s ha törzsünk nem magyar ajkú lakosokkal érintkezik, a szaporodással együtt a nemzetiséghez való ragaszkodáson kezdjük. Mi népünkre nem panaszkodhatunk sem a szaporodás, sem a nemzetiség tekintetében. Nem a szaporodást illetőleg, ha tekintetbe vesszük, hogy noha az utolsó 12 éven keresztül (1870—1882.) a legnehezebb viszonyok között élt, földjüket folytonosan a víz járta, minek következtében nagyon elszegényedtek, mégis a szülöttek száma jóval meghaladta a halottakét. Nem akarom e helyen népünk szaporodását nemzetünk egy másik jól ismert törzsökének állapotával összehasonlítani, nem is szükséges ez akkor, mikor pártfogója megjegyzi, hogy „A palócok általában véve fogyanak s nem szaporodnak.“ (Pintér Sándor: A palócokról. 15.) A mit a palócok védője a szegénységről, testet sanyargató dologról elmond, mi is elmondhatjuk más alakban. De nem találjuk meg törzsünkénél, hogy csak egyet említsek, a palócok szaporodását gátló, rossz szokást: az elzárkózottságot. Szégyen a palócoknál máshonnan, nem falujából házasodni, még akkor is, ha a szomszéd lakosai éppen oly palócok, mint ők.

Néptünk másképen gondolkozik. Házasodik Bácska palóczaiival, magyarul tudó svábokkal s elvétve rácokkal is. Természetesen a más törzsökökből eredők alkalmazkodnak a mi szokásainkhoz, a mi a rácoknál nagyon nehezen megy, de ha egyszer huzamosabb időn keresztül néptünk közt él: beleszokik.

Máshova menni férjhez, vagy máshonnan házasodni, néptünk-nél megszokott dolog s a dal szerint büszkének, reátartónak mondják, a ki a falujából máshova nem akar férjhez menni:

Még asz'onygyák, hogy Szajánba' nincs rúza,
Holács Zsuzsi, Mata Roza micsoda?
Ha kiál'nak a kis kapu elébe:
R'á se' néznek a vidéki legén're.

(Szaján.)

Ez a főképpen Temesközben a magyarság terjesztésére jó szokásuk összefüggésben van egy másik, megbecsülhetetlen szokásukkal: a költözködéssel. A merre költözködnek, pedig behatolnak Versecz, Nagy-Beeskerek alá, minden magyar községben ismerősre, rokonra találnak. A távolabb eső községek lakosaival való házasodás a költözködést könnyíti meg, a máshova való költözködés pedig a házasodást, melyre jó alkalom a más községekben élő rokonok meglátogatása, rendszerint azonban a dolog közben ismerkednek meg a fiatalok, tudniillik elszegődnek a szomszéd községekbe dolgozni; továbbá búcsúkor. Leghíresebb búcsúja van Szajánnak, leghasznosabb Jázovának, hova a melyik leány búcsúra megy, annak, mint ők tartják, férjhez kell menni.

Ha azután valamelyik községben megsokasodnak, vagy más helyen jobbnak tudják az életet, mit könnyen megtudnak, mert minden felé laknak hiradó rokonok, akkor felkerelkedik a község egy része, leginkább a fiatalabbja s a szegényebbje és megszállja az új községnek szánt helyet. Így települt a Maleniczfalva mellett levő Újfalú, így mentek többben 1879-ben Szajánból Bega-Szt.-György alá másik Újfalut telepíteni.

A testet sanyargató dolog nálunk sem ismeretlen. Néptünk főfoglalkozása a dohány ültetés, mint ilyent gányónak nevezik, mit nem szívesen vesz, jobb szereti a kertész nevet hallani. Termeszt továbbá búzát, kukoriczát stb. egész éven át el foglalva.

Az utolsó évtizedben, hogy víz járta földjét (főképpen Szajánt, Padét, Jázovát,) őszel bevetette, el kezdődött az esőzés s minthogy földjük laposban van, a vetés víz alá került. Tavaszra újra vetett és ha a tavasz vizes volt, mint a milyen volt is, dolga, magja ismét kárba vészett. Dohányt ültetett ezután a lassanként kiszáradó földbe s megköszönte, ha akkor nem jött a dohányára a víz: mikor szedni kellett. Kora tavasztól késő őszig kocsiján volt az eke s dolga mellett még is tengődnie kellett.

A népeket legjobban megismerjük, ha egybe vetjük őket. 1850¹-ben, mikor már Szajánt a szomszéd ráczok földig pusztították, az uraság Kis- vagy Külső-Szajánt, melyet Vilmatérnek nevezett el, részben svábokkal telepítette meg. A mi sváb testvéreink azt hitték először, hogy az uraság pazarolja földjét s népünk nem ért a földműveléshez, mert mint mondani szokták volt: Az Istennek nincs rossz földje, csak művelni kell tudni. Gyenge, víz jártaföldre jöttek, meg is buktak. Némelyik még idején megelégedett néhány ezer forint bukással, tovább állott, de a legtöbb ott maradt s végképpen tönkre ment. Végig jöttek, sírva mentek s népünk ma is ott van. A ráczoknak örök földjük van Temesközben, földjüket lassanként eladogatják s vándorolnak dél felé, kifelé. Örök földjük van a bolgároknak is s mint tudjuk, tavaly mégis mintegy 65 család hagyta el Temesközt; az idén pedig 200 család ment le Orsováig, hogy itt hagyja Barácsházát, Bessenyőt, Módost s ha meg nem gátolják őket, itt hagyják hazánkat. Mindezt csak azért hoztam fel, hogy megmutassam, miszerint népünknek is test-sanyargató a munkája s mellette ott van a szűkölködés is. A mily viszonyok között más nép meg nem birt élni, népünk még tartja magát és szaporodik. Pedig népünknek kellene pusztulnia legelőször, hiszen semmi kiváltságban sem részesült. Örökül egy talpalatnyi földet sem kapott s a legtöbbje ma is csak haszonbéres, Petőfivel szólva: „Annyi földet sem mondhat övének, melyben egykor koporsója fér meg,“ miután csak ezután kezdődik meg, a hol megkezdődhetik, a földek megválthatása.

Itt nem lesz fölösleges a telepítésről újból megemlékeznünk. Hogy népünk nem kapott örök földet, már említettük, lássuk a többit!

A ráczok Mária Teréziától 1751 körül annyi földterületet kaptak, a mennyi megtelepülésükre és élelmükre szükséges volt. (Szentkláray i. m. I. 40 —, 180 —.) Ezen kívül „Nagy-Kikinda, Vrányova, Melencze, Mokrin, Kis-Kikinda, Kárlova, Kumánd, Taras, Josefova és Keresztur egy különálló kiváltságos polgári kerület alkotó részeivé tétettek“ s mintegy 20 □ mértföldnyi területet kaptak csekély haszonbér fizetés mellett stb. (Szentkláray I. 50. — 231. 381—453.—) II. József úgy vélekedik a ráczokról, hogy „többet ér közülök egy család, mint három német“ (Szentkláray I. m. I. 454.) Pedig II. József a németeket is sokra becsülte, mint az a következőkből kitetszik.

A németek „kik kincstári falvakban és praediumokon földművelésre válakoztak, vert falból épített és egy szobából, kamrából, konyhából és istállóból álló tulajdon házat kaptak. Szántásvetés alá adott a császár örök tulajdonul a családtagok számaránya és a szükség szerint mindenkinek egy egész, vagy fél, negyed, vagy nyolezad telket ingyen. Aránylagosan a kimért szántóföldhöz ka-

pott minden földmivelő család megfelelő kaszálót és legelőt.“ stb. (Szentkláray i. m. I. 426.)

Hasonlóképpen kapott örök földet a bolgár is s kapott volna az Istennek minden népe, csak kért volna, csak a magyar nem kaphatott.

Itt tehát nincs arány. A német, bolgár stb. kap elegendő földet, a rácز még többet is mint a mennyire szüksége volt, a magyar meg semmit. És ime a bolgár vesz, a rácз pusztul, a sváb, mint fentebb láttuk, nem bírt megélni ott, hol a magyar ma is él.

A szaporodásról szólva ne feledjük, hogy a szegénységnél károsabb az erkölcstelenség is, mellyel itt bővebben nem foglalkozhatunk, csak annyit említünk fel: hogy erős, egészséges gyermekeket az erkölcstelenség következtében kiaszott, elcsenevészett szülöktől nem várunk. Nem azoktól sem, kik mint Temesköz népei, népünk kivételével, különféle szerekkel iparkodnak szaporodásukat meggátolni.

Nemzetiségéhez való ragaszkodásra mutat hűen megörzött nyelve, szokásai stb. legjobban jellemzi őket a következő eset: Mint már az I. kötetben (X. lap.) említettem, népünk részben a magyarságához való ragaszkodásának s rendszeres településének köszönheti, hogy nyomtalanul nem tűnt el Temesközben. Temesköz multszázadban élő telepítői nem elégedtek meg azzal, hogy a legjobb földekre telepítették le a ráczokat, hanem úgy helyezték el őket, hogy egymással szoros kapcsolatban legyenek. Vegyük csak szemügyre a Szegedtől Szőregen stb. Kikindán stb. Melenczén stb. községeken keresztül húzódó vonalat le Nagy-Becske-rekig; vagy visszafelé Nagy-Becske-rektől Kikindán stb. Nagy-Szt.-Miklóson stb. községeken Nagylakig húzódót: mily egymás közelében találjuk a ráczokat. Vagy tekintsük a Bácska ráczaival összekötő rácз lakossal bíró községeket: Török-Kanizsa Magyar-kanizsával, Csóka Zentával, Padé Adával, Frányova s Török-Becse Magyar-Becsével stb. van összekötve: mindenütt rendszert találunk. Az ily rendszeres telepítésekre mi századunkban még nem gondoltunk, de telepítéssel is csak most kezdünk foglalkozni. Nem így gondolkozik a mi népünk. Az 1879/80-ik évben a zsidó kézen levő, csókai uradalom számos telepese megsokallotta földesurának felebaráti szeretetét, a kincstártól kért települő földet. A kincstár ki is jelölt a számukra helyet Detta körül s népünk nem ment; mikor az okot kérdeztem, azt kaptam válaszul, hogy arra nem laknak magyarok. És csakugyan a Szegedtől Temesközbe húzódó magyar községek nem arra vezetnek. Itt már ki volnának szakítva a láncból, a kiszakítás következtében ki volnának téve az elnemzetietlenedésnek. Többre becsülték nemzetiségüket, mint a könnyebb életst.

A csókai szemita kézen levő uradalomról szólva nem szabad

megfelejtkezmem a többiről sem. Nem irigylendő sorsa van népünknek Padén, ide vágó dal termett Szajánon is:

Hej szajányi lakos vagyok én,
Tajnainak rabja vagyok én,
Nincsen neköm dohán' palántám,
Fönt is maratt az én áréndám.

(Szaján.)

Török-Becsének Susány nevű külső részében meg mióta idetelepítették az uraságok Borjas lakosait, derűre-borúra terem az efféle dal:

Nem agygya ki a Gida a főgyit,
Huvá tősi aszt a sok felesit?
Sém tíz pöngő, sém húszért nem feles,
Ugyan hát majd a szögény hun keres?

De azért még tudtommal egy uradalomban sem pusztult el oly könnyen magyar község, Temesközben, mint a csókaiban: Imretelek. És aligha van népünknek Temesközben szomorúbb sorsa, mint éppen a csókai uradalomhoz tartozó községekben.

Népünk katolikus a legtöbb helyt vallásos is, a hol plébánia van, ha szerit teheti, oda húzódik. Az ily helyeken örömelebb megtelepedik az újabb időben Temesközbe szállingózó Bácska népe is. Más részt akár a művelődés, akár a nemzetiség stb. szempontjából tekintük a dolgot, el kell ismernünk, hogy áldás a községre nézve, ha papja van; kivált a magyarra, ki ügyes-baját fűnek-fának panaszolja s legelőször is papjától kér tanácsot. Történet-újabbban valami ebben a tekintetben nemzetiségünk ügyének, vagy ha így tetszik, a hívek lelki üdvösségének előmozdítására? S ha történetek intézkedések, milyenek voltak? mind oly kérdések, melyek nem csak bennünket, szegedieket érdekelnek, hanem nemzetünket is. Erre a kérdésekre itt nem felelek, hosszadalmas is volna, de meg van Temesköznek történet írója, Szentkláray, kinek akarva nem akarva foglalkoznia kell vele. Annyit azonban még is meg kell jegyezmem, mit mindenki észrevesz, ha ennek a megyének a plébánia névtárát a kezibe veszi, hogy számos magyar község van, melyben már lehetne plébánia.

Temesközt, mint említettem, különböző ajkú népek lakják, kik egymásnak verseny társai. Az életre valók haladnak, a kevésbbé azok maradnak. E népek egyikét, vagy másikat egyik-másik kormány fölkarolhatja, a mint a magyart kivéve, föl is karolták már mindegyiket, de ez csak ideig-óráig tarthat. Ha a nép nem életre való, a mint az ápolás véget ér s nehezebb idők köszöntenek be, pusztulnia kell. A pusztulás nyomainak mint már fentebb említém népünkön kellene meglátszani első sorban, miután kiváltságokat

nem kapott, a legrosszabb földeket foglalhatta el, azokat is csak az újabb időben válthatja meg; holmi „überlandialis“ földekről, minőket a ráczok kaptak, még nem is álmódzhatott s népünk mégis megél ott, hol más, kiváltságos népek pusztulnak, mi minden esetre életre valóságára vall. Életre valóságáról szólva, elég annyit mondanunk, hogy Szegedről származott, megvan benne az élelmesség, meg kiváltképpen Szóreg és Török-Becse lakosaiban, de Szaján és környéke lakossága sincs sokkal hátrább.

Külső-Szaján lakosságáról felemlítettük, hogy a svábok elpusztultak, népünk megmaradt, fentartotta s tartja magát. Mikor népünk azt látta, hogy a víz vette föld után meg nem él, rajta volt, hogy más hátrában vehessen ki földet, ott, hol víz nem járja. Szerencséje volt részben, hogy ráczok voltak a szomszédok, mert ha oly hangya szorgalmú néppel volt volna körülvéve, mint ő, akkor alig hogy ha el nem kellett volna pusztulnia. A tehetősebbek nem csak haszonbérbe vettek Mokrin s Tisza-Hegyes ráczajkú lakosaitól földet, hanem örök áron is. Került több olyan is, a ki Tisza-Hegyesen vett magának házat, mit a ráczok rossz szemmel néztek s felgyújtották. Mint élelmes nép elmegy a szomszéd községbe dolgozni, a dolgot nem tartja lealázónak; nagyon jól tudják, hogy dolgozni nem szégyen. Ha pedig kocsija s lova van, elmegy faluzni, ad — vesz, csak hogy pénzt szerzhessen.

Szaporodás, nemzetiségéhez való ragaszkodás és életrevalóság, ennek a három tulajdonságának meg kellett az utolsó évtizedben lenni Temesköz minden népének, ha fogyni, pusztulni nem akart, ezért emeltem ki e hármat. Egyéb tulajdonságukat megtaláljuk a népköltésben, a mit meg nem találunk s feljegyzésre méltó, a következőkben foglalom össze.

Barátságos, egymáson szívesen segítő nép. De a ki másokat segít, sokkal előbbre valónak ismerik el a segítettnél. Így ma is igazság, hogy a gazdagság a társadalomban létező felsőbbség egyik hathatós eszköze. Arisztokratikus nép. Tudják ők és mondják is, hogy Isten az embert egy s nem kétféle földből teremtette. Csakhogy ez náluk nem jelent többet, minthogy barátságukra méltó embernek tartanak mindenkit, a ki nekik nem vétett. Az öregség, elmebeli tehetség s gazdagság az, a mire különös tekintettel vannak.

Népünk családjában fentálló viszonyt elmondtam már Szeged lakosainak ismertetésénél (I. kötet XI. lap.), hol a nép legalsó rétegét tartottam szem előtt, ugyan ilyent találunk Temesközben is.

Ebben a viszonyban legfeltűnőbb az, hogy a férj sokkal előbbvaló a családban, mint a feleség; így van ez a kiváló vallásosságú Szaján lakosainál, így a többinél is. A kereszténység több jogot ad a feleségnek, mint a menyijje van valósággal a magyar népnél. Kutattam a nép nyelvén élő mondákat, hogy nincs-e ezek valamelyikében kifejezve? tudunk

kell, hogy a nép hagyományaihoz ragaszkodik, szerintük alkalmazkodik. Végre megtaláltam az ide vágó adatot, melyet, minthogy a teremtesről szól, nem pusztán közlésre méltónak, hanem kiválóan becsesnek is tartok. Ma találgató mese alakjában ismeretes:

Miért imádkozzák az Üdvözlétben, hogy az asszonyi állatok között?

Mikor az Isten Ádámra álmot eresztett, fél oldalcsontját kivette. Még azonban sárért járt, hogy a csont helyét betapodja, addig a kutya a csontot felkapta a földről s megette. Azután megfogta az Úr-Isten a kutyát, a fél oldalbordáját kivette s abból formálta Évát. Nézzék meg a kutyát, ma is fél oldalbordája darab! Akkor mondta az Isten, hogy ez állat, asszonyi állat.

Népünk úgy gondolkozik, hogy a férj végezi az erős munkát, ő a kenyér kereső, ezért elsőbbsége is van felesége fölött; fontosabb ügyekben meghallgatja feleségét is, s ha lehet, együttesen határoznak, de ha nem egyeznek meg, a férj saját akarata szerint cselekszik.

A családról szólva, mint különöst kell felemlítenem az örökbe fogadást. Sehol sem láttam anyai örökbe fogadottat, mint Szajánon s tájékán. Náluk megszokott még a nem árvákat is örökbe fogadni. Ha gyermektelen család fogad örökbe valakit, akkor az „örökös” mindvégig az örökbe fogadónál marad, törvényileg is örökösnek mondatja ki s a vagyont öröklí. Ha pedig vagyoniilag tehetős, de gyermekes a felfogadó, akkor az örökbe fogadott „nem egész örökös.” Felneveli, kiházásítja az örökbe fogadottat, ad neki valamit örökségül s ezzel elválnak egymástól. Mind a két esetben a gyermek mindvégig „szülém”-nek, „dajkám”-nak, illetőleg „apám”-nak szólítja felnevelőjét, ez pedig „gyerököm”-nek (= fiú), „lányom”-nak.

Nagyon természetes, hogy az örökbe fogadottnak jól megy dolga az örökbe fogadónál s ez is egyik oka, hogy oly sok örökbe fogadás történik. De az örökbe fogadó is meg van a fogadottjával elégedve, neki dolgozik, haszonkereső. Legjobban szeretik örökbe fogadni a fiúkat, miután több hasznukat veszik, mint a leányoknak. A haszonkeresést tartva szem előtt, népünk többre becsüli a fiút a leánynál. Ha gyermekeinek ad örökséget, a fiúnak többet juttat mint a leánynak. Okoskodása oda üt ki, hogy a fiú többet keresett a háznál, mint a leány és hogy a fiú a család nevet fenntartja, a leány pedig férjhezmenetele után elveszti.

A népeket egymástól megkülönböző jelek közt a viselet változik legkönnyebben s leggyakrabban; szóljunk erről is!

Néhol a szükség, czélszerűség, máshol s legtöbb helyt a divat az oka, hogy az unokák eltérnek az ősök viseletétől. Az eltérés legtöbbször a fiataloknál tapasztalható. Az egyik elkezd valami újat, előttük még ismeretlent, mire az oly népnél, mint néptnk is, melynél még megvan a megszokott viselethez való ragaszkodás, meg-

szólal a dal, mely többnyire gúnyolódó. De későbbben ha az új viselet előttük szépnek, vagy czélszerűnek bizonyul be, még tetsző is, mint:

Kivirázkott a szajányi temető,
Holács Zsuzsi mos' Szajánba' legelső:
Fölköti a piros kendőt fejire,
Pörge haját r'ápödrü a szélire. (Szaján.)

S ekkor lassanként utánozzák, általánossá válik míg új nem állja helyét: mert senki sem akar hátra (?) maradni. Nem tesznek így az öregek, szívósan ragaszkodnak őseik viseletéhez.

Öltöztetik korukhoz s állásukhoz mért. Az öregek setét, a fiatalok világos színű ruhát viselnek, a gazdagok finomat, a szegények egyszerűt.

Népünk elég takarékos s talán tulságosan is egyben-másban, de közöttük is kerülnek, kik egyideig más népek közt tartózkodva, megtanultak könnyen költeni. Hanem mikor falujukba visszatértek, le kellett róla mondaniok, mert beszéd s dal tárgyává lettek. Így teremhetek a következő dalok is, melyekben a nem állásukhoz való ruháért vannak kigúnyolva:

Ugyan rózsám mit gondoltá': Mikor b u d át csináltattá'?	Elü'-hátü kazamér, Egész hétön nincs kinyér.
Van mán térgyig érő budád, Hambárodba' nincsen búzád.	Nincsen kinyér, nincsen só, Nincs is rántani való.
(Szaján.)	(Jázova.)

* Vagy a sokkal erősebb hangú:

Ránczos csizma, fakilincs, Kinyér mög egy' falat sincs. Dunárú fúj a szél.	Tajték pipa, zsephóra, Soha se' üt ki jóra. Dunárú fúj a szél.
(Morotva.)	

A szépen való járás, vagyis a szép ruha viselete s a tisztaság az egész törzsök sajtásága, egész megszokottá vált már előttük a „Kicsit ögyé', szépen járj!” szólás, de azért a hozzájuk nem illő ruha viselete, legyen az különben bármily szép, megszólásra ad alkalmat.

A férfiak nyírott haját hordanak, arczuk borotvált, szakálluk nincsen, hanem csak bajuszuk. Fehérneműjük ünnepen kivarrt) és széles szárú kurta gatyá. Csizmájuk vágott orrú, kalapjuk széles szélű „szögedi juhász kalap”, mellre valójuk kék, vagy fekete színű, magyar szabású kis lajtbli. Ünnepen kék, vagy fekete színű nadrágot húznak fels megfelelő színű felöltőt, melyet újasnak, kabátnak mondanak. A legények jobb szeretik az újasnál rövidebb dakut, mint dalluk is mutatja:

Nincs édösebb édes anynya tejiné',
Nincs kényösebb a szajányi legéne':
Bal vállára veti prémös dakuját,
Job' karjává öléje a babáját. (Szaján.)

Mind a lajbljuk, mind az újasuk ezüst, illetőleg ólomgombos. A férfiak télen sipkát, a legények kalapot viselnek. A férfiak zsebkendője kék színű, a legényeké csipkés fehér. Ezt a viseletet találjuk kisebb községekben: Szajánban, Jázován stb. Nagyobb helyeken, mint Török-Becsén, Szőregen már pantallóban (bugyogó) is járnak.

Az öreg asszonyok két ágra fonyott hajukból fűsűvel kontyot csinálnak s fekete vagy vörös, kis féketővel behúzzák és e fölé kék, vagy fekete színű kendőt kötnek hátra. Pruszlík (néha: pruszli)-juk és igenyős szoknyájuk (olykor: rokkoja) koruknak megfelelő színű, hasonlóképen kötőjük és trimfli-jük is. Topánkájuk, czipőjük s eszmájuk alacson sarkú, bőr. Ha az idő megkívánja kacزابajt, otthonkát vesznek magukra. Így hordják magukat a ház körül. Ha pedig valahova mennek, akkor a fejre való kendőt álluk alatt lekötik, szebb pruszlíkot stb. vesznek magukra; gyapjúból vagy szőrből készült rojtos nyakra való kendőt vetnek nyakukba, legfelül pedig télen esurakot (ínig érő, bárány bélésű posztóból készült felöltő.), nyáron kacزابajt öltenek fel.

Hasonlóan hordják magukat a fiatalabb asszonyok is, csakogy koruk és ízlésük szerint: sárga, vagy viola, avagy lángr színű selyem, vagy pipi szőrös kendőt kötnek hátra a fékető fölé és szinte ízlésük szerint való kendővel kötik be fejüket. Hogy homlokuk felett a kendő keményebben álljon, ficzkót (összehajtott papiros) tesznek a kendőbe. Rokkojájuk néha közepétől aljáig fodros, kötőjük cziklis-czaklis egy szél kötő, pruszlíkjukon arany, ezüst csipke látható. Magas sarkú a czipőjük, topánkájuk.

A leányok divatoznak legjobban: Török-Becsén, Szőregen leeresztett két ágba fonják a hajukat; Szajánban stb. a két ágba fonyott hajat koszorú alakban fejükre hajtják, mit kontynak, vagy karika haj viseletnek mondanak. A karika fölé különféle színű pántlikát (fejpántlika) tesznek; a módosabbak pedig aranyos és ezüstös csipkét kötnek a karika fölé. Ünnepeken hátul hosszú, különböző színű (vörös, kék, zöld) pántlikát eresztenek le. Többnyire ezüst, keresztes függőt (fülbe való) tesznek fülükbe s ezüst nyakpénzt nyakukba. Kötőjük stb. hasonló a fiatal asszonyokéhoz. Felöltőjük a teshön áló, túled áló, leves, rékli (lékri is), otthonka, kacزابáj. Nyáron kendő helyett nyakuk körül csipkét látunk. Kiválóan szeretik a fehér csipkés zsebkendőt.

Felcímélhetjük táncukat is, mely, mint Szegeden, az „égy” lépésös“ csárdás. Hegedű, olykor czitora s tambura

mellett tánczolnak. A czitorások és a tamburások rendesen paraszt emberek, a hegedűsök cigányok és parasztok.

Az építkezésről megjegyezhetjük, hogy a kisebb leginkább dohány ültető községek, mint Torda, Szajan, Jázova stb. négyszögűek, elég széles üeczájúak, s csinos házuak, de a házak egymástól messzisen vannak. Minden háznak van udvara, kertje, s végiben szántó földje, mi összesen minden háznál két-két lánczot tesz ki. A nagyobb községekben, mint Szőregen, Padén, Török-Becsen a házak rendesen, egymástól kellő távolságra vannak építve.

* * *

A jövő titok előttünk. Előre nem látható s nem várt események a népek sorsán nagyot változtathatnak, de ezekre, mint eshetőségekre, alapítanunk nem szabad. Nekünk a népek multját és jelenét kell számításba vennünk, hogy jövőjükre következtethessünk. Népünk multja és jelene szép reményre jogosít fel bennünket. Azt mondhatja ki velünk, hogy a mint eddig megállta helyét, mert „annyi balszerencse közt, oly sok vizsály után“ is él népünk ezen a hazán, hasonlóképpen meg fog küzdeni a jövőben is a felmerülő nehézségekkel. Mindez elegendő arra, hogy Szeged népének nemzeti ügyünkben tett szolgálatát becsülni tanuljuk. Mert ha népünk nem települ Temesközbe, ma a magyar Kánaánon híre-hamva sincs a magyarnak.

Becsülni pedig csak akkor fogjuk kellően, ha törekvéseiben segítjük.

Az orosz minden eszközt megragadott s ragad, hogy a velünk rokon népeket, főképpen a mordvákat eloroszosítsa. Törekvését már szép siker koronázza. Hasonlóképpen cselekszenek más nemzetek is; és mi?

Mária Terézia mikor a magyar szent korona elidegeníthetetlen tulajdonából 20 □ mérföldnyi területet adott a rácoknak kiváltságképpen, hozzá tette, hogy „az idők és körülmények kívánalmái szerint szaporítani, kevesbbíteni, avagy egészen eltörülni“ lehet neki, vagy utódjainak. „Az idők és körülmények kívánalma szerint“ erre a területre székelyeknek, csángóknak kellett volna települniök. Mi eladtuk azoknak, kik eddig használták, eladtuk olesóért. Ma Szeged tanító intézeteit látjuk Temesköz nem magyar ajkú, tanulni vágyó gyermekeivel megtelni s kicsinnyé lenni. Szegeden az idegen ajkúak magyar nyelvet tanulnak, magyar szellemet és miveltséget sajátítanak el s lesznek magyarok, minőnek szeretnők látni minden idegen ajkú testvérünket s mit teszünk? Elismerjük, hogy az Alföldön felsőbb tanító intézeteket kell állítani, mégis mi történik? A kiküldöttek összejárják a felső városokat,

az idegen ajkú lakosokkal birókat, hogy bennök fejlesszék a magyar (?) tudományosságot.

Ha mi nemzetiségünket szem előtt akarjuk tartani: Szegednek akarva nem akarva felsőbb tanító intézeteket kell adnunk, hogy a magyar műveltséget, szellemet, tudományt annál hathatósabban terjessze Temesköz fiai közt. Továbbá magyar községeket kell Temesközbe telepítenünk oda, hol a Temesközbe behúzódó magyar községeknek erősítésre van szükségük. A telepítést megkezdjük, adjuk meg a magyar műveltség, szellem és tudomány fejlesztésére szükséges eszközöket is: hogy Temesköz fiai ne csak beszélni tanuljanak meg magyarul, hanem kivétel nélkül érezni is.

Kálmány Lajos.

Balladák és rokon neműek.

1.

Sallári Kis Kata.

„Lányom, édös lányom,
Lányom, Kata lányom!
Mán én od'annálak
Még az ördögnek is!”

(Az ördög osztán fölötözött
legény ruhába oszt' elmönt
hozzá:)

Na'cságos aszszonyom!
„Aszszonyom, aszszonyom,
Agygya ide néköm
Sári bíró lányát,
Sallári Kis Katát!”

„Hogy annám én néköd
Sári bíró lányát,
Sallári Kis Katát?”

(Émönt az ördög, csinátatott
házat, fogadott muzsikást, ak-
kor osztán ékü'tte a Sári bí-
ró legényöket, azok mon'ták
osztán:)

„Aszszonyom, aszszonyom,
Na'cságos aszszonyom!
Agygya ide nékünk
Sári bíró lányát,
Sallári Kis Katát,
Csak éty' pár táncunkra,
Kis mulacságunkra!”

„Od'adom, od'adom,
Csak haza kü'gyétök,
Csak haza kü'gyétök,
Haza késérjétek!”

Húsz'fő' lányom, húsz'fő'
Kis, karmazsin csizsmád;
Vöd' r'ád lányom, vöd'r'ád
Szép kamilló szoknyád;
Húz' az újjajidra
Tíz, aranyos gyűrűd;
Tödd a fejedbe jis
Tíz, aranyos pártát!„

(Akkó mán émöntek oszt' az
ördög mögfokta:)

„Húzzad té, muzsikás
Ásztat a muzsikát!
Mer' kezembe' van mán
Sári bíró l'ánya.“

„Eresz' el, eresz' el
Kék álló kelevény!
Mer' lábamra dagad
Kis, karmazsin csizma,
Dérékamra dagad
Szép, kamillót szoknya,
Ujjajimra dagad
Tíz, aranyos gyűrű,
Mer' fejembe dagad
Tíz, aranyos párta!”

„Én is úgy akarom,
Hogy oda dagagygyon;
Ha neköm nem attak,
Másnak sè agygyanak!”

(Látták mán a legényök, hogy
elhal a kezibe', a'kò kivötték
oszt' vezették haza.)

„Nyis' ki anyám, nyis' ki
Siralmas kapudat,
Nyis' ki anyám, nyis' ki
Gyantáros ajtódat!”

„Gyere be, gyere be,
Add be a pártádat.
Asztalodon vagyon
Borod és pecsönnyéd!”

(Padé.)

„Nem köl' mán én neköm
Sè' bor, sè' pecsönnye,
Mögatta mán neköm,
Kék álló kelevény!”

Anyám, édös anyám,
Kinek hú'zak mostan
Aszt a hír harangot?”

(Itt mán az ördög húzatta, asz'-
gondolta, hogy mán möghalt a
l'ány.)

„L'ányom, édös l'ányom,
Hunczutú húzatik,
Hunczutú tanúta!”

2.

Szögedi bíróné.

„Isten jó nap'! Isten ...
Szögedi bíróné!
Azé' kú'dött engöm
Az én, kedves bátyám:
Hoty ha anna néki
Égy' karaj kinyeret!”

„Erigy' té, szögáló,
Vágj a kutyákébü'!
Szögáló mökszánta,
Adott eselédébü'.
Asz' felelé néki
Szögedi bíróné:

„Möny' ki ja házambü
Szolgám esábítója,
Katonám — — ja!”

Haza mén a l'an'ka
Nagy sírva-zokogva:
„Még asz'on'ta neköm
Szögedi bíróné:

Möny' ki ja házambü
Szolgám esábítója,
Szolgám esábítója,
Katonám — — ja!”

„Erigy' édös húgom,
Kérjé' hát csak tüle
Csak egy' darab vásznat,
Csak egy' darab vásznat,
Hoty ha anna neköm
Néköm szömfödélnek,
Ki né jelöncsd magad
Le'kiseb' szavadbü'!”

„Isten jó nap'! Isten ...
Szögedi bíróné!
Azé' kú'dött engöm
Az én, kedves bátyám:
Hoty ha anna néki
Csak egy' darab vászont!”

„Erigy' té, szögáló,
Agy' a ló pokróczbú!“
Szögáló mökszánta
Vágott a vászonbú.

Másoczor is monygya
Szögedi bíróné :

„Möny' ki ja házambú
Szolgám csábítója,
Szolgám csábítója,
Katonám — — ja!“

Haza mén a l'an'ka
Nagy sírva-zokogva :

„Még asz'on'ta néköm
Szögedi bíróné :
Möny' ki ja házambú
Szolgám csábítója,
Szolgám csábítója,
Katonám — — ja!“

„Erigy' édös húgom,
Kérjé' hát csak túle
Csak egy' darab deszkát,
Csak egy' darab deszkát,
Hoty ha anna néköm
Csak koporsónak is
Ki né jelönesd magad
Le'kiseb' szavadbú!“

„Isten jó nap'! Isten ...
Szögedi bíróné!
Azé' kü'dött engöm
Az én, kedves bátyám :
Hoty ha anna néki
Csak egy' darab deszkát,
Csak egy' darab deszkát,
Csak koporsónak is!“

„Erigy' té, szögáló,
Agy' a rosz' hídlásbú!“
Szögáló mögszánta,
Adott jó deszkábú.
Harmacezor is monygya
Szögedi bíróné :

„Möny' ki ja házambú
Szolgám csábítója,
Szolgám csábítója,
Katonám — — ja!“

Haza mén a l'an'ka
Nagy sírva-zokogva :
„Még asz'on'ta néköm
A mi, édös anyánk :
Möny' ki ja házambú
Szolgám csábítója,
Szolgám csábítója,
Katonám — — ja!“

„Erigy' édös húgom,
Mon' mög az anyámnak,
Aszt izente néki
Maga édös fija :
Hoty hát csak gyű'jön é
Takarításomra!“

„Isten jó nap'! Isten ...
Aszt izente bátyám,
Az én, édös bátyám,
Mint szülött magzatytya,
A ki katona vôt,
Maga édös fija :
Hoty gyű'jön é hozzá,
Most van utolsóba',
Hoty hát csak gyű'jön é
Takarítására!“

Mikô oda méne
Az ű édös anynya, —
Mán akkô a lélök
Elig vala benne, —
Két karral öelte,
Haza felé vitte,
Paplanys ágyába
Minygyá' bele tötte,
Mikô bele tötte :
Eletinek lött vége.

(Szaján.)

1*

3.

Piros szép Örsébet.

Fojdogál, fojdogál
A szép Duna vize,
Rajta mosakodik
Piros szép Örsébet.

Rajta mossa, rajta...
Két, szép, fehér karját,
Két, szép, fehér lábát,
Piros, szép orezáját.
Minygyár' ott mögfokta
A föl, török basa.

Mönnek űk, mönnek űk
Törökország felé;
Écezőr csak aszt kérdi
A föl, török basa:

„Piros, szép Örsébet,
Szerecz czé engömet?“
„Ha nem szeretnélek,
Mök sé' foktá' vóna!“

Mönnek űk, mönnek űk
Törökország felé,
Mögén' csak aszt kérdi
A föl, török basa:

„Piros, szép Örsébet,
Szerecz czé engömet
„Ha nem szeretnélek,
Mök sé' foktá' vóna!“

Mönnek űk, mönnek űk
Törökország felé,
Mögén' csak aszt kérdi
A föl, török basa:

„Piros, szép Örsébet,
Szerecz czé engömet?“
„Ha nem szeretnélek,
Mök sé' foktá' vóna!“

(Ébútatta a l'ányát oszt' nem taná'ták mög a törökök oszt' elmöntek.)

„A föl törökökné'
Ésik nagy vendékség,
Álom bort is iszunk,
Piros, szép Örsébet,
De té mög né igyad:
Ha szerecz engömet,
Mer', ha té mögiszod,
Örökre elalszol!“

A többi mögitta,
De ű mög nem itta,
A többi elalutt,
De ű el nem alutt.

Mögfordult, mögfordult
A hazája felé,
A hazája felé,
Édös anynya felé:

„Nyis' ki anyám, nyis' ki
Rostéjos kapudat!
Nyis' ki anyám, nyis' ki
Gyantáros ajtótát!
Mer' minygyá' itt lepek
Azok a sátányok!“

(Mikor mán az anynya beeresz-
tötte a léjányát, akkorára oda
értek a törökök.)

„Möny nyé sátány, möny nyé,
Né késérges' engöm!
Nincs én neköm l'ányom,
Dunába' halászom.

Kilenez hete elmult
Mijúta keresöm,
Tizenkét forgácsom
Dunába' keresi.“...

(Padé.)

4.

Téra.

„Isten jó nap'! Isten...
Szögedi bíróné!
Ad' neköm a l'ányod,
Szép, eladó l'ányod:
Egy' pár pohár boré',
Szép köszönetomé'!“

„Nincsen neköm l'ányom,
Bő'csöbe' ringázom!“
„Van té neköd l'ányod,
Piros, bodor l'ányod:
Szögedi pijaczon
Piros almát árult;
Vöttem is mán tüle,
Öttem is belüle,
Nagyon mögszerettem
A té Téra l'ányod...“

„L'ányom édös l'ányom,
Elattalak l'ányom:
Egy' pár pohár boré',
Egy' szép köszöneté'!“

„Anyám, édös anyám!
Kinek attá', anyám?“

„Ifjú Török Jánosnak
Od'attalak l'ányom!“

„Átkozott az apa,
Szá'szorta az anya:
A ki a gyer'ökit
Kocsmába' bejisszsa!“

L'ányok, l'ány pajtásim
Kérvétök az Istent:
Mikö értem gyűnnek,
Hideg horzongasson;
Ha fél útra visznek,
Ugyan ki is rázson;
Hoty ha haza visznek
Ki is tericsenek!“

Kitekint a l'ánya
Az üvegablakon:

„Néz' ki anyám, néz' ki!
Mit látok oda ki'!
Amott látok anyám
Egy', fekete főjhöt,
Közepibe' látok
Sárga lábú hollót!“

„A fekete főjhö:
A fekete holló,
Sárga lábú holló:
Az az arany hintó;
Talán érted gyűnnek?“

Mikö oda értek:
A hideg kirászta,
Hoty fél útra vitték:
Halál hideg rászta.
Kijá'tya, kijá'tya
A nyoszójú aszszony:
„Lassúj mög, lassúj mög
Ifjú Török János:
Mé mán éhanyatlik
A mi mõnyaszszonyunk!“

Máso'czor kijá'csa
A nyoszójú aszszony:
„Lassúj mög, lassúj mög
Ifjú Török János:
Mer' mán minygyá' möghal
A mi mõnyaszszonyunk!“

Harma'czö kijá'csa
A nyoszójú aszszony:
„Lassúj mög, lassúj mög
Ifjú Török János:
Mé mán úgy is möghalt
A mi mõnyaszszonyunk!“

„Kocsisom, kocsisom
Fok' ki a lovamat,
Lekfutósabbikat,
Monygyad az anyámnak:

Né úgy készű'jenek :
Mint lakodalomra,
Hanem csak úgy gyű'jön :
Mint szomorú torba !“

Mikô haza érnek,
Elkezgye siratni :
„Mönyem, édös mönyem,
Ha jó lötté' vóna :
Mézet attam vóna ;
Ha roszz lötté' vóna :
Mérget attam vóna !“

Oda mén az anynya,
Az ű édös anynya.
Elkezgye siratni :
„Vejem, édös vejem,
Csináltac czé néki
Dijó fa koporsót ?“
„Csináltatok, szülém
Márvány kű koporsót !“

„Möghúzatod-é hát
Aszt a hat harangot ?“
„Möghúzatom, szülém,
Mind a tizenhatot !“

„Eltemetöd-é hát
Temető árkába ?“
„Eltemetöm, szülém,
Rúzsás kert sarkába !“

„Mögsiratod-é hát
A hun senki sém lát ?“
„Mögsiratom, szülém,
Mindönök láttára !“

„Kikéséröd-é hát
A pitar ajtójig ?“
„Kikéséröm, szülém,
A sírja halmájig !“

(Szaján.)

5.

A királyfi.

Écezőr egy' kiráj fi'
Mit gondót magába', —
Hun, hun, hun, tralla la ! —
Mit gondót magába' :

R'ávötte a subát,
Zsíros, kocsis ruhát —
Hun, hun, hun, tralla la ! —
Zsíros, kocsis ruhát.

Êmönt a kiráj fi'
Gazda bíró l'ányhon —
Hun, hun, hun, tralla la ! —
Gazda bíró l'ányhon.

„Jó napot, jó napot,
Gazda bíró l'ánya —
Hun, hun, hun, tralla la ! —
Újjön a patkára !“

„Nem azé' gyítttem én :
Hogy én itt léű'jek —
Hun, hun, hun, tralla la ! —
Hogy én itt léű'jek ;

Hanem azé' gyítttem :
Gyűsz-é hozzám, vagy nem ? !
Hun, hun, hun, tralla la ! —
Gyűsz-é hozzám, vagy nem ? !“

„Nem mögyök, nem mögyök,
Mê én gazdag vagyok —
Hun, hun, hun, tralla la ! —
Gazdagra jis várok.“

Êmönt a kiráj fi,
Szögény szítás l'ányhon —
Hun, hun, hun, tralla la ! —
Szögény szítás l'ányhon.

„Jó napot, jó napot,
Szögény szitás l'ánya! —
Hun, hun, hun, tralla la! —
„Újjön lé a székre!“

„Nem azé' gyüttem én:
Hogy én itt leű'jek —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Hogy én itt leű'jek!

Hanem azé' gyüttem:
Gyűsz-é hozzám, vagy nem?!
Hun, hun, hun, tralla la! —
Gyűsz-é hozzám, vagy nem!“

„Elmögöök, elmögöök,
Mer' én szögény vagyok! —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Szögényre is várok.“

R'avötte a bundát
Kis kiráji ruhát —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Elmönt a gazdaghon.

„Jó napot, jó napot
Gazda bíró l'ánya!“ —
Hun, hun, hun, tralla la! —
„Újjön a dívánra!“

„Nem azé' gyüttem én:
Hogy én itt leű'jek, —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Hogy én itt leű'jek;

Hanem azé' gyüttem:
Gyűsz-é hozzám, vagy nem?!
Hun, hun, hun, tralla la! —
Gyűsz-é hozzám, vagy nem?!“

„Elmögöök, elmögöök,
Mer' én gazdag vagyok —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Gazdagra is várok.“

„Nem köllesz, nem köllesz
Ebatta szajhája! —

Hun, hun, hun, tralla la! —
Ebatta szajhája.

Nem köllött a suba,
Zsíros, kocsis ruha,
Hun, hun, hun, tralla la! —
Né köjjön a bunda!“

Elmönt a kiráji'
Szögény szitás l'ányhon —
Hun hun, hun, tralla la! —
Szögény szitás l'ányhon.

„Jó napot, jó napot
Szögény szitás l'ánya!“
Hun, hun, hun, tralla la! —
„Újjön a patkára!“

„Nem azé' gyüttem én:
Hogy én itt leű'jek —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Hogy én itt leű'jek —

Hanem azé' gyüttem:
Gyűsz-é hozzám, vagy sem?!
Hun, hun, hun, tralla la! —
Gyűsz-é hozzám, vagy sem?!“

„Nem mögöök, nem mögöök:
Mê én szögény vagyok —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Szögényre is várok.“

„Enyim vagy, enyim vagy,
Enyim vagy galambom —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Enyim vagy virágom!“

Szögény szitás l'ányát
Viszik a hintóba' —
Hun, hun, hun, tralla la! —
Viszik a hintóba';

Gazdag bíró l'ányát
A kutya tartóba' —
Hun, hun, hun, tralla la! —
A kutya tartóba'.

(Padé.)

6.

A testvérek.

Kérik mán nénémet
É', szép, kiráj fi'nak,
— Ó jaj, ja, ja, jaj! —
Engömet is kérnek
É', zsíros kanásznak.
Ó jaj, ja, ja, jaj!

Hozzá mönt a néném
A szép, kiráj fi'hon,
— Ó jaj, ja, ja, jaj! —
Én is hozzá möntem
A zsíros kanászhon.
Ó jaj, ja, ja, jaj!

Ültetik nénémet
Az üveg hintóba,
— Ó jaj, ja, ja, jaj! —
Engöm is ültetnek
É', rosz' tajigába.
Ó jaj, ja, ja, jaj!

Viszik má' nénémet
Hat, fekete lovon,
— Ó jaj, ja, ja, jaj! —
Engöm is visznek mán
Égy', fekete vakon.
Ó jaj, ja, ja, jaj!

Ültetik nénémet
Az arany asztalhon,
— Ó jaj, ja, ja, jaj! —
Engöm is ültetnek
A disznó vajúhon.
Ó jaj, ja, ja, jaj!

Étetik nénémet
Az arany vellává,
— Ó jaj, ja, ja, jaj! —
Engöm is étetnek
Égy', rosz', nád vellává.
Ó jaj, ja, ja, jaj!

Fektetik nénémet
A paplanyos ágyba,
— Ó jaj, ja, ja, jaj! —
Engöm is fektetnek
A disznó almába.
Ó jaj, ja, ja, jaj!

Kö'tik má' nénémet
Élős balta fokká,
— Ó jaj, ja, ja, jaj! —
Engöm is kö'tenek
Szép muzsika szová.
Ó jaj, ja, ja, jaj!

Viszik má' nénémet
Ki a temetőbe,
— Ó jaj, ja, ja, jaj! —
Engömet is visznek
Hat emeletősbe.
Ó jaj, ja, ja, jaj!

(A né'nye a 99-edik fele-
sége vót mán a kirájfí-
nak.)

(Szaján.)

7.

Kató.

„Kató l'ányom, Kató!
 Mos' varattam néköd
 Kerek ajjú szoknyát,
 Elű' rövidödik,
 Hátú hossza'bodik?!“

„Szabó nem jó szapta,
 Varó nem jó varta,
 O'ló nem jó fokta
 A tű nem jó járta!“

„Kató l'ányom, Kató!
 Másocczó kérdözlek:
 Mos' varattam néköd
 Kerek ajjú szoknyát,
 Elű' rövidödik,
 Hátú hossza'bodik?!“

„Szabó nem jó szapta,
 Varó nem jó varta,
 O'ló nem jó fokta,
 A tű nem jó járta!“

„Kató l'ányom Kató!,
 Harmacczó kérdözlek:
 Mos' varattam néköd
 Kerek ajjú szoknyát,
 Elű' rövidödik,
 Hátú hossza'bodik?!“

„Mán ki köl' mondanom,
 Nem szorin'gathatom:
 Kis kertömbé' jártam
 Gyönygyvári Jánossá,
 Kedves galambommá,
 Rúzsfa tűvibe'
 Estem szerelömbé'.“

„Frajok, fra'nezímörök,
 Fogjátok, vigyétök
 Tömlöcz fenekire,
 Hónap tíz órájig
 Sé' inni, sé' önni
 Néki né agygyatok!“

Akkor tíz órára
 Oda ért az anynya:
 „Mit álmottá' l'ányom,
 Édös, Kató l'ányom?“

„Aszt álmottam, anyám:
 Az én, piros eszizmám
 A lábomra húsztam,
 Az én, rókás möntém
 A nyakamba köt'tem.“

„A tē, piros eszizmad:
 Hóhérok pallója.
 A tē, rókás möntéd
 Mög: az akasztó fa!“

„Nyúcs'be anyám, nyúcs'be
 A jobbik kezedet,
 Hagy köszönöm mög a
 Tē jó' karatodat!“

„Nem nyútom, nem nyútom
 Az jobbik kezemet!“

„Jó jártá' tē, anyám,
 Hogy be nem nyútottad.
 Mé' r'á sūt'tem vóna
 A város billegit!“

„Frajok, frajczímörök,
 Fogjátok, vigyétök
 A nyakvágó högyre!“

„Lassújatok mög hát
 Frajok, frajczímörök,
 Hagy írjak levelet
 Gyönygyvári Jánosnak,
 Az én galambomnak!
 Kitű' kű'gyem, kitű' ?

Ha gójátú kű'döm:
 Ha esontot lát, lészál';
 Viddé fecském, fecském,
 Az én levelecském!

Ha sétálva éröd :
Csak vezd le elébe,
Ha ebédön éröd :
Veزد a tányérjába !“

Ép' ebédön érte,
Tányérjába vet'te ;
Kiesött a kanál
Minygyá' a kezibű' :

„Le'kiseb' kocsisom
Fok'be csak, fok'be csak
Legfrissebbik lovam !“
Odamönt anynyáhon :
„Hun van, hun van l'ányod,
A té, Kató l'ányod ?“

„Mos' veti oda be'
Fő' a vendég ágyat !“

Bemén, bemén János,
De nem taná' sénkit :

„Hun van, hun van l'ányod,
A té Kató l'ányod ?“

„Mos' viszik fő' éppen
A nyakvágó högyre !“

„Czo föl, édös lovam
A nyakvágó högyre!
Lassújatok mög hát
Frajok, frajczimörök !
Véröm a véröddé
Égy' patakot mosson,
Lelköm a lelköddé
Égy' Istent imá'gyon !“

(Itt kivégeszte magát a világ-
bű : a kargyába dű't.)

(Tisza-Hegyes.)

8.

Kati.

„Kati l'ányom, Kati !
Mi dolog az rajtad :
Mos' varattam ruhát,
Kerek ajjú szoknyát,
Elű' rövidödik,
Hátú hosszabbodik ? !“

„Anyám, anyám, anyám,
Kedves, szülő dajkám !
Szabó nem jő szapta,
Ollója nem fokta,
Varó nem jő varta,
Inas nem tartotta !“

Ilesa kimönt a kertbe,
Fű'tekintött a magos egekre :
„Kocsisom, kocsisom,
Lekkiseb' kocsisom !
Fog' be a lovamat,
Vid' el a l'ányomat :

Vid' el hat mé'födre,
Töd' lé a tömlöczbe !“

Tizenharma' napra
Ára mönt az apja :
„Élsz-é, Kati l'ányom ?
Holtod után mondom.“

„Nem élök, nem halok.
Csak bú-bána'skodok !“

Émönt onnan apja,
Oda szál't egy' fecske
Szép, kis, füstös fecske,
Irt Kati levelet,
Szárnyára kötötte :

„Vid del Váradinak,
Váradi Jankónak,
Kedves galambomnak !

Ha jebédön éröd :
Töd da tányérjára,
Ha sétálva éröd :
Töd da job' vá'lára,
Hoty ha fekke éröd :
Töd da zorcozájára !“

„Én ebédön értem,
Tányérjára töttem !
Olvasi Váradí,
Könyvitül nem láti.“

„Kocsisom, kocsisom,
Lekkiseb' kocsisom :
Nyergöld a lovamat !
Hagy mögyök Katihon,
Kedves galambomhon.
Várjá' hóhér, várjá' !“
A hóhér nem várta,
A nyakát elvákta.
Oda ért Váradí,
A kargyát kiránti,
Magát belevági :

„Véröm a véröddé
Egy' patakot mosson

Testöm a testöddé
Egy' sirba tövő'gyön,
Lelköm a lelköddé
Egy' Istent imá'gyon !“

Egygyiket temették
Nap fő'kö'tte felé,
Másikat temették
Nap nyugotytya felé.

Katinak nem töttek
Fejihön köröszót,
Hanem oda szúrtak
Egy', száraz, ágácz fát.

Kiző'dellött a fa,
Ára mönt az anynya,
Ágácz fa levelit
Egy're hajtogatytya.

„Né bán'd anyám, né bán'd
Esz't a ző'd ágácz fát !
Mert' te elkárhosztá',
Én mögüdvözültem.“

(Szaján.)

9.

A három árva.

Amoda mén három árva :
Impíriumba,
A temető kapujába,
Édös anynya sír'halmára.

„Kéj föl, kel' föl édös anyám !
Mê éronygyollott a ruhánk.
Mosogas' ki ruhájinkat,
Türű'ges' mög fejeinket :
Mer' nines nekünk édös anyánk,
A ki varogasson réjánk !“

„Nem kelhetök én szülöttem :
A csonytyajim széthullottak,
Inajim szétszakadosztak !“

Sírva kéri a másik is :
„Kel' föl, kel' föl édös anyám !
Mê éronygyollott a ruhánk.

Mosogas' ki ruhájinkat,
Türű'ges' mög fejeinket :
Mer' nines nekünk édös anyánk,
A ki varogasson réjánk !“

„Nem kelhetök én szülöttem :
A csonytyajim széthullottak,
Inajim szétszakadosztak !“

Harmadik is sírva kéri :
„Kel' föl, kel' föl édös anyám !
Mê éronygyollott a ruhánk.

Mosogas' ki ruhájinkat,
Tűrű'gesd mög fejeinket:
Mer' nincs nekünk édös anyánk,
A ki varogasson rejánk!"

„Nem kelhetök én szülöttem:
A csonytyajim széthullottak,
Inajim szétszakadosztak!"

„Szöd' őszsze a csonytyaidat,
Kötöszd őszsze inajidat!"
Fő'két az ű édös anynyuk,

Mögmosta a fejjeiket:
De nem vízbe', ha' könyvibe';
Kifüsülte fejjeiket:
Nem füsüvé, tisz körmivé;

Mögmosta a ruhájukat:
De nem vízbe', ha' könyvibe';
Mögvarta a ruhájukat:
Nem czérnává, hajszálává.

Haza mén a három árva,
Minygyá' monygya a mustoha:
„Hun vótatok három árva,
Három árva, három kutya?!

Ki füsülte fejetöket?
Ki varta mög ruhátokat?"
„Szomszédaszszony, a jó asz-
szony,

(Szaján.)

10.

Sasi kígyó.

„Isten jó nap'! Isten...
Kedves, édös apám!
Oda le' szögáltam
Dijár vármögyébe',
Ökröket őrisztem
Sári vize mellett;
Oda kötöm lovam
Csipke bukor fáhon,
Léhajtottam fejem
A lovam lábáhon,
Sasi, mérges kígyó
Kebelembe bújja,
Szép, piros vérömet
Mindég egy're szíjja:
Vöd' ki édös apám
Ha igaz vagy hozzám!"

„Bizon' nem vöszöm én,
Szerelmes szülöttem!
I'káb' möglöszök én
Ész, szép fíjam né'kfű'.
Mint fé' kezem né'kű';

Erigy' a zanyádhon,
Maj' talán kivöszi?!"

„Isten jó nap'! Isten...
Kedves, édös anyám!
Oda le' szögáltam:
Dijár vármögyébe',
Ökröket őrisztem
Sári vize mellett.

Oda kötöm lovam
Csipke bukor fáhon,
Léhajtottam fejem
A lovam lábáhon;
Sasi, mérges kígyó
Kebelembe bújja,
Piros, szép vérömet
Mindég egy're szíjja,
Karesú dèrekamát
Majd á'tal szakajtya:
Vöd' ki édös anyám,
Ha igaz vagy hozzám!"

„Bizon' nem vöszöm én,
Szerelmes szülöttem,
Inkáb' möglöszök én
Esz, szép fíjam né'kü',
Mint fél kezem né'kü'
Erigy' a mátkádhon,
Maj' talán kivöszi?!“

„Isten jó nap'! Isten...
Kedves, édös mátkám!
Oda le' szögáltam:
Dijár vármögyébe',
Ökröket őrsztem
Sári vize mellett.

Oda kötöm lovam
Csipke bukor fáhon,
Léhajtottam fejem
A lovam lábáhon,
Sasi, mérges kígyó
Kebelembe bújja,
Piros szép vérömet
Mindég egy're szíjja,
Karsú dérékamat
Majd á'tal szakajtya;

Vöd' ki édös mátkám,
Ha igaz vagy hozzám!“

„Erigy' te szögáló
Hoszd be a vas kesztyűt!
Hoszd be, hagy vögyem ki
Sasi, mérges kígyót,
Sasi, mérges kígyót
Babám kebelibü'!“

Mikó belenyújja
Úgy a kebelibe:
Egy', nagy csomó arany
Akad a kezibe.

Akkó monygya apja
Mög az édös anynya:
„Átkozott vagy, fíjam!
M'ó' nem úgy mondottad?

(Kivöttem vóna én akármijen
nehezömbre esött vó'na is.“ Ak-
kó nagyon mögharaguttak a
fíjukra.)

(Morotva.)

11.

Sási kényó.

„Isten jó nap'! Isten...
Kedves, édös anyám!“
„Agy Gyisten néköd is
Édös, kedves l'ányom!
Hun jársz, hun kelsz itten
Ijen, nagy üdöbe?“

„Oda le' szögáltam
A szép, sík mezöbe',
A szép, sík mezöbe',
A szép, zö'd erdőbe',
Csikókat őrzöttem,
Léhajtottam fejem
Csipke bukor fáhon,

Sási mérges kényó
A kebelembe büt;
Vöd' ki anyám, vöd' ki!
Ha ki meröd vönni.“

„Bizon' nem vöszöm én
Szerelmes szülöttem,
Eregy' el apádhon',
Talán a' kivöszi?!“

„Isten jó nap'! Isten...
Kedves, édös apám!“
„Agy' Isten néköd is,
Édös, kedves l'ányom!“

Hun jársz, hun kelsz itten
Ijen, nagy üdöbe? "

„Oda lé' szögáltam
A szép, sík mezőbe',
A szép, sík mezőbe',
A szép, ző'd erdőbe',
Csikókat őrzöttem,
Léhajtottam fejem
Csipke bukor fáhon,
Sási, mérges kényó
A kelebembe bűt:
Vöd' ki apám, vöd' ki!
Ha ki meröd vönni.“

„Bizon' nem vöszöm én,
Szerelmes szülöttem,
Eregy' a bátyádhon,
Talán a' kivöszi? !“

„Isten jó nap' ! Isten ...
Kedves, édös bátyám!“
„Agy' Isten néköd is
Édös, kedves húgom!
Hun jársz, hun kelsz itten
Ijen, nagy üdöbe? “

„Oda lé' szögáltam
A szép, sík mezőbe',
A szép, sík mezőbe',
A szép, ző'd erdőbe',
Csikókat őrzöttem
Léhajtottam fejem'
Csipke bukor fáhon,
Sási, mérges kényó
A kelebembe bűt:

Vöd' ki bátyám, vöd' ki!
Ha ki meröd vönni.“

„Bizon nem vöszöm én,
Kedves, édös húgom
Eregy' a mátkádhon,
Talán a' kivöszi? !“

„Isten jó nap! Isten ...
Kedves, édös mátkám!“
„Agy' Isten néköd is
Kedves, édös mátkám!
Hun jársz, hun kelsz itten
Ijen, nagy üdöbe? “

Oda lé' szögáltam
A szép, sík mezőbe',
A szép, sík mezőbe',
A szép, ző'd erdőbe'
Csikókat őrzöttem,
Léhajlottom fejem,
Csipke bukor fáhon,
Sási, mérges kényó
A kelebembe bűt,
Vöd' ki mátkám, vöd' ki!
Ha ki meröd vönni!“

„Bizon' kivöszöm én
Inkáb' é löszök én
A fél kezem né'kü',
Mint szerelmem né'kü'!“

(Kivötte, aran' vôt benne mög
ezüst; akkor osz'tán êkű'tték a
levelet az apjáhon mög az any-
nyáhon, hogy nem Sási, mér-
ges kényó vôt; osztán mög-
bánták, hogy nem nésztek
mög.)

(Szaján.)

12.

A szögény legény.

Mögöltek egy' legényt
 Hatvan forintyjáé,
 A Tiszába bevetötték
 Pej paripájáé.

Tisza be nem vötte,
 Partyára vetötte,
 Ára mönt egy', hajós legény,
 Hajójába tötte.

Hajójába tötte,
 Városra fővitte:
 „Kijé ez a szögény legény
 Hajómba' mőgölve?”

Oda mén az apja,
 Kő'tye, de nem hajja,
 Ezüs' gombos, kis mándlija
 Mejjire van tagyva.

Oda mén az anynya,
 Kő'tye, de nem hajja,
 Szép, fekete göndör haja
 Vá'lára van tagyva.

Oda mén a bátytya,
 Kő'tye de nem hajja,

Sárga sarkanytyú' esizmája
 Lábára van tagyva.

Oda mén babája,
 Kő'tye, aszt mőghajja:
 Kēj, fő', kēj fő' kedves babám
 Borúj a nyakamba!

Borúj a nyakamba.
 Hagy vigyelek haza,
 Harma' napig, negye' napig
 Nyugogy' az ágyamba'!“

„Csináltac czé, babám,
 Díjő fa koporsót?“
 „Csináltatok, kedves babám
 Márván' kű koporsót!“

„Betakarsz-é, babám,
 Vijaszkos vászonnyá?“
 „Betakarlak kedves babám,
 Arany paszomán'tá!“

„Mőghúzatod-é hát
 Mind a hat harangot?“
 „Mőghúzatom, kedves babám
 Mind a tizénhatot!“

(Szaján.)

13.

A gonosz nő.

„Gyé' ken' haza, édős anyám!
 Ágyba' fekszik édős apám.“
 „Várjá' fíjam egy' kicsit,
 Hat tánczolok egy' piczit,
 Min'gyá' haza mőnünk!
 Húz' r'á czigán' egy' kicsit,
 Hagy ugratok egy' piczit,
 Min'gyá' haza mőgyök!“

„Gyé' ken' haza, édős anyám!
 Haldoklik az édős apám.“
 „Várjá' fíjam egy' kicsit,
 Hat tánczolok egy' piczit,
 Minygyá' haza mőnünk!
 Húz' r'á czigán' egy' kicsit,
 Hagy ugratok egy' piczit,
 Minygyá' haza mőnök!“

„Gyé' ken' haza, édös anyám!
Möghalt mán az édös apám!“
„Várjá' fíjam égy' kicsit,
Hat tánczolok égy' piczit,
Minygyá' haza mönünk!
Húz' r'á czigán' égy' kicsit,
Hat tánczolok égy' piczit,
Minygyá' haza mögyök!“

„Gyé' ken' haza, édös anyám!
Dészkán fekszik édös apám.“
„Várjá' fíjam égy' kicsit,
Hat tánczolok égy' piczit,
Minygyá' haza mönünk.
Húz' r'á czigán' égy' kicsit,
Hagy ugratok égy' piczit,
Min'gyá' haza mögyök!“

„Gyé, ken' haza, édös anyám!
Koporsóba' édös apám!“
„Várjá' fíjam égy' kicsit,
Hat tánczolok égy' piczit,
Minygyá' haza mönünk!
Húz' r'á czigány égy' kicsit,
Hagy ugratok égy' piczit
Minygyá' haza mönök!“

„Gyé' ken' haza, édös anyám!
Szögezik lé édös apám.“
„Várjá' fíjam égy' kicsit,
Hat tánczolok égy' piczit,
Minygyá' haza mönünk!
Húz' r'á czigán' égy' kicsit,
Hagy ugratok égy' piczit,
Minygyá' haza mögyök!“

„Gyé' ken' haza édös anyám!
Énekölik édös apám.“

„Várjá' fíjam égy' kicsit,
Haty ugratok égy' piczit,
Minygyá' haza mönünk!
Húz' r'á czigán' égy' kicsit,
Hagy ugratok égy' piczit,
Minygyá' haza mögyök!“

„Gyé' ken' haza édös anyám!
Viszik mán az édös apám.“
„Várjá' fíjam égy' kicsit,
Hat tánczolok égy' piczit,
Minygyá' haza mönünk!
Húz' r'á czigán' égy' kicsit,
Hagy ugratok égy' piczit,
Minygyá' haza mögyök!“

„Gyé' ken' haza édös anyám!
Temetőbe' édös apám.“
„Várjá' fíjam égy' kicsit,
Hat tánczolok égy' piczit,
Minygyá' haza mönünk!
Húz' r'á czigány égy' kicsit,
Hagy ugratok égy' piczit,
Minygyá' haza mögyök!“

„Gyé' ken' haza édös anyám!
Sírba' van mán édös apám!
„Várjá' fíjam égy' kicsit,
Hat tánczolok égy' piczit,
Minygyá' haza mönünk!
Húz' r'á czigán' égy' kicsit,
Hagy ugratok égy' piczit,
Minygyá' haza mögyök!“

„Gyé' ken' haza, édös anyám!
Temetik mán édös apám.“
Húzd vígan, hal lögyön,
Hogy a fő'd alatt lögyön,
Mos' má' haza mögyök!“

(Tisza-Hegyés)

14.

A húsz legén'.

Ver' mög Isten a Fekete depóját!
 M'é rablották ki a czukrász ládáját?
 Szögény czukrász sírva néz föl az égre,
 Ú' sétál a kösség háza elébe:

„Agygyon Isten, bíró uram, jó napot!“
 „Agygyon Isten, czukrász öcsém, mi bajod?“
 „Az én bajom mög a bánat mög a bú:
 Czukoromat kilopták a ládábú!“

„Kerűj elé, czukrász öcsém, a székre.
 Majd elvégzöm az bajodat estére!
 Két, kis bírót á'lítok a fíjókhn,
 Húsz-húsz krajezárt fizessenek czukoré!“

A húsz legén' ú' sétált a garicsba:
 Mint szögén' czukrász a kösség házába.

(Szaján.)

15.

Balog Pali.

Árok parton szépen
 Szól a haris madár,
 Nincs szöb' bétýár Török -Be-
 csén

A Balog Paliná':

A szép, göndör haját
 Símára fűsű'je,
 A szép, barna mőnyecskéket
 Kedvire öléje ...

„Ú'j lé Pali ú'j lé
 Ére a pallóra!
 Majd elvégzöm a bajodat
 Hónap tíz órára.

Elvégzöm a bajod
 Hónap tíz órára,

Fő'kü'döm a leveledet
 Még ma Pes'várára;

Elvégzik a bajod
 Ottan nem sokára
 Majd ott visznek el tégödöt
 Az akasztó fára!“

„Véröm a véröddé
 Egy' patakot mosson,
 Testöm a testöddé
 Egy' koporsót nyomjon!

Sárga agyagos fő'd
 Ús sé' vősz be engöm,
 Még az én kedves galam-
 bom

Mög ne m esókol engöm!“

(Török-Becse.)

16.

Gyula Bandi.

Gyula Bandi mit gondót é magába':
 Mőgfon'ta a zsebkendőjít hat ágra,
 Ú' teríti felesége nyakára,
 Fő'húzza a színnek az ágassára.

„Gyula Bandi hadd mög az életömet,
 Ha' nevelöm föl a hat gyer'ökömet!“
 Gyula Bandi ára sémmit sém adott:
 Kása Örzi a palláson hal'gatott.

„Jaj Istenöm, jaj de nagyot vétöttem:
 Feleségöm' szeretömé' mögöltem!“
 Gyula Bandi kilső esárdán bort iszik,
 Kása Örzi bundájába' nyugoszik.

Gyula Bandi fölnyergöli a lovát,
 Este látogati mög a rúzsáját:
 „Mos' ki rúzsám ingöm, gatyám fehérre,
 Ugy mögyök é fő kapitány elébe!“

Új-Szögedön mos' faragik aszt a fát:
 Kire Gyula Bandit maj' fölakasztják,
 Esik eső szép esöndesen esöpörög,
 Gyula Bandi bitó fáján keserög.

(Szaján.)

17.

Csöppenes András.

Csöppenes András kimönt a mezőre,
 A bús fejít lehajtotta a fő'dre,
 Nagypál Pali fokossávâ vákta lè,
 Piros vére elborítya a mezőt.

Csöppenes Andrást jaj de szépen sirassák,
 Nagypál Palit köröszt vasba vasajják.
 „Jaj Istenöm, né vasajjon oj' nagyon!
 Hiszèn láttyta, majd északad a karom.“

Csöppenes Andrást viszik a temetőbe,
 Nagypál Palit a szögedi tömlöczbe,
 Látod pajtás, ijen a Pányhon járás:
 Sokat beszél, öszszeveszejtí egy'mást.“

Esik eső, szép csöndesen csöpörög,
Nagypál Pali a tömlöczbe' keserög,
Keserőghet mán ű, szögény, bújába',
Hónap lösz az utolsó vég órája.

(Morotva.)

18.

A számkivetett.

„Amoda van egy' ház,
Árgyérus a neve,
A kit abba' főznek:
Keserű a leve;
Abba' van egy' asztal
Búval beterítve,
Azon van egy' pohár
Mérőggé mögtő'tve.

Istenöm, Istenöm!
Hogy igyak belüle?
Pedig látom, e' mán
Neköm van készítve!

Ott ül tizenkét úr,
A tanácsot tőszí,
Egygyik aszt kijá'tya:
„Fő' kő' akasztani!”

Másik aszt kijá'tya:
„Fejit é kő' vőnni!”
„Harmadik asz' monygya:

Ifjúságátú
Kár még mögfosztani!
A szép göndör haját
Szélnek erőgetni.
Szép, pamuk gatyáját
Szélnek loboktatni,
Szép, pőtyke csizmáját
Szélnek őszszeverni!”

.....
.....

Akkő monygya néki
Az ű, édős anynya:
Szerelmes szülöttem!
Mikő gyűsz mán haza!”

„Akkő mögyök haza:
Mikő asztalod pad ajját
Kaszáló fű hajtya,
Tűszhejjöd tetejét
Fodor mēnta fojja,
A kapud félfáját
Rozmaringszál hajtya!
Asztat tudod anyam:
Hogy soha sēm nem lösz!

Majd é mögyök én mán
Tengör szigetytyibe,
Hun a csillag ragyog:
A magas egekbe’.

.....
.....

Nines én neköm apám:
A ki papot hozzon,
Nines én neköm anyám:
A ki mögsirasson!

Êtemetnek engöm
Az erdeji vadak,
Mögsiratnak éngöm
Az égi madarak!”

(Szaján.)

19.

A rab.

„Amott kereködik
Egy', fekete fölhő,
Abba' tollászkodik
Sárga lábú holló.

Holló, holló várj mög!
Hagy izenök tülled
Apámnak, anyámnak,
A három árvámnak,
Jegybéli mátkámnak.

Ha kérdi: hogy vagyok?
Monygyad, hogy rab vagyok,
Ebbe' a csárdába'
Térigyig vasba' vagyok,

Térigyig vasba' vagyok,
Könyékig bilinesbe',
Kiapad a szömöm
A nagy sütécséségbe'.
Urajim, urajim,
Gyöngyös, jó urajim!
Szabad-é neköm is
Csak égygyet szólani?!“

„Szabad fijam, szabad
Tízet is szólani!“
„Kár vóna még neköm
Akasztó fán csüngni!

Sárga, bodor hajam
Szélnek éhordani,
Két, fekete szömöm
Hollónak kiásni,
Két, piros orozámat
Napnak hérvasztani!

Makó fa levele
Léesik a földre,
Változik a színe:
Zenyim is változik
Apámé', anyámé'
A három árvámé',
Jegybeli mátkámé'.

Levelek, levelek
Rejcszetök el engöm,
Mer' az én galambom
Holtig keres engöm!“

(Török-Becse.)

20.

Keckeméti gavallérok.

Keckeméti gavallérok
Öten vôtak nagy hunczutok
Varga Sándor, Mónár Miska,
Kocsis Antal, Kovács Pista,
Ötödik vôt a Csutora.

Kocsis Antal, Kcvács Pista
Fölpakoltak a kocsira,
Elindultak észak felé:
Keckeméti csárda felé.

Befordútak az udvarba,
 Be jis möntek a csárdába,
 Parancsojják a kellernek :
 „Bort hozzon hát a vendégnek !“

Mónár Miska parancsojja :
 „Húst főzzenek vacsorára,
 Húst főzzenek vacsorára
 Szögény betyárok számára !“

Koesmárosné nem ajá'jja,
 Hogy ú neki nincsen húsa,
 Hogy ú neki nincsen húsa,
 Szögény betyárok számára.

Nem asz'onygya a Csutora :
 „Fogjanak hát a kocsiba,
 Mindön legén' fegyvert fogjon,
 Betyár módra mökharcozjon !“

Elindútak észak felé :
 A gyallósi puszta felé,
 Ott taná'tak égy' nyáj', juhászt,
 Legelteti a nyájáját,
 Várja az ú bajvívóját.

Mögérkesztek a betyárok,
 Pásztor módra fütüresznek.
 „Jó nap' Isten, jó barátom !
 Ijedező' a mint látom ? !“

„Ijedőszhetők én magam :
 Mikö öt gyilkosom látom ;
 Hajjátok-é, jó barátim,
 Né verjetök engöm agyon
 Öt-hat vágót úgy is adok !“

Nem asz'onygya Mónár Miska :
 „Nem köl' neköm öt-hat vágód.
 Nem köl' neköm öt-hat vágód,
 Elhajtom a fele nyájad !“

Nem asz'onygya a Csutora :
 „Nem köl' neköm fele nyája !
 Elhajtom a fele nyáját,
 A vérödbe' is megfürdök !
 Mök köl' fogni, mök köl' ölni.
 Juhász vérbe' köl' fürdeni !“

„Verjön mög az én Istenöm !
 Az én keserves könyvejem !
 Feleségöm öt árvává.,
 Sír a szívem fájdalmába' !“

*

Uccza betyár, múlik a nyár !
 Ús sé' soká' betyárkoc' mán :
 Csak ma, hónap, hónap után,
 Az után az akasztó fán ;
 Maj' mögfognak nem sokára,
 Vasárnapra virradóra !

*

Kecskeméti gavallérok
 Öten vôtak nagy betyárok.
 „Nyergöjünk a paripánkra,
 Majd elmögyünk nagy rablásra !

Vasárnapra viradóra
 Elindultunk váczi útra,
 Elindultunk váczi útra,
 Szúr szabónak rablására ...

Gyertünk haza kedves pajtás,
 Széjjel szalatt a lovasság !“
 „Haza mönnék, de nem löhet,
 Mert a vármögye kerü'get !“

Mögfokták az hunczutokat,
 Akasztófára valókat,
 Becsukták az áristomba,
 Abba a siralom házba.

Kovács Pista asz' kijá'tytya :
 Ketten estünk nar rapságba
 Pej paripánk bitangságba',
 Feleségünk árvaságba' ;
 Rapságunkat nem sajnájjuk,
 Csak hogy fő' nem akasztanak !“

Varga Sándor asz' kijá'tytya !
 „Ketten vagyunk halál fija !
 De észökött a Csutora,
 Kerü'het ű még horogra !

Kerűjön is hamarjába !
 Nekünk nem engedött soha ;
 Csak asz'on'ta : Mök köl' ölni,
 Juhász vérbe' köl' fürdeni !“

(Padé.)

21.

A számadó.

„Kocsmárosné, agygyon Isten jó napot !
 Aszt kérdözöm : ki mulat itt ken'nél most !“
 „Három hete itt iszik egy' számadó,
 Százasonként válogatyta a bankót !“

„Szájhatok lè legényök a lovakrú,
 Kössétök mög az akasztani valót !
 Kössétök mög a két kezit, két lábát,
 Maj' kivajja : hová tötte a falkát ?“

„Szépen kéröm komiszárus uramat :
 Né kösse mög a két kezem', lábomat !
 Itt a fegyveröm, od'adom az úrnak,
 Van még pé'zöm' maj' kiváltom magamat.“

(Padé.)

22.

Zöld Marczy.

„Fegyverekre bejutottam,
 Itt egy' házná' lakodalom,
 Itt egy' házná' lakodalom,
 Kedvünk lösz itt mán galambom !

Rajtunk csapott a vármögye,
 Elesabdostam a gyertyákat,
 A gyertyákat elesabdostam,
 Az ablakon kiugrottam,
 Úgy szalattam, mint egy' havas,
 Mint egy' tetéjben szúrt szarvas.

Ké'cségbe estem futtomba',
 Beültem egy' ros'z' gunyhóba ;
 Oda gyün egy', zsíros subás :
 „Én is ojan vagyok mint más !“

„Talán nem vagy rozsz' emböröm?
Mert a lelköd úgy üsmeröm;
Ha ravasznak gondolnálak:
Örökké elátkoználak!“

„Emitt pajtás, itt é' sorba'
Jó két ló van, égy' majorba'!“
„Mond el néköm az égygyiket,
Hoszd el néköm a szébbiket!“

„Bemönt hannagy a faluba'
Mindönt föl pakol a lóra....
Jaj Istenöm, jaj mik vattok?
Talán halál pósták vattok?
Törvén' né'kü' né' öjjetök,
Mer' tik is gyilkosok lösztök!

Fegyverneki pusztájába'
Késértének föl a fára,
Gyün is velünk a többi jis,
Gyün is velünk a mestör is.

Urak, urak, szavam vóna!
Nem öltem én sénkit soha!“
„Húsz' föl hóhér ára fára,
Száragygyon mög keze-lába!“

(Tisza-Hegyes.)

23.

Lévaji Panna.

Lévaji Panna bújába'
Lémönt a nagy Tiszára,
Utánna mönt az anynya:
„Panna l'ányom gyűj' haza!“

„Haza mönnék, nem merök,
Gyurka bátyámtú félök!“
„Ne féj' lányom, nem bánt a',
Édös bátyád, bátyád a'!“

Mihént haza érkösztek
Keszégékhön elmöntek:

„Keszég Illés, gyere é,
Házasogygyá', vögyé' é!“

„Évönnélek, nem löhet,
Édös anyád nem enged!“
„Tagad' mög az anyádat,
Mindön retye-rutyádat!“

„A kocsiba kék fogni,
Kökindára kék mönni,
Kökindára kék mönni,
Pannát vizitáltatni.“

„Lakodalmat sè' csinálj,
Inkáb' bő'csöt vögyé' mán.
Szűz koszorú sém köl' mán,
Hamaréb' fásli köl' mán.

Pántlikám is eladom,
Bő'cső madzagra szánom !“

Pántlikáját lèvöszí,
Bő'cső gombjára töszi.

Lakodalmat sém tösznek,
Az árán bő'csöt vösznek.

(Szaján.)

24.

Szabó Vilma.

Âra alá vörös az ég ajja,
Ott teröm a narancs piros alma,
Nem jó íze vagon az almának:
A kit Vilma szakajtott magának.

Szabó Vilma lèmönt a kis kertbe,
R'áborút ta hársfa levelire,
Háromszor is kijá'tottam néki:
„Kéj föl Vilma, mer' möglát valaki !“

Szabó Vilma nem vötte tréfának,
Kiséált a mukrinyi kocsmába,
Még a borát ki sè' is ihatta:
Kilenez zsandár á'lott az ajtóba' ?

Szabó Vilmát hat zsandár késéri,
Szögény Sándor az ablakon nézi;
„Né nészd Sándor gyászos életömet,
Gyer'öködé' szenvedöm ezöket !“

Szabó Vilma krinolin szoknyája,
Nem lá'ezik azon a vastaksága,
De mögmon'ta vármögye bábája:
Hogy a Vilma három gyer'ök anynya.

Szabó Vilma nem fájt-é a szíved,
Hogy mögölted három gyer'öködöt ?
„De hogy nem fájt, talán mög is hasatt,
Halálomig csörgetöm a vasat !“

Szabó Vilma lèmönt az erdőbe,
Fő'tekintött a csillagos égre,
Fő'tekintött a csillagos égre,
„Jaj Istenöm de rosz' jut eszömbe !“

Szabó Vilma aszt üzente anynyának :
 Párnát kű'gyön a feje ajjának ;
 Az anynya aszt üzente Vilmának :
 Haját tögye a feje ajjának !

(Szaján.)

25.

Betyár legény.

Istenöm, Istenöm,
 De nagyot vétöttem :
 Mikó Holdi Matyjékhon
 Az udvarra léptem.

Hat szél gatya rajta
 Perezbe van hajtvá,
 Fekete, szép, bodor haja
 Vérré van befagyva.

Istenöm Istenöm,
 De na' remén'ségöm!
 Ijjen tizenhat embör köszt
 Nincsen engödelöm.

Mán tizenkét óra,
 Veri a toromba',
 Eszt a szögén', bétýár legén't
 Töszik a kocsiba....

A garics ajtaja
 Sarkig ki van nyíva,
 Abba' fekszik szögény legény,
 Nincs a ki sirassa.

Maj' mögbánynya Torda,
 Mind a két ódala,
 Mőggyullad, mőggyullad
 Holdi Matyi háza.

(Morotva.)

26.

Lakatos Antal.

Hej! kihallotta hírit Lakatos Antalnak,
 Becskerekben lakott gyászba borult háznak?!
 Annak lakó hejje: tömlöcznek feneke,
 A kit abba' öszik: keserű a leve.

Mőghervadok mán én, mer' mán nem ér a szél,
 Tömlöcznek fenekin mőgro'hadok mán én.
 Nyúcsd be hozzám atyám atyai karodat,
 Hagy köszönöm tőled atyai voltodat!

Zúg az ég, möndörög, hul'nak mén'küveji,
 Zúgva jár a földre, sűrűn követőli;

Sej! kiál'ja ellent az égi esatának,
Ej! Gráciaja parton az halál fijának!

Rajna vize partyán fölnyúlt gyöngé nyírfa,
Avval gyöngé testöm süjtogatták volna.

(Torda.)

27.

Rózsa Sándor.

„Ezön a sütét écczakán
Csillag ragyog az ég ajján ;
Csillag ragyog, hajnal hasad,
Szeretnék, de nem szabad.

Csütörtökön viradóra
Taná'tam egy', csösz gunyhóra,
Mellém raktam fegyverömet,
Öleltem a kedvesömet.

Még jö é sé' szöndöröttem,
Kilencz zsandár ál' mellettem ;
Zsandár urak, mit akarnak ?
Talán bizon' mögvasalnak ?!“

„Mögvasalunk, mökkötözünk,
Kalocsára bekísérünk!“

„Kalocsaji nat törvén'be'
Harminczhat úr ül a székbe',
Kaecin'gatnak a szömömbe :
Hány pár csikó jut eszömbe ?“
„Nem jut neköm több eszömbe :
Mint miért vagyok tömlöczbe'.

Csittög-csattog a vas ajtó,
Talán gyün a tömlöcz tartó ?
Vizitá'jják a rabokat :
Mivel mulatytyúk magukat ?

Monygyátok tömlöcz tartóm-
Né örü'jjön rapságomnak, [nak :
Mer', ha rapságomnak örü',
Nem soká' ú jis bekerü'.

Vigyétök rúzsámnak hírtül :
Holtakká vagyok ész színü,
A mit öszök, nem jó ízü,
Étel-ital mind keserü.

Monygyátok édos anyámnak :
Külgyön egy' párnát fijának ;
Mögsegít még a jó Isten,
Nem kénlódok mindég itten.

Rózsa Sándor az én nevem,
Ösmerős is minden hejjön,
Csongrád megye a lakásom,
Hatvan bétjár a pajtásom.“

(Török-Becse.)

28.

Záró Zákó.

Szögény Záró Zákó
Most esött rapságba,
Nem lop mán töb' lovat,
Sém vasas kocsikat.

Zörög a gőz' koesi,
Tiszta vas az útytya,
Szögény Záró Zákó
Maga szalajt rajta!

Elesött a lova,
Kitörött a lába,
Szögén' Záró Zákó
Így esött rapságba.

„Jó estét kívánok!
Mi bajod érközött?
Talán a vacsora
Nem jó ízűn esött?

Szögény Záró Zákó
Sétál a gang alatt,
Kiesött fejibű'
A szép, sejöm kalap.

Hosztam egy' kulaes bort,
Igyá' hát belüle!
Látom, bús a szíved,
Hagy vidújon tüle!“

„Gyere Farkas Viktor,
Ad' föl a kezembe!
Aszt már úgy is tudom:
Nem töszöm fejembe!“

„Nem köl' neköm borod,
Csak igyál té magad!
Elmúlt sorsajiddal
Csaltad té mög magad!“

(Szaján.)

29.

Varga Ferkó.

Varga Ferkó mulat a koesmába',
Száz icceze bort hozat az asztára,
Száz icceze bort mög három szál gyértyát,
Varga Ferkót hónap fölakasztják.

Harangoznak esütörtökön dé're,
Varga Ferkót viszik Becskerekre;
Ekkor fölál' az é'féli székre,
Fő'tekéntött a csillagos égre.

Akkó jutnak mindönök eszibe:
Hány pár csikót lopott életibe'?
„Nem loptam én csak egy' fakót, derest,
A kit a vármögye mindég keres!“

(Tisza-Hegyes.)

30.

Kongó János.

Esik eső szép csöndesen léfelé,
Kongó Jánost most késérik befelé!
Esik eső, szép csöndessen esöpörög,
Kongó János bitó fáná' keserög.

Most faragik Új-Szögedön aszt a fát:
Kire szögény Kongó Jánost akasztyák.
Mikor az a fa bimbóczott virágra,
Kongó akkô születött a világra.....

„Édös anyám, akkô löszök ken' fija:
Mikô visszafelé fojik a Tisza;
Édös anyám a' pedig nem lösz soha,
Úgy hát többé nem löszök a ken' fija!“

(Szaján.)

Szerelmes dalok.

1.

Ki tuggy, hogy én kit szeretök!
Ki tuggy, hogy én kit ölelök?

Ölelöm-esókolom
Barna, kis galambom!

(Török-Becse.)

2.

Fodros a szoknyám ajja,
Nem vagyok én
A lóján'nak legajja!
Sém eleje, sém legajja
— No de — nem vagyok:
Égy, szép barna,
Legény babája vagyok!

Csipkés a gatyám ajja,
Nem vagyok én
A legének legajja!
Sém legajja, sém eleje
— No de — nem vagyok:
Ész, szép, barna
Lójány babája vagyok!

(Szaján.)

3.

Becskereki, híros szolga bíró
Tajigán jár: mint az rongyos zsidó,
Sűrűn fordul az kereke,
Nem t'om: mi a rúzsám neve!

(Morotva.)

4.

Szép a virágos fa
Május hónapjába',
Ezörszöb' a l'ány
Eljedzött korába'.

Nem anyátú lötté',
Rúzsá fán termötté',
Piros pünközs' napján
Hajnalba' születlé'!

(Szaján.)

5.

A füge fa ága
Mind két felé hajlik,
Az én kedves rúzsám
Ugyan mő're lakik?

Rúzsám kapujába'
Egy', dijó fa nyő' ki,
Gyöngé termött ága
Mind léfelé hajlik.

Ha én madár vőnék :
Ára fészket raknék,
Piros szép hajnalnak
Arú danulgatnék.

(Tisza-Hegyes.)

6.

Eik eső, nyől a sár,
Szól a gilicze madár ;
Nem szól az ám mindön fán,
Csak a rúzsám ablakán.

(Morotva.)

7.

Kis úczán a sarkon
Ott lakik a galambom,
Piros almát válogat,
A'val engöm csalogat.

(Szaján.)

8.

Elig várom, hogy a nap leáldozzon,
Fényes csillag az ég ajján ragyogjon !
Az ég ajján szokott a nap áldozni,
Szőke legén' barna l'an'tú búcsúzni.

Mán mi nálunk áldozóba' van a nap,
Késéres haza kedves babám magamat !
Ébúcsúzó : tizénkettő az óra,
Még haza mék : kettőt üt a toromba'.

(Padé.)

9.

Három élű, fekete sás,
Agygyon Isten jó é'czakát !
Kesköny ágyat, szélős dunnát,
Kivel betakarjuk egymást !

(Szaján.)

10.

Még asz'onygyák : udvaromba' nincsen kút,
De bizon' van márván' kűbű' gyalog út.
Rúzsza vagyok, né felejsd a nevemet!
Kedves babám, öljéj' mög, ha szerecz'!

(Padé.)

11.

Magos sarkú csizmám vagyok,
Érted kopik el angyalom!
Nem bánom én, ha értem elkopott:
Majd mögadam aszt az egy' pár csókot.

(Török-Becse.)

12.

Piros kendő a láda fijába',
Nem adom a csókomat hijába ;
Ha ja kendőt fölraikom magamra :
Rakd a csókot piros, két ajkamra !

(Padé.)

13.

Végig mönnék Kis-Oroszon danolva,
Ál' a babám a Kis-kocsma ajtóba',
Teli palaczk a kezibe', köszö'nye,
Gyöngé karja dérékammat öljéje.

(Kis-Orosz.)

14.

Fúj a szél, forog a szél malom,
Ézsibbatt neköm a job' karom!
Ézsibbatt a kedves galambom alatt :
Hó fehér színű testye alatt.

(Szaján.)

15.

Édös anyám születése vagyok én,
Piros, barna szeretőket tartok én.
Piros, barna két karjává mögölel :
Lé né essek az ágyarú mellölle.

(Padé.)

16.

Iecza dárom, madúrom,
Kapuba' vár a párom!
Három mög kettő.

Körü' csipkés a kötöm,
Barna az én szeretöm!
Három mög kettő.

Körü' esajhos a szoknyám.
Vasárnap sines vacsorám.
Három mög kettő.

(Tisza-Hegyes.)

17.

Bár csak hamar este lönne,
Hogy a malaczm éveszne!
Lé felé mönnék keresni,
A galambom mögölelni.

(Szaján.)

18.

Hej! itt is, amott is,
A mi házunk előtt is
Heje — huja! lakodalom,
Nálunk is lösz, ha akarom.

(Padé.)

19.

Má' ma péntök, hónap szombat,
Talán mökkéretnek?
Édös anyám, édös anyám,
De nagy kénra vösznek.

(Szaján.)

20.

Ző'd erdőbe' rigó madár fityürész,
Vasas kocsit csiná'tattam, de nem kész;
Vasáj kovács! mer' az kedves galambom
Esküdőre azon vinni akarom.

(Padé.)

21.

Harminczhárom fodor van a szoknyámon,
Asz' gondótam: fér'hön mék mán a nyáron;
De mán látom: nem mék fér'hön a nyáron,
Hijába van a fodor a szoknyámon!

(Jázova.)

22.

Esik eső a kápiszta levélre,
Fáj a szívem ész, szép, barna legényre.
Fáj a szívem, ki nem löhet ál'ni:
Egy' legényé' mö'nyit köl' szenvedni!

(Szaján.)

23.

Jaj de sűrű eső esik,
Halálomat sokan lesik,
De én azé' nem halok mög,
Tüled rúzsám nem válok mög!

(Török-Becse.)

24.

Három színű szőre van a lovamnak,
Mán Becsébül ki köl' mönnöm magamnak!
Nem hagygyák a kedves babám szeretni,
El köl' mönni, másikat köl' keresni.
Maj' hagygyák a szeretőmet szeretni,
Nem köl' neköm más szeretőt keresni.

(Török-Becse.)

25.

De kisikútt a dijjó fa a síkra!
Kedves babám kiszalatt a kű hídra?!
Kedves babám, mije' mégy ki a hídra?!
A babádat hónap viszik Rábéra.

(Szaján.)

26.

Mán én tégöd rúzsám
El sé' felejthetlek
Mint a piros almát
El sém is rejthetlek

Elrejtlek a szívembe,
Hordozlak életömbe':
Édös, kedves rúzsám,
Érted halok mög!

(Morotva.)

27.

Szajány szélén van égy', paplanyos árok,
 Abba' vannak a szajányi, szép lányok,
 Közepibe' égy', aranyos tulipánt,
 Kedves babám mikô lássuk mög egymást!

(Szaján.)

28.

Édös anyám, émögyök világnak,
 Hogy az égi madarak se' látnak;
 Úgy émögyök körül az ég ajján,
 Még mög nem halok a kedves babám karján.

(Szaján.)

29.

Né sírjál el kedves babám meszsziire,
 Mer' kivisznek a temető végire;
 Ha kivisznek a temető végire:
 Létösznek a méj sírom fenekire.

(Kis-Orosz.)

30.

Szá'j lé madár a Duna közepire,
 Két szárnyaddal esab' két felé a vizet,
 Két szárnyaddal esab' két felé a vizet,
 Vigyél engöm a babámhön, ha löhet!

(Szaján.)

31.

Hármas levelet irtam a babámnak,
 Magam vittem a padéji póstásnak,
 Sírva mon'tam én a póstás legó'nek:
 Keresse föl a régi szeretömet.

Hol keressem én föl a kedvesödet?
 Hol talá'jam én föl az szeretödet?
 A jó póstás nem szokott étévenni,
 A jó Isten igaz útra vezé'li.

(Padé.)

32.

Édös anyám írasson egy' levelet!
 Hogy a rúzsám mást szeret, vagy engőmet?
 Hogy ha ez a barna, kis lány mögesalna,
 Édös anyám né várjon haza soha!

(Kis-Orosz.)

33.

Haza felé, haza felé visz az útam,
 Babám né gondoskogy' rúlam!
 Mindég haza felé mögyök,
 Babám rúlad mög nem felejtkezök!

(Szörög.)

34.

Hej, de régön nem láttalak,	Sárga vagyok, nem ér a szél,
Sé' elő' nem taná'talak!	Mind őszszel a nyárfa levél,
Piros orczád de möghérvatt:	Nyárfa levél hideg mijatt.
Múta mög nem esókoltalak!	ÉN mög a szerelöm mijatt.

(Szaján.)

35.

Három eséves kukuricza,
 Az én babám jaj de nyalka!
 Nyalkasággal van tele,
 A mönynyi csak fér bele.

(Tisza-Szent-Miklós.)

36.

Ninesen széle a piros zsebkendőnek,
 Ninesen kedve a kedves szeretőmnek!
 Maj' lősz széle a piros zsebkendőnek,
 Maj' lősz kedve a kedves szeretőmnek!

(Szaján.)

37.

Sárga répa piczike, parányi
 Gyere kis l'án' sajátát kapálni!

Nem mögyök én sajátát kapálni :
Gyöngé karom nem akar hajlani!
Nem mögyök én sajátát kapálni,
Inkáb' mögyök a babám ölelni.

Icozi — piczi, parányi, parányi,
Gyere velem kurumplit kapálni!
Nem mögyök én té véled kapálni:
Rosz' a kapád, nem akari járni.

(Szaján.)

38.

Tő' fa, mogyoró fa ez az erdő,
Val'd ki kis rubintom : kit szerető' ?
Nem szeretők sönkit, csak tégödet,
Aszt a két, szép, kőkény szömeidet.

Hogy tudott kend babám ide gyünni ?
Szélös itt az árok, átugrani ?
Vagy kezéd, vagy lábod tanál ficzemönni,
Ki fog ottan kendön szánakozni ?

Szánakoznék rúzsám, de nem merők,
Barna szeretöm van, attú félök ;
Minap is égy' este fenyegetött,
Az útátú fogva mindég félök.

(Szaján.)

39.

Údvaromba' garmadba' van a búza,
Mind éhorgya a más tyúkjá, galambja !
El is horgya édos babám té tüled :
Mindég más legényre fáj a té szíved.

(Padé.)

40.

Kurta az én cziczám farka,
Hun fekete, hun mög tarka ;
Az én babám ojan csalfa :
A l'ányokat csalogatytya.

(Szaján.)

41.

Barna, kis l'ány a konyhába mosogat,
 A babája az ablakon koczogat.
 Gyere babám, gyere babám be hozzám!
 Té r'ád nem harakszik az édös anyám.

(Padé.)

42.

Halod rúzsám, mit mondok!
 Véled hálni akarok.
 Ágyadat jól mög vezsd,
 Kibe engöm léfektez'!
 Elgyühecz' elgyühecz',
 Mán én neköm nem köllesz!

(Török-Becse.)

43.

Udvaromba' né járká'j!
 R'ád uszítom a kutyát,
 R'ád uszítom a kutyát:
 Hasíja lé a gatyád!
 Lé hasíti a gatyád,
 Nem fizetöm az árát!

(Török-Becse.)

44.

Gyöngé a l'ány : mind a virág,
 A legényön mégis ki ád.
 A l'ány szíve csak búra visz,
 Hamis a numerusa is.
 Igazán.

(Szaján.)

45.

Fölleg között bujdosik a hód világ,
 Kis kertömbe' most nyildogál egy' virág;
 A virágnak a neve; elnéfelejes,
 Mon'tam, né ölēj mög, hoty ha nem szerecz'!

(Jázova.)

46.

Ha tuttađ határját
 Rövid szeretetnek,
 M'é' vetötté' hálót
 Szabad életömmek!?

Szerelmed hálója
 Fogott mög engömet,
 Annak a kötele
 Kötött mög engömet.

Mindön kis madárnak
 Szabad szárnyon jární,
 De neköm nem szabad
 A rúzsámhon jární!

(Morotva.)

47.

Idő, idő, tavasz idő,
 Kibe' nyílik mindön mező,
 A virágok illatoznak,
 A madarak fára tojnak ;
 Mindön madárnak van párja,
 Csak neköm nincs, igaz árva.

(Török-Becse.)

48.

Mögéröm én aszt az üdöt :
 Sírva mégy el kapum előtt,
 Mögölelöd kapum fáját,
 Úgy siratod a gazdáját ;
 A gazdáját, gazd'a'szonyát,
 Gazd'a'szonya barna l'ányát !

Betörhetöd a kapudat,
 Fölszántha'd az udvarodat,
 Vethecz' bele bazsa rúzsát,
 Nem gázolom a bimbóját.

(Szaján.)

49.

Világra termötté'
 Gyönyörű, szép anygyal !
 Szöb ba mosojgásod
 Mint a piros hajnal,
 Fehéreb ba képed
 Fehér patyolatná',
 Feketéb ba szömöd
 Fekete bogárná'.

Köszönöm anygyalom :
 Hogy eddég szeretté',
 De aszt is köszönöm :
 Hogy mán mögvetötté' ;
 Nem derül föl többet
 Vig napja éltömnek
 Mer' végire jártam
 Az én életömnek.

Bujdosik az elmém
 A szerelöm mijatt,
 Mint kis, fecske madár
 Kering az ég alatt.

(Szaján.)

50.

Esik eső az eke szarvára !
 Né hal'gas l'ány a legény szavára :
 Mer' mögesali gyöngé, l'an' szívedet,
 Elvesztöd a l'ány böcsületöd !

(Morotva.)

51.

Sárga rigó asz' monygya a fíjának :
 Rakjon fészket a hun szeret magának,
 Én is asz' mondom a kedves babámnak :
 Szeressön hát szöbbit-jobbát magának !

Sárga rigó földuzasztya a tallát,
 Barna léjány siratytya a babáját,
 Ugy sira'tya, maj' möghasad a szíve,
 Szombat este nem beszélhetött véle.

(Tisza-Hegyes.)

52.

Szöged felí' van egy', kerek erdő,
 Rigó madár kerülí aszt kettő,
 Én is vótam annak kerülője,
 Barna, kis l'án' igaz szeretője.

Rigó madár fölszállott az ágra,
 Búsul szögén', éhatta az párja,
 Engömet is éhagyott a babám,
 Árva vagyok, mint a rigó madár.

Sárga rigó, né repűj a fára,
 Hanem inkább' babám ablakjára,
 Hoty ha kérdi tőled mi jaz újság?
 Algyő, Tápé, Szöged szomorúság.

(Szaján.)

53.

Tisza szélin mondula fa virázkik,
 Vízbe hullik a levele, elázik.
 Mondula fa terömhét mán mondulát,
 Kedves rúzsám szerethecz' mán igazán !

*

Terömhét mán mondula fa mondulát,
 Kedves rúzsám szerethecz' szökét-barnát !

(Padé.)

54.

Házad előtt nem járok már,
 Ajtódat sé' zörgetöm már,

Szép rúzsáddal vígadhaez' mán,
Szívemet szomorírdha'd mán!
Lőgyé másná' oj' keserves:
Mint én nálam vótá' kedves!

(Szaján.)

55.

Házasonnék, de nincs l'án',
Mint akkora, mint egy' szál;
Ha egy' kicsit nagyob' vóná',
Talán az enyim is vóná'!

(Padé.)

56.

Mögérik a füge őszre,
Van szeretöm ész, szép szóke;
Nem kívánom halálotat,
Véle élöm világomat!

(Szaján.)

57.

Parti fecske, daru madár,
Sirac czé még édös babám?
Nem siratlak, csak zokoglak,
Beszédöddé nem gondoltam.

Haragodra nem számítok,
Gyűj' el hozzám szombat este,
Gyűj' el hozzám szombat este
Puha ágyam mög lösz vetve.

Puha ágyam mög lösz vetve.
Gyűj' el hozzám, fekügy' bele!
Takarózdód lösz a paplany,
Bele fekhez' gyöngé anygyal!

(Morotva.)

58.

Beteg vagyok, röszkednek az inajim,
Eltemetnek szomorú bánatytyajim!
Utoljára fölvetöm a szömömet,
Kire hagyom a kedves szeretömet?!

(Kis-Orosz.)

59.

Nehéz a madarat
Pápa szömbü' lü'ni,
Életlen kaszavâ
Parrag rétöt vâgni.

Nehéz két embörnek
Égy' párnán fekünni,
Szeretetlen tár'sâ
Holtig élöskönni.

Sírdogál egy' galamb
Nojé bárkájába',
Rajna vize mellé
Hallik zokogása.

(Tisza-Hegyes.)

60.

Kiöntött a Tisza vize partyára,
Elütötte a rúzsámat az árja,
Eltemette a Nagy úcza árkába,
Örökös bánatot hagyott az anynyára.

(Szaján.)

Hazafiúi és katona dalok.

1.

Rákóczy, Rákóczy,
Ó', Bivaj, Boeskori!
Ó', Bivaj, Boeskori!
Kitiltódott Rákóczy.

Kitiltódott Rákóczy
Szép Magyarországbul;
Nem taposod többet
Szép Magyarországot!

Valóban kimondván:
Nem taposod többet
Szép Magyarországot,
Úgy is ki vagy tiltva
Mindön ivadékkodá.

Nem taposod többet,
Mert tudom szeretnéd:
Még fő' nem tanárod
Mindön ivadékkod'.

Lásd mög, lásd mög, lásd mán,
Hogy gondolkozol mán!

Lásd, hogy mögbánod mán!
Hogy gondolkozol mán!

Mögszánta dolgait,
Sajnáli országait,
Bizonyos sajnáli
Mindön gyermeköstül,
Holtig való bánása:
Hogy löhet szánása.

Bizon', bizon' mondom,
Szépen, jól is mondom:
Sajnál Magyarország
Mindön ivadékkostá,
Még a gyermeke is
Mindég sóhajt tégöd.

Rákóczy, mikor té
Mögfordítottad
Lovadnak patkóját:
Az elejít hátra,
Möl' szöröncsétlen vótál,
Akkor mit mondottá'?

Magyarország: szép ország,
Holtig való sajnálás;
Magyar nemzet: szép nemzet,
Lássák, m'ért cselekszöm eszt?!

Fordid hozzám a lovamat!
Nem kéröm az országomat;
Elmégyek a magiszterhon,
Fordicsa mög a patkókat!

Az elejít hátra,
Né fordújak vissza!

Ú' sè' gyüvök vissza
Szép Magyarországra;

Nem gyűvök vissza már,
Makóra mögyök már,
Itt hagyom országom :
Szép Magyarországot.

Dobosom, dobosom !
Most néköd mögmondom :
Né aszt verd, hogy : mars, mars.
Hanem aszt, hogy rajta !

Ördög üsse anyádat !
Né úgy verd a dobodat !

Né úgy verjed, mint eddig :
Isten tuggyja, hogy lösz ? mint ?
Hanem úgy verd : rajta !
Rajta, rajta, rajta !
Úgy is tudod már :
Hogy kimögyünk már.

Magyarország sirat engöm,
Ugyan, jó mög is fontolja :
Hogy kit kergettek ki innen
Jó Rákóczi kögyelmében.

Itt hagyom, itt hagyom
Szép Magyarországot,
Szeret Magyarországot,
Holtig bán, holtig szán.

Sirat Magyarországot,
Még a gyermeke is
Rákóczi ivadékját
Mög nem veti soha.

(Szaján.)

2.

Hej, Rákóczi, Rákóczi,
Hírös Bözörédi !
Tük vótatok
Magyarország
Elárulóji !

Mohári, Pohári,
Kohári, Árpádi,
Tük vótatok,
Magyarország
Föláldozóji !

Lá'd a némöt möl' kövér :
A búribe' elig fér,
Országunkba' a némöt
Mijatt éfogy az kinyér.

(Morotva.)

3.

Darvajim, darvajim,
Ó' jédös darvajim,
Job' vóna mán néköm
Darvakkâ émönni,
Vagy más madarakkâ,
Végbe' búcsút vönni !

Czitrus fa, citrom fa,
Tégöd a szél sé' ér,
Köszönöm galambom :
Hogy eddig szerettél ;
Árú sé' tőhetök,
Hogy mán mögvetötté'.

Erdőben a levé'
Papirossá válna,
Tiszában mög a víz
Mind tintájé válna.
A mezőn a fű szál
Kalamussé válna . . . .

Dalok rúzsám, dallok,
De nem azé dallok :
Hogy bort ittam vóna,
Hanem azé' dallok :
Hogy jó kedvem vóna,
Hogy jó kedvem vóna !

(Szaján.)

4.

Ző'd erdők harma'tyát,
Piros esizmám nyomát
Hóval lepi a szél,
Hóval lepi a szél.

*

Ző'd erdő zúgása,
Vad galamb szólása :
Kedves galambomnak
Szíve dobogása.

Az rúzsám sírása :
Gyönygy harmat hullása,
Mind a két szőminek
Könnyek kihullása.

Né sírjál galambom,
Mögsegít az Isten !
Úgy se' maradhatnánk
Árván mind a ketten.

Nagyon fáj a szívem
Kívül-belül érted,
Mûta a szerelmet
Mögismertem véled.

Álgyon mög az Isten
Szívem legjobb gyönygye !
Hogy ha az Úr-Isten
Esztet így rëndölte :

Életöm-halálom
Holtig fölajállom,
Kedves, édös rúzsám,
Tüled nem sajnálom !

Szívemhöz szorítlak :
Mint égy', bazsa rúzsát,
Fogadom, éltömben
Hogy nem szeretök mást !

Akár mő're járok,
Akár mő're löszök,
Rúlad, édös rúzsám,
Mög nem felejtkezök.

Kéröm a Teremtőt :
Agygon áldást rejánk !
Hogy egész halálíg
Szerethessük egymást.

(Morotva.)

5.

A háromszáz negyvenötbe' (?)
Gyütt a török víg Szögedre,
Asz'tán elveszti a csatát,
Elveszti a víg zászlóját
A török.

(Szaján.)

6.

Ko'sút' Lajos udvarába'	Beeskereki, nagy, küves út
Muzsikálnak é'fél tájba';	Csöng azon az én sarkantyúm,
Talán azé' muzsikálnak:	Csörög-börög az én kardom:
Éngöm visznek katonának.	Sirathaez' mán kis angyalom!

(Torda.)

7.

Magyarország jaj de föl van zöndülve!
 Az őrsereg fegyverbe van ő'tözve;
 Ugyan pajtás, mi lősz ennek a vége?
 Kinek sírás, kinek öröm a vége.

Miniszter úr mos' kü'detött levelet:
 El köl' mönni a padéji legének:
 El köl' mönni, masérozni meszsire,
 Itt köl' hanni a babámat, nincs kire.

Tè r'ád hagyom lekkedvesebb pajtásom,
 Éjjed vele világodat, nem bánom;
 Én mán éltem világomat, nem mondom.
 A kit holtom napjáig mindég bánom.

Mikò 'ászló alá köllött eskünnöm,
 A könyvejim kihullottak szömömbül;
 Polgár társ és őrsereg az én nevem,
 Nem kérdözik: hogy keresöm kinyerem?
 Gyer'ökömet a bő'esöbe' itt hagyom,
 Magamat az országé' fölajá'lom.

(Padé.)

8.

Amoda van égy' nagy kerek erdő,
 Rigó madár sétál benne kettő
 Kék a lába, hamu szín' a talla,
 Ez a legény Ko'sút' katonája.

(Szaján.)

9.

Tisza szélén van égy' dészka csárda,
 Abba' tánczol Ko'sút' katonája,
 Jaj de szépen pöng a sarkantyúja.
 Bús szívemnek mögvidámítója.

(Szaján.)

10.

Szépen szól a Ko'sút' muzsikája,
 Szépen jár a kis, pej lovam lába ;
 Arany zablá' arany kantár szárja,
 Ha jelindul, vigyázni köl' r'ája :
 Hogy el né szakaggyon a zablája,
 Szépen illik gyöngö testöm r'ája.

(Szaján.)

11.

Fölindult az ocsmány rácz,
 Úgy gondolta, hogy a láncz
 Csörög a magyar karján :
 Mógérzi maga nyakán.

Mögigérték magyarnak :
 Homlokán dohán't vágnak :
 Nehéz vóna próbálni,
 Nagy ként kéne kiál'ni.

Az ráczok öszszegyűltek,
 Karlóczán öszszeültek,
 Tíz ezör rácz asz' mon'ta :
 Hogy az magyart mögrontya.

Mögha'lotta Kis Ernöszt,
 Nyöcz száz legén't kiküldött,
 A ráczokat mögverték
 És jól mögfrüstökölték.

(Török-Becse.)

12.

Perczel Móricz magyarok vezére,
 Algya mög az egek Teremtője :
 Mer' bevötte a Rómaji-sánczot,
 Kihajtotta belüle a ráczot.

Kis-Oroszi magyarok hodája,
 Elmögyök belüled a csatára :
 Jó magyar nem raki szöggre kargyát,
 Ha veszél'be láti a hazáját.

(Kis-Orosz.)

13.

Csantavéri, esantavéri, poros út,
 Jaj de beteg, jaj de beteg az Ko'sút'!
 Ko'sút' Lajos az magyarok vezérje,
 Szűz Mária mög a védelmezője,
 A jó Isten mindön jóra segítje!

(Szaján.)

14.

Lipót felől tornyosulnak a főlhök,
 Gyün a némöt : mint a fekete ördög,
 Köszte, köszte a fehér szín valami,
 Úgy lácczik : hogy magyarok, de foglai.

(Monostor.)

15.

Édös hazám, magyar hazám,
 De gyászba' vagy, jaj oj' korán!
 Engöm, mint szögény fíjadat,
 Vasra vertek katonának.

— — — — —
 — — — — —
 'Tares' mög Isten magyar vezért
 Vele égygyütt a nemzetöt.

Görgeji nagy hamissága
 Á'tal atta nagy rapságra.

(Török-Becse.)

16.

Ko'sút' lova mögérdemli a zabot :
 Háromszor futotta mög az országot ;
 Verje mög a három Isten Görgejit,
 M'é' rakatta lé a magyar fegyverit!

(Török-Becse.)

17.

Jaj Horgas, Martonyos, Csantavér, Kanizsa,
 Szenta, Paesér, Morovicza, Csérvénka!
 Ver' mög Isten, ver' mög 'Pátfalvát, Palotát :
 Tíz forintér' adott egy' öl búza szalmát ;
 Tíz forintér' adott egy' öl búza szalmát,
 Felibű' tartotta ki a szarvas marhát.

(Török-Becse.)

18.

Ko'sút' Lajos befogatta négy lovát,
Föülte feleségit, kocsissát,
Kinyitotta üveg hintó ablakját,
Úgy mondott az magyarnak: jó écczakát!

(Szaján.)

19.

Szöged alatt elkészült mán a vasút,
A kin kimönt, vissza is gyün a Ko'sút',
Majd elhozza magyarok koronáját,
A némötnek mindön féle pompáját.

Világosná' raktuk lé fegyverünket.
A Görgeji ott adott el bennünket;
Világosná' raktuk lé fegyverünket,
A Görgeji ott adott el bennünket.

Muszka lova érdemli mög a zabot,
Mer' bevötte kécezőr Magyarországot;
A Görgeji érdemli mög a vasat,
M'é' atta el Világosnál a magyart.

(Török-Becse.)

20.

Szolnok alatt ékészült mán a vasút,
A kin kimönt, a kin kimönt a Ko'sút';
Kivitte a, kivitte a koronát,
A némötnek mindön, ékes témpóját.

Keminczébe', keminczébe' sül a tök,
Ko'sú'tal gyün, Ko'sú'tal gyün a török.

(Szaján.)

21.

Ninesen piros csizmám,
Maj' hoz Ko'sút' apám;
De nehéz aszt várni,
Maj' hoz Galibaldi,
Éljön Galibaldi.

Gazdag Garibaldi,
Jó vóna mökesalni,
De nem hagygya magát,
Éjjön a szabacseság,
Éljön a szabacseság!

(Török-Becse.)

22.

Császár körte nem vad alma,
 Árvábú lösz jó katona,
 Árvábú lösz jó katona:
 Mer' annak nincs pár'fogója.

(Szaján.)

23.

Jaj Istenöm, jaj de beteg vagyok,
 Harman napra talán mög is halok!
 Ha möghalok, el né temessenek:
 Még rúzsámnak levelet nem kü'nek.

Arva vagyok, ninesen édös anyám!
 A jó Isten gondot visel én r'am;
 Arva vagyok, rúzsám, mint a gója,
 Kinek ninesen sémmi pártfogója.

Ha engömet katonának visznek:
 Harman napra utánnam gyü'jenek;
 Mögüsmerek csákót a fejembe',
 Gyöngge testöm halom tetejibe'.

Ha möghalok, aszt is mán möghagyom:
 Hogy a rúzsám nagyon né búsújon!
 Mögsirathat é'jeli álmába',
 Mikö fekszik tormos nyoszójába'.

Sír' lé rúzsám sűrű sohajtássâ,
 Mer' êhatta a kedves babája . . . .
 De én rúzsám mégis csak sajnálom:
 Hogy én néköm tüled mök köl' válnom.

Sajnálhatom sok, szép csókjajidat,
 Gyöngge ölelgetős, karjajidat;
 Köszönöm is sok, szép szavajidat,
 Utánnam való fáraecságodat!

(Padé.)

24.

A ki baka: hûza föl a bakancsát,
 A ki huszár: nyergöjje föl a lovát!
 Rúzsza Sándor fölhúsztâ a bakancsát,
 Bodó János fölnyergölte a lovát.
 Látod anyám, ijen a huszár élet:
 Sűrű könynyek ásztatik a kötödet.

(Szaján.)

25.

A Nagy-úczán de ugatnak a kutyák,
De mulatnak a szajányi réguták!
Én húsztam ki a legelső czédulát,
Sirathacz' mán szomorú, édös anyám!
Fájdalmas is az az édös anyának:
Mikő őszszê viszik fíját huszárnak.

(Szaján.)

26.

A mindönit ennek a rongy világnak!
M'ért sorozott engöm be katonának?!
Huszár vagyok, szeretöm a l'ányokat,
Mögölelöm, möksókolom azokat.

Barna, kis l'ány ő'szöm az Istenödet!
Isten álgya mög aszt a szép lelködet!
Köszönöm az eddég való hűségöd,
Álgya mög az Isten mindön lépésöd.

(Szaján.)

27.

Sűrűn mögesik az rajtunk:
Hogy nincsen komisz prófon-
tunk,
Panaszkodunk a tüsztünknek,
Még az Istenömet szigygya.

Még az Istenömet szigygya,
Késér' káplár áristomba!
Töd' r'á aszt a rövid vasat,
Huszonötöt vágjunk r'ája!

(Török-Becse.)

28.

A Tiszába' van egy' nyárfa,
R'ászálott a fehér gója,
Ott neveli föl a fíját,
Nè szüjj én anyám több árvát!

Mer' elviszik katonának,
Ott ő'tösztetik huszárnak;
Hoty ha fölül a lovára:
R'ánéz a vár kapujára.

(Szaján)

29.

Szögedi kaszárnya
Nem az Isten háza,
Ott hervatt el sok, szép l'án'nak,
Aszszon'nak babája.

Most is ott sír kettő:
Esz szöke, egy' barna,
Kinek az kedves galambja
Oda be van zárva.

4*

Né sírj kis l'ány, né ríj,
 Né jis szomorkogygyá',
 Jó az Isten, maj' mögsegít,
 Csak jó imátkozzá'.

(Tisza-Szent-Miklós.)

30.

Né sírj rúzsám, né keserőgj,	Föltöszöm én a lábomat
Mer' héjába!	A kengyelbe.
Mer' én neköm el köl' mönnöm	Viszsa sém tekintők rúzsám
A esatába.	Többet ére.

(Torda.)

31.

Jaj de szépen ragyognak az esillagok!
 Az Franczijaország felé ballagok,
 Fényös puskát választok a kezembe,
 Avval á'lok az ellenség elébe.

(Szaján.)

32.

Ezörnyöczszáz hetvenhetedik évbe'
 Fölszólított Ferencz Jóska elébe:
 Fölvönném a fegyverömet! nem löhet!
 Karjajimba' mind éhaltak az erek,
 Karjajimba' mind éhaltak az erek,
 Mögölelném a babámat, nem löhet.

(Jázova.)

33.

Gróf Andrási fújatytya a trombitát:
 Hogy sorakozzanak be a régruták.
 Sír egy' anya, sír a másik, harmadik,
 Hogy a fíját katonának elviszik;
 Sír egy' kis l'ány, sír a másik, harmadik,
 Az babáját katonának elviszik.

(Török-Becse.)

34.

Háromat fűtyentött a gőzös,
 Rab vagyok én mán, t'án örökös :
 Évisznek meszsire hazámbú,
 Évisznek a kedves babámtú.

Háromat fűtyentött a masina,
 Föl köl' ülnöm a gőz' kocsira ;
 Nektök is padéji lejányok :
 Sok jó egésségöt kívánok.

(Padé.)

35.

Tele van a gróf udvara túsökkel,
 Padé falu piros, barna legé'nyê ;
 Árván maratt Padé falu legén'tű',
 Mint a kufa a vásáron edén'tű'.

(Padé.)

36.

Ha elmögyök Bosnyijába csatába,
 Édös anyám, r'ávigyáz' a babámra !
 Fáj a szívem a szép, magyar hazámé',
 Benne maratt lekkedveseb' babámé'

Bosnyijába' hul' a magyar rakásra,
 Oda haza sírnak-rínak javába' ;
 Sír az apám, sír az anyám, szeretöm,
 Soká' tellik ki a három esztendöm !

(Szaján.)

37.

Árva, árva, az Isten is látyya,
 Októberba' haza gyün a párja, . . .
 Árva vagyok, árvának születtem,
 A babámat igazán szerettem,
 Az írgyök elszólották tüllem,
 Mos' lött igazi árva belülem.

(Szaján.)

38.

Édös anyám, keljön ken' föl ész szóra,
 Haza gyütt a ken' fija a katona;
 R'áborul az édös anynya sírjára,
 Hull az könyve vörös, köröszet fájára.

(Torda.)

39.

Niniesen neköm apám, anyám,	Anynyi vagyon az írígýöm :
Az Úr-Jézus az én atyám ;	Mint a fű szál az mezőbe',
Szűz Mária, édös anyám,	Úgy mög vagyok határozva :
Magos mönybűl tekines réjám..	Mint szilaj ló kantározva.

Szabacsáságim lè van zárva
 Ferencz Jóska ládájába.

(Török-Becse.)

40.

Ferencz Józsep mögnevezött királ'unk,
 Ű kormányozza az Magyarországot :
 Éltesse az Isten űtet sokájig,
 Mer' ű á'tal Magyarország virázkik.

(Szaján.)

Pusztai és pásztor dalok.

1.

Nem vagyok én úri fajta nevelő,
Nem köl' neköm sejöm paplan' takaró ;
Ha r'ám vöszöm bodor szőrü subámat :
Betakarom az én kedves babámat.

(Szaján.)

2.

Esik eső hóval elegy, Hajt a juhász lóval elegy, A számadó káromkodik : Hogy a bujtár jó bort iszik.	É'gyik iszik Becskerekbe', A másik mög Bukéres'be', A harmadik mög Morgóba', Guja ménös csavargóba'.
---	---

(Morotva.)

3.

Zöngedőzik a tavasz,
Maj' mögnyílik mindön gaz !
Édős, kedves paripám
Mögúnta mán az á'lást ;
Maj' köl' annak szalanni :
Szilaj csikót hajtani.

(Szaján.)

4.

Hej, kikelet, kikelet, Né fűd én r'ám a szelet ! Nem vagyok én csapodár, Nem is járok más után.	Szögén' legény vagyok én Csak úgy éldögélők én, Ninesen neköm ögyebem : Csak égy', pánnya kötelem.
--	---

Czo föl, édös deresöm !
Mert a babám keresöm ;
Ha keresöm, möglelöm
A sámsoni gyöpösön.

(Tisza-Hegyes.)

5.

Két embőr bujtárom is van,
Még is rézsdás a bográcsom ;
De nem a sok, lopott hústú,
Hanem a nagy lustaságtú.

(Morotva.)

6.

Maj' égyün mán a víg tavasz,
Maj' sok csikót kihajtanak !
Kötő fékőm harminczhárom,
Majd a fejibe rángatom.

(Padé.)

7.

Hej, de szép ző'd ez a pusztá !
De szépen legel a guja !
Job' szárnyán a számadója,
A bal szárnyán a bujtárja.

Asz' hujjánitya a számadó :
Jô vigyázzá', jó barátom !
Jô vigyázzá', jó barátom,
Kárt nè tőtes sa határon !

Van Szajá'nak hat szolgálja,
Maj' mögfizetye a nyáron !

(Szaján.)

8.

Még asz'onygya nekőm az édős anyám :
Kutya vérű, nem élsz té mán igazán !
Isten tuggyá, édős anyám, hogy élők ?
Egy' igazé' két lopottat cserélők.

(Jázova.)

9.

Álgya mög az Isten az én apámat !
Hogy elkeszdött rabolni a pusztába',
Én is harminczhárom éves koromba'
Öt pej csikót, három kik szőrű tinót loptam.

(Tisza-Szent-Miklós.)

10.

Mán én többet számáron nem járok,
Mert elfognak a lovas zsandárok,
Mökkötöznek, mögvasalnak,
A tömlőczbe be jis dobnak.

(Padé.)

11.

Möktunni aszt: ki ja híros bétjár?
 Az előtt vagy kilencz iccze bor ál';
 Én előtttem csak hat iccze bor ál',
 Nem is tuguayák: ki ja híros bétjár?

(Szaján.)

12.

Igyá' bétjár, múlik a nyár,
 Ű se soká' bétjárkoz' má'!
 Lehullik a nyárfa levél,
 Huvá bús el bétjár legény?
 Maj' léhul la lapu levél,
 Beletakaróczik szögén'.

Én is bétjár legény vagyok,
 Hat, szürke paripán járok,
 Hat, szürke paripán járok,
 Úgy késérnek a zsandárok.

(Szaján.)

13.

Kérményáki Kis-kocsmába'
 Szögén' Popán de mögjárta:
 Belelűttek a gyomrába,
 Fölűltették a lovára,
 Évítették a tanyájára.

(Morotva.)

14.

Lá'd mögmön'tam: nè möny nyára,
 Nè möny nya zelső úczára!
 Ott lakik a szolgabíró:
 Szögény legény szomorító.

(Szaján.)

15.

A szajányi, kis pacsírta
 Mind a két szömit kisírta;
 Édös anyám hogy nè sírna:
 Mikó néki van r'ám gonygya,
 Mikó néki van r'ám gonygya.

Nem a tilaji kocsmába',
 Sém galambomnak ágyába':
 Csak egy', kögyetlen pusztába'
 Csipke bukor árnyékjába'
 Estem én a na' rapságba.

(Szaján.)

16.

Az adaji Nagy-híd alatt
Három, híros bétyár jajgat,
Veri a vármögye úket,
De sajnálom szögényöket.

Nem loptak azok ögyebet :
Csak három meddű tehenet ;
De sajnálom szögényöket,
Veri a vármögye úket !

(Padé.)

17.

Mökfoktak engömet
Es, sárga csikóké',
Bilinesöt töttek r'ám
Egy', nyerög szörszámé'.

(Török-Becse.)

18.

Minek a csördás kis kalap :
Ha birka nincs hatvan darab ?
Minek a pérkál ing, gatya :
Ha a mögye kiporolja ?

(Kis-Orosz.)

19.

Három ürü mind vezér,
Babám rab löszök ezér' !
Kilenez tok ju' mind sárga,
Babám be löszök zárva !
Gyere babám, válcás' ki,
Né hagy' engöm itt veszni !

(Török-Becse.)

20.

A becseji város háza,
Oda van a babám zárva,
Ára kéröm bíró urat :
Vasat né tögyenek r'ája,
Vasat né tögyenek r'ája :
Mer' nem léphet föl az ágyra.

(Török-Becse.)

21.

Ezör egé'ségöt kü'denek drága kincs,
Ugyan honnat kü'gyek, mikö magamnak sincs ?
A kinek a kezín-lábán van bilincs,
Hogy ád szabacseságot, mikö magának sincs ?

(Padé.)

22.

Vas rostéjon nézők ki,
Gyere babám, válcás' ki !
Váltanalak, nem löhet,
Huszó'négy úr nem enged :
Ottan ál' a puskával,
Egész ármádzijával.

Minek a pamuk gatya,
Ha ja pá'cza szaggatytya ?
Minek a pötyke csizma,
Ha ja vas csörög rajta ?
Minek a sejöm kalap,
Ha ja szögön éro'had ?

Jaj Istenöm, jaj annak:
Kinek szeretője van,
Maga a tömlöczbe van,
Szeretője távol van.

(Szaján.)

23.

Nem vétöttem soha
Tóba falujának,
Mégis az irigyök
Neköm árkot ástak.

Verje mög a jó ég
Az én irigyömet!
Kik engöm ártatlan'
Rapságba ejtöttek.

Itten a levest is
F'értájossá mérik,
A kis prófontot is
Kettöbe évágik.

Van a börtön fölött
Börtön föligyellő,
Lektisztáb' üdőbe'
Üsse mög a mén'kfű!

Kár, hogy bugyogóba
Szülte mög az anynya,
Hogy — — — —
Et tösök bukorra!

(Morotva.)

24.

Kis, pej lovam az út szélbe'
Mint föllegölte a füvet,
A gazdája be van zárva,
Nincs ki gondot visel r'ája.

Ára kéröm az urakat:
Né vágják lé az hajamat!
Csak az urak aszt felelték:
Így ítéli a törvén'szék!

Nap, hol', csillag három féle,
El vagyok zárva elüle,
Beletöttek az egygyesbe,
Nem beszélhettem sénkivé.

Böt hajtásos az én szobám,
Még a hód világ sém süt r'am,
Csak az fényös nap sűgárja
Süt az piros, két orcámra.

(Tisza-Hegyes.)

25.

Ökröm van a rétbé',
Gujám a mezöbe',
Tajigám a boroszdába',
Magam a csárdába'.....

Csütörtökön délbe'
Csak aszt vöttem észre:
A szajányi ücza végin
Vasra vagyok verve.

Látom a galambom :
 Sirat engöm nagyon,
 Né sirass kedves galambom,
 Fáj a szívem nagyon !

Hon né siratnálak :
 Mikő vasba' látlak,
 Hónap után nyőez órákor
 Pestőn vizitálnak.

(Morotva.)

26.

Ha még écezőr kimőhetnék,
 Még nagyob' rapságot tőnnék :
 Kirabolnám a templomot.....
 Még nagyob' rapságot kapok !

(Padé.)

27.

Vótam én mán Kecskemétbe' dézéntor,
 De mögfogott engöm a pėrszékútor ;
 Száz aranyat attam én a zsarónak :
 Téríjék mán jóra az én bajomat !

(Jázova.)

28.

Rúza Sándor hířos bėtyár,
 Ki van kötve az oszlopná' :
 Ára kėröm az urakat,
 Hogy né verjék r'am a vasat !
 Győnge szívem maj' möghasad.

(Szaján.)

29.

Főltekéntők a csillagos egekre,
 Feleségöm akkő jutott eszömbe ;
 Ha még écezőr innen kiszabadulnék,
 Soha tőbbet ijenőket nem tőnnék !

(Tisza-Hegyes.)

30.

Mikor a bėtyárok
 Világbū kimulnak :
 Gazda kocsmásárosok
 Kűdulásra jutnak.

De a szép aszszonyok
 Mind lėronygyolanak,
 Hegedűs czigányok
 Haza ballakhatnak !

(Szaján.)

Bor dalok s köszöntők.

1.

Kocsmárosné, hajja-jé?!
— No de, hajja-jé?! —
Fél liter bort hozzon ki!
— No de, hozzon ki! —

Tögye az asztára,
Mongya : mi az ára?
Fizetöm.

(Szaján.)

2.

Kocsmárosné, hajja kend!
Tíz liter bort hozzá' kend!
Zsebömbe van az ára,
— Iecza te! —
Vágom az asztalára!

(Padé.)

3.

Hozzá' bort, de né vizesset, — Ancsa! —
Hogy héjába né fizessek; — Pancsa! —
Mer' ha hijába fizetök, — Ancsa! —
Hozzád vágom az üvegöt. — Pancsa!

(Morotva.)

4.

Nincsen a világon ennél szöb' szó:
Igyuk a vörös bort! mer' ügön jó;
Ez a mi szívünket vidámítytya,
Bús gondolatunkat eloszlatytya.

(Tisza-Hegyes.)

5.

Hej, kis korsó, kis korsó!
Torkom' vigasztaló,
Kocsmárosné búsító,
Ruha ronggyosító!

(Szaján)

6.

Kocsmárosné, de ugat a kutyája,
De sok legény mulat az udvarába'!
Én is bekötöm a kis, pej lovamat,
Még az é'jel kimulatom magamat!

Kocsmárosné, de savanyú az bora,
Ojan: mint az szabatkaji bi's alma!
Kocsmárosné, czukrozza mög a borát,
Úgy vezesse be a legszöb' léjányát!

(Padé.)

7.

Szép á'lat a liba,
Magát mögmossa,
Órává tallait
Fölborzogatytya.

Három, öreg ludam,
A többi liba,
Ezöket órizni
Nem kis galiba.

De még is csak inkább'
Mögörözgetném:
Ha szép, barna, kis l'an't
Mellém vöhetnék.

Édös, kedves biruskájim
Jaj de szeretlek....
Édös, kedves, siller borom
Fölhörpentelek!

(Szaján.)

8.

Bort iszok én, bort,
Nem alma levelet;
Borral jóval,
Csókkal sokkal
A'val élök én,
Az én kedves
Barátimmal
Így mulatok én.

Hej — huj igyunk r'ája!
Úgy is elnyel a sír szája.

(Kis-Orosz.)

9.

Mindön embör jô vigyázzon,
Hogy a bortú é nè ázzon,
Mer' a bortú ha elázik:
Vagy hoszsút köp,vagy okádik.

E' sém részög, ez sém józan,
Itt is, ott is nagy hiba van.
Hej — hûj, igyunk r'ája!
Úgy is elnyel a sír szája,
Ott lesz fáratat testünk
Csöndes tanyája.

(Torda.)

10.

Édös kedves feleségöm
Né szomorkogygyá',
Nem löszök én a kocsmába'
Továb' hajnalná'.

Ürítgessük a poharat,
A kulacs tele,
Vezsd pokolba a kontyodat,
Né gondój vele!

(Török-Becse.)

11.

Sárga levél, darázs fészök,
Nem is legény, ha nem részög.
Drávó, Szávó, Duna, Tisza,
Duna, Tisza;
Hunczut: a ki ki nem iszsza!

(Padé.)

12.

Tarka bögre, vörös bor,
Mikő iszunk ijenkor?
Kécczör — háromszor.
Akkő iszunk ijenkor:
Mikő r'ánk kerül a sor.
Kécczör — háromszor.

(Szaján.)

13.

Szögén' kántor számtalanszor
Az Úr-Istent dicséri,
Ád is neki jó boroeskát,
Kivel lénymja a poroeskát.
Így jár: a ki mindég bort iszik,
Még a temetőbe nem viszik.

(Török-Becse.)

14.

Itt az Eger jó bora,
Hörpencsünk föl czimbora!
Még kulacs a patika:
Addig nincs sémmi hiba.

Jó bor mellett
Okos löhet
A szamár is,
Nem köl' oda
Sém tinta, sém
Kalamáris.

Még a halál: a káplár
Valahol réánk talál...
Ott sém talál ögyebet:
Emböröket öleget.

Haza kéne mán mönni,
Nem kék mindég mulatni!
Sütét az écezaka,
Babám késérjé' haza!
Viszszaszögáalom valaha.

(Török-Becse.)

15.

Minek az az iczés üveg:
Hoty ha éjjé-nappá üres?
Teli köl' hozatni,
Ügy löhet mulatni.

Sej-huja
Egész éjjel.

(Jázova.)

16.

Üres bogrács, nincs benne hús,
 Üres palaczk, nincs benne bor;
 Kocsmárosné hozza tele,
 Itt az ára a zsebömbö'.

(Morotva.)

17.

Igyunk, a ki angyala van!	Megittam már mindenemet,
A bankónak nagy dőge van,	Hat ökrömet, szekeremet;
Valamenynyi rongyos bankó	Hat ökrömet, talyigámat,
Mind az én zsebembe való.	Három ágú, vas villámat.

(Tisza-Hegyes.)

Bor fölött mondott köszöntők.

18.

Isten tarcsa mög a magyart:
 Még a neve a fő'dön tart!
 Paradicsom hazájába'
 É'jön mind hal a Dunába'.

(Torda.)

19.

Az Isten álgya mög határunkat,
 Nyájunkat mög kirájunkat,
 Országunkat, lelki pásztorunkat,
 Véle egygyütt minynyájunkat!

(Török-Becse.)

20.

Isten tarcson engöm, tégöd!	Agygyon Isten bort, búzát
Tarcsa mög e szép vendégöt!	baraczkot,
Tarcsa mög a magyarokat	Tarka farkú malaczkot!
És a mi házi urunkat!	Szekerünknek kereköt,

Poharunknak feneköt!
 Hogy ihassunk öleget.

(Török-Becse.)

Tréfás és csúfolódó dalok.

1.

Az én bundám tetves bunda,
Még is bunda a bunda!
Kiviszik a szemét dombra,
Még is bunda a bunda!

A bundámnak nincs gallérja,
Még is bunda a bunda!
Kivetik a szemét dombra,
Még is bunda a bunda!

A bundámnak nincsen nyaka,
Még is bunda a bunda!
Kiviszik a szemét dombra,
Még is bunda a bunda!

A bundámnak nincsen újja,
Még is bunda a bunda!
Kivetik a szemét dombra,
Még is bunda a bunda!

A bundámnak nincsen gombja,
Még is bunda a bunda!
Kiviszik a szemét dombra,
Még is bunda a bunda!

A bundámnak nincsen ajja,
Még is bunda a bunda!
Kivetik a szemét dombra,
Még is bunda a bunda!

A bundámnak nincs hátúja,
Még is bunda a bunda!
Kiviszik a szemét dombra,
Még is bunda a bunda!

Az én bundám végig ronygyos,
Még is bunda a bunda!
Kívű' szőrös, belű' bőrös,
Még is bunda a bunda!

Iecza bunda, tetves bunda,
Még is bunda a bunda!
Hej, bundám, tetves bundám!
Még is bunda a bunda.

(Morotva.)

2.

Zsidó legény vagyok én,
— Huppaj dí, huppaj dá! —
Annak se' jó vagyok én:
— Huppaj díjé dán! —
Húsztam a bűrt a fagyon,
Kutyák ugattak nagyon.
Huppaj dí, huppaj dán,
Huppaj díjé dán!

Mónár legény vagyok én,
— Huppaj dí, huppaj dá! —
Annak se' jó vagyok én:
— Huppaj díjé dán! —
Ké'ezőr vöttem a vámot,
Félig hattam a zságot.
Huppaj dí, huppaj dán,
Huppaj díjé dán!

Kufa legény vagyok én,
 — Huppaj dí, huppaj dá! —
 Annak se' jó vagyok én:
 — Huppaj díjé dán! —
 Nem jó mértem a szilvát,
 Szitták a kezem szárát.
 Huppaj dí, huppaj dán,
 Huppaj díjé dán!

(Padé.)

3.

Kijártam én, ipszom — ripszom,
 Ribidálíjom kis kertbe,
 Ára sétált ipszom-ripszom,
 Ribidálíjom, galambom.

Szöttem néki, ipszom — ripszom,
 Ribidálíjom szöllöt.
 Héj — húj, Tokó Mari,
 Körmös Babi, Tüzes Rúzi,
 Partyi Ágnyis, Száraz Vérka,
 Naty Kalára, Trü — tyü — tyü!

(Szaján.)

4.

Budzsák várok fekete fő'd,
 Mék csak kocsmá sincsen benne,
 Még az keller is elszökött,
 Öszszetörte az üvegöt.

(Jázova.)

5.

Lótó Jani gur — gurguj,
 Balogékhon begurú;
 Balog Mária nem bánynya,
 Dunna alá takarja.

(Szaján.)

6.

Csőszteleki bíró l'ánya
 Tököt főzött vacsorára,
 Ojan sűrű mint az író,
 Ögye mög a szolgabíró!

(Torda.)

7.

Esik eső, fúj a szele,
 Gyün a Sas Károj szekere,
 Húsz tinó is van előtte,
 Még is éhös a cselégygye.

Nyis' ki János a kapudat,
 Hagy hajtom be a loamat!
 Kinyitottam az kapumát,
 Hajes' be Pista ros' loamat!

Eregy' Margit dagasztani
 Tè mög Julcsa mosogatni . . .

(Morotva.)

8.

Amott gyűnnek a katonák,
Lassan ballagnak,
Befordúnak Sütőjékhön,
Kerekbe ál'nak.
Ki vót az első?
Csak Bunford Miháj,

Mög akarta Katát esalni,
Mökcsalta magát.
Rút vagy, elmöhecz'!
Csúf vagy, nem köllecz'!
Gyere ide Varga Károj,
Tégöd szeretlek!

(Szaján.)

9.

Csöre Ágnés fehér testhön állója
Bálint Antal tisz forintya kóstájja,
Fényös midér szoritytya a dèrekát,
Bálint Antal csókolgatytya szép száját.

(Szóreg.)

10.

Három iccze kendör mag,
Zombori Kata kijé vagy?!
Nem vagyok én senkijé:
Csak a Kovács Jánosé.

Ugyan János vöd dè mán!
Mert a tyúk is tuggyja mán;
Ha ja kakas mögtuggyja:
Ki jis kukurkájja.

(Padé.)

11.

A Holácsék fehér háza,
Czégér sincsen, mégis csárda;
Sé' nem csárda, sé' nem kocsmá,
Ző'd táblájuk ki van nyitva.
Balázs Ferkó ára sétál,
Holács Pösze kikukucsál.

Holács Pösze rúzsás kertye,
Benne van a varó tífje,
Párnájára asztat varja:
Balázs Ferkó mos' lösz párja.

(Szaján.)

12.

Ezörnyöczszáz hatvanharmadikba'
Köl lé Kata szentiványi alma?
Köl lé Kata szentiványi alma?
Köl' bizon', ha Varga Károj agygya.

Varga Károj nem vötte tréfára,
Fölmászott az alma fa ágára,
Fölmászott az alma fa ágára,
Éhasatt az égygyik, gatyá szára.

Sütő Kata nem vötte tréfára,
 Belenyűtt az anynya ládájába,
 Ki jis vötte ja varó kosarát,
 Mögvarta az è'gyik, gatyá szaráát.

(Szaján.)

13.

Kontérékná' besütött a hódvilág,
 Kontèr Tèra kipirosítja magát:
 Fele fehér, fele piros, fele más,
 Bóka Jóska, ha vétőttem, mögbocsáss!

Jóska fijam, eregy' be a kis házba,
 Maga fekszik Tèra l'ányom egy' ágyba',
 Fekügy' mellé, öleld mög a karoddá,
 Majd én addig vigyázok a lovadra!

(Padé.)

14.

Sárga csikó, csöngő rajta,	Andró Panna a patkán túl,
Hová mönnyünk mostan rajta?	Rozsnyik Pétör a padra ül;
Hová mönnyünk mostan rajta?	Gyere Panna az ölembe,
Andrójékhon mönnyünk rajta.	Mos' kacsincsá' a szömömbe!

(Morotva.)

15.

Szävicsékná', Szävicsékná' mi történt?
 Balog Andrást a konyhába' ott érték:
 A szögáló a dunnává takarta,
 De a Balog András magát nem hatta.

(Padé.)

16.

Tapodó Margit szűzen akar élni,
 Szűz koszorút föl akarja tönni;
 Mögmutatytya vármöggye bábája:
 Másfél sukka hoszszab' a szoknyája.

(Padé.)

17.

Száraz tészta, sós csipödött,
Móra Mária mögesömöllött;
Van is annak ölelője:
Aranyos Ferencz szeretője.

(Szaján.)

18.

Márton Kata kis kertyibe'
Marczi Miska sétál benne,
Sétá'j Miska kék belibe',
Tijed löszök gyüvő őszre.

Márton Kata híros l'an' vôt,
Marczijékná' szögáló vôt;
Ojan ajándékot kapott:
A kit bő'csőbe' ringatott.

(Padé.)

19.

A susányi, ökör járás
Sivalkodik rajta a sás,
Vörös ispán mökhallotta,
Mingyá' Szücs Imrének mon'ta:

De az Imre mög asz'on'ta:
Nem az üvé a kis Jóska.

(Török-Becse.)

20.

Három orsó, hat gombojag
Talán lösz egy' pászma?
Ringa'd kis l'ány a fjadat,
Hagy ugrok a tánczba!

Hej Julcsa, Fáni,
Tunná'-jé kapá'ni?
Maj' möglá'tyuk estére
Ki tud czitorá'ni?

(Szaján.)

21.

Ablakomba' három bús gilicze,
Kettő: fehér, egy': tiszta fekete,
A' jis azé' hozta magát gyászba,
Szabó Boza szomorúságára.

(Tisza-Hegyes.)

22.

Szép hejjön van a szajányi Nagy-kocsma,
Legényöknek van az oda csinálva,
Legényöknek mög a Horvát l'ányoknak,
Mög annak a híros Mata Rozának.

A szajányi kocsma udvar de tiszta,
Azon sétál kilencz legény . . , mög vissza,
A tizedik Szabó Sándor, jaj de szép,
A ki utánn Mata Roza sírva néz.

(Szaján.)

23.

Hajnal Eva dunnája
Fölakatt a fűsz fára,
Még aszt mon'ta vögyem lé,
Hogy a fene ögye lé!

(Szaján.)

24.

Gyömbérékné' három dészka dijófa,
Azon fekszik Gyömbér Pali mökhalva,
Sejöm mándli végig gombos van rajta,
Holács Pösze végig-végig siratytya.

(Morotva.)

25.

Kerek levele vagyon a dohá'nak.
Sütő Kata mégis kimaratt l'á'nak;
De nem azé' maratt ki, hogy nem jó vôt,
Varga Károj katouának való vôt.

(Szaján.)

26.

Ölējön mög az a rúzza
Ki a száraz malmot húzza,
Csókoljon mög az a madár:
Ki a pocsojába' ugrál.

(Padé.)

27.

Szaján alatt van egy' putri,
Abba' lakik Balog Panni,
Annak van egy' vak lakója,
Az a l'ányok dilektorja.

(Szaján.)

28.

Istenöm, Istenöm!
 Ugyan mi' csináj'jak?
 Hoty vigyek éty kis zsírt
 Kabók Pistánénak.

Mán a zsírt möktutták,
 Szélkét fő'thön vákták,
 Vékon' lábom szárát
 Az ajtóhon csukták.

A bődön ajtaját
 Mán lakatra csukták,
 Istenöm, Istenöm!
 Hogy öszök pogácsát?!

(Szaján.)

29.

A szajányi pijacson
 Söprüt árul égy' aszszon',
 Haj ro'ka, mutolla,
 Borsos, kis kátyulla.

Sűrű szita szitaló,
 Gyúró dészka, mángolló
 Hap'pat rúzsám!
 Hap', hap', h'ap'!

(Szaján.)

30.

Török Zsuzsi asszony
 Sétál a pijacson.
 Fé're ütytye konytyát'
 Úgy szigygya az urát.

(Török-Becse.)

31.

A szajányi, híros barát
 Nem tuggygya az Úr-anygyalát,
 Léveti a barát ruhát:
 Émnygya az úr anygyalát!

(Szaján.)

32.

Juhász számara,
 Tarka a háta,
 Kecske búr az iszákja,
 Nincs szalonnája.
 Felesége rigyás,
 Maga zsíros gujás.

(Szaján.)

33.

Jaj Istenöm vásárkô,
 De sok zsidó lösz akkô;
 Vöszök zsidót, öszöl-é?
 Hát a fene öszik-é?

(Török-Becse.)

34.

Morognak a zsidók a templomba'
 Asz' gondojják: zsidó van az ólba';
 Ördög bújjon a zsidó hasába,
 Mögötte a sült krumplit hajába'.

Gondolkozik a zsidó magába':
 Áj lè — váj lè! mi lösz vaesorára?
 Kitöttem a sü't krumplit hajába',
 Mögötte a kutyája bújába'.

(Török-Becse.)

35.

Andró Bandi gazdálkodik
 Háza vége tapasztódik,
 Dufia mé'szel meszelődik,
 Andró Bandi elrejtődzik.

Szödik özsze ezèn tálakat,
 Híjik özsze az urakat,
 Ojan nagy urakat hínak:
 Mind a Dubécz mestör urat.

(Szaján.)

36.

Vastag Jóska kutyát lepott,
 Abbú dudát esiná'tatott,
 Dudájává asztat fúja:
 Dú, dú!
 A kutyábú szél fú!

(Morotva.)

37.

Ballag' esillag, ballag',
 Az ég ajján ballagj!
 Nagy Andris is ballag
 Cséki Panni felé.

Nem jó itten lakni
 Magyar Itabében,
 Mert itten az embört
 Mög szokták patkolni.

Soha én nem láttam
 Aszszon' kovácsokat,
 A Köröszet úczába'
 A kalapácsokat.

(Torda.)

38.

Étört a lovam,
 Mөгdöglött a tajigám,
 Nincsen kerék ajja,
 Elszakatt a hám!

(Gyú te, sárga!
 Mit attak, fújam?
 Tojást, apám.
 Vákd a kerék agyhon!)

Kápiszta éréskő
Múlt esztendeje :
Hogy kifutott az uramnak
Mind a két szöme.

(Gyű te, sárga!
Mit attak, fjam?
Tojást, anyám.
Vákd a kerék agyhon.)

(Kis-Orosz.)

39.

Elbujdosott a kemincez,
Utánna a kuczko,
Utánna a zsiradék
Mindön púzsérostú.
Hej, szotyírom, szotyírom,
Ágas—bugas bukérom!

Muzsikál a gölödény
Zsíros üngbe', gatyába',
Tánczba ugrik a laska
Paszamétos nadrágba',
Utánna a csipötke
En nagy, híros süvegbe'.

(Szaján.)

40.

Iceza — czucza, reszelő!
Fér'hön mönt a meszelő.
Házasodik a lapát:
Elvötte a pizskafát.

Pitar ajtó a kontrás,
A ház ajtó a dudás,
A ház ajtó a dudás,
Kuczko mög a muzsikás.

(Szaján.)

Dajka rímek, gyermek versikék, dalok, s játékok.

1.

(*Altatók* :)

Isten elaltatytya,
Márija virasztya!

(Török-Becse.)

2.

Csicsis baba!
Nincsen papa,
Mögötte a
Másik baba!

(Padé.)

3.

(A kis gyer'öknek mögfogik a kezét oszt' a homlokára tőszik :)

Itt a bibis!

(Az órára :) Itt fáj!
(A hasára:) Itt a kulacs!
(Az al'felire :) Itt igyá'!

(Szaján.)

4.

(*Pacsit adó* :)

Áldás, békesség!
Möny'ben dicsőség,
Búza kinyér, egé'ség!
Száz forint a zsebibe,
Neköm is jusson belüle!

(Szaján.)

5.

(Mutató újjával a gyermek újjaira mutat s mondja :)

Ez êmönt nyulászni,
Ez haza hozta,
E' mögfőszte,
E' mögötte,
Ez émcogatott.

(A tenyerében kört kerít :)

Főzi anyám a kását,
Főzi!

(A gyermek hóna alját csiklandja :)

Ére szalatt a kis nyúl,
Taná't tégý', kis l'ukat.
Beszalatt!

(Padé.)

6.

(Kiolvasók: lásd az I. kötet 77. lapját)

Égygyöm,
Kettóm,
Hábor némöt
Ökör, bika,
Lengyel László,
Bibicz Berta,
Karika, bunkó,
Buty'!

(Padé.)

7.

Ögyedöm,
Bögyedöm,
Törköcske!
Hová való
Nénike?
István kiráj
Országábú.
Csum, csum, csum!

(Török-Becse.)

8.

Ögyedelöm,
Bögyedelöm,
Billegény!
Hová méty té
Kis legény?
Czinczináti
Falujába,
Súrinomi
Erdőségbe;
Bum, csim, bum!

(Török-Becse.)

9.

Ögyedelöm,
Bögyedelöm,
Törtecske!
Hová való
Mönyecske?
Czipő, vas,
Főző kanál
Várossábú;
Csinadratta
Csin, csin, csin!

(Torda.)

10.

Ögyedöm,
Bögyedöm,
Törtecske!
Hová való
Mönyecske?
Szántó fő'dre
Bukdosik,

(Padé.)

Béke l'ukba
Bukdosik;
Hip'—hap'!
Szabó pap,
I'káb' löszök
Holtig rab.

11.

Ögyedöm,
Bögyedöm,
Tacs—kacs kék!
Csúvá
Vala

(Szaján.)

Mönyecskét.
Sánta sigra,
Ugra riba,
Buba, szip',
Hap', tap'!

12.

Ögyedölöm,
Bögyedölöm,
Karkan'tyú!
Tyúkon
Járó

Szalma szál.
Kívül van a
Böndő!
Bab suta—buta,
Bábiska!

(Török-Becse.)

13.

Ögyedelöm,
Bögyedelöm,
Törköcske!
Ábri,
Tábri,
Dominé!
Éksz—péksz.

Poháréksz,
Ekom,
Pekom,
Dráné,
Drékom,
Pucez!

(Török-Becse.)

14.

Énkéti—pénkéti
Czúkor méz,
Ábél—fábél
Dominé.
Ölez—pölez
Trup', trausz!
(Tisza-Szent-Miklós.)

15.

Énkéti—pénkéti
Czukordálé,
Áblé—páklé
Dominum
Éncz—véncz
Tót!
(Morotva.)

16.

Fekete, fekete,
Czukor méz,

Ábér—fábér,
Dominéz!

Esz—preszt
Onnan ki!
(Szaján.)

17.

Enczi—menczi
Takom enczi!
Pri—prá,
Zapotány!

Ére—mère
Búza kerek
Priccz!

(Török-Becse.)

18.

Evem—nevem,
Neves táncz!
Kéröm udi
Udi jáncz!

Pif—puf,
Kalán
Ki!

(Szaján.)

19.

Énád—bénád, konfénád,
Né szödögesd a szilvát!
Csicsirke, forka,
Vékon' szárú trombita,
Dob!

(Török-Becse.)

20.

Ene — dene, tontánija,
Szija — víja, kompánija,
Szilva raka, ráka raká
Bum, bum!

(Morotva.)

21.

Éne — vène
Kedves terne!
A párolé rôtész,
Tikli — fakli, tropis
Trájusz!

(Jázova.)

22.

Ellen — bellen, borbánicska!
Ukmán — dukmán,
Zelèna jabuka
Priccz ki!

(Tisza-Hegyes.)

23.

Illán — pillán, pamparító!
Isten, tûrû, tallarító.
Opmán — popmán,
Gyá, pu, ki!

(Szaján.)

24.

Éllán — péllán, pamarító,
Isten tûrû, toló — rító,

Opmán — pokmán,
Gyupor kiráj,

Ki mán!

(Torda.)

25.

Ellen — bellen
Vikátí!

Tával tuma
Tumati

Czukor ló.
Iglis — figlis
Guta figlis
Az apád.

(Padé.)

Ett — pett
Tutt — futt
Tráusz !

26.

Ékkora — békkora,
Csüngő — büngő,
Váró, köczög — biczög,
Tót!

(Kis-Orosz.)

27.

Unoma — dunoma,
Kerekvári kukora!
Éngédi — béngédi,
Li — diez ki!

(Szaján.)

28.

Élékula — fakula,
Csöngős — böngős

Tót!

(Torda.)

Város li dör,
Koczog — biczözög,

29.

Unoma — dunoma,
Kele — kula pakula,

Kete kiez !

(Szaján)

Engecz — bengecz
Város, bí, liez

30.

Idi nana,
Dórgina!
Szevi szőr

Bucez ki!

(Morotva.)

Pipi szőr,
Tócsina,
Tatánia,

31.

Czincezi dárom,
Czimbó rárom,
Tráj aszszon,
Fráj!
Medve

(Padé.)

Zsuzsánna.
Álom, álom,
Pestve zárom,
Hap' sári,
Halá rics !

32.

Kijárom,
Budárom,
Szumpor,
Pumpor,
Parapieza —

Ripieza,
Szarkot —
Markot,
Kukurú
Déják ki!

(Szaján.)

33.

Hán filán,
Kón filán,
Nè szödögéld
A szilvát!
Most érik a baracz',

Mos' zsöndül a szőlő!
Cziezi — linka,
Foló — rinka,
Tuba bácsi
Torombita, buff!

(Szaján.)

34.

Míko mink kis
Madarak vótunk,
Fő'dre szál'tunk,
Szőlő szömet
Szödögéltünk.
Szíl — szál,
Szalma szál,
Kilencz apró
Pogácsa,

Kocsmárosné sütötte,
Gazsi Pista mögötte.
Ojan szépen köszönte,
Hogy pirosra sütötte:
Süssé' rúzsám
Má'szor is,
Mökcsókollak
Szászor is.

(Padé.)

35.

Szödi Kata
Domórija,
Dob szívija,

Kávé arany
Pityis,
Lotyty!

(Szaján.)

36.

Két, kis kakas öszszeveszött,
Hasba rukták a tojását.

Tírmán — fodormán,
Két süvegű boszorkán'.

(Török-Becse.)

37.

Ó' tē, vén csila — mila!
Tizán túl de — le — le!
Árédáné,
Csattogáné,
M'é' nem gyün mán

Csónik bácsi?
Csonka débéllaré!
Szívem Sári,
Napom Pári!
Rosz' katona csé!

(Szaján.)

38.

Ting — ting, tala ring,
Rári Roza fara ring!
Cziczom ví, ingöláj,
Kézér — kézér, tēktéláj!

(Morotva.)

39.

Tíj — tūj, taka — nūj,
Ise — fise, kampa — nūj!
Száva, 'Ráva, tipe — tapa,
Ula — pula ruszt!

(Tisza-Hegyes.)

40.

(Hintázó.)

Égy' ángyomnak égy' ládája,
Két ángyomnak két ládája,
Három ángyomnak három ládája,
Négy ángyomnak négy ládája,
Öt ángyomnak öt ládája,
Hat ángyomnak hat ládája,
Hét ángyomnak hét ládája,
Nyôcz ángyomnak nyôcz ládája,
Kilencz ángyomnak kilencz ládája,
Tisz, tisz, tiszta víz,
Ojan mind a fojó víz!

Ángyom a'szony kis l'ánya
Bele halt a Tiszába,
Mivé halá'szuk ki?
Szögygyünk ôszsze
Cserepeket és csontokat,
A'val halá'sszuk ki!
Túl a Tizán égy' barát
Süti, főzi a hurkát,
Kérök tüle, de nem ád,
Még asz'onygya: pofon vág,
Pofon bizon' a kutyát,
Annak is a kis l'ukát!

(Szaján.)

41.

Gyermekek dalok:

Túl a kúton,
Prika púton,

Jé szénát
Át a kocsii a vizön.

(Morotva.)

42.

43.

(Mikor a nap elbúvik :)

Daru, daru,
Mönnyn fő' égbe:
Hujjánés egygyet
A Jézusnak:
Hogy agygyon melegöt!
A darunak teleköt,
Mi nékünk mög melegöt!

(Szaján.)

Hoszd é fijam
A horgot!
Hagy rántom lé
A napot.
Hoszd é küdús
A napot!
Adok égy', rosz'
Kalapot!

(Szaján.)

44.

45.

(Mikor „déli bátor“-t = déli bábot
látanak, körbe forogva dalolják :)

Kum, Kum bába,
Kukurieza fába!

(Szaján.)

(„Pimpim bábá“-t vesznek a szá-
jukba s kijabálják :)

Pim — pim bába,
Bodorogy' fő'!

(Szaján.)

46.

(Lásd az I. kötet 80-ik lapján a 27-ik számút:)

Paprika palánta,
Térgyig való saláta,

Nagyobbat szőj mint a
Vármögye puskája.

Hu, hu!

(Morotva.)

47.

Bikát utánzó: (Mikô kihajtik a bikát, asz'ongya :)

Kijé ez a falu! Kijé ez a falu!

A *tehen* mög rá feleli :

Mi—jénk! mi—jénk, mi—jénk!

Disznót utánzó: (E s ő s i d ő b e n, m i k o r a d i s z n ó k a t h a z a e r e s z t i k, e z t r ö f ő g i k :)

Ha én asztat tuttam vóna,
Pokróczot is hoztam vóna!

Malaczkok: Én ís, én ís, én ís!

(Ha pedig jó i d ő v a n :)

Disznók: Ha én asztat tuttam vóna,
Pokróczot sé' hoztam vóna!

Malaczkok: Én sé', én sé', én sé'!

(Padé.)

48.

Czizik ezt éneкли: Duli, duli Dézső!

Stiglincz: Czipity' Lőrincz, czipity Lőrincz, tyaf, tyaf, tyaf!

Varnyú: Kár, kár, kár! (Mindég kárt keres.)

Tor varnyú: Tor, tor, tor! (Ez meg tort keres.)

Verebek: Maj' hónap végezőnk!
Maj' hónap végezőnk! (Ha csoportban vannak.)

(Szaján.)

49.

(*Humócska*. Egy'nek bekötik a szemét s kivezetik: humni, a többi elbúvik a szobában, jeladásra a humó bejön keresni s mondja:)

Kot', kot', Benedök!
Itthon vannak-é ken'tök?

(A kit humott szemmel megfog, az lesz a humó.)

(Padé.)

50.

(*Csont ide*. Sorba állanak, váltakozva fiú leánynyal: párosan, egy, a b í r ó o d a m e g y a z e l s ó p á r h o z s k é r d e z í :)

Szeretőd-é a párodat!

(Ha a válasz: „szeretöm“, akkor meg kell neki csókolni, ha pedig: „nem“ a felelet, akkor sorra megy párt kérni; a ki nem akarja oda-

adni a párját, annak a bíró a kezére út befonyt kendővel. Így kérdezi a bíró sorra őket s ha mindegyik cserélt párt, akkor elkialtja magát:)

Csont ide!

(Mire a leányok mennek a jobb oldalra s őket kérdezi a bíró, hogy szeretik-e a párjukat.)

(Padé.)

51.

(Hosszant fogódnak s szaladva kiabálják:)

Émönt ördög a malomba,

Kitört a fél lába!

Csír osavarító!

(Mögrántik egy'mást, a mi'ik elesik, aszt csiripölik == csipkődik.)

(Szaján.)

52.

(Két sor lánczba fogódkodnak össze, az egygyik sorból a legerősebb átkiált a másik sorhoz:

Albért tuti!

(Feleletül kapja:)

Pogány tuti!

(A ki legelőször szólt:)

Tubi ide: János!

(A szólított neki szalad a láncznak, ha elszakajtja, akkor az elszakajtott részt magával viszi, ellenkezőleg ott marad: láncznak.)

(Szaján.)

53.

(Sorba ülnek. van egy' ördög mög egy' anygyal: az anygyal mindönkinek ad nevet, akkó gyün az:)

Ördög: Jó napot, kakas!

Anygyal: Jérece-ficze fogadás!

Mit keres?

Ördög: Mindön féle festéket.

Anygyal: Tessék válaszszon!

(Akkó tanálgati: vagy a r a n y k á c s á t mond, vagy a r a n y k ö r t é t, oszt' addig mindég tanálgati: még ki nem tanáli.)

(Szaján.)

54.

(Sorba ülnek a bírót kivéve, a ki kérdezi:)

Kinek látok fehér fogát?

Bíró szödi 'alogát!

(„A kinek a bíró mögláti a fogát“, az zálogot ad. Így folytatják mindaddig, míg mindenki zálogot nem ad, ezután kiváltják a zálogot, mi úgy történik, hogy mindenki megmondja a szeretőjének a nevét.)

(Padé.)

55.

(Karajba ülve hátra teszik a kezüket s csipkődik a füvet :)

Csipödöm, csipödöm
Füvecskét!
Ási l'ukát, ási,
Éb: a ki nem ási!
Nemesak papot öltöm,
Déjákat is öltöm,
Harma' napra
Haza gyüttem
Sé bürübü'
Sé' esonytyábü
Sémmit sé' taná'tam!

Gin, gin borsó,
Hul la korsó!
Ki mit hozott a vásárbü :
Ide fityogassa!

(Felugranak.)

Nyis' ki, nyis' ki
Ládikádat!
Lássuk mi van
Benne!?

(A kinek van valami a kezében, az győztes = arany; a kinek nincs, az vesztes.)

(Szaján.)

56.

(Papok táncza. Legugulnak, kezükkel térdjüket átkapcsolva egymás után ugrálnak s dalolják :)

Pipó, pipó,
Pipóricske!
Magó, magó,
Magóricska!
Gór,

Gór!
Lakatom kúcsesa,
Bür papucsca;
Ez a papok táncza.

(Padé.)

57.

Kícz—kócz, kendörkócz,
Az a papok táncza!

— — disznó, — malacz,
Az a fordulása.

(Szaján.)

58.

(A gyer'ökök összefogódzkodznak ketten, oszt' a lábukat összevetik, sör-
genek, oszt' akkó monygyák:)

Csip—csip, csip—csip
Csip pogácsa!
Szél fúj piros
Pántlikámra!
(Torda)

59.

Haj, pöröm, pöröm
Pestike!
Szögedi mönyecsca.

(Szaján.)

60.

(Kettő összfogózik s tánczolva dalolja:)

Hej búra, búra,
Hete búra!Hete búra,
Cse, cse, cse!Két, kis várom forgassa,
Vesd be várom, vezsd be!

(Ezután egy hozzájuk csatlakozik s tovább játszik, még csak mind nem játsza; ekkor az utolsó sor helyett: „Vesd ki várom, vezsd ki!”-t mondanak s egygyenként kimennek; legutoljára marad a ki legutolsó volt bemenni.)

(Szaján.)

61.

(Kerekbe állanak s forogva dalolják:)

Haj, kerepesi, kerepesi,
Kerepesi czérna!
Fagygyús gyértya.Lángot vetött a zsiszike,
Tánczba ugrott a kemőncze,
Búvocska!

(Legugolnak.)

(Szaján.)

62.

(Karikába fogódnak oszt' ugrádoznak oszt' danújják:)

Édös bor, mézös bor,
Ki mindön nap für.Barna legén' göndör haja
Kalapjára bodoronna!

Édös bor stb.

(Török-Becse.)

63.

(Kerekbe fogódnak s forogva dalolják:)

Hej, Mártony, sibilikány,
Sibli—bibli—jány!
Uti beti jány!Náta bél,
Ita bél,
Akkó Mártony

Fordúj ki!

(A szólított kifordul s így folytatják mindaddig: még mind kifelé nincs fordulva; ekkor az utolsó sor helyett: „Fordúj be!”-t mondanak s a szerént tesznek.)

(Morotva.)

68.

(Körbe fogódnak, egy a kör közepére megy s forogva dalolják:)

Hej, kácsa, kácsa!	Elvesztötte;
Özveggy kácsa!	Ki keresi:
Nincsen párja,	Möktanájja!

(Ha fiú van bent, leányt húz el, fordul vele s dalolják:)

Egy barnának
Van mán párja!

(A leány bent marad a középben s újra kezdik.)

(Török-Becse.)

69.

(Az elejére nézve lásd a megelőző játék elejét:)

Egy' ágy hajma,	Hív aszszon', hív aszszon',
Két ágy dinynya,	Gyű'jön ki az aszszon'
Cserép a fekeke.	Az adaji bötba!

(A külső szalad oszt' ha elbiri fogni — t. i. a belsőt — akkor ú mén belül.)

(Török-Becse.)

70.

(Egy gyermek ruhájának a szélét a gyermekek körül állva kezükben tartják, egy pedig az így kerített kört kerüli, mi alatt dalolják:)

Hej, tinája, tinája!	Nyűt, nyűt fonalat,
Széna szakadéckja,	Angyalává nyelezi,
Benne forog	A bögyivé bögyezi.
Kis mönyecske,	Bögyem, bögyem

Jó barátom,

(A kinek a kezét megfogja az vele kerüli a kört.)

Ölēj a kitszereez'!

(Így folytatják, míg a kinek a ruháját tartották maga nem marad; ekkor csömbézésbe megy át a játék, vagyis a középben állónak bekötik a szemét s így kell a körülötte szaladgálók közül valakit elfognia. A kit elfog, ha tovább játszák, annak a ruháját fogják meg.)

(Padé.)

71.

(Körbe állanak, egy a közepére megy s forogva dalolják:)

Erdő mellett nem jó lakni,	Mög egy' felet,
Mer' sok fát köl' hasogatni	Öljön mög a ki
Tizénhárom ölet	Engöm szeret!

(Ha fiú van bent, leányt húz el táncolni s megfordítva, ha leány van a kör közepén.)

E' szeretöm,	Domb ide, dombos!
Mökcsókolom,	Kalács ide, fontos!
Már régön is	Rétes ide, rongyos!
Eszt akarom	Dob' ki belüle, lilium!

(A ki bent volt: kijön s a kit táncolni húzott el, marad bent.)

(Szöreg.)

72.

(A játék úgy kezdődik, mint a megelőző.)

Hej, vára, vára!	Hej, tulipán', tulipán'!
Egre vára!	De sok székfű, székvirág!
Egre várát forgassák,	Tele kertöm zsálávâ,
Két, kis pé'z'é' forgassák.	A szerelöm lángjával.
Ves' ki vára,	Mikô rúzsám illatytya,
Ves' ki!	Akkô szívem biszatytya.

(Egyget tánczra húz el:)

Nyisd mög rúzsám	Szita, szita, péntök,
Kapudat!	Szerelöm csütörtök,
Hagy kerülöm	Zab szerda.
Váradat!	

(Kis-Orosz.)

73.

(Öszszefogóczkonnak, egy' a közepire mén oszt' é keszdkijabálni:)

Termött megy',	Ha jiszó belüle:
Termött megy',	A torkodra fôr!
Hajlott ága	Fôsztem egy', fazék répát
Kivirágzott.	Katona szeretömnek,
Ez az áldott bor,	Még a pinczébe jártam:
Ki mindön nap fôr,	Addég élopták tülem.

A bor möginni való,
Nem szeretgetni való.

(Akkó a ki bent van, éhúz vala-
kit oszt' sörögnek.)

Szép mönyecskét,
Szép mönyecskét
Szeretgetni való!

(Ha újra kezdik, akkor a kihú-
zott megy a középre.)

(Morotva.)

74.

(Összefogóczkounak oszt' egy' bent forog, oszt' kijabálík :)

Hun jártá', jámbor?
Szó'lóbe', jámbor.
Mit hoztá', jámbor?
Éneköd, jámbor.
Fújjad, jámbor!
Nem fúhatom:
Nehéz a kótája
Lá'd a l'ányok
Szépen fúják:
Mikor a páros
Tánczot járnak.

(Akkó előlel valakit oszt' ketten
forognak benne.)

Járjad, járjad
Égy' katona,
Hagy vigagygyon
Ez az úcza!
Ez az úcza
Tiszta úcza,
Márván' küvê
Van kirakva,

Azon sétál
Égy' katona,
Talán bizon'
Atyámfija?
Hon né vóna
Atyámfija?
Mikô édôs
Apám fija.

(Más hangon:)

A mi kutyánk mögfijadzott
Kettôt a szalmába',
Egygyik gyömbér, másik szög-
fű,

Id' mög pálinkába'!

(Hangot változtatva :)

Hap' ide, dombos!
Kalács ide: fontos!
Rétes ide: rongyos!
Czo ki, vén boeskoros!

(A mi'ik régebben van bent, a'
kimén.)

(Szaján.)

75.

(Körbe, fogódzanak — egy' a középre megy, — s dalolják.)

Kis kácsa fürdik
Fekete tóba',
Fijáhon készül
Len'gyel országba.
Hajlott a megy' fa,
Termött az ága,
Levelibe' kis mönyecske,
Ölêj a kit szerez'!

(A középsô valakit elhúz forogni.)

Eszt ölelöm,
Esz' csókolom,
Már régön is.
Eszt akarom;
Sájdilom,
Sájdilom!

Égy' pé'szt vetöttem
 A hegedűbe,
 Még se' möhettem
 Az elő tánczba!
 Téli czicza,
 Téli macza,
 Téli tal'igája,
 Kóra szödi,

Fa tarisznya,
 Hajes' ki Boriskája!
 Ki tavaji kecske!
 Benne maratt fecske,
 Szögedi mönyeeske,
 Ugorj ki belüle!

(Ha újra kezdik, akkor az marad bent, a ki későbben ment be.)

(Szaján.)

76.

(Egymástól pár lépésnyire szöget alkotva s befelé fordulva ül a földre három gyermek, a többi lánczba fogódzik össze; a láncz a jobb végén levő gyermek kezdése s az alatt közlött dal mondása mellett megindul és pedig úgy, hogy az első gyermeket félkörben megkerüli, vagyis: a háta megett jön el s előtte halad el, azután a szög közepén levő gyermek háta megett halad tovább s a szög másik végén ülő gyermek előtt megy el, félig megkerüli s a háta megett a láncz két végén levő gyermek össze-fogódzik.)

Zibit-zabot
 A lovának,
 Botot-botot
 A gazdának,
 Gyöngyöt-gyöngyöt
 Aszszonyának,
 Gyöngy koszorút
 A l'ányának.
 Gyöngy koszorút
 A l'ányának,
 Hajlós pá'ezát
 A fíjának!
 Ég a gyertya,
 Ha möggyűtyák,
 Mikor a sor
 Tánczot járnak;
 Járjad, járjad
 Vig katona,
 Hagy vígagygyon
 Ez az úcza!

Ez az úcza:
 De szép úcza,
 Márván' kübü'
 Van kirakva,
 Azon sétál
 Egy' katona,
 Talán bizon'
 Atyámfija?
 Hon né vóna
 Atyámfija:
 Mikö éddös
 Anyám fija?

(Tapsikolnak.)

Ère csörgezsd
 Mög a lánczot!
 Mind a cigány
 A bográcsot.

(Majd ismét összefogódzanak s előlről kezdik.)

(Padé.)

77.

(Holléva. Kerekbe állanak, Holléva a középre megy, forognak s kérdezik:)

Holléva!
 Holléva!

Hová méty tē kis l'ány?

Holléva!

Holléva!

(Holléva kiszalad a körből, a többi utánna s a ki elfogja, az lesz a Holléva.)

(Szaján.)

78.

(*Bátyám uram.*) (Kút közelében kerekbe fogódzanak, „Bátyám uram“ a középre megy, körüljárja a kört, a többi forog s kérdezi:)

Hová mén ken', bátyám uram?

(Bátyám uram:) Elmögyök a kútra! (Megy a kútra, a többi utánna, mikor odaérnek, úgy tesznek: mint hogy ha vizet mernének s mondják:)

Vizet merök a bikának,

Ustorum viszöm velem,

Lovam kötöm utánnam.

(Szaján.)

79.

(Karikába állanak, egy körülszaladgálja a kört, a másik kergeti s ha a befonyott kendővel reá bir ütni, kérdezi:)

Mi puffant?

(A kit kerget:)

Sűrű szita.

(Kergető:)

Ki verte lé?

(A kit kerget:)

Kis macska.

Én nem szólok sémmit sé'!

(Ekkor valakit kihúz a körből s ez lesz a kergető, a ki kergető volt, az szalad körül; a ki pedig körül szaladta a kört, körbe fogódzik.)

(Szaján.)

80.

(Körbe = kert — fogódzanak, egy bemegy a kertbe, ez a tolvaj, egy pedig kívül van a körön = kerten, ez a gazda, kinek befonyt kendő van a kezében.)

Gazda: Mit kereső' kis kertömbe'?

Tolvaj: Szőlőt önnék, ha vóna!

Gazda: Lusta vótá, nem ültetté'!

Ha jén bemék?!

Tolvaj: Én mög kimék.

(A gazda kergeti a tolvajt s ha reá bir ütni a kendővel, reáüt; a tolvaj párszor megkerüli a kört s valakit kiránt a körből s ez lesz a gazda, a ki pedig gazda volt, tolvaj lesz, a volt tolvaj körbe fogódzik.)

(Padé.)

Csúfolódók.

81.

Tyúk, tüdő,
Malacz máj,
Görge (görbe) ôrod
Ére vágd!

(Szaján.)

82.

Ittrom — fitrom.
Fa palaszt,
Ha át ugrod,
Idd mög aszt!

(Morotva.)

83.

Állatokra:

(Bikára:)

Kést, kést,
A bikának,
Fôró vizet
A nyakának,
Bunkós botot
A hátára,

Tüzes lánczot
A lábára!
Ilus,
Peneczilus,
Tukk neki
Murmus!

(Padé.)

84.

(Kanira:)

Agyarára, kis kargyára,
Sűrű erdő zúgására,

A pacsirta szólására,
Tukk neki, huszárka!

(Morotva.)

85.

(Ugyanarra:)

Csatra, botra,
Csatornára!
Ző'd erdőnek
Zúgására,
Vad galambnak
Szólására,

Tiszta búza
Kalászszára,
Szögén' embör
Szándékára,
Tiszta víznek,
Fojására,

Tukk neki, huszárka!

(Padé.)

86.

(Csak arra :)

Dúr a disznó
Az árokba',
Dúr!
Nincsen neki

— — l'ika,
Fúr!
Fúr neki,
Fúr!

(Szaján.)

87.

(Szinte arra :)

Kesej lábod igazgasd, igazgasd!
Rosz' kanokat hasigasd, hasogasd!
Ártányokat vigasztald, vigasztald!
Szívedet mög váltogasd, váltogasd!
Sörtédet mög bodorgasd, bodorgasd!
A habodat rúgogasd, rúgogasd!
Agyaradat csattoktasd, pattoktasd!
Trrrk neki! trrrrk!

(Tisza-Szent-Miklós.)

88.

Népekre:

(Czigányra :)

Czigány dúré,
Vas kandúró!

Czigány — — — szél fű,
Gyug' be fíjam hátú,

Né dudá'jon ráczú!

(Torda.)

89.

(Magyarra :)

Árpa kinyér,
Zab haluska'
Szalagy' magyar,
Gyűn a muszka!

(Szaján.)

90.

(Oláhra :)

Oláh háta,
Fáj a háta,
Törjön ki a
Lába!

(Torda.)

91.

Rác, rác,
Kovédács!
Minek ötté'
Szalonnát?
Azé' döglött
Mög apád!

(Szóreg.)

92.

Rác, rác,
Kovédács!
Neköd tojok
Kis bieskát,
A'val ögyé szalonnát!
Dögöjjön mög az apád!

(Padé.)

93.

(Ugyanarra :)

Rác, rác pokolba
Magyar, magyar templomba!

(Jázova.)

94.

Mén a zsidó
Döbröczönbe,
Hempörög a
Lepedőbe!

(Szaján.)

95.

A zsidónak nincs Krisztussa,
Nincs is annak möny'be jussa;
Van neki égy', rosz' papucesa,
Az néki a möny'be jussa!

(Török-Becse.)

96.

(Halászra, mikor emelő hálót visz :)

Éb emeli,
Kutya viszi!

(Morotva.)

97.

Keresztelő nevekre:

András,
Kukoricza mártás!

Ágó, Ágó,
Macska rágó,

Kilencz békát
Őszszerágó!

Imre, Imre,
Fa bötű!

Jóska, Jóska, kukóska!
Tojjá' mán a katlanba!
Hatvan tojás alatta,
Mint kiszáratt alula,

Csak egy' maratt alatta!

Két krajezáros kis bögre
Fekügy' mellém Örzsike!

(Szaján.)

98.

Gyula, Gyula,
Zö'd — — —!
Foghajmává
Be van gyugva!

KároJ, KároJ,
Káromkodik!

Mátyás,
Mártás!

Jóska, Jóska,
Poloska!
Fábú csiná't
Muzsika!

Misa, Misa,
Bi's alma!
Faragott képű
Kis macska!

(Török-Becse.)

99.

100.

(Mikor távozóban vannak:)

Agyyon Isten jó écczakát!
Haza hoztuk a tajicskát;
Nem töttünk benne sémmit kárt:
Őszszetörtük az ódalát!

Esteli málé,
Kő'esön kinyér,
Tetű, balha
Bűjön beléd!

(Szaján.)

(Morotva.)

Szokások.

1.

Kóringáló.

(Kóringálásnak mondják a kántálással majd nem mindenben megegyező szokást. Eltér a kántálástól anynyiban, a menyinyiben az ének a betlehemezőbe tartozik; megegyez vele, a menyinyiben a kántálás évadjában járnak házról-házra a gyermekek s a vers is kántáló szerű. A „Csorda pásztorok“ énekkel kezdik, ezután a következő verset mondják:)

Agygyák ki kigyelmetök :
A mit néköm szántak,
Mer' nem á'lok soká',
Mer' mögfázik lábom !
Lássa mijjen a nadrágom :
Nem fekete bársony,
Budábúl készített
Hetvenhetős vászon'!

(Török-Becse.)

2.

Betlehemező.

(Öten vannak: két angyal, az egyikik fején piros, a másik fején pedig zöld csákó van, fehérbe öltözve, oldalukon fa kard; három juhász ingben, gatyában és subában. A juhászok kint maradnak a konyhában s lefekszenek; az angyalok beviszik a betlehemet a szobába s éneklük:)

A ngyalok:

Mönybül az angyal	Az Isten Fija
Légyütt hozzátok	Ki ma születött
Pásztorok, pásztorok,	Jászolba, jászolba,
Kik Bötlehembe	A' lészön néktök
Sijetve mönynyünk,	Üdvözítőtök
Lássátok, lássátok !	Valóba', valóba'.

(Hangosan mondják:) Glórija, glórija!

Öreg juhász:

Ha'lod pajtás, gomoja!

Angyalok:

Glória in ekszelzűjő!

Második juhász:

Ha'lod pajtás, baktér türköl a toromba!

Angyalok:

Glória in ekszelzűjő!

Harmadik juhász:

Ha'lod pajtás, angyal szólás!

Angyalok: (éneklik:)

Pásztorok, pásztorok	Mert születött
Kejjetök föl!	Az Messijás,
Örömet, örömet	Kit megjövendölt
Mondok néktök	Az Írás.

Öreg juhász: (föl kel s énekli:)

Szaporán, szaporán kejjetök föl bujtárok!
 Az angyal, az angyal asz'on'ta, hallottátok:
 Üdvözítöt im' maj' láttok,
 Vélem égygyütt imádgjátok! (Fölkel a)

Második juhász (s énekli:)

A' sém tuggyga gazdánk:	Angyal szavát
Mő're mönnyünk?!)	Úgy értötte:
Azér' csak sürgesse,	Született kis Jézus
Hogy sijessünk.	Bötlehömbe'.

Harmadik juhász (énekli:)

Ime, amott látok fényösségöt,
 Bizonyos angyali jelönségöt!

Öreg juhász:

Erigy Bandi, nészd mög, ott vagyon-é?
 Bízvást oda möhetünk-é?!

(oda mén a betlehem elé, letérdpel, benéz s mondja:)

Első juhász:

Ott vagyon bizonynyal, már mögnésztem,
Hogy oda értem, betekintöttem.
Jaj ott fekszik a jászolba',
Be vagyon takarva posztócskába.

Mindnyáján: (éneklik:)

Hej víg juhászok, csordások,	Égy' csillag támatt Jákobbul,
Sörkendőznek a főráások!	Föl is sörkentem álmombul;
De gyönyörű ez az éjfel	Mer' álmomba' láttam tüzet,
Bár csak tekíncsetök szé'jel!	Mely jelentött, anyám, szüzet.
Nézzetök Bötlehöm felé,	De régön is fúj mán szele,
Micsoda nagy fényösség lött?	Esz téhát annak a jele:
Egy',szép csillag a mint szá'lott,	Hol születött a Messijás,
A pajta fölött mög á'lott.	Kit mögjövendölt az Írás.

Öreg juhász:

Ó té álmos Rebike,	Az anyád is ott halt mög
Mit szunynyacsz a patkán?	A száraz patkácskán;
Jobb vóna, ha a farod'	Kiridom — karidom,
Riszálnád a rokkán!	Nagyot ütök a farodon!

(A három juhász tánczol, az angyalok éneklik:)

Fújad Istók a dudát,	A ki nevet bennünket,
Té mög Pétri furuját,	Szívből imágygyuk ütet.
Húz' r'á Makszus egy' nótát,	Dicsértessék a Jézus!
Pöngeszd hegedűd húrját!	

(Mikor kifelé mennek, a következőt éneklik:)

Elindulának	Szűz Márijának
És el is jutának,	Jó napot mondanak!

(Török-Becse.)

3.

Három király játék.

(„Fehérbe öltözve, válukon keresztbe kötött szíjjal, oldalukon karddal járnak házról-házra a királyok, hároman. Fejükön csákó van, és pedig a „szerecsöny“-éfeketés színű, a „napkeleti“-jé sárgás, a „napnyugoti“-jé pirosas. A „napnyugoti“ kezében van a csillag. Ahova bemennek, éneklik:)

Három kirájak napját,	Dicsérjük énekökké,
Országunk egy' istápját	Vígadozó stb.

(Az ének végeztével a konyhából a szobába nyit s a következőket mondja a)

Szerecsön' kiráj:

Dicsértessék a Jézus Krisztus! Én vagyok az első: szerecsön' kiráj, én gyöttem szerecsön' országbú, én hoztam a kis Jézuskának lekszöbbsőbb ajándékát: aran't, tömjén't és mirhát, éty, kis, göndör búrán'kát!

(Ezután belép s a következőt szavalja a:)

Napkeleti kiráj:

Dicsértessék a Jézus Krisztus! Én vagyok a második: napkeleti kiráj, én gyöttem napkeleti országbú, én hoztam a kis Jézuskának lekszöbbsőbb ajándékát: aran't, tömjén't, mirhát, kirájok ajándékát. (Bejön a:)

Napnyugot'i kiráj:

Dicsértessék a Jézus Krisztus! Én vagyok a harmadik: napnyugot'i kiráj, én gyöttem napnyugot'i országbú, én hoztam a kis Jézuskának lekszöbbsőbb ajándékát: aran't, tömjén't, mirhát, (kinyújtja a csillagot) szentőjjük mög Jézuskát! (Kifelé indulnak s éneklük:)

Elindulának és el-bejutának stb.

(Török-Becse.)

4.

Kosár küldő.

(Fonyóban megszólal az egygyik:)

Kosarat kü'dök!

(Kérdezi a másík:)

Mit kü'ez benne?

(A főlészólaló:)

Égy' pár, piros almát,
Mögént Hulló Pistát.

(Vagy:)

Égy' pár, piros körtét,
Mög Bújdosó Illést!

(Ezután a kit kosárba küldtek, az kezdi el s így folytatják végig.)

(Szaján.)

5.

Kísérő adó.

(Tollfosztóban elkezd az egyik:)

Sütét erdő,
 Csillagos mező,
 Kis kirájné,
 Kapitá'né!
 Kit ad neköm:
 Kivê haza mönnyek?

(A szomszédja feleli:)

Kormányos Pétört.

(Ha nem kedvére való:)

Fogom az ölembe,
 Viszöm a kertömbe,
 Ott vagyon egy', bukorcsalán',
 Vetöm be!

(Ha kedvére való:)

Fogom a szoknyámba,
 Viszöm a szobámba,
 Léülök vele a díván'ra.

(Ezután a szomszédja kezdi el s így folytatják végig.)

(Jázova.)

Babonás hiedelmek, babonák és reá- imádkozók.

1.

A Lucza széke és a boszorkányok.

Mikó a Tapasztó gyer'ökök é' kesz'tek Lucza napján é'sz széköt csiná'ni, oszt' beü'tek a kuczkóba, oszt' mindön nap csiná'tak é' kicsikét; osztán Karácson' napjára mökesiná'ták. Osz't' mikó elakarták vinni a templomba, oszt' a fejúkhön vák-tak nagy, kátrányos fazékat a boszorkányok, oszt' úgy töttek, hogy: Tilli li! Tilli li! oszt' mégis é'vítették a templomba, jó hoszszú vót, ráfü'ttek, oszt' mög akarták nézni, hogy kicsodák vótak azok a boszorkányok, a kik a fejúkhön vákták a fazékat? Léültek, oszt' nészték, mindég oda nésztek az ajtóra, oszt' mökfokták őket a boszorkányok széköstü', oszt' kivákták az ajtóba, oszt' ezek csak nészték őket, oszt' fé're tötték a boszorkányok a fejúket oszt' úgy möntek be: akkora szarvuk vót.

(Szaján.)

2.

A boszorkány ló képében.

Mikó öreg apám legén' vót, kimönt a lovakká legé'tetni ojan szép hód világon, este egy' kicsit léfekü'tt, oszt' elalutt, oszt' 4 lo-vuk vót, oszt' az ú' lovuk émönt oszt' oda mönt elébe 4 ló, oszt' möntek előtte jó sebössen, oszt' ú' mög mönt utá'nuk mindö-nü'tt; mán a'kor kiértek ára az uraság Ludassa felé, oszt' akkó szót a lovaknak, hogy: Ájijatok mög mán! Osz't' akkó é'hujjántották ma-gukat azok a lovak: Ha, ha, ha! de mökesaltalak! De nem csaltatok tük engömet, mé' jobban mökesaltalak téktöket! Osz't' azok a lovak: boszorkányok vótak.

(Szaján.)

3.

Az ördöngös kenyője.

Vót a világon egy' ördöngös, öreg aszszony, annak vót egy' mönye, oszt' este az öreg aszszony mö'kenyeködött a kuti'bú: vót neki ojan kenyője; oszt' mikô emönt a zöreg aszszony, a mönye is oda mönt, oszt' mökkenyeködött belüle, oszt' é muszáj vót neki mönni oda a napáhon. Mikô oda mönt, asz'on'ta: T'is itt vagy, fijam? Akkô asz'ongyya: Itt ám, édös anyám! Asz'ongyya: Ne, ez a veszsöz, eregy' haza, oszt' a zurad ottfekszik a szalma tartóba', vág' r'á, oszt' egy', nagy ha'lé éváltóczik!

Mikô haza mönt a mönyeecske, vót egy', fehér kutyájuk, oszt' r'avágott a kutyára oszt' a kutya egy', nagy ha'lé váltóczott; oszt' ávitte a mönyeecske oda vissza: a hun vótak. Mögföszték, oszt' mikô mögötték, a csonytyajit mind öszszeszötték, oszt' od'atta a mönyinek, hogy vigye haza, oszt' tögye oda, a hun vót oszt' öncselé!

Mikô haza mönt, léöntötte oda, a hun fekütt a kutya, oszt'an mögön' csak kutyájé vált. Az á'la csonytyát mög nem vitte el, oszt' nem vót álla a kutyának, oszt' a zöreg aszszon' röggê tutta mög, hogy a kutyát ötték mög.

(Morotva.)

4.

A búvájós és a leány.

Égy', búvájós aszszonnak vót egy' húga: l'ány vót, oszt' az a l'ány bemönt a hodájbú a falura a né'nyihön, oszt' fő'kereste a búvájosnak a kenyőjit, oszt' évitte túlle. Az aszszon' nem vót otthun, mikô haza gyütt, kereste a kenyőjit este felé, oszt' nem taná'ta mög; akkô rá'ütt a pizka fára, kimönt ára a hodáj felé utánna, oszt' a l'an't mán anynyira utôerte, hogy nem vót hozzá egy', fél düllöre, akkô utánna eresztötte a nyilat, oszt' nem érte el a l'an't, oszt' oda mönt, oszt' az egész hodájt körü' húsztakorommâ, oszt' asz'on'ta: Mögá'j, mē még úgy is mögrontalalak tégöd!

Még csak é nem mönt, addig nem birtak kimönni a házbú.

(Morotva.)

5.

Pistyom.

Az öreg Matáné kimönt a kútra az este, oszt' oda mönt hozzá a Pistyom, oszt' asz'on'ta az aszszon': Mindön lélök dícsérje az urat! Oszt' akkô bemönt az aszszon', nem szôt sémmit sé', három

napig bű'tölt érte. Mikô betelt a három nap, kimönt az ágyra, a színe alá fekünni, oszt' oda mönt hozzá oszt' tiszta kík láng gyütt ki a szájábú; asz'on'ta: Érttem többet né bű'tøj', mer' most nagyob' kárba veszem!

(Szaján.)

6.

Bénga.

Mikô édös apám éecző' oda vôt mulatni, gyütt egy' pajta mellett, mikô oda ért a pajtáhon, akkô a Bénga dörgölődzött hozzá, oszt' ahon nem löhet hozzá szólni, mé, ha hozzászólnak, asz'ongyák, évesztíaz életit. (Hát milyen az a bénga?) Ojan fejetlen szamar.

(Szaján.)

7.

Milyen a Bénga?

Az öreg Palatinus asz'on'ta, hogy fejetlen szamar, aszt is halottam, hogy fejetlen ló. Ojan haza járó lélok lösz az, asz'ongyák, hogy kincsöt őríz.

(Szaján.)

8.

A Bénga furujál.

Öreg apám mög öreg anyám éecző' möntek a temetön végig a disznó torba, oszt' ott furujá't egy' mesgyén a Bénga; asz'onta öreg apám: Hogy ha a Jézus segít, hát mögnézöm! R'ávetötte a köröszöt a nagy késre, mikô oda mönt hozzá, éeczörre étünt elüle; akkô gyüttek a Viskijék fő'gyükön, mögén' mögtaná'ták mán.

(Szaján.)

9.

A Bénga pipál.

Az öreg Gál Jánoshon a Bénga 15 esztendejig is éjárt. Rön-dössen a pajtából gyütt ki, esténkint körü járta a házat. Későbbet mán nem is félték tüle. (Milyen az a Bénga?) Én nem láttam, hanem fejetlen embörnek hírsztölték. Az öreg Gál mög is kínálta dohányyal, tüzet is adott néki, de azér' a Bénga egy', szót se' szólt.

(Szaján.)

10.

A tüzes kerék.

Égy' embör kimönt puskázni karácsony éceczakáján, oszt' oda szalatt egy' nyúl hozzá éceczaka, oszt' möglütte a nyulat oszt' kiugrott a lesbű', hogy maj' fő'vöszí; akkő észalatt onnat a nyúl. Akkő mögén' beleült a lesbe, mögén' oda szalatt hozzá egy' nyúl, r'álütt, oszt' a nyúl észalatt. Mikő oda mönt a harmadik, asztat agyonlütte, oszt' szalma csóvájé vált; mikő gyütt haza felé, bele tötte a tarisznyába a szalmát, oszt' mönt az úton: előtte mög gyütt r'á szöm köszt a tüzes kerék, oszt' ű mög ékerű't a másik, két czimborájáhon. Akkő beszé'tek egy'máshon, hogy mit látott egygyik is, másik is; mire haza értek, mind a hárman möghaltak.

Az a tüzes kerék a zinesellért átkosza mindég: mé nem jö mérte a fő'det.

(Tisza-Hegyes.)

11.

A haza járó lélek adóssága.

Vöt egy' haza járó lélok, mikő haza mönt, a kar'székbe fúrt el l'ikat, oszt' abba beleült, oszt' sivított, oszt'tán évitték a papot oda, a' mö'kérdöszte, hogy m'é' jár haza? asz'on'ta, hogy élopott a szomszédbű é' zsáktojást; agygyák mög a zsáktojást, akkor oszt' majd nem jár haza többet! Mögatták a szász tojást, a'kor oszt' még egy' é'czaka mönt haza; a'kor mögén' mö'kérdöszte a pap, hogy: Hát mijé' gyüsz' haza? ha mán mögatták a zsák tojást! Azé' járok haza, mer' még 3—mâ tartozok, 3 tojássá! Mögatták, oszt'tán nem mönt haza többet!

(Tisza-Hegyes.)

12.

A haza járó lélek eszlk.

Haza járó vöt a' jis, oszt'tán haza mönt, oszt'tán a kemince mellé ült, a kezibe vötte a nagy kést, szegött kinyeret, oszt'tán övött, oszt' a fija mindég söprűvé kergette ki a házbű. Oszt'tán mindég úgy mönt ki: szegött egy' darab kinyeret, oszt' évitte a sírba, oszt' a nagy kés nyele mindég vérös vöt.

(Tisza-Hegyes.)

13.

A sir földjéről.

Égy' embör fogadott, hoty hát átmén a temetőn, oszt'an mikö mönt át: és sírnak a tetejir'ü' é' tarisznya fő'det szö'dött, oszt'an mikö mönt vissza felé, egy' melák kutya a nyakába kapaszkodott, oszt' akkor hátra hajított egy' marok földet, a melák kutya visszamönt, oszt' fő'szötte a szájába. Az embör mögén' emönt éd darabon, akkor a melák kutya mögén' a nyakába kapaszkodott, a'kor mögén' hátra hajított egy' marokká, a melák kutya mög vissza mönt oszt' fő'szötte. Mögén' mönt az embör éd darabon, a kutya mögén' a nyakába kapaszkodott, oszt' ott vöt egy' víz, oszt' behajította a tarisznyát, a kutya bele mönt oszt' többet nem látta, oszt' évöszötte a fogadását.

(Szaján.)

14.

Pápa imádságról.

Vöt a világon egy', jó módú embör, vöt annak jó, két lova, oszt'an mindég olvasott ű a pápa imá'cságbú: hogy a lovát é né lopják. Egy' este nem olvasott belőle, emönt a szomszédba, mikö haza mönt, é vöt fáradva, nem imátkozott, asz'on'ta: nem imátkozik, az egy' é'czaka nem lopik é! Léfekütt, elalutt, hajnalba', mikö fő'kelt, ki akart mönni a lónak önni anni, látta, hogy az ajtó ki van nyíva; akkor csak szalatt vissza a házba, minygyá' olvasott a pápa imácságbú oszt' emönt a csöndéröké'. Akkor az az olvasás ojan vöt, hogy ha elolvassik: akkor a hun viszik a lovat, mög mu-szaj neki ál'ni; oszt' éppen mire elolvasta a pápa imá'cságot, akkorra a szajányi határbú akart kiérni az az embör, a ki lopta a lovat. Nagy árok termött akkó előttük, a tolvajok előtt, oszt' az egygyik a hogy vezette a lovat előre, kiért a szajányi határbú a mukrinyi határba, a másik mög itt maratta szajányi határba'. Mikö a nagy árok mögtermött előttük, a másik átnyútott é' szál dészkat, de épattant az a szál dészka is, étört dérékon, oszt' oda értek ép' a csöndérök, mögfokták, fölakasztották, oszt'an mikö möghalt: 4 felé vakták, Szaján'nak a 4 sarkára tötték, onnan is léagyúszták.

(Tisza-Hegyes.)

15.

A gazdag ember és a halál.

Vöt a világon egy', gazdag embör, emönt hozzá a halál, hogy no mos' mök köl' halni! Asz'on'ta a gazda embör: Agygyá' még 10

esztendőt, hogy éjje! Adott a halál neki 10 esztendőt, azután émönt. A gazdag embör élt éd darabég, asz'tán mögén' émönt a a halál, mikö a 10 esztendő égyütt: No, embör, mök köl' halni! Könyörög az embör mögén', hogy még 10 esztendőt agygyon néki! Adott néki még 10 esztendőt; asz'tán elmén a halál: No, gyere embör, mök köl' halni! Könyörög az embör: hogy még csak 10 esztendőt agygyon néki! Aszt is mögatta; jö mönt a sorja a gazdag embörnek, hamar égyütt a 10 esztendő; mikö égyütt a 10 esztendő, mögönt csak émönt a halál: No, embör, mök köl' halni! Könyörög mögint az embör, de a halál nem enged; asz'ongya hát az embör: No, várjá' halál, maj' évégzöm a dögomat! Kimönt osz'tán az embör égy' lúdnak a szárnyábú kiszakajtotta a legvastagab' tallat, oszt' évákta égy' furnára, oszt' égy', kis l'ukat hagyottrajta, azután bemén, asz'ongya: Ugyan halál, mijen löhecz' té, mikö lekkiseb' vagy? Akkó a halál ojan kicsike lött, mint égy' hangya, belebútt a tallba; a gazda embör csiná't éty, kis, fa gyugót, asztat erőssen belegyukta a tallba, akkó elvitte a pintérhön, beöntette ólommá, oszt' akkó csiná'tatott r'á égy' hordót 4 abrincsra, oszt' mög égy' másikat 4 abrincsra, oszt' mög égygyet, oszt' mind rakatta addig a hordókat, még 12 nem lött égy másba rakatva. Elvitte lè, a Tiszára, eleresztötte a vízön, úszott a hordó égy' esztendejig, asz'tán kifokta é' szögén' embör, nagyon nehéz vôt a hordó, nem merte bántani, de a halál nagyon könyörgött, hoty csak boncsá', boncsá', nagy ajándékat adok: sok kincset! Asz'tán bonti a szögén' embör, mikö szétver égy' hordót, ott van a másik, mögén' nem akari bontani, de a halál asz'ongya: Boncsá', boncsá', nagy ajándékat adok: sok kincset! Asz'tán az embör szétverte a hordókat, taná't éty kis tallat, a tallat kifejtötte, hát a halál nem akarta, hogy az embör mögijegygyön, embörnek váltöczott, oszt' az embörnek mögatta az életit.

Asz'tán mén a halál a gazdag embörhön, az útba' számoli, hogy miféle kéméletlen fájdalmakat ereszt az embörre: fokfájást, görcsöt, öszszezsugorodást, köszvén' öszszerántást, guta ütést, haj elmönést, nyílamlást, asz'tán oda mén a halál a gazda' embörhön, gazda' embör sétál a gangon: No, embör, gyúj', mök köl' halni! Az embör asz'on'ta: Ugyan halál, mijen löhecz', mikö lekesúnýáb' vagy?! A halál ojan csúnýának váltöczott: a gazdag embör minygyá' hanyitt vágódott, mök halt. A halál nagyon mökharagudott magára, hogy nem birta rajta a mérgit tö'teni.

(Szaján.)

B a b o n á k .

16.

Újságon vetni nem jó, mert akkor virágzik, de nem magzik a mit vetettünk.

17.

Mikó s zen' Györ' nap előtt legéső' zörög a zég, akkó gurúnak az embörök: ho' né fájjon a hátuk.

18.

Szen' Györ' nap előtt kakuk füvet szönnök, a'vá főzik ki aszt a fazekat, a kibé a tejet szűrük: hogy töb' vaja lögyön.

19.

Szen' György écczakáján azok a bűbajos aszszonyok húzik a lepedőt a gyöpön, oszt' kijabálik:

A ki húzi: annak lösz,
Ki nem húzi: annak nem lösz!

Mikó haza mén, kicsavari aszt' a harmatot a lepedőbü', akkó közé dü't még egy', kis vizet a közé: a kit kicsavar, akkó mögitati a tehenivé, végig veri az abrosszá a tehenet, akkó asz'onygya: Anynyi vajat agygyá' mindön hétön, a mönynyi vizet mögittá'!

(Szaján.)

20.

Szent Györgykor hajnalban, nap fölkelte előtt, fűzfa ágat törnek le s azon keresztül nézik a csordát, mert azt tartják, hogy minden boszorkány ekkor meztelen jár a csorda körül.

(Szóreg.)

21.

Lucza napján ékeszdenek ustort fon'ni (a leányok) oszt' abba az ustorba mindön nap fonnak egy' kicsit. oszt'an karácson' bű'tyin végzik be, oszt' éviszik karácsony é'czakáján a templomba, oszt' a mijiket (legényt) akari, mögcsapi, oszt' annak a legé'nek é kő' vönni (t. i. azt a leányt.)

22.

Mikor tavasszal két veréb veszekedik, üsd le az egyiket, égesd meg, porából végy magadhoz s mikor a fazekakat égetik, hints belőle oda, közibe, mind tánczol a fazék.

23.

Augusztusban, akkor szedd a tányéricszát: mikor a nap az oroszlány jegye alatt van s nem félhetsz az írgyektől.

24.

Augusztus hóban mikor a nap az orosz lány jegye alatt van, szedj tányéricszát, tedd a templom ajtóba, akkor azok az aszszonyok, a kik az urukut nem szeretik, nem birnak kijönni.

25.

Ha oda mén a boszorkán' az embört mögnyomni, ha é biri ödni (az ember) a gatya madzagját, oszt' lé biri kötni a (z ajtó) kilincsöt: akkô nem bir kimönni a boszorkán'.

26.

Mikô fekszik az embör oszt' oda mén a boszorkán', oszt' mög akari nyomni, oszt' ha akkô é biri kapni viszszakézbü': a'kor évadul.

(Szaján.)

27.

A kinek a torka fáj: 3-szor mondja:

Föld anyám torkom fáj,
Néköd panaszolom!

S mindannyiszor ölelje meg a kemenczét.

(Szóreg.)

28.

Ha beteg a kis gyer'ök, a háznak a négy sarkárú kaparjon meszet körösz'be (t. i. valaki) oszt'an tögye asztat a fürdőjibe (értsd: a kis gyermekébe), akkô mossa mög, akkô jobban lösz a (kis gyermek.)

29.

Vagy pedig vögyön a ház négy sarkárú nádat, tögye a feje alá (a kis gyermeknek) akkô jobban lösz (a kis gyermek.)

30.

Ha azt akarod, hogy a vendéged aludjon, a kés nyelére ezt ird: A. Y. K. P. H., vagy pedig ezt: N. S. H. F. G. és vesd a kést az asztal alá, akkor nem mulat, hanem alszik mindaddig: még csak a kés nyeléről le nem vakarod az írást.

31.

Ha azt akarod, hogy valaki ne alhasson, a fecskének a szemét tedd a feje alá az ágyba s nem alhatik.

32.

Vedd ki a fecskének a nyelvét, tedd a nyelved alá, a kit megcsókolsz: meg fog szeretni.

33.

A möl' lán't nem húznak táncolni, ha tanál valahun bűr-eget, három felé szakíti, a csontyábú tősz a pruszlikjába, belevari, akkó jobban tánczoltatik.

34.

A nyúl szívit tedd az alvó feje alá: minden titkot kibeszél.

35.

A ki aszt akari: hogy mán gyer'öke nélögyön, a' vögyön rucza füvet, akkó csapja alá a rucza füvet, akkó nem lösz több gyer'öke.

36.

Ha a kutya gödröt ás, halott lesz a háznál.

37.

A kire a macska mosdása közben legelőször reánéz: kikap.

38.

Ha a jószágba' férög van, hát csak szótalan, há't vízé veszejtheti ki. Vögye föl aszt a vizet oszt' vizássan öncse r'á! (Szótalan há't viz = éjjel a szobában hált víz. A ki eszt teszi annak azon a napon cselekedete előtt nem szabad szólania = szótalan.)

39.

A kinek a kotlója rosszszul ül, lopjon valahunnan ócska szegét, tegye a tyúk fészkébe: akkor oda szegezi vele a tyúkot.

40.

A ki aszt akarja, hogy szép kaporja legyen: korán reggel menjen ki szótalanul a kertbe, markoljon fel földet, szórja el s szórása közben ezt mondja: kaport vetek! akkor szép kaporja lesz.

41.

Mikö el akarnak valami nél lábú jószágot a vásárra vinni elanni, akkó van ojan, a ki úgy csináli, hogy viszsa kézbfü port vág utánna.

42.

Másik pedig oda töszí a kapuba a vájúút, akkô veri a jószágnak a farát a sütô lapáttá, hogy ékejjön.

43.

Hoty ha aszt akarik, hogy üszôt ejjön a tehén, mikô elsöb' csapik ki (a legelőre), akkô vágjanak r'á mikô a kis kapuba' mén háromszô veszsözvê, akkô üszôt ellik.

44.

Mikô bü'tbe' já'czanak (a leányok) oszt' a möjik legén't legjobban szereti, annak a hajábú szakajt, oszt' haza viszi, léási az ablakja alá, oszt' annak a legének é kô' vönni aszt a l'an't.

45.

Mikô a l'ány elalszik, vágjon a legény éd darabot a hajfonyó jábú, tögye a kocsí keréknek az agyába, akkô még az é nem vesz, addég nem bír magává a l'ány (t. i. annyira a legény után van.)

46.

Mikô tyúkot ültetnek, mikô az aszszony léül nézni a ki' csirkét: hogy kel-é mán? oszt' légugul, akkô né csapja alá a szoknyáját, mé befullad a ki' csírke.

(Szaján.)

47.

Ha a tyúk kukurikul, le kell vágni: mert veszedelem éri a házat s így saját veszedelmét kukurikulta ki.

48.

Ha a tyúk kicsit tojik, hogy veszedelem ne érje a házat, a tojást a ház tetején keresztül a szomszédba dobják.

49.

Vendég lesz, ha a kakas a konyhában kukurikul.

50.

Ha a macska magosan kapar: esô lesz, és pedig olyan nagy sár lesz, a milyen magosan kapar.

51.

Nagy szombaton azért kolompolnak, hogy kígyók, békák ne legyenek a házban, ezért mondják :

Kígyók, békák szaladjatok,
Mögszólaltak a harangok !

52.

Ha álmában fojik az embernek az orra, másnap bort iszik.

Reáimádkozók.

53.

Ha a lóban féreg van

(ezt kell reá olvasni :)

Csiri-biri kan veréb,	Elmarathacz' ettű',
Hátú van a farka.	Gajdacsinak négy kutyája
Sár, kocsi kerék, kisafa	Jó lakhattok ebbű' !

(Szóreg.)

54.

Féreg irtó.

(Ha az állatban téreg van : az ember a jobb kezét reá teszi s ezt mondja :)

Az én jószágomba' tíz kukacz vôt, égy' éfogyott, maratt kilencz ; az én jószágomba' kilencz kukacz vôt, égy' éfogyott, maratt nyöcz ; az én jószágomba' nyöcz kukacz vôt, égy' éfogyott, maratt hét ; az én jószágomba' hét kukacz vôt, égy' éfogyott, maratt hat ; az én jószágomba' hat kukacz vôt, égy' éfogyott, maratt öt ; az én jószágomba' öt kukacz vôt, égy' éfogyott, maratt négy ; az én jószágomba' négy kukacz vôt, égy' éfogyott, maratt három ; az én jószágomba' három kukacz vôt, égy' éfogyott, maratt kettő ; az én jószágomba' két kukacz vôt, égy' éfogyott, maratt égy' ; az én jószágomba' égy' kukacz vôt, égy' éfogyott, maratt égy' csöp' sé'.

(Eszet így háromszö köl' emondani, akkö kimén a jószágbú a férög.)

(Szaján.)

55.

Fájásra való.

(Ha valakinek valamije fáj, az Űr angyalát és a következő reáimádkozót egymás után 9-szer kell emondani :)

Mikor Krisztus Urunk Pétörré a fő'dön járt, bemöntek a városba, onnan mög bemöntek égy' házba ; taná'tak jámbor gazdát, haragos gazd'aszszon't. Kért tülle vacsorát ; adott nekik kü kinye-

ret, fa kést, főzött nekik sajttalan kását. Azután mög kért túllük szá'lást; vetött nekik gyékény ágat, kü párnát. Jézusnak a kü párnán nem vôt maradása, az tē testödbe' ennek a nagy fájdalomnak úgy né lögyön maradása!

(Török-Becse.)

56.

Szömverésrül való.

(Jobb kezének neveletlen ujjával keresztet vet magára s a kised fejére s kised fején tartva jobbját mondja:)

Elindult a boldogságos szűz anyánk, Márijánk, a réluzsálémi, szencségös, szén' misére, vitte a szép Jézust a karján, előtaná'ta 3, zsidó l'an' asz'onygya a zsidó lány: De szép a szép Jézus, mint a szép, fényös nap! Asz'onygya a másik: De szép a szép Jézus, mint a szép, fényös, hód világ! Asz'onygya a harmadik: De szép a szép Jézus, mint a szép, fényös csillag! Végre hal'gatta a boldokságos szűz anyánk a réluzsálémi, szent misét, szörnyen mögbágyódott a karján a szép Jézus; elvitte baza, mökfürösztötte a Jordán vizibe', ráöntötte a piros márván' küre. Tē néköd is: János, úgy né árcson a szöm verés, mint a Jézus fürdője mög nem á'lott a piros márván' küvön!

(Még egyszer keresztet vet a kised fejére.)

(Szaján.)

57.

Szömfájásrül való.

(Neveletlen ujjával keresztet vet magára s a fájós szemre, mondja:)

Mikor a Jézus Krisztus szent Péttörre a földön járt, möntek égy' erdőségbe', mökcsapta a fenyű fa ága az ű szent szömit, asz'onygya Péttörnek: Péttör, eregy' el Ágnis doktorhon, kérjé' tüle 3 féle virágot: Vérrü' vörösset, hájogrú fehéret, termésrü' termöt-tet! Valamint a hogy Krisztus Urunk szöminek használt a 3 féle virág, úgy hasznájjon a tē szömödnek az én imácseságom!

(Ezután neveletlen ujjával körül kerekíti a fájós szemet, mikor mind ezt 3-szor ismételte, elmond 1 miatyánkot.)

(Szaján.)

58.

Torok fájásrül való.

(Neveletlen ujjával keresztet vet magára s a fájós torokra:)

„Miatyánk Isten“ (stb. az „amen kihagyásával.) Az Űr anygyala köszöntötte szűz Máriját és méhébe fogadá. Üdvöz' légy Márija!

malasztal tejjes, Úr vagyon té véled, té vagy áldott az aszszonyok között és áldott a té méhednek gyümölcse: a Jézus; aszszonyunk: szűz Mária, Istennek szent anynya, imád' Istent érettünk most és halálunk óráján; fölajálom az én imácescságom a 3, Úr angyalának a túsztöletire, hogy ez a fájdalom innén tisztájon, takaroggyon el!

(Szaján.)

59.

Kelésről való.

Neveletlen ujjával keresztet vet magára s a kelésre, jobbjában kő golyót tartva mondja :)

Mi atyánk Isten, ki vagy a mönynyekbe', mökszentöltessék a té szent neved, gyűjön el a té országod, légyön mög a té szent akarated miképpén möny'ben azonképpen itt a földön. Rejcsd uram, Teremtöm, eszt a sújos nyaváját!

(Ezt 9-szer mondja, ezután :)

A mint szerelmes, szent Józsép mög nem nyugodott a szalma szőrzsák pokrócz alatt, nehéz körösztfá sújos terhe alatt: úgy mög né nyugogygyon a té kezedön (vagy: lábodon stb.) ez a fájdalom, hanem tisztájon a fő'dbe! (Ekkor a kő golyóval 9-szer körülkerekíti a kelést, 9-edikszer a föld felé viszi a kezét, mint ha a fájdalmat a földbe húzná le; ezt is 9-szer ismételi, ezután folytatja a reáimádkozót:)

Szent Anna, szent Joákim mög nem nyugodott a szalma szőrzsák pokrócz alatt, nehéz körösztfá sújos terhe alatt: úgy mög né nyugogygyon a té kezedön (vagy: lábodon stb.) ez a fájdalom, hanem tisztájon a fő'dbe! (Ekkor a kő golyóval 9-szer körül kerekíti a kelést stb. mint fentebb; azután elmondja a *Miatyánk*ot, *Üdvözléte*t, *Hiszekégygyet* a *men nélkül* s folytatja :)

Ajálom a Jézus Krisztusnak, a keserves kén szenvedésé' tisztája el eszt a fájdalmat inné'! Ajálom szent Józsép túsztöletire, hogy a szencségös esedözése által Jézus tisztítja el eszt a fájdalmat inné'! Ajálom szent Joákim, szent Anna túsztöletire, hogy a szencségös esedözése által Jézus tisztítja el eszt a fájdalmat inné'! Ajálom a boldokságos szűz Mária túsztöletire, hogy szent sugallata által Jézus tisztítja el eszt a fájdalmat inné'! Ajálom szen' Pé-tör, szen' Pál apostol és Istennek mindön szentei túsztöletire, hogy Jézus tisztítja el inné'!

(Szaján.)

60.

Nyilamlásrul való.

(Kést tart a jobbában a beteg felett s mondja:)

Mi jatyánk Isten, ki vagy a mönynyékbe', mökszentöltessék a té, szent neved, gyűjön el a té, szent országod, légyön mög a té, szent akaratod miképpen a mönynyékbe', akképpen itt a földön! Té nyilamlás, fájdalom, betekség! mit kereső' té ebbe' az ártatlan testbe'? mikô néköd itten sémmit nyugodalmas hejved sinesen! (A kést a szúrásra — nyilamlásra — teszi s a következő mondáskor 3-szor végig húzza rajta:)

Möny nyê! möny nyê! möny nyê!

(A kést a földbe szúrja s folytatja:)

a fekete földbe! ott van a té nyugodalmas hejved.

(Eszet hécczô' kô' mondani.)

(Szaján.)

Mesék és rokon neműek.

1.

Tehén fijú, szép, vitéz Jankó.

Hun vôt, hun nem vôt, vôt a világon égy' tehén, annak vôt égy' fija, 7 esztendejig mán szoptatta, akkor oszt' a fija asz'on'ta: No, édös anyám, mos' mán émék, itt hagyom! A'val oszt' émönt; mönt, möndögélt, heted hét országon, erdőn, tüskön, mindönön köröszttü', éeczör oszt'an égy' erdőbe taná't égy' embört, az ojan erős vôt, hogy a legnagyobb' fákat az erdőbe' nyütte össze űket, a'val oszt'an Tehén fijú, szép, vitéz Jankó monygya neki: Űm, pajtás, de könnyen szaggatod? Könnyen ám, pajtás, nem gyünné' el égy' pár birokra? Tehén fijú, szép, vitéz Jankó akkô monygya: Kész' vagyok r'á! A'val oszt' a kis ú'jával mögfokta, fő'thön vákta a Fanyüvôt. No pajtás, asz'onygya a Fanyüvô, összeá'lok veled czimborának, gyerünk országnak! Nem bánom, asz'onygya, el-férünk az országba'. A'val oszt'an möntek, möndögéltek heted hét ország ellen möntek, az innenön innen, a tunnanon tunnan, még az opere'czijákon is tunnan, éeczör oszt' a högyek köszt mögén' taná'tak égy' legén't, a' mög a küvet morzsolta, akkor oszt' mögén' monygya Tehén fijú, szép, vitéz Jankó: Űm, pajtás, de könnyen morzsolod aszt a küvet? Könnyen ám! nem gyünné' velem égy' pár birokra? Asz'onygya a Tehén fijú, szép, vitéz Jankó: Kész' vagyok r'á! A'val oszt' a Tehén fijú, szép, vitéz Jankó mögkapta oszt' fő'thön vákta a kis ú'jával; asz'onygya a Kű morzsoló: Pajtás émönnék veletök, lögyünk czimboraság! Pajtás, asz'onygya, nem bánom, éférünk, nagy az ország! A'val oszt' mögén', hároman möntek, möndögéltek, heted hét ország ellen möntek, az innenön innen, a tunnanon tunnan, még a korpa kazalokon is tunnan: éeczör oszt'an taná'tak az erdő szélén szép, kis tanyát, házat, abba oszt' bemén Tehén fijú, szép, vitéz Jankó: hát láti, hogy van oda bent a házba' égy', kis asztal, azon van 3 tál étel, ott van 3 ezüs' kalán; asz'onygya Tehén fijú, szép, vitéz Jankó: No' gyertök be, ez itt éppen mi nekünk van! A'val oszt'an, bemönnék, hanem nem akar ez a kettő hozzá fogni önni. Tehén fijú, szép, vitéz Jankó monygya nekik: Né fé'jetök, ögyetök, úgy nézöm, hogy fé'tök! Én biroka,

asz'onygya, három embörré, tik ketten csak birtok égy' embörré, csak ögyetök, nè fé'jetök! Mikô jó laktak, monygya Tehén fíjú, szép, vitéz Jankó: Pihenynyünk lé, látom, hogy itt van 3, szép, vetôt ágy' bizonyossan nekünk van, Léfekütek, más nap' osz'tán azon osztoszkottak, hogy ki marad itthon főzni? A'val osz'tán a Fa nyüvő asz'onygya: Majd itthun maradok én! t'an féltök? emezöknek monygya. Osz't' emöntek élelöm után nézni; mikô mán gyüttek vissza, még az a Fanyüvő akkô kesz'te a kását főzni, mikô főzi a kását, mán maj' mögfö'tt mán a kása, kimén nézi, hogy gyünnek-é mán amazok? De sè hun sé' látta úket, a'val osz'tán kinéz, hát lát 12 Hatytyút, beleszál't a tóba, mer' a tó ép' ott vôt a házuk előtt, mögrázkóttak, hát Tündér l'ányok löttek a Hatytyükbú; a tó partyáná' vôt égy', nagy fa, avval a fa tetejibül légyütt Hé't sing embör: 7 sing vôt a szakálla, égy' vëlla vôt a kezibe', utánna ált' a Tündér l'ányoknak, hajtotta úket nyomtatni, körü'-körü' mindég, muszáj vôt nekik mönni a gilicze tuskön (Milylyen az? Az út szélibe' szokott lönni, högyös túsok, más kép' szérviány túsöknek híják = szerb tövis) még é' nem nyomtatta rajtuk. Mikô évégeszték, a 7 sing embör fő'mönt a fára, eme' mög látta, a mijik a kását föszte: a Fanyüvő; asz'onygya a Fanyüvőnek a 7 sing embör: Mögfö't té mán a kása? pajtás! Mögfö't, asz'onygya, hanem mit kérdözöd? ús sé' öszö' belüle! Eme' asz'onygya: Öszök biz' én! De csak nem öszö'! Avval oszt' légyütt a 7 sing embör a fárú, esztet fő'thön vákta, hasára tötte a tüzes bokrácsot, mögötte a kását. No hát pajtás, látod, hogy mögöszöm a hasadon a kását! De hát csak a mezítelen hasára tötte a tüzes bokrácsot, a ruhán belü'; eme' csak nézögeti a hasátazután; még az ödal bordájút is mögsütötte a bogrács. Asz'onygya neki a 7 sing embör: No hát csak mos' lás' másik után, fő'zé! Emezök mikô haza értek még akkô kezdött a kása főnni, kérdösztek tüle: hogy m'é' késött így el a főzössé? De ü nem mon'ta mög; mikô mögfö'tt a kása, emezök öttek, de ü neki még as sé' esött jö, nem övött; hitták önni, de ü nem övött, asz'onta: nem éhös. Más nap' mögén' kérdözi a Tehén fíjú, szép, vitéz Jankó: Ki marad itthun kását főzni? Avval oszt' asz'onygya a Fanyüvő: Én nem maradok! Majd itthun maradok én, monygya a Kú morzsoló, hanem főzök akkorra 3 bokráccsal is: mikô haza gyüttek! A Fa nyüvő csak nevet, asz'onygya: Maj' kiválik! Akkô mán örü'tt a Fa nyüvü, hogy nem csak maga lösz mán a jegyös. Emezök emöntek, a Kú morzsoló mikô mán úgy vôt, hogy a kását mögfö'zi egészen, kimönt nézni, hogy gyünnek-é mán? De hát nem gyüttek, hanem mögén' 12 Hatytyú szál't a tóba, mögrázkóttak, hát Tündér l'ányok löttek. Avval oszt' a 7 sing embör mögén' légyütt a fárú a vëllávâ, hajtotta úket nyomtatni. Mikô ényomtatta rajtuk a tusköt, mögén' fő' mönt a fára; avá' oszt' a Kú morzsolónak asz'onygya a 7 sing embör: Mög-

fő't té mán a kása? pajtás? Mán, asz'onygya mögfő't pajtás, de nem öszö belüle! De az asz'onygya: öszök biz'én! A'val oszt' lémönt a fárú, fő'thön vákta a Kú morzsolót, a hasára tötte a bokrácsot; mikó ötte a hasán mindég asz'on'ta neki: Lá'd pajtás, mögöszöm a hasadon a kását! No, asz'onygya, pajtás, mos' mán lás' másik után, fő'zé! Mögén' fő'tötte a kását: mer' ott nem vót ögyéb csak kása, egy' ezrig való köből. Mögén' fő'tötte a kását, hát csak nézőgette, annak is egész az ódal bordájáig besütötte a bokrács; mikó még fele fővésibe' vót a kása, haza értek amazok, akkor oszt' monygya neki a Tehén fíjú, szép, vitéz Jankó: Ej nye, pajtás, hát t'is úgy ékésté'? El ám! asz'onygya nasz szomorújan. Ötték a kását, a Kú morzsoló nem övött. Más nap' mögén' monygya a Tehén fíjú, vitéz, szép Jankó: Ki marad itthun kását főzni? Asz'onygya a Kú morzsoló: Én nem maradok! Amaz is asz'onygya: Én se' maradok! Asz'onygya Tehén fíjú, szép, vitéz Jankó: No, no, no! nem kő' osztoszkonni, majd itt hun maradok én! Oszt' ű ott hun maratt, főszte a kását, mán mögfölt a kása, kimén nézni, hogy gyinneke-é mán amazok? amazok nemgyüttek, hanem látta, hogy 12 Hatytyú bele szál't a tóba, mögráskóttak hát Tündér l'ányok löttek, utánuk a 7 sing embör a vellává, hajti űket az ágyásra. A'val oszt' a Tehén fíjú, szép, vitéz Jankó oda szalad, minygyá' monygya Tündér l'ányoknak: Nem ára, hanem ide be a szobába! nem muszáj a tusköt gázónotok! Asz'tán a 7 sing embör monygya: Nem ára! Veri űket űron, a'val oszt' a Tehén fíjú, szép, vitéz Jankó még is erősebb vót, hogy be bírta űket téríteni a szobába. Akkó osz'tán asz'onygya a 7 sing embör: Mögfő't té mán a kása? pajtás! Móg ám, pajtás! hanem nem öszö' belüle! De hon nem, asz'onygya, pajtás! Móg akari fogni Tehén fíjú, szép, vitéz Jankót, hogy maj' fő'thön vági! a'val osz'tán a Tehén fíjú, szép, vitéz Jankó a 7 sing embörnek a szakállát a kezire csavarta, vitte a 100 esztendő's fáhon, a fát kettőbe hasította oszt' a 7 sing embörnek a szakállát közé tötte, oszt' oda szorútt, a'val oszt' a kását levötte, sütött húst, mindönt mellé. A'kor oszt', mikor kész' vót mindön, amazok gyüttek haza felé, hát látik a 7 sing embört, hogy fő' van akasztva szakálláná' fogvást: Ej nye, pajtás, hát jö mon'ta a Tehén fíjú, szép, vitéz Jankó, hogy ű 3 embörre bír maga, űk mög csak ketten bírjanak egy' embörre! Akkor oszt' egymás köszt beszélgetnek, a Kú morzsoló monygya emennek: Ugyan a té hasad mögsütötte-jé? Ej, bizony mög, nészd csak, egész az ódal bordámig besütötte a bokrács, hanem, asz'onygya, maj' möglakoltassuk mos' mán! A'val osz'tán mikó haza értek a kása úgy éhült, hogy még melegíteni köllött.

Hát a Ha'tyúk köszt vót a legelső Tündér Ilona, a' parancsolt az egésznek, oda űlt a Tehén fíjú, szép, vitéz Jankó mellé; osz'tán ébujdosott Tündér Ilonává, lakodalmat csinátak;

fér'hön vötte Tündér szép Ilonát, Tehén fíjú, szép, vitéz Jankó, én is mög vötam lakodalomba híva, vóféj vötam, vöt egy' jó pajtásom, aszt is éhíttam; a Tisza mög a Duna be vöt egy' zsákba kötve, bottá vöt mögkötve, madzaggá mögtámasztva, hát a násznagy kijabált: Hátráb' vóféj! hátráb' vóféj! hátra czurukóttam. Tök hajbú vöt a sarkanytyúm, uborkábú vöt a taréjja, kivákta a zsákot, elvitte az egész lakodalmast a mesévé égygyütt, még most is viszi, ha vala hun mög nem akatt.

(Szaján.)

2.

Tündér szép Ilona.

Vöt a világon egy' embör, annak vöt két fíja, a harmadik azután születött; mikor az mögszületött, abba' az órába' kibödönt (= kikelt) éty', kis fa a kertbe', a gyer'ök is mög a fa is nyött; a legény járt mán a kocsmába, a fa is mán termött a rany a l mák a t. Ojan fa vöt, hogy este virágzott, é'félkö mög nyött rajta az alma, 2 órakó mögért, röggé nem vöt rajta. Az apjuk mon'ta a fíjajinak: No fíjajim, kimék oszt' möglesöm, hogy ki viszi el az almát? Ki is mönt, fütüült, danult, éeczö', mökcsapta éty', kis szellö oszt' elalutt; mikö fölézött, néz föl az alma fára, asz'onygya: Jaj Istenöm, asz'onygya, hova lött az alma? Öszszecsapta a kezit, mon'ta a fíjajinak, hogy nem bírta mögörzeni; asz'onygya a legöregeb' fíja: Maj' mögörzöm én, édös apám! Másnap este a legöregeb' fíja mönt ki, fütüül, danul, álom szellö gyün a szömire, elalutt éeczörré az ágyon, éeczö' fölézik, hát nincsen az alma a fán, sémmit sè', nem szól sémmit, csak bemén a házba, oszt' búsul. Éeczö' kérdözi a középsö fíja, asz'onygya: Mit búszúz té, bátyám? Mit búsulok? asz'onygya, té, asz'onygya nem tudod! a kertbe' lévő alma fát nem bírtam mögörzeni! Asz'onygya a középsö fíja: Maj' mögörzöm én! A'vá harman nap este kimönt örzeni; fütüül, danul, éeczö' álom szellö gyütt a szömire, elalutt, azután fölézött, néz a fára, nincs a gyönyörü alma; bemén nagy zokogva, kérdözi a legkiseb': Mi lelt tégöd? bátyám! Ha, asz'onygya, ha té asztat tunnád! a ker'be lévő alma fát nem bírtam mögörizni! Asz'onygya a lekkiseb': Maj' mögörzöm én! Kimén örzeni a negyedik este, fütüül, danul; éeczö' szellö gyütt a szömire, úgy tött mint ha alutt vóna, de nem alutt é, éeczö' 2 órakor látytya, hogy 6 H a t y t y ú a fára szál', a 7-edik a nyoszoja gombjára. Asz'onygya a legényke: M'ér bántitok tik aszt az almát? nem tik palántáltatok! Asz'onygyak a Hatytyúk: De mink palántáltuk! Akkö a H a t y t y ú l'á n y é v'át oszt' oda ugrott, oszt' mögölelte, mökesókolta a legén't. asz'onygya: Édös szívem, szép szerelmem, én a tíjed, té az enyim! a'vá beszé-

gettek egy' más köszt, addig a 6 Hatytyú ott várakozott; asz'onygya nekik a l'ány: Eregygyetők mán haza, mit várakoztok itt? Asz'on'ták neki: Gyere csak haza! sijessünk haza, mē meszsze lakunk, soká' érünk haza! De a l'ány csak nem mönt, émönt a 6 Hatytyú, éecző' elaluttak: a legény mög a l'ány. Hát annak a legén'nek az apjáná' vôt egy', vén, Ördögös aszszony, az a vén Ördögös aszszony évákta annak a l'án'nak a h a j á t, éecző' fölérzött a l'ány, hát a haja ez előtt ojan nagy vôt, hogy léért a nyoszoja gombjárú a fő'dre, oszt' csak félig maratt a haja, mē ényírta a vén Ördögös aszszony. Eecző' fölérzött a l'ány, asz'onygya: Jaj Istenöm nékőm! többet, asz'onygya, nem gyüvök a té házadhon, ha a té házadba' ijen rabló van! Akkő éeczőrrre évá'tózott Hatytyúvé, fő'szál't magost, oszt' akkő viszszakial'tott: Ha el akarsz, asz'onygya, gyűnni, csak asz' kérdőszd: mő're van Fekete város? A'val émönt, eme' bemönt nagy sírva az apján: No fiam mögőrzötted-é az almát? Asz'onygya: Mögőrzöttem, hanem szép szeretőm el is szalajtottam; hanem édős anyám, süssé' ken' tarisznyát, varjé' ken' pogácsát, maj' émőgyök én útazni! Útazott az erdőbe', rétőkön, mindönütt; éfogyott a tarisznya, a pogácsa mögmaratt, hát nem tudott mit önni, vad almát övött, gyükeréké élt. Éecző' mén az erdőbe', nagy sikojtást hal', mögál', hogy mi löhet az a sikojtás? No, asz'onygya, Uram Jézus, segij! mögnézöm én, asz'onygya, hogy micsoda?

Mönt oszt'an oda, hát mikor oda ér, hát látí, hogy 3 Ördög fi' veszekszik 2 boeskoron mög 1 ustoron; oda mén közéjük, kérdőzi, hogy mi' csinálnak? Asz'onygya a lekkiseb': Mőkhalt az édős anyánk, oszt' hagyott 2 boeskort mög 1 ustort, oszt' nem tudunk rajta elosztoszkonni! Asz'onygya: Segítök én, asz'onygya, a bajotokon! Asz'onygya: Látitok-é aszt a högyet amoda? a ki, asz'onygya, lekhamaréb' oda ér mög vissza, azé lösz a boeskor mög az ustor! A boeskor mög az ustor ojan vôt: hoty ha fő'kötötte akar ki, csak asz' köllött néki mondani: Hip', hop', ott lögyek a hun én akarom! oszt' ott lött. Az ördögök möntek a hogy csak bírtak, a legény mög nagy sijeve fő'kötötte a boeskort, elik hogy fő' bírta kötni, kűrű' vakdalta magát az ustorrá, asz'on'ta: Hip', hop', ott lögyek a hun én akarom: Fekete város határjába'! Mikorára a határjára ért, akkorára a lekkiseb' ördög is ott vôt, oszt' azé lött a boeskor mög az ustor. Akkor oszt'an kérdőszte, hogy hun kő' bemönni? Oszt' mindönütt mon'ták, hogy itt mög itt! oszt' mikor oda ért, hát sehun sé' vôt ott a Fekete város; oszt' éty hejre bemönt, oszt' ott nagyon szép l'ányok vôtak, nagy város vôt az is, é gondolta magába', hogy beál'ok én ide kertésznek! Oszt' beál't.

Eecző' möktutta az a l'ány, a ki Hatytyú képibe' vôt, hogy ott van abba' a kertbe' émönt hozzá; a legén'ke a fa alatt leü'tt a hűvsre, akkor oszt'an kinyí'tt a kapu, möglátta, az a legén'ke

aszt a l'án't, mire möglátta, akkorára egy', ördögös aszszony álom szellőt eresztött a szömire, a legény elalutt; oda mén a l'ány, kő'ti, mit nem csináli, forgati, de nem mozdul, utóbb oszt' mán r'áunt ott lönni, ott hatta. Mögmon'ta a l'án' a szolganak, vôt ott ész szolga: Mon' mög, hogy itt vôt a szeretöd, asz'on'ta, ha má'szö elalucz, nem gyüvök többet el! Osz'tán mon'ta neki a szolga. Ó', asz'onygya, m'é' nem kő'tötté' fő'? Asz'onygya: Kő'tött az a l'ány, de nem kelté' föl! No jô van, asz'onygya, má'szö nem alszok én el! Más nap osz'tán mögén' úgy dél felé léül a fa hűvössibe, ott fütüül, danul, écczör kinyílik a kapu, fölugrik a legén'ke, mán akkô nem alutt é: Jaj, asz'onygya, édös szívem, szép szerelmem, én a tije'd, té az enyim, csakhogy mögláttuk egy'mást! Akkor osz'tán öszszöelköszték, sété'tak a ker'be'; écczör asz'onygya a l'ány: Édös szívem, szép szerelmem, 2 óra, el köl' mönni haza! Hát, asz'onygya a legén'ke, mikô mönök én té hozzád? nem tudom, hogy hun lakô! Asz'onygya: Csak aszt kérdöszd, hun van Fekete város, a Tündérok vára máskép'. No, asz'onygya, jô van, hônap émögyök! Émönt a l'ány, más nap a legén'ke is útnak indult; oda ért a várnak a kapujára, möglátá a szögáló: Jaj, asz'onygya, gyün a maga kedvesse! Asztat a l'ány pofon vákta; akkorára kiszalad a másik szögálója, mán akkor a kaput nyiti, beszalad, asz'onygya: Gyün a kedvesöd! Akkor aszt is pofon vákta; akkô mögén' kiszalatt a kit előszö' pofon vágott, akkô mán az ablakná' gyütt a legén'ke, beszalatt asz'onygya: Gyün a té kedvesöd, itt gyün mán az ablakná'! Aszt is pofon vákta, hogy kiesött a pitarba; akkor osz'tán kimönt maga is, möglátta a legén'két: Jaj', asz'onygya, édös szívem, szép szerelmem, hogy jutottá' ide? mikô itt még madárnak se' szabad észál'ni! Hó, asz'onygya, édös szívem, szép szerelmem, té mon'tad neköm, hogy csak Fekete város', tündérok várját keressem! Akkor oszt' más nap mögesküttek, élték világukat, még most is élnek, ha mög nem haltak.

(Szaján.)

3.

Vár hejött várt ád.

Vôt a világon egy', öreg kûdûs, annak az erdőbe' vôt egy' kastéjja, émönt a faluba kûdûni, r'áestelödött, bemönt egy' házhon, ott vôt egy', öreg aszszony mög 3 l'ány; osz'tán röggé fő'kêtt az öreg kûdûs, mögmosdott, kimönt, kikésérte az egygyik l'ány, égu-rította előtte az a r a n y a l m á t, osz'tán a l'ány szalatt utánna, az arany alma után. Mikô oda értek az erdőhön, asz'on'ta az öreg kûdûs: No, az enyim vagy mán! Akkô tekéntött szét a l'ány, asz'onygya: Jaj Istenöm! hun vagyok én?! Asz'tán akkô asz'on'ta az öreg kûdûs: No mos' mán maragy' itt! Adott neki, annak a l'á'nak egy' koponyát, hogy hát mire haza gyün, akkorára aszt mögfözze,

mög egy' fűr' fíjat is adott neki, hogy aszt ű ögye mög! Akkor osz'tán émönt a kútra a l'ány oda szál't két, fehér Galamb oszt' asz'on'ta az é'gyik, hogy agygyon neki vizet! Oszt' nem adott neki vizet, asz'onygya neki a Galamb: Vár hejött várt ad! Akkó oszt' émönt föl a l'ány, mögfőszte a koponyát. Haza mönt az öreg kúdús, oszt' kitalalt a l'ány oszt' övött az öreg kúdús. Mikó övött, akkó kérdőszte: Hútt fűr', hun vattok? Asz'onygya a sarokba! Jô lakott, oszt' a l'an't ôszszedarabôtta. Mógén' másnap röggé fô'kêtt az öreg kúdús, akkó mógén' émönt a faluba kúdulni, mógén' csak oda mönt be; akkorára a középsô l'ány môkhalt, étemették a l'an't, az öreg kúdúst tötték papnak, akkó, mikó étemették, émöntek az öreg aszszon'naka házáhon; röggé fô'keltek, mögmozsdott az öreg kúdús; akkó mán az anynya késérte ki a kúdúst, de a l'ány kiszôkôtt az aszszony után, mög a kúdús után, a kúdús mógén' égurította az almát a kapuba', a l'an' möglátta osz'tán észalatt a l'ány az alma után; asz'on'ta az öreg kúdús: No, az enyim vagy mán! Asz'on'ta a l'ány: Jaj, nekôm! hun vagyok én mán?! Akkor oszt' haza möntek a kúdús kastéjjába; másnap röggé 9, szoba kúcsot adott neki, a tizediket nem adta oda neki, mög adott neki az öreg kúdús egy' koponyát mög egy' fűr't, asz'on'ta: hogy főzze mög a koponyát, a fűr't mög ögye mög ű! Mikó émönt, akkor osz'tán é kesz'te a l'ány az ajtókat nyitogatni ki; a tizediket nem bírta kinyitni, osz' nagy nehezen a kilenczedik kúcsesâ kinyitotta a tizedik szoba ajtót is, abba' vôt két kád vér, belenyûtotta az úját a két kád vérbe, oszt' északajtott a úját, akkor oszt' becsukta az ajtókat, lémönt a kútra, oda szál't a két fehér Galamb asz'on'ta az égygyik: hogy agygyá' vizet! Oszt' merte a vajúba a l'ány, oszt' ivott, asz'on'ta a Galamb neki: Várjá' tē égy' kicsit! Eregy', a gerénda fölött van égy' pá'cza, vág' mög a nénédek a húsát a kádba' avval a pá'czává, akkó majd föléled! Osz'tán mög a gerénda alatt van égy' kû, aszt vöd'lé onnan, maj' mikó az öreg kúdús legé'nek váltódzik, sompojogj oda, oszt' kend mög az óra ajját avval a küvel, akkor oszt' kû válványnyé teremtődik; tik mög űjjetök a ládába, osz'tán sutytyancz égygyet a pá'czává, akkor oszt' kiszál' a két láda az ablakon! Mikó mén haza az öreg kúdús, a két l'ány ott ül a ládába', akkor oszt' sutytyantott égygyet a pá'czává, akkor oszt' kiszál't a láda az ablakon: Ej, ha tuttam vóna, vége lött vóna az életötöknek! Akkor más nap röggé fölötözött az öreg kúdús szép ruhába, rugott égygyet a lábává, szép, fíjatal embôr lött belüle, émönt, a l'an't mög akarta kérni; akkor az öreg aszszony asz'onygya: Várjá', maj' mondok valamit! akkor oda sompojgott, mō'ken'te az ôrát, oszt' nagy, kû várvánnyé vált. Az aszszony mög a két l'ány még most is él, ha mög nem halt.

(Morotva.)

4.

Az óra mög a füle.

Hun vôt, hun nem vôt, vôt a világon ész szögén' aszszon', annak vôt három l'anya, écező' émönt hozzá az Őrdög legén' ké-pibe', asz'on'ta: Ad-é fér'hön l'ányát? Asz'on'ta az öreg aszszony: hogy szívessen ad. Od'atta a legöregebbet; mikô mönnek, mündögélnek, elő'taná'nak egy' kútat, mikô elő'tanálík a kútat, ott léfekszik az ördög a mátkája ölibe, ottan ékeszdött a mátkája keresni a fejibe', écező' oda szál' 3, fehér Galamb a vájúba, oszt' mon'ta, hogy mericscsön nekik vizet! Asz'on'ta: nem hagyí' ott a kedves-sít! Avval észál' a 3 Galamb, fő'kel az ördög, mönnek, mündögélnek, r'átaná'tak a tanyájukra; akkô előkereste az órát mög a fülít, asz'on'ta: hogy mire ú haza gyün, ha mög nem öszi, akkô évöszí az életit! oszt' émönt. Az aszszony léásta a küszöb alá az órát mög a fülít; écező' haza gyütt, asz'on'gyya: Óra füle, hun vagy? Asz'on'gyya: Itt vagyok a fő'd alatt! Akkô fő'kötötte a kémén'be a feleségít, oszt' akkô mögén' émönt az öreg aszszon'hon, hitta aszt a második l'ányát, hogy nézze mög a nényit! Akkô émöntek, möntek, mündögéltek, elő'taná'ták a kútat, akkô mögén' léfekütt az Őrdög, oszt' mögén' oda szál't 3, fehér Galamb, asz'on'ta a l'an'nak, hogy mericscsön nekik vizet, mé szomjassak nagyon! Oszt' nem meritött nekik, asz'on'ta: nem hagyí ott a sógorát! Mögén' elértek az Őrdögnek a házáhon, mikô oda értek láti, hogy nénye a kémén'be' csüng. Akkô mögén' előhitta az Őrdög az órát mög a fülít, oda'tta neki, asz'on'ta: hogy ha mög nem öszöd mire én haza gyüvök, akkô mögöszöm a fejedet! Mikô émönt az Őrdög, léásta a küszöb alá. Haza gyün mögén' az Őrdög, asz'on'gyya: Óra-füle hun vagy? Asz'on'gyya: Itt vagyok a sarokba! Akkô aszt is fölakasztotta a kémén'be. Akkô mögén' émön az öreg aszszonyhon, hitta aszt a lekkis'eb' l'an't: hogy mönyynön é, nézze mög a nény-nyejit! Mönnek, mündögélnek, előtanálík a kútat, oda léfekütt mögén' az Őrdög, mögén' oda szál't 3, fehér Galamb, oszt' asz'on'ták: hogy mericscsön nekik vizet! A l'an' fő'kelt oda mönt a kútra, me-rítött nekik vizet; akkô as' súkta neki egy' Galamb közülük: hogy van annak az Őrdögnek, mé az Őrdög: a kivé té mégy egy' úton, van annak egy', fekete macskája, oszt'an annak az Őrdögnek van: óra mög füle, ha od'agygya neköd, étesd mög a fekete macskává! Akkô fő'kért az Őrdög oszt' émöntek; mikô haza értek, asz'on'ta az Őrdög: Ne az óra mög a füle! ha eszt mög nem öszöd mire haza gyüvök: akkô vége lösz az életödnek! Mikô émönt az Őrdög, mög-étette a fekete macskává; écező' haza mén az Őrdög, a l'an' mög a macskát fő'tötte a szoknyája alá, asz'on'gyya az Őrdög mikô haza gyütt: Óra-füle, hun vagy? Asz'on'gyya: Itt vagyok a meleg gyo-

morba! Akkó asz'on'ta az Ördög: Jô van! Asz'on'ta: Émék én most, mire haza gyüvök süssé' pogácsát! Mögsütötte a pogácsát. Mikô haza gyütt az Ördög, fő'kereste a pineze kúcsokat, vôt 12 pinczéje, 11 kúcsot od'adott ú neki, hogy abba' a tizenégy' pinczébe' járhat mindég, de a tizenkettődikbe nem möhet! Mikô émönt az Ördög onnan hazûrû, lémönt a l'ány a pinczébe' fő'vött égy' táska pé'szt, oszt' akkô émönt ott hatta a tanyát mindönöstü', émönt, csiná'ta-tott égy' üveg koporsót. Mikô mögesiná'tatta az üveg koporsót, akkô belefekütt, oda tötötött mellé égy' jércézét mög égy' kakast, oszt' lévitette magát a Rajna vizire, oszt' ékeszdött a vízön mönni. Mén a vízön, écczô' csak évakta a jércézének a nyakát, harma'-napra azután a kakasét; oszt' kivetötte a víz a koporsót a kiráj kert lábába. Écczô' ára mén lé égy' bérös, a kiráj bérösse, möglátta: hogy ott fémlött, fő'szalatt a kiráj fi'hon, hogy van ott valami a kert lábán! lémönt a kiráj fi' vele, oszt' fő'nyitották a koporsót, oszt' látta: hogy van benne ész, szép l'ány, mán akkô aranyé váltódzott a haja, oszt' évötte a kiráj fi' feleséginek. Éltek, éldögéltek, écczô' a kiráj fi' berukkótt katonának; oszt' vas-tagon hatta itthun a feleségit. Oszt' vôt 2 á'latytya; mögszülte a gyer'ököt, két gyer'öke lött. Écczô' émén keresni az Ördög; oszt' ott a Prága szélin égy', öreg aszszony mosta a pelénkákat, asz' kérdözte tüle az Ördög, hogy: hogy möhet ú itten át a kiráj palotába? Asz'on'ta: Vögyé' 20 font húst, oszt' van ott 2 á'lat, vezsd oda nekik! Oszt' léteritött égy' pelénkát az öreg aszszony a vízre, oszt' átusztatta az Ördögöt; mikô oda ért, oda vetötte a zá'latoknak a húst, akkô bemönt a mönyeeskéhön, asz'onygya: Gyere velem! Fő'két ta zaszszony, a két, kis gyer'ököt a karjára vötte: No, asz'onygya, eregy' elő'! Asz'on'ta, hogy ú nem mén! Akkô mögén' asz'on'ta: hogy eregy' elő'! Osz'tán sê hogy sé' akart elő' mönni, úgy oszt' elő' mönt az Ördög. Mikô kiért a kapuba, az aszszony szólt az állatoknak némötü', oszt' szétszaggatták az Ördögöt. Akkô oszt'tán, mikô haza gyütt a kiráj fi', akkô mögtötték a lakodalmat; még most is élnek, ha mög nem haltak.

(Szaján.)

5.

A szaba'cságos katona.

Vôt a világon é' szaba'cságos katona, a hogy mönt haza felé égy', öreg aszszony ott rítt a kút száján, oda mönt a katona, asz'onygya: Mijé' ri ken', öreg anyám? Hon né rinék fijam? három százasom beleesöt a kútba, od'adom felit, csak vöd' ki! Asz'tán lévetközdött a katona mesztelen, oszt'tán mögfokta az öreg aszszon' a lábát, léeresztötte a kútba, oszt' a katona kereste, écczô' kér-

döszte: Mőg van-é mán a pé'z? A katona asz'on'ta, hogy nincs! Mőgén' kereste a katona a pé'szt, az öreg aszszon' mőgén' kérdöszte, hogy mőg van-é mán? Asz'on'ta a katona, hogy nincs mőg! Mőgén' kereste, asz'tán mőgén' kérdöszte, hogy mőg van-é mán? Asz'on'ta, hogy nincs! Akkő beleejtötte a katonát a kútba, asz'tán évitte a ruhát az öreg aszszon'. Gyütt 4 l'ány mőg mönyeecske a kútra, möglátták, hogy benne van a katona, asz'tán oda intögették a juhászt; közè vőt, legettette a juhokat, kihústák a kútbú, fázott oszt' föl akart szalanni egy' putrihon, égött a gyértya, oszt' be akart mönni, osz'tán a szomszédba' vőt és sindölös ház bemönt oda. Oszt' az aszszon'nak vőt kura fija: egy' mészáros, oszt' éppen mikö bemönt, akkő alutt é a gyértya, beugrott az ágy alá, hanem akkő ott vőt mán a mészáros is. Eeccz' gyütt a gazda, asz'on'ta: Nyis' ki aszszony a kaput! A' mőg kimönt, kinyitotta, bemönt a gazda oszt' kért önni; a felesége a mészárosnak: akar mit visz, egy' üveggé mindég lénýt az ágy alá! Osz'tán mikö vitt be, egygyé mindég lénýtott az ágy alá, asz'tán a katona mindég ékapta; oszt' hoztak be húst, asz'tán mőg sütemén't, ebbül is minynyájibú ékapta a katona a ménásit; asz'tán vittek be bort, lénýtott egy' üveggé, oszt' a katona vötte é aszt is, oszt' hor'ta csak az aszszon', oszt' a katona mindég évötte, oszt' asz'on'ta a mészárosnak, hogy nincs mán mód, hogy né danójak! Asz'on'ta a mészáros: Né danújj, od'adom a bundám! Asz'tán mikö ivott, mőgén' asz'on'ta hogy nincs mód benne, hogy né danújjak! Asz'tán asz'on'ta a mészáros, hogy van oda ki' az istálóba' 3 százas mőg egy ló fő' van nyergölve aszt is od'adom mind, csak né danújj! Asz'tán elalutt a gyértya, kiugrott a katona, kimönt az istálóba, kivötte a 3 százast, kivezette a lovat oszt' fölült r'á, kimönt a kapun, oszt' oda mönt az ablakra, de a kaput betötte, hogy né tuggyák, hogy ott vőt; asz'on'ta: Gazd' uram szá'lást agygyanak a katonának! Osz'tán minygyá' kimönt a bérös, oszt' kinyitotta a kaput, oszt' begyütt a katona, bevezette a lovat külöm istálóba oszt' r'ázárta az ajtót, önni attak neki; bemönt a katona a szobába, asz'on'ta a gazdának: Gazd' uram, de szomorú maga! asz'on'gya: Nem tudom mi lelt, csak ugyan szomorú vagyok! Asz'on'gya: De én bü' szagot érzök a maga házába', hanem, ha ád 3 százast, akkő kihajtom! A gazda od'atta, néki a 3 százast, asz'on'ta a katona a gazdának, hogy főzzenek egy' kasztrój kását, addig főzzék: még ű nem monygya, hogy: ölog! Mikö mán nagyon fórt, asz'on'ta, hogy: Hozzák be! Akkő bevitte oszt' nagy kalánynná hajigálta az ágyak alá' asz'tán eeccz' oda vákta, a hun a mészáros vőt, a mészárost mögégette; két béröst az ajtóra állított vas vüllákká, a két gazda mőg az ablakokra állt, vas vüllákká azok is, osz'tán mőgén' oda vákta a kását a mészároshon, akkő a mészáros: kiugrott, elütötte a bérösöket, onnét akkő észalatt lé a fő'dbe a repczébe, várta ki a katonát, de nem mönt ki, bent maratt a házba'.

Mikó r'ájuk estelődött, hogy mán egészen sítét vôt, elôtötták a gyertyát, léfekütek, a katona is léfekütt, de nem alutt é. Éppen akkó éczzaka évetélt a lovuk, észrevötte, oszt' kimönt az istálóba, bevitte a csikót poklástú, mindönöstü', oszt' oda vetötte a szögálok közé; a két bérös mög a padon fekütt, öszszevöt a fejük, azoknak öszszekötötte a hajukat a két öregnek öszszever'ta a pöndölt a gatyáhon, a kis kanásznak mög furujája vôt, oszt' — — — — —. Éczző' csak az égygyik szögálo fölébrett aszonygya amannak: Kéj fő' Kata! fatytyat vetötté'! Nem vetöttem én, te vetötté'! Asz'onygya a bérösnek: Fűd föl a mécsöt! mé még akkó úgy füták fő', oszt' a hogy ugrott lè a padrú: amaszt is lèrántotta, oszt' veszeköttek. Asz'onygya a gazda a kis kanásznak: Erigy' mán tè fűd fő' a mécsöt, tè magad vagy! A' mög a hogy nagyon fűtta, oszt' nagyon szött — — — — a furuja, osz' szitta a gazdája; a hogy ugrott lè az ágyrú a gazda, lèrántotta a gazd'aszszonyt, kikapta a kis bérös — — — a furáját, fő'fűtta a mécsöt; asz'on'ta a gazda: No, eszt mind a katona csiná'ta! A katona mán akkó émönt, a hogy mönt, égy putrira égy' ágú, fa vél-lává akartak fő'hán'ni díjót; asz'onygya: agygyanak neki 3 szá-zast, fő'hányi ű minygyá', amazok mán 3 hét úta hán'ták, oszt' égygyet sé' vetöttek fő'. Osz't' a kezibe vött égy' fa lapátot, ű avvá fő'hán'ta, oszt' attak neki 3 szá-zast. Mögén' mönt, elatta a lovát 3 szá-zasé', mikó elatta, vött ész' szamarat 8 forinté', akkó mögén' mönt. Mén, mén, möndögél, hát éczző' csak láti, hogy ész szürke lovat akarnak fő'vezetni égy' putrira, nagyon jó fű vôt rajta, lét-rán akarták fő'vezetni; asz'onygya a katona: agygyanak neki 3 szá-zast, ű jó tarti abbú a szürkét! Asz'tán asz'on'ta: agygyanak égy' rosz kaszát! Osz'tán fő'mönt a teté're, oszt' lékaszálta mind, lehán'ta, a szürke lovat jò tartotta belülle. Osz'tán mögén' mönt; égy' hejt möghajtották a szögén' emböröket az uraságnak fizetni, az ű szamara csödör vôt, asz'on'ta a katona a szögén' embör-nek: agyon érte 3 szá-zast, od'agya néki! oszt' ha oda mén a kis bíró, csak aszt monygya: Nem fizetök, mé: sz a b a d o s o m v a n ; mögvötte a szögény embör. Mikó oda mönt a kis bíró, asz'on'ta: Nem fizetök, mé: szabadosom van! Micsoda szabadosod van? A szögény embör csak asz'on'ta, hogy: szabados, más nevit nem tutta.

Asz'tán émönt oda az uraság maga égy', tarka, kancza lón, osz'tán asz'on'ta: micsoda az a szabados? nézzük! Akkó a szögény embör kirántotta a fejbü' a kötő féköt, akkor aszt kieresztötte, hát a szabados: szamar vôt, csödör vôt, jò élt nagyon. Mikó kirántotta a fejbü' a kötőféköt, neki ál't az uraságnak, oszt' az uraság szal-latt, lèbűtt a híd alá, oszt' asz'on'ta az uraság: vesszön ott az adós-ság, csak ütet né bánésák!

A katona mög haza ért oszt' mögházasodott, májig is él, ha mög nem halt.

(Szaján.)

6.

János mög a Jakabok.

Võt a világon egy', kiráj l'á', az asz'on'ta: hogy nem mén fér'hön ezön a világon, hanem émén mönyneknek országába! Osz't egy' kocsis eszt möghalotta, fő'készű'tt az uraság ruhájába, befogatott a hintóba másik kocsissá né' lovat, asz'tán egy' tepszi rétest tött a hintóba mög egy' süveg czúkort, mögén' egy' üveg bort; a hogy möntek, egy' bukorhon létötték az üveg bort, másikhon a czúkort, harmadikhon a rétest. Osz'tán emöntek a kiráj kapujáhon, esöngő vót a lovon, möghalotta a kiráj l'an', nem is hatta beál'ni úket, csak fő'készű'tt osz't mönt a hintóba; osz'tán akkó gyüttek vissza: a kiráj l'an' mögéhözött, mé ott hun nem övött örömbé', osz'tán lészál't, a kocsis elvitte a rétest, ki vót darabóva mecczésre; osz'tán asz'on'ta: Uram Teremtöm rétest csak attá', hanem agygyá' egy' kis czúkort is! Osz'tán a kocsis mögén' lémönt, a czúkoré', osz'tán öttek, mikö jó laktak, asz'on'ta a kiráj l'ány annak, a ki évotte: A'gyon egy' kis bort is! Mer' asz'gondolta, hogy az Ur-Isten. Asz'on'ta a kocsisnak: Száj lé, hoszd el a bort! Évutte a bort osz't mögitták, a'korra haza értek, kitelt akkor a kocsis ideje, vöttek egy' házat, osz't abba möntek lakni úk ketten. Késöb' osz'tán észögényöttek, osz't a kiráj l'ány a zurátú kikű'tte a ruháját a pijaczra elanni, osz't asz'on'ta neki: hogy né agygya oda 64 forinton alul, a' mög od'atta 4 forint 60 krajczaré', osz'tán vött egy' darab kinyeret mög egy' darab szalonnát, a többit mögitta. Mikö haza mönt, kérdöszte a felesége: hogy hun van a pé'z? Asz'on'ta: hogy hát kinyeret vöttem rajta. Osz'tán éfogyott a kinyér mög a szalonna is, még vót a l'an'nak ruhája, aszt is od'atta neki, hogy vigye ki, aszt is agygya el, as' sé' agygya 64 forinton alul! Kimönt az embör, osz'tán aszt is od'atta 4 forint 60 krajczaré', vött egy' kinyeret, 2 font szalonnát, a többit mögitta, a kinyeret haza vitte, mikö a kinyér éfogyott mán, akkor a kirá' l'an'nak nem vót ruhája. Osz'tán kimönt az embör vadászni, látott egy' nyulat, r'áfokta, asz'on'ta neki a nyúl: Né lűj' mög, mögá'lok! Mögfokta, haza vitte, asz'on'ta a feleséginek: Nész' hé! mit foktam! Asz'on'ta: Nem soká' tart e'! Kivitte a pijaczra, akkó mán mögén' ott vót az a 3 émbör, a ki a ruhákat szötte, asz'on'ták: Mit árusz, János? Asz'on'ta: hogy e' sürgönyözönek való (Mi az a sürgönyözö? Mikö sürgönyöznek vala hová levelet, hogy e' futós, hát frissen kö' mönni), kérdöszték: hogy hogy adod? Asz'on'ta: 3 százasé'. Mögvötték, haza vitték osz't sürgönyösztek levelet: r'áragasztották a hátára, egy' pokróczot vött a kezibe az embörnek a kocsissa osz't ijeszgette vele, hogy jobban szalagygyon! eleresztötték, soha sé' mönt többet vissza. Mögén' kimönt János vadászni, látott egy' farkast,

czélozott a farkasra, asz'on'ta a farkas: Né lűj' mög, mögá'lok! Osz' haza vitte, asz'on'gyu: Nész' hé! mit foktam! Osz'tán mög' ki-vitte a pijaczra, mögén' ott vót a 3 embör, asz'on'gyák: Hát, hé! émönt a sürgönyözö örökre! Asz'on'ta: hogy hát valamit csiná'tak neki! Asz'on'ták: Pokróczá ijesz'gettük, mer' nem nagyon szalatt! Aszt' asz'on'ta: Minek ijesz'gették? vissza mönt vóna! Osz't' kérdöszték: hogy mit á rul? Asz'on'ta: hogy ju' szaporítót. Osz't' kérdöszték: hogy hogy szaporíti ez a juhót? Asz'on'ta: hogy csukják a juhok közé é'czakára a pajtába, osz'tán csináják r'ájuk az ajtót, osz'tán röggelig né bánchezák! röggé, mikö nézik, akkó mán tele lösz úgy, hogy nem bírnak bemönni! Osz'tán mögvötték 300 forinté' aszt is, haza hoszták oszt' betötték a juhok közé; először a legöregeb', oszt' mind mögfűjtogatta a juhokat, körösz'be rakta őket ott az ajtóba', röggé alig bírtak tüle bemönni. Osz't' émönt a zöregeb' öcsese, oszt' kérdöszte: Sok van-é? Osz't' asz'on'ta: Anynyi van, hogy elig bírt bemönni! Ű's évitte, asz'tán, ű's úgy csiná't, a hogy a bátytya, oszt' ű nála is mind mögfűjtogatta, osz' körösz'be rakta ott az ajtóba'. Osz'tán oda mönt a legfjatalab' öcsesük, kérdöszte: hogy hát szaporított-é? Osz'tán asz'on'ta: hogy anynyit szaporított, hogy elig bírt bemönni! Osz'tán ű's évitte, ű's úgy csiná't, mint a bátytyaji, osz'tán az üvét is mind mögfűjtogatta. Osz't' émönt a bátytyajihon, asz'on'ta: hogy az üvét mind mögfűjtogatta, asz'on'ta a bátytya: hogy az enyimet is! Osz'tán émöntek az öregeb' bátytyukhon, az is asz'on'ta: hogy az enyim is mögfűjtogatta; mind asz'on'ták néki: hogy hát minek atta nékik, hogy hát ha tutta, hogy hát az üvét mind mögfűjtogatta!? Asz'on'ta: hogy hát három vöttük, hároman károsogyunk! Osz't' asz'on'ták: hogy agyonütik Jánost! Osz'tán kimöntek a pijaczra, mögén' mögtaná'ták, akkó mán botot árútt; osz'tán asz'on'ták néki: hogy mind mög fűjtogatta, hanem mos' má' agyonütünk! Asz'on'ta: hogy hát minek úgy csiná'ták? mer' ű nem úgy mon'ta, hanem az ajtóját m'é' nem hatták nyitva? Asz'tán abba is belenyugottak, asz' kérdöszték: hogy mit árúsz? Asz'on'ta: a ki aszt mögvöszí, aszt a botot, a'val a feleségit mögfjatalíthati, bütassa be a kemenczébe, mikö bűik ki belüle üssön egygyet a fejire, fjatalab' lösz, mög szöb'! Aszt is elatta 3 százasé'. Az öregeb' vitte el először, bebütatta a feleségit a kemenczébe, mikö bűtt ki, a fejire ütött, minygyá' möghalt, bevitte a belső házba (= szobába). Évitte az öregeb' öcsese, a jis a feleségit bebütatta a kemenczébe, fejire vágott annak is egygyet, a jis minygyá' möghalt, bevitte a belső házba. Elvitte az öcsese, a jis bebütatta, oszt' mikö bűt ki, a fejire vágott, a jis minygyá' möghalt, észalatt a fjatalab' bá'tyuhon, hogy ű a feleségit agyonütötte, akkó émöntek mögén a bá'tyukhon mögnézni a zánygyukat, hát az is agyonütötte. Minygyá' fő'készűtek, hogy elmönnek, Jánost agyonütik a maga házáná'; mikö oda érték: Já-

nos egy' koporsót csinátatott, oszt' abba belefekütt, egy' likat hagyott, lészögesztette a koporsót, egy' ollót vött be. Mikô oda möntek, látták, hogy ég a gyertya, oszt' mou'ták: hogy möghalt a gazda, asz'on'ták: hogy szögén'nek kár vôt mer' nagyon jó embör vôt, de azé' mék sè' hitték; a l'ikon szagúlta a legöregeb', János mög az ollóvá az ôrát lévákta. Akkô mögijettek, kocsi szalattak, t'an még most is nyargalnak; János mög kikelt a koporsóbú, még májig is él, ha mög nem halt.

(Tisza-Hegyes.)

7.

A szögény ember jövendő mondója.

Vôt két szögén' embör, egygyiknek vôt három ökre, a másiknak egy', öszszeboktak, a mi'knik egy' ökre vôt: a' hajtotta a zökröt, mindég ú' szólította: Haj no édös ökrejim! ama' pörö'te, hogy minek monygya: Édös ökrejim, mikô neki csak egy' van? aszt az egygyet is agyonszúri, ha még többet monygya: Haj no, édös ökrejim! Végig möntek, egygyet-kettôt kerü'tek, a szögén' embör éfelejtötte, hogy ama' mögöli a zökröt, ha még écczö' monygya: Haj no, édös ökrejim! mögén' monygya: Haj no, édös ökrejim! Emez avval kikapta a züsztokit, agyonütötte az ökröt, ez oszt' mögnyúszta a zökröt, vitte a bürüt. Mönt, mündögélt, hát nagyon meleg vôt, mög mán éfárat, lészúrta a züsztokit, ráterítötte a bürüt, ú avval léfekütt pihenni; a'val oszt' r'ászál't egy' varnyú, kaparta a bürüt. Asz'ongyya a szögén' embör a varnyúnak. Eregy' el, mer' mögfoglak! A varnyu a'val nem mönt el, ékapta a lábát a varnyúnak, avval oszt' vitte, ott hatta a bürüt; écczör elestelödött, kér szá'lást egy házna', éppen egy' aszszon' vôt otthun, az ura kin' vôt szántani, az aszszon'tú kér szá'lást, de az aszszony asz'ongyya: Nem athatok, mer' az uram nincs itthun, hanem hát még is asz'ongyya, adok az udvaron! Asz'ongya a szögén' embör az udvaron nem hálók, mer' valami kutya mögmar az éjjel! Avval oszt' az aszszony asz'ongyya: hogy mönnyé' ken' a pallásra, ott möghálhat ken'! Avval oszt' az embör fölmönt a pallásra, ép' a hun a pitar vôt; vôt a palláson egy' lik lé, hát a lik szá'jáhon mönt ú, oszt' nézött lé a likon mindég. Az aszszon'nak vôt szeretöje, ú süttö't-fözött; főzött paprikást, aszt' betötte a keminczébe, süttö't rétest, aszt is betötte a keminczébe a'val egy' kanta bort étött s kors'á'ló (= korsóálló) alá, de eszt' a szögén' embör a pallásrú a l'ikon mind látta; oszt' az aszszon' főzött tészta levest. Haza gyün az ura, bemöntek a házba, bevítte az aszszony az ételt, az embör asz'ongyya: Aszszon', idegön szagot érzök! Mit érzene ken' asz'ongyya, nincs' itten sénki sè'! De az embör asz'ongyya: Van valaki, hanem hid elő! Van, asz'ongyya, é', szögény embör

palláson. szálást kért, hát attam neki. Hid lè! monygya neki az embör. A'val oszt' légyütt a szögény embör, éhitták önni, hát övött, é'gyet falt, a másik falatot mindég od'atta a varnyúnak; mikor oszt' jó laktak az embör kérdözi a szögény embört: Micsoda á'lat az a kezibe'? Asz'onygya: E' drága á'lat! asz'onygya jö vendő mon d ó.

Hát jövendőjjon valami jót! A szögény embör mögszoríti a nyakát, évértantotta magát; asz'onygya neki az embör: Hát mostan mit jövendő'tt? Aszt jövendő'te, hogy a keminczébe' van egy' tál paprikás. Eregy' aszszony, hoszd be! asz'onygya az embör. Asz'onygya a zembernök az aszszony: Van is ott! hazudik ez az öreg embör! mer' öreg embör vót mán. No csak eregy', asz'onygya, hát ha van!? Kimén az aszszony, beviszi a tál paprikást. Lá'd aszszony, hogy igaz, hogy van! Avval oszt' mögötték a paprikást; monygya neki az embör: Jövendő'jön még egy' jót! Mögén' mögszoríti a nyakát, évértantotta magát; asz'onygya: Hát most mit jövendő'tt? Asz' jövendő'tte, asz'onygya, van a keminczébe' egy' tál sü'tt hús. Eregy' aszszony, hoszd be! De mán akkor az aszszony szidi, hogy hazudik a zembör, ninesen semmi sé'! Beviszi a sü'tt húst, asz'onygya: Látod aszszony, hogy van! Avval oszt' mögén', mikö mögötték, asz'onygya: No hát jövendő'jön még egy' jót! A szögény embör mögszoríti a nyakát, évértantotta magát mögén'! Hát most mit jövendő'tt? Aszt jövendő'te, asz'onygya, hogy a keminczébe' van egy' tál rétes. Eregy' aszszony, hoszd be! Asz'onygya neki: Van is ott! nines ott semmi sé'! De mán akkó harakszik a zaszszony nagyon az embörre. Mögén', mikö mögötték a rétest, asz'onygya az embör: No hát jövendő'jön még egy' jót! Mögén' mögszoríti a nyakát, évértantotta magát; asz'onygya: Mit jövendő'tt most? Aszt jövendő'te, asz'onygya, kors'á'ló alatt van egy' kanta bor. Eregy' aszszony, asz'onygya, hoszd be! De mán akkó bánkódott, hogy nem jut a szeretőjinek, sémmi sé' nem maratt. Mikö mögitták a bort, mögén' kérdözi a zembör: Jövendöl-é még? Ugyan, asz'onygya, valami jót jövendöltessön vele! Asz'onygya: Mindég nem jövendöl! A'val osz' az embör kéri a szögény embörtül a jövendő mondót, monygya neki: Ugyan, hogy anná? Evvel a szögény embör asz'onygya: Három százast! Avval éeczörre kifizette az embör a három százast, csak hogy neki van jövendő mondója. Avval osz'tán émönt a szögény embör, a gazda étötte a jövendő mondót a pinczébe, a'val ű kimönt emitt mög az aszszony nem tutta, hun a jövendő mondó? Éeczör oszt' égyütt a szeretője, asz'onygya neki: Gyerünk lè, mer' a jövendő mondó ide fön' möglát! Lémönnek a pinczébe, hát ott a jövendő mondó: Jaj, asz'onygya, mos' mán mögmondi, hanem ijeszszük el! Avval oszt' möntek felé, a varnyú beléjük ragaszkodott, mögfokta űket. Éeczör oszt' az embör haza gyütt, a' vót a zelső, hogy mögnézi a jövendő mondóját, hogy mög-

van-é? Lémén a pinczébe, hát láti, hogy ott foga a feleségit mög az embört, szalatt fő vissza, csak ül a paripájára, mén a szögény embör után; mikö mögláti a szögény embör, szalad tüle; mögijett, hogy mán elvöszik tüle a pé'szt, eme' mög azé' ijett mög, hogy utó nem éri, écczör oszt' utóérte, akkó mon'ta neki: No még itt van három százas a jövendő mondóje! Ekkor oszt' a két ökör ára mögvót a szögén' embörnek; avval oszt' émönt hazza az embör, lémönt a pinczébe, agyonverte a feleségit is mög a szeretőjit is, így oszt'tán maga maratt az embör, úgy éldögélt; a szögény embör mög vött ökröt négyet, oszt' úgy szántogatott.

(Jázova.)

8.

A róka keresztelése.

Hun vót, hun nem vót, vót a világon egy' szarka, annak a szarkának vót 6 fija, émönt köröszta komát keresni, hát a róka asz'on'ta, hogy ű majd mökkörösztolí; oda mönnek, hát a róka a fa alá á'lt, a szarka mög fő'mönt a fára. No, asz'onygya, mostan hán'd lé felé! majd én mökkörösztolóm: űket! A'val oszt' a szarka veti lé felé, asz'onygya: Egy'! oszt' a róka is asz'onygya: Egy'! A'val oszt' mögötte. Mikö a szarka mögén' léveti, asz'onygya: Kettő! a róka is asz'onygya: Kettő! A'val oszt' mikö mögötte, a szarka mögén' vetött lé, asz'onygya: Három! a róka is asz'onygya: Három! A'val oszt' a szarka mögén' lévetötte, asz'onygya: Négy! a róka is asz'onygya: Négy! de csak öszí mög. A szarka mögén' lévet egygyet, asz'onygya: Öt! a róka is asz'onygya: Öt! hány befelé. A'val a szarka mögén' léveti, asz'onygya: Hat! a róka is asz'onygya: Hat! Asz'onygya a róka akkor: Nincs töb'? A szarka asz'onygya: Nincs. Mög vannak azok mán körösztolve? Mán ezök, asz'onygya, mögvannak, mer' mögöttem mind! A'val oszt' utána a szarka, de mindönütt csak a feje fölött szál a rókának; écczör oszt' tanál egy', fehér kutyát a szarka, asz'onygya a fehér kutyának: Nem álná' be hérösnek! De bizon' beál'ok, asz'onygya, hanem nagyon öhetném! Nè búsj, asz'onygya, sémmit: a mészáros mos' vágott lé hízott bikát, majd én asz'onygya, bemék a méhejbe, esörgök, addig té öheez'! A'val oszt'tán úgy is vót: a szarka bemönt, hajigálták fejszévé, baltává, bárdá, de sé hogy sé' birták éverni; a'val oszt' a fehér kutya asz'onygya: Mos' mán nem vagyok éhös, hanem szomjos! Nè búsj sémmit, asz'onygya, egy' aszszony mos' feji a tehenet, van mán 50 akó, majd én a konytyára az aszszonynak r'ászállok, a' maj' gebeszködik, addig té mögiha'dd! Úgy is vót, avval oszt' r'ászál't az aszszonynak a konytyára, gebeszködik az aszszony, addig mög itta a kutya a tejet. Akkor oszt'tán asz'on'ta a kutya:

Mos' mán nem bánom, ha mönyünk a róka után nis! Avval oszt' möntek, möntek, fő'taná'ták a rókát: a szarka a hogy' magos' szál't, hát möglátta a búzába', hogy fekütt a róka, akkor oszt'tán kijabált: Ére, bérös! ére, bérös! Mikor a kutya oda ért, a róka fölébrett, útnak vötte magát, szalatt a róka, a kutya mög utánna; mikó szalattak egy' szögény, embör 3 lovon vitt 100 akó bort, a hogy az úton szalattak át: a róka mög a kutya, a szögény embör fő'kapta a baltát, hogy elüti a rókát, agyonütötte a kutyát. A'val oszt'a szarka asz'onygya: Hát m'é' ütötte agyon a bérösömet? A szögény embör asz'onygya: Nem aszt akartam, hanem a rókát akartam elütni! Neköm, asz'onygya, mos' mán mindég', ha a rókát akartad is elütni, hanem mos' kiásom a lovad szömit! a hogy oda szál't a ló fejihön, a szögény embör fő'kapta a baltát, hogy agyonüti a szarkát, a'val hogy a baltát utánna hajította a szarkának, a lovának szé'jel ütötte a fejit, a' mögdöglött. A'kor asz'onygya a szarka: E' még nem vôt öleg! hanem kiásom a másiknak is a szömit! Mikó mögén' oda szál't a másiknak a fejihön, oda akarta vágni a baltát a szarkáhon, szé'jel ütötte mögén' a lova fejit, a baltává. A'val oszt' asz'onygya: Még e' sè' vôt öleg, még a harmadiknak is kiásom a szömit! A'kor oszt' mögén' agyon akarta ütni a szarkát a baltává, utánna vákta, mögén' a lova fejit ütötte szét. A'val oszt' asz'onygya a szarka: Még es sè' vôt öleg, hanem kieresztöm a 100 akó bort! Oda mén a hordóhon, a gyugót kapari, a szögény embör mögén' fő'kapi a baltát, hogy maj' agyonüti a szarkát, a'val oszt' szétütötte a hordót, kifojt a bor, évitte a szögény embört is a bor, a szarkát is, még talán most is viszi üket, ha föl nem akattak valahun.

(Szaján.)

9.

A róka mög a kis pacsírta.

Vôt a világon egy', kis pacsírta, oszt' a rókának a fő'gyin vôt a fészke; oda mönt a róka, oszt' kért tüle egy' fíját, asz'on'ta: A'gyá' neköm pacsírtát, mer' ha nem acz', fő'szántom a fő'det! Akkó adott neki égygyet; mögén' kis üdö vártatva oda mönt a róka: Agygyá' neköm kis pacsírtát, mer' fő'szántom a fő'det! Osz' mögén' adott neki, akkó a kis pacsírta fő'szá't egy' gaz' szál'ra oszt' sírt-rítt keservessen, oda mönt a kis kutya: M'é' rívó pacsírta? Hát a róka asz'onygya, évitt 2 fíjamat! Asz'onygya: Né agygyá' neki többet, hanem mongyad, hogy száncsd föl a fő'det, ha van ekéd, engöm mög takarjá' lè gazzá! Oda mönt a róka: Agygyá' egy', kis pacsírtát, mer' fő'szántom a fő'det! A pacsírta asz'on'ta: Nem adok, hanem száncsd fő' a fő'det! A róka neki ál't,

a két, első lábává kapart, szántott, kijabá'tta hogy: Gyü, hó! gyü, hó! Osz'tán a kis kutya fölugrott, oszt' kergette; a róka beszalatt a l'ukba, a kis kutya mög a l'uk mellé ült, oszt' a róka a l'ukba' asz'on'ta: Ó, két szömöm világa, de tudtad vigyázni, hogy mő're van a l'uk! Ó, édös, két első lábam, de tutta' kapaszkonni! hogy utó né éjjon a kis kutya. Ó, édös, két, hátulsó lábam de tudtad rugni a port, hogy né lásson! Hát té, nagy labanczos farkam csak hátra felé húsztá', hogy a kis kutya utó éjjon! Tégödet kitollak! Farolt kifelé, oszt' a kis kutya êkapta oszt' szétszakgatta.

(Padé.)

10.

A szarka mög a róka.

Vót a világon égy' szarka mög égy' róka. A róka émönt ahon a fáhon, a mőkön a szarka vót, asz'on'ta:

Fő' szántom a fő'det,
Kivágom a fát,
Agygyá' neköm kis szarkát!

Léhajított égygyet, osz'tán émönt a róka; akkô mikô éfo-gyott a kis szarka, mögént oda mönt, mögént ê kesz'te:

Fő'szántom a fő'det,
Kivágom a fát,
Agygyá' neköm kis szarkát!

Akkô mögént léhajított égygyet; oda mönt a holló, asz'on'ta neki: Minek vez' lé kis szarkát? mongyad neki:

Száncs' föl a fő'det,
Ha van ekéd!
Vág' ki a fát,
Ha van fejszéd!

Akkô émönt onnét a holló, oda mönt a róka:

Fő'szántom a fő'det,
Kivágom a fát,
Agygyá' neköm kis szarkát!

Akkor asz'on'ta a szarka:

Száncsd föl a fő'det,
Ha van ekéd!
Vág' ki a fát,
Ha van fejszéd!

Asz'onygya a róka: Tudom, hogy ki' tanított r'á, hanem mögá'j! Akkó évetötte magát a róka, oszt' oda mönt a holló, vakdosta a lába közit, oszt' a róka oda csapta a nyakát, mögfokta a hollót. Akkó asz'on'ta a holló: Jaj, jaj! eresz' é, möktanítalak szá'ni, akkó mögöhetöd a szarkákat! Mögégygyesztek. Asz'on'ta a holló: Fogódzkogy' a farkamba! A róka belefogódzkodott, vitte fő'felé, asz'on'ta: Látod-é még a fő'det? Asz'on'ta: Látom, akkora mint egy' szürü. Még vitte fő'felé: Látod-é még a fő'det? Látom, akkora mint egy', kerek alma. Akkor vitte még fő'felé: Látod-é még a fő'det? Látom, akkora mint egy' gombostú feje. Akkó még vitte fő'felé: Látod-é még a fő'det? Asz'onygya: Nem látom mán! Akkó oda vitte egy' füstös tőke fölé, oszt' asz'on'ta: Ereszd el a farkam, csóvöld a farkadat, akkó maj' szál'sz — léfelé! Oszt' a róka úgy tött, szál't léfelé; mikö léfelé ért, möglátta a füstös tőkét, asz' gondolta, hogy embör van ott, aszt kijabálta: Szalagy' embör, agyonüttek! A tőke nem szalatt é, a róka r'ãesött a tőkére, két felé esött a déréka.

(Tisza-Szent-Miklós.)

11.

A szamár mög az oroszlány.

Vót a világon ész szamár mög egy' oroszlán', oszt'tán kér-döszte a zoroszlán' a szamártú: hogy ü micsoda féleá'lat? Asz'onygya: Én vagyok a juhászok tár szekere, bárányok kirája! Asz'onygya neki a zoroszlány: Hát rugjá' té neköm ebbü' a fődbü' vizet! Asz'onygya a szamár: Rugjá' té! Akkó asz'onygya: Nészd, én rugok! Akkó belevákta a körmit, vizet rugott. Látod, asz'onygya, mos' té, rugjá'! Akkó léült a szamár, oszt'tán csuszorá'ta a farát, oszt'tán — — —. No látod, nem ojan nagy erővé töttem én, mint té, hanem kisebb erővé! Mögén' kérdözi az oroszlány: Micsoda vagy té? Mon'tam mán, asz'onygya, juhászok tár szekere, bárányok kirája! Asz'onygya az oroszlány: Ha a juhászok tár szekere, a bárányok kirája vagy, húszd lé té neköm aszt a fa tetejet! Asz'onygya: Húszd lé té; Oszt' az oroszlán' léhúszta; akkó asz'on'ta a szamár: Várjá' maj' én belekapaszzkodok! Belekapaszkodott, fő' vitte ja fa jág, körösztül vetötte rajta, oszt' egy' bukorra esött, ott vót egy' nyúl, oszt' agyonütötte. Asz'onygya: Látod pajtás ijén erös á'lat lögyé' té, hogy még nyulat is fogjá'! Akkor asz'onygya a zoroszlány: No mutas' neköm valami, kis eröt, ha ojan erös vagy! Neköm, asz'onygya, ojan eröm van, hogy ha égygyik fülem hátra csapom, akkó még fél haragba' vagyok, de ha mind a kettöt hátra csapom, akkó szalagygy, ha szalathacz'! Mögijett az oroszlán', ékeszdött szalanni, szalad, möglát egy' farkast: Hova szalacz', oroszlán'? Van az erdőbe' égy' erös á'lat, neköm asz'on'ta, hoty ha az

égygyik fülit hátra csapi, akkô még nem, de ha mind a két fülit hátra csapi, akkô szalagygy, ha szalathacz'! Asz'onygya : Gyere vissza, maj' mögögyük mink asztat! De nem akart visszagyünni a zoroszlány, szaladóba' vôt, mer' mögijett; asz'onygya : No, gyere vissza, fonynyunk égy', fa gúzszt, oszt' akasz'szuk a té nyakadba mög' az enyimbe, oszt' ha té mögijecz' : húzzá'! Közél értek hozzá, oszt' a farkas is mögijett mög' a szamárs is; oszt' a szamár hátra csapta a fülit, az égygyiket; asz'onygya az oroszlány : Nészd mán, asz'onygya, harakszik! Akkô a szamár hátra csapta mind a két fülit, elordította magát, hozzá foktak szalanni, de viszi jé a farkast az oroszlány? de viszi ám! Akkô mögfullatt a farkas, éeczó' mögál't az oroszlán', hátra tekintött a farkasra, a' mán mög vôt dögölve, a foga kilá'czott, az oroszlány asz' gondolta, hogy nevet, asz'onygya :

Üm, pajtás!
Neköd neve'cség,
Neköm ije'cség,
(Morotva.)

12.

A bojszi kutya.

Vôt a világon égy', bojszi kutya mög égy' farkas, a farkas keresgél't a szemét dombon, oszt' kérdöszte túle a bojszi kutya, hogy mit keres? Asz'onygya a farkas : Csizma talpat keresök, mer' tél az üdö! Asz'onygya a bojszi kutya : Hiszén csizmadija vagyok! Nem varná' neköm csizmát? De varnék! asz'onygya, hozzá' jég' üszöt oszt' annak a büribü' csizma lösz! Hozott égy' üszöt; oszt' mögmon'ta neki, hogy égy' hétre gyü'jön el, akkor kész lösz a csizma! Oszt' égyütt a farkas, asz'on'ta a bojszi kutya : Nem kész még, mos' van a cserzőbe', hanem hozzá még égy' disznó kő kenyőnek! Oszt' akkô hozott aszt is a farkas. Akkô égyütt a farkas más nap' oszt' kérdöszte : Kész-é mán a csizma? Asz'onygya : Nem kész, mé r'ászorított a baj, mö' köllött önni! Asz'onygya : Mögáj' ezé' bajt fogunk vinni! Asz'onygya a bojszi kutya : Nem bánom! Oszt' émöntek katonát keresni.

Égy' aszszony mögvert égy' macskát, kiszalatt, kérdöszte túle a bojszi kutya : Huva mégy macska? nem álná' be katonának! Asz'onygya : De beálnék! Oszt' mögén' taná't égy' sin disznót: Nem álná' be katonának?! Asz'onygya : De beálnék! Oszt' taná'tak még égy' va' disznót. Asz'on'ta a va' disznó : Maj' én ide léfekszők a cserfa hajba, maj' mikö közé gyün a farkas mög' a medve, majd akkô fölugrok oszt' é b ü f f e n t ö m magam, majd azok mögijennek! Mikö közé möntek a farkas mög' a medve, akkô fölugrott, osz' ébüffentötte magát, oszt' a farkasnak mög' a medvének öszsze

vôt a farka kötve, öszszekötötték; hogy a medve nem bírt szalanni, a farkas mög bírt, hogy maj' húzik égy'mást! Mikô a va' disznó fölugrott, észalatt a farkas mög a medve, a farkas má' anynyira szalatt, hogy maj' mögszakatt, a medvének mög mán a fák köszt öszsze vôt törve a feje, mög vôt dögö've. Asz'onygya a farkas: Üm, pajtás! neköd csak neve'cség, én mög maj' mögszakadok: anynyira szaladok! Pedig a medve mán akkô mög vôt dögölve, évicsoritotta a fogát, hogy öszszeverte a fejit; osz' esúfolta a farkas:

Bajt viszi veretlen,
Nagy a feje, töretlen!

(Jázova.)

13.

A kis kecskék.

Vôt a világon égy', szögény embör mög égy', szögény aszszony, azoknak vôt égy' disznajuk, befokták a disznót hízni, oszt' mon'ták: Addig hízik, még hájat nem — — — —, oszt' az aszszony émönt a szomszédba hájat keresni, taná't hájat a szomszédba', évitte haza, belegykta a disznó farába, akkor oszt' beszalatt, mon'ta az urának: hogy mán a disznó hájat — — — —! Az ura, minygyá' kimönt, látta, hogy a disznónak a farába' csakugyan van háj, akkor oszt' minygyá' levákták. Mikô levákták, az a'szon't kütte az ura a Tiszára vízé', mikor az aszszon' viszszagyütt a vizzé, akkorra az ura behor'ta a húst, oszt' becsukta az ajtót magára, az aszszon't nem eresztötte be. Akkor az aszszon' mon'ta neki: No, addég é'jé' ken': még a húsba' mög a lüsztbe' tart! A hús mög a lüszt möntü' s előb' éfogyott.

Az aszszon' mög émönt bűdosni, oszt' taná't az erdőbe' éty, kis szobát, teli vôt falevé'lé, bemönt, kisöprötte, befütötte a házat. Écezör oszt' gyütt haza 5, bak kecske, mikô begyütt a legelső, mon'ta:

Házacskánkat kisöprötték,
Keminczénket befütötték,
Díli, dili dob!

Mikor a másik bemönt, az is csak úgy tött:

Házacskánkat kisöprötték,
Keminczénket befütötték,
Díli, dili dob!

Mikor a harmadik bemönt, az is csak úgy mon'ta :

Házacskákat kisöprötték,
Keminczénket befütötték,
Dili, dili dob !

A negyedik is, sorba mind :

Házacskákat kisöprötték,
Keminczénket befütötték,
Dili, dili dob !

Az ötödik is csak aszt mon'ta :

Házacskákat kisöprötték,
Keminczénket befütötték,
Dili, dili dob !

Akkor az aszszony bent ült a kuczkóba', asz'ongyák a kecskék :

Szögén' vagy-é,
Boldog vagy-é ?
Gyere ki a kuczkóbú !
Élhez' itten boldogú :
Van sajt, túrú,
Mindön !

Akkor oszt' az aszszon' kigyűtt, boldogú élhetött, mer' vôt mindön ; sokájig úgy éldögélt, hát éeczör az eszibe jutott, hogy mán az ura ezûta talán mög is halt ? Akkor oszt' fölpackolt túrúbú, sajtúbú, íróbú, mindönbú ; oszt' fő'mönt a pallásra, hát égy' l'uk vôt ott a palláson, oszt' látta, hogy mán az ura tátogati a száját. Akkor is szórta a sajtot a szájába, mög az író, mög mindönt, hogy éleggyön föl, de sémmit okkal-móddal föl nem élett mán akkô ; akkor oszt' az aszszon' mögharagudott oszt' asz'on'ta : Ha ettü' nem élecz fő', azé' sè' kapsz többet sémmit sè' ! Akkor oszt'an vizet dű'tött a szájába, akkor oszt' az ura fölébrett, kinyitotta az ajtót, beeresztötte a feleségit, akkor oszt' mon'ta az urának : hogy mönyenyenek, ott élhetnek boldogul ; hanem a ken'nek a farát — — — — — Akkor oszt' émöntek az erdőbe a kis házba, mögén' az aszszony kisöprött, befütött, bemöntek a kuczkóba mind a ketten, beű'ttek. Éeczör oszt' mögén' mönt az öt bak kecske haza felé : mikô beért az első, az is mögén' út tött :

Házacskákat kisöprötték,
Keminczénket befütötték,
Dili, dili dob !

A másik bemönt. az is csak út tött, akkó mind sorba, mind úgy tött:

Házacskákat kisöprötték,
Keminczénket befűtötték,
Dili, dili dob!

Akkor oszt', mikó minynyájan bemöntek, asz'onygyák a kecskék:

Szögény vagy-é,
Gazdag vagy-é?
Gyűj ki a kuczkóbú!
Elhecz' itt boldogú:
Van sajt, túrú,
Mindön!

Akkor az embör elköhentötte magát, akkor a bak kecskék mögijettek, észalattak; az embörnek mög az aszszonynak mán akkó vôt 2, kis l'ánya, émöntek a kecskéket keresni, nagy nehezen oszt' fő'taná'ták. Mikó fő'taná'ták, kikű'tte a legöregebb l'ányát velük, a kecskékké, oszt' oda hajtott: a hun legnagyobb' fű vôt, akkor oszt' este mönt haza felé, mikor este haza ért, kérdöszte a gazda a kecskéket, hogy jô laktak-é? Asz'on'ták: De hogy laktunk! oda hajtott a nyomásra: a hun sémmit sé' vôt, ű mög émönt a legényök közé jácczani! Akkor oszt' évákta a l'an'nak a nyakát az embör; akkó oszt' mon'ta a másíknak: Eregy' mos' té ki! de ha jô nem tartod, t'és úgy jársz, mint amaz! Az is kimönt, az is oda hajtotta: a hun legnagyobb' fű vôt, jô tartotta űket kedvük szörént; mikó este haza mönt mögén' kérdöszte a gazda a kecskéktű': hogy jô laktak-é? Asz'onygyák a kecskék: Ej, dehogy laktunk, mikó oda hajtott: a hun legtöbb disznó — — vôt! Akkor osz'tán évákta annak is a nyakát; akkor oszt' mon'ta a feleséginek: No aszszony, mos' eregy' ki té, hanem hoty ha jô nem tartod: t'ís úgy jársz, mint amaz! akkor oszt' ű's éhajtotta oda: a hun legnagyobb' fű vôt, mindég talpon vôt mellettük, mikor oszt' haza hajtotta, mögén' kérdöszte a gazda a kecskéket, monygya nekik: hogy jô laktak-é? Aj, de hogy laktunk, mikó oda hajtott: a hun a legtöbb' marha — — vôt! ű mög émönt az embörök közé beszé'getni. Akkor oszt' a feleséginek is évákta a nyakát. No, asz'onygya, maj' kimék én hónap, jô tartalak én bennötöket, akkor oszt' ű's oda hajtotta: a hun legnagyobb' mező vôt. Mikó haza mönt, kérdöszte a kecskéket: hogy jô laktak-é? No, asz'onygya, kecskéjim, most jô laktatok! Ej, asz'onygyák, de hogy laktunk, mikó oda hajtott: a hun legtöbb' ló — — vôt, maga mög émönt az aszszonyok közé beszé'getni! hogy laktunk vóna jô! Ej nye, asz'onygya, hát még mos' sé' laktatok jô?! Akkor osz'tán nagy kést vött a kezibe: No, asz'onygya,

ha nem laktatok jó, mostan mán eleventen mögnyúzlak bennötöket !
 Akkor oszt' zavarászi fület, de csak égygyet bírt ékapni, a többi
 észalatt; mikô mán félig mögnyúsza: nem fokta a kés: Maj' be-
 mék, asz'onygya, mögfenyöm a késöm elsób'! Mikor kigyütt, ak-
 korra émönt a kecske, mönt, mönt, möndögé't taná't égy', róka l'i-
 kat, bemönt a róka l'ikba; mikô haza mönt a róka, asz'onygya :

Ki van a róka koma házába' ?
 Én vagyok a félig nyúzott, bak kecske,
 A lábommá dobbantok,
 Szakálommá trüszszentök !

Avval oszt' nagyon mögijett a róka, oszt' szalatt, a mő're sza-
 latt: hát az út szélbe' vôt égy' farkas; akkor oszt' monygya neki :
 Hova szalacz', róka koma ? A', asz'onygya, nem tudom, mi van a
 házamba' ? kérdősztem, de asz'on'ta : hogy én vagyok a félig nyúzott,
 bak kecske, a lábommá dobbantok, szakálommá trüszszentök ! Avval
 oszt' a farkas asz'onygya : Gyere nézzük mög ! maj' mögnézöm én :
 mi csoda az oda be' ? Oda mén a farkas is, hát kérdőzik, asz'onygya :

Én vagyok a félig nyúzott bak kecske,
 A lábommá dobbantok,
 Szakálommá trüszszentök !

A farkas is mögijett, szalattak, mikor így szalattak, taná'tak
 égy' sin disznót, a sin disznó asz'onygya : Hova szalacz', róka
 koma ? Asz'onygya : Nem tudom, mi van a házamba' ? Kérdősztem,
 de asz'on'ta : hogy én vagyok a félig nyúzott bak kecske, a lábom-
 má dobbantok, szakálommá trüszszentök ! Gyerünk no, róka koma,
 maj' kihajtom én a házbú, akkor oszt', mikô oda mönnek a l'ik szá-
 jáhon, kérdőzi a sin disznó : hogy mi van a róka koma házába' ?
 akkor oszt' asz'onygya :

Én vagyok a félig nyúzott bak kecske,
 A lábommá dobbantok,
 Szakálommá trüszszentök !

No, asz'onygya, pajtás, a rókának mög a farkasnak mony-
 gyá : ide két felé ájlatok, maj' én légurulok, oszt' majd én kihajtom,
 hanem, asz'onygya : nekôm aditok a tüdejít mög a máját ! Akkor
 oszt' őszszegömbőjödött a sün disznó, oszt' légurútt a l'ukba, mög-
 szurkálta a kecskét; akkor oszt' a kecske szalatt ki felé, mikor
 szalatt ki felé a kecske, emez a kettő möglátta : a róka mög a far-
 kas, akkor oszt' még jobban mögijettek, szalattak tüle, a kecske
 mög utánuk, a farkas mög a róka mindég aszt kijabálták : Tüdejít,
 máját ! tüdejít, máját ! A kecske mindég utánuk szalatt, még t'án
 mot is szalannak, ha mög nem ál'tak.

(Szaján.)

14.

Az állatok dínom-dánomja.

Mikó őszszeszötte a gazda a galambot mög a ludat osztán mög a gúnárt mög a kácsát, oszt' becsukta őket rakásra, hogy majd levági őket. Búsultak szörnyen nagyon búsultak, búsulásukba' kicsavarták a csapot; a kácsa asz'on'ta: Csak csapra! csak csapra! a gúnár mög hujángatott, hogy: Ígyünk! ígyünk! a lúd mög mindég asz'on'ta: Aldotta, teremtötte! Aldotta teremtötte! a galamb mög: Ó, ó, ó! ó, ó, ó! Öbögött a gazda, möglátta, hogy a bor é van eresztve, kihajtotta őket, lémöntek a szűfűre, akkó mon'ta a lúd: Ketten-hároman ész szömet! ketten-hároman ész szömet! Mikor oszt' oda értek a búzáhon, a garmadáhon, asz'on'ta hogy: Ki-ki magának! ki-ki magának! Mikor oszt' kimönt a gazda utánuk, a gúnár möglátta, akkor mon'ta, hogy: Kádár! kádár! oszt' szana-szét szál'tak.

(Tisza-Szent-Miklós.)

15.

Az ember és a madár.

Vót a világon égy' embör oszt' mönt körösztü' az erdőn, möglátott ész, szép, kis madarat, ékeszte kergetni egygyik fűrű a másakra, anynyira szalatt mán utánna, hogy fölakatt mán a fán, oszt' ott möghalt, szétszáratt a feje. Nagy eső löttoszt' a kis madár bele mönt a fejibe, oszt' mögpuhút a feje, oszt' őszszezsukódott! akkó a kis madár asz'on'gya:

No, té még élte' fut'tá', szalattá',
Mög nem foktá';
Mos' mán möghaltá',
Mögfoktá'!

(Szaján.)

16.

Miért hajlik le a szomorú fűz ága?

Mikó a zsidók Krisztus Urunkat hajsolták, nagyon éfáratt, oszt' a fűszfa alá ült lé, mer' a fűszfa a lekszölídeb' ta, nincs neki szúró ága. Hogy Krisztus Urunk léült, a fűszfa r'áhajult, oszt' vizsgáló s' hajult többet, úgy maratt.

(Jázova.)

17.

M'é' bogárizk most a marha, mikor ez előtt a ju' bogárizott?

Mikô lén' járt Krisztus Urunk, oszt'án szomjas vôt, êmönt a gujáshon, a gujás heverészött, r'áért, mert delelte a marhák. Osz't' oda mõnt Krisztus Urunk, agygyon neki égy' ital tejet, mer' nagyon szomjas! Asz' felelte neki a gujás: várjon égy' kicsit, hever még! maj' pihen! No csak piheny', asz'ongya Krisztus Urunk, ha nem acz', maj' elmék, maj' kapok másik pásztornál! Elmönt a juhászshon, a'nak mög a mõnynyi birkája vôt, anynyi felé vôt, szalatt szé'jel, bogárizottak, nem gyöszte űket öszszeforgatni. Krisztus Urunk oszt'án oda mõnt, asz'on'ta: A'gyá' égy' ital tejet, maj' segítök rajtad, látom nagy dologba' vagy! Osz'tán a juhász nagy nehezen mögfogott é'gyet, mökfejte oszt' úgyadott a Krisztus Urunknak tejet. No juhász, asz'ongya Krisztus Urunk, jót tötté' velem, mer' nagyon szomjas vôtam, no hát ettüfen fogva a marha fog bogárizani, a bírka mög delelni. Azúta oszt'án a marha bogárizik égy' hónapig, a bírka mög delel, a gujás szaladgál, a juhász mög pihen.

(Szaján.)

18.

M'é' őszik a ló mindég?

El volt mán Krisztus Urunk fáradva, oszt' taná't égy', kis sarat mög taná't égy' lovat, oszt' hittá a lovat, hogy vigye á'tal! Aszt felelte a ló: Várjá', maj' elsőbb jó lakok! Asz' felelte Krisztus Urunk: No hát ögyé' akkor is, mikor nem akarsz, ha nem gyűsz'! Osz'tán külömössen fé're legelt é' számár, ahhon elmönt Krisztus Urunk: Gyere vgyél át ezön a sáron! Hát éppen égy' nád szálát mögfogott a számár, hogy majd elharapi, oszt'án mög a nádat is eleresztötte, a mõjiket szoritott, hogy majd elharapi. Osz't' fölült Krisztus Urunk a számárra, oszt' a marján az ustorát körösztül tötté, azúta lí'czik az a fekete csík, az a köröszt. . . No hát most mán áthosztál a sáron, gondom lösz, hogy a szemét dombon is kitelelsz! Ki is teled a még a paszúr szalmáu is. Azátátú a ló so' se' lakik jó, a számár mög jó lakik; a nádön mög a jegy májig is ott van, a mint a számár a fogával szoritotta.

(Morotva.)

19.

M'é' van a számárnak ojan hoszszú füle?

Mikô az Isten mõkteremtötte az á'latokat: minynyájinak mögmon'ta a maga nevit, hogy kinek mi ja neve? Osz't' más nap

előhívatta őket, oszt' kérdöszte, oszt' minnyáji mögmon'ta a nevit, csak a számár nem tutta, mögmondani. Osz't' a számár hogy nem tutta, mökfoкта a fülit, mögrászta; azútátú fogva van nagy füle, hogy akkó mögnyút.

(Kis-Orosz.)

20.

M'é' szidják az ácsok Szent Pétert?

Mikor Krisztus Urunk Szent Péterrel a földön járt, egyszer egy' kocsmá előtt ment el, éktelen lárma hallatszott ki a kocsmából: mulattak az ácsok. Péter minden áron meg akarta tudni, hogy kik vannak bent? Krisztus Urunk csak mondta neki: Péter ne menj be, mert megvernek! de Péter nem állott kötélnek, neki állt a láncznak: bement. Mikor Krisztus Urunk látta, hogy Péterrel szép szóval nem boldogulhat, hagyta a maga útján menni. Nem is csinált neki egyebet, mint a hátára teremtett egy' bőgöt s tovább ballagott. Bemegy Péter a kocsmába, hátán a bőgő, mulatnak az ácsok, de szörnyen nagyon, meglátják a bőgőt, nem is kellett egyéb. Pétert cigánynak nézték, mindjárt parancsolták neki, hogy húzza rá! Péter csak szabadkozott, hogy ő nem cigány, hogy ő nem tudja húzni, de az ácsok kutyába sem vették az ő mentegődzését. Péter szeretett volna szép szerével tovább állni, megbánta már, hogy közéjük keverődött: mint a kutya, a melyik kilenczet fíjadzott, de az ácsoktól nem szabadulhatott. Utoljára meg már az ácsok is beleúntak a sok nógatásba, kapták magukat, Pétert elagyabugyálták amúgy Isten igazából. Péter azután mikor látta, hogy több a kettőnél, ill' a berek, nád a kert! szalatt Krisztus Urunk után. Krisztus Urunk akkor már a másik határban járt, Péter alig győzte utána szedni a lábát. Nagy nehezen beérte azután Krisztus Urunkat, keservesen panaszkolta el, hogy hogy' járt. Krisztus Urunk csak azt felelte reá: Mondtam ugy-e Péter, hogy ne menj be! Hanem Péter ezzel nem elégedett meg, csak fürta az oldalát, hogy hogy' adja vissza a kölcsönt? Azt kérdezte Krisztus Urunktól, hogy miért haragszanak legjobban az ácsok! Krisztus Urunk megmondta neki, hogy azért, ha a fában görcs van. Péternek sem kellett több, csak hogy megtudhatta, nem hagyott Krisztus Urunknak békét, arra kérte, hogy teremtsen minden fába anynyi görcsöt, s oly erőset vasból, hogy az ácsok ne győzzék kiszedni s ha ki akarják verni, a szerszámjok törjön el mind! De ebbe Krisztus Urunk sehogy sem egygyezett bele, hanem, hogy az ácsok is megkapják, a magukét, Péter is békességben legyen, minden fába beleteremtette a görcsöt, de csak fából. Hanem a fá görcsök közt is van erős görcs; mikor az ácsok ilyenhez érnek, nem győzik Pétert szidni, mert tudják, hogy ennek Péter az oka.

(Szaján.)

21.

Miből lött a tekenyős béka?

Mikó lén' járt Krisztus Urunk a fő'dön kúdús ruhába', osz'tán az aszszony könyeret sütött, osz'tán szakajtott egy' cipót a kúdús számára. Osz'tán nagyob'ra nyó't a cipó mint a könyér. Mőkpa-rancsolta a fijaeskájának: Fijam, ha majd ide gyün a kúdús, maj' én ébújok, oszt' aszt mond neki, hogy nincs ide haza édös anyám! Osz't téli kendő vót a nyakán, nagy, vastag osz' alá bújt a sütő teknyő alá, a sütő lapát mög ott vót a teknyő alatt oszt' ára r'áhasalt. Hát mikor oda mönt az Úr Isten a házhon, a kis gyer'ök ki-mönt elébe: Nincs itt hun édös anyám, asz'onnyga, elmöhet Isten hírivé! nem athatunk sémmit sé'. Jó van, fijam, ha nincsen itthun, asz'on'ta Krisztus Urunk, jobban tudom én mint té, hanem maragygyon a teknyő a hátán, a sütő lapát a hasa alatt, a kendő mög a nyakán! Így maratt osz'tán az a'szon'nak a sütő lapát a hasán, a teknyő a hátán, a vastag kendő a nyakán. Osz'tán tekenyős béka lött, mög is lá'ezik most a teknyő a hátán, a sütő lapát a hasán, a vastag kendő a nyakán, mer', mikó Krisztus Urunk émönt, asz'on'ta: No hát Isten álgyon mög fijam, hanem nem tuggyátok lévőnni a teknyőt mög a sütő lapátot, osz'tán mög a vastag kendőt!

(Jázova.)

22.

Miből lött a gomba?

Mikó Krisztus Urunk szen' Pétórré a fő'dön járt, bemöntek egy' zsidóhon, kaptak ét tarisznya túrút. Szen' Pétör nagyon szeretött vóna a túrúbú önni. Jézus előre mönt, szen' Pétör mög utánna, osz' Pétör kivött egy' marék túrút a tarisznyábú, é keszte önni. Mikó ötte, Jézus mökszóltotta: Gyüsz'-é, Pétör?! Pétör nem bírta lényelni, kiköpte, abbú a túrúbú nyó'ttek a gombák.

(Tisza-Hegyes.)

23.

Hogy lött a zsidóbú disznó?

Mikó Krisztus Urunk a fő'dön járt, bemönt é' zsidóhon, osz'tán a zsidó a teknyő alá bütatta a gyer'ökejit. Krisztus Urunk kérdöszte: Mi van a teknyő alatt? Osz't asz'on'ta: Disznó. Akkó disznójé váltak a gyer'ökök.

(Tisza-Hegyes.)

24.

Miből lőtt a majom?

É' szögény, öreg aszszon' vitt a malomba búzát őrlni, mikő elmönt érte, hát nagyon sok el vôt belüle véve, könyörgött a mőnárnak, hogy ű mijen szögény, hogy agygya vissza, de a mőnár nem atta. Mikő kigyűtt a malombá, vissza kijá'tott: Hogy a képed ojan lögyön mint a majomé! Osz'tán más napra ojan lőtt a képe mint a majomé.

(Török-Becse.)

25.

Mijűta kaparik a tallót?

Mikő az Űr Isten szen' Pétörré a fő'dön járt, émöntek az ű várossukba, kérdöszte szen' Pétör Krisztus Urunkat: Ó', Uram Teremtöm! Micsoda termés lösz a nyáron? Lösz é eső, vagy nem? Ó', Pétör, asz'on'gya, nasz szárasság lösz a nyáron! Szen' Pétör haza mönt, asz'on'ta az ű rokonynyajinak, atytyafijajinak, hon né vessenek búzát, mer' a nyáron nasz szárasság lösz! Nem vetöttek búzát szen' Pétörnek a nemzeocségeji, tes'vérjeji, a többi embörök vetöttek. Szörnyen na' termés lött abba' az esztendöbe'. Asz'on'ta szen' Pétör az Űr-Istennek: Ó', Uram-Teremtöm, hisz' asz' montad té, hogy nasz szárasság lösz a nyáron, nem lösz termés! Ó' Pétör, nem mon'tam én, ho' nem lösz termés! hanem csak asz' mon'tam, ho' nasz szárasság lösz. Oszt' akkő asz'on'ta az Űr-Isten szen' Pétörnek: Erigy' haza, mon' mög a tes'vérjejidnek, hogy csináljanak gerebjét, a hun más embör lévákta a búzát, oszt' elhor'ta, ott kaparjanak, oszt' lösz neki is anynyi búzája, mind a többinek, a ki aratott. Azűta mindég kaparik a tallót.

(Török-Becse.)

26.

Krisztus Urunk házasítása.

Mikő Krisztus Urunk szen' Pétörré a fő'dön útazott, éeczö' az aratók felé jis émönt: az útyába esött, oda köszöntött hozzájuk, oszt' vizet kért. Vôt ott égy', eladó l'ány, ojan tizenhat-tizenyöcz esztendös l'ány, oszt' nagyon szívéssen fogatta űket, mint útasokat: fő'kapta a korsót, szalatt fris vizé', oszt' mökkínálta fris vizé űket. Mökköszönték szépen a'vá továb' möntek.

Mönnek, möndögélnek, de Pétörnek sé hogy sé' mén ki a l'ány az eszibü'; asz'on'gya éeczö': Uram, Teremtöm! mit agygyunk annak a l'álynak: a m'é' ojan jó, fris vizet hozott? Asz'on'gy

gya Krisztus Urunk: Várja' Pétör! A'val csak möntek, beértek a város szélire, elő'taná'tak égy' nyáját, a pásztor a fa alatt fekü'tt a hűvösbe', égy', kört'e fa alatt: a száját étá'totta oszt' úgy várta, hogy majd a szájába esik a kört'e. Asz'onygya neki szen' Pétör: Kejj fő' barátom! Asz'onygya a pásztor: Minek kejjek fő'? De csak kejj fő', oszt' úgy ögyé'! De a pásztor nem kelt fő'!

Mönnek be a városba, asz'onygya szen' Pétör Krisztus Urunknak: Uram, Teremtöm! mit érdemöl ez a legény, mikö ojan lusta: hogy csak éppen aszt várja, hogy a kört'e a szájába essön? Asz'onygya Krisztus Urunk: Hát aszt a l'ányt, a ki nekünk aszt a jó, fris vizet hoszta! Asz'onygya szen' Pétör: De Uram, Teremtöm! hogy gondolod asztat, mikö nem érdemli mög? mikö az a l'ány ojan fris, ez mög ojan lusta?

Jaj Pétör! ez is lusta lögyön mög a felesége is lusta lögyön, akkö hogy élnek mög? De így oszt'an mögélnek!

(Szaján.)

27.

Krisztus Urunk hálást keres.

Mikor Krisztus Urunk szen' Pétörrel a fő'dön járt, hát a mint ballaktak, bejértek égy', nagy dúz gazdag városba, betértek égy' nagyon gazdag embörhön, kértek hálást, de ott nem akartak nekik anni, de anynyira könyörögtek neki, hogy mögengette. Este, mikö lé akartak fekünni, sütöttek nekik égy' bodagot, abbul attak oszt'an nekik önni, a jis só'talan vôt, ojan mind a száj. Akkor oszt' a konyhába szórtak nekik szalmát, oda léfeküttek. Röggé, mikö fő'kelnek, elindulnak, mökköszönték a szalást, szen' Pétör asz'onygya az Úr-Istennek: Ó', Uram, Teremtöm, mit acz' ennek a dúz gazdagnak! Én Pétör, aszt adom, hogy évöszöm mind a mije van, utóbb ojan szögény lösz: mint a kuldus, adok neki 12 gyer'ököt, a ki mindön vagyónát széttékozli. Asz'tán émöntek égy' szögény aszszonyhon, nem vôt neki sömmije, ész szakajtó lüsztecskéjéné' nem vôt töb', kértek tüle szalást, de a szögény aszszony anna jis, nem is, më nem vôt neki a mit a fejük alá tögyön, de mégis adott nekik. Aszt a szakajtó lüsztecskét möksütötte czipónak, vacsorá'tak, léfeküttek, a fejük alá tött égy', kis darab új vászon't, mán más nem vôt a mit a fejük alá tögyön, ojan szögény vôt. Hát röggel fő'keltek, Krisztus Urunk adott a szögény aszszon'nak éd darab aranyat. Hát oszt'an kimöntek, kérdözi szen' Pétör: Ó', Uram Teremtöm, mit acz' ennek a szögén' aszszon'nak? Ó', Pétör, aszt adom, hogy az a darab vászon', a kit a fejünk alá tött, 7 hétig mindég szögygye föl, mék sé' biri fő'szönni, aszt a darab aranyat a kit attam neki, anynyi lögyön neki, hogy soha é nem fogy, mög

aszt a czipót, a kit az este möksütött az utolsó lüsztyibú', soha é nem fogy. Mikô osz'tán beviszi az aszszony a czipót, hát láti, hogy egész, létérbegyültek mellé, hogy mije jó az Úr-Isten hozzájuk. Kihúzik a fíjókot, hogy maj' mögnézik az adomán't, az aranyat, tele van a fíjók, nem tuttak örömükbe': sírjanak, vagy örű'jenek? Viszszakű'di Krisztus Urunk szen' Pétört, hogy szögygye föl a vá-szon't, vögye föl a ki a fejük alatt vôt. Ékeszdi a szögény aszszony fő'szönni, de egész nap szödi, mék sé' biri fő'szönni, ús segített osz'tán szen' Pétör neki. Utóbb nagy gazdaságokat szörzöttek, gróf fíjak löttek.

(Török-Becse.)

28.

Krisztus Urunk tanácsa.

Mikô Krisztus Urunk a fő'dön járt szen' Pétörré: kádús ruhába' jártak, ögyelgöttek az üzába', osz'tán r'ájuk estelödött, oda möntek egy' ablakra egy' szögény aszszonyhon szá'lást kérni: Szögé' aszszó', acz czé nekünk szá'lást? Asz'onygya a szögé' aszszony: Nem athatok én, mer' az én uram nagyon roszt' embör! Agygyá' má' szögény aszszony! Nemathatok én, mondom, mé nagyon roszt' az én uram! Asz'onygya Krisztus Urunk: Agygyá' mán, mé mán este lösz: mire haza érünk! Akkô látta a szögén' aszszon', hogy nem távöznek az ablakrú, kinyitotta nekik az ajtót oszt' bemöntek; mikô beeresztötte őket, asz'onygya: Vezs' mög az ágyat szögén' aszszon', maj' mi léfekszünk alunni! Akkô léfeküttek, écczó' asz'onygya ám az embör: Aszszony, nyis' ki az ajtót! Kinyitotta neki a szögény aszszony az ajtót, asz'onygya: Van-é étel? Asz'onygya a szögény aszszony: Van! Oda vitte a szögén' aszszony az embör elébe, osz'tán nem öszik, akkô asz'onygya: Hát ögyé' ken'! Akkô az embör mögharagudott oszt' lévőtte a kancsikát a szögrfü' oszt' mögverte a feleségit jó. Akkô asz'onygya szen' Pétör, — szélű' fekütt —: Uram, Teremtöm, válaszd é küjé! Asz'onygya Krisztus Urunk: Hal'gas' Pétör, né szöj sémmit sé'! Akkô sétál az embör a házba', kezibe a két ágú kancsika, mögén' mögverte jó a feleségit; akkô mögén' sétál a házba', oszt' möglátta szen' Pétört mög Krisztus Urunkat, hogy úk is ott vannak, avval sé' szó, sé' beszéd, csak fogi mög szen' Pétör kezit, ránti lé az ágyrú oszt' veri mög. Mikô fő'hagyott vele, szen' Pétör fő'mönt az ágyra, asz'onygya: Uram, Teremtöm! válaszd küjé! Csak hal'gas' Pétör, asz'onygya Krisztus Urunk, né szöj sémmit sé'! Akkô mög asz'onygya szen' Pétör: Uram, Teremtöm! ereszzé' belű'! Akkô belű' eresztötte a Jézuska szen' Pétört. Akkô mögén' sétál az embör a házba', asz'onygya: Má' mög a belsöt veröm mög! Akkô mögfokta szen' Pétör-

nek a kezit, mögén' lerántotta, jó mögverte; akkô fő'mönt az ágyra, mögént asz'onygya: Uram, Teremtöm! válaszd é küjé! Csak hal'gass Pétör! hal'gas! A szögény aszszon' mög rítt a patkán, akkor az embör mögfokta a kar' széköt, kezibe vötte a kést, kimönt a pitarba, össze daraböta. Akkô asz'onygya Krisztus Urunk a szögén' aszszon'nak: Eregy' ki szögény aszszon', nészd mög: mi' csinál az urad! Mán akkô hamujé vá'tt az embör: No, mi' csinál? Asz'onygya: Nincsen sé hun sé! Akkô még jobban rítt a szögény aszszon'; asz'onygya Krisztus Urunk: Csak fektü'gyé' lé szögén' aszszony, aluggyá' mán! Akkô léfekütt alunni, röggé fő'kének, asz'onygya Krisztus Urunk: Tudod mit? az első kérödhön né möny', akár hogy kérnek, hanem a második kérödhön erigy'! Akkô Krisztus Urunk mög szen' Pétör émönt, oszt' a szögén' aszszonyt mökkérték, hozzá mönt, pedig mögmon'ta Krisztus Urunk, hogy az elsőhön né mönnyön hozzá. Krisztus Urunk mög szen' Pétör csak ögyelöktek a faluba', kúdütak, écező' r'ájuk estelödött, akkô oda möntek mögén' a szögény aszszonyhon, kértek szá'lást, asz'on'ta a szögény aszszony: Nem athatok, mé nagyon roszt' az én uram! De nem akart onnan Krisztus Urunk szen' Pétörre távoezni, oszt'an nem távösztak az ablakrú, oszt' beeresztötte őket, akkô léfeküttek alunni. Mögén' haza mönt az embör, asz'onygya: Aszszony, nyis' ki az ajtót! Akkô asz'onygya: Aszszony, van-é leves, vagy étel? hoszd be! Oda vitte elébe, ott öszik, écező' csak kezibe vöszí a kancsikát, mögveri a feleségit, akkô föllül a szögén' aszszony a patkára, rín; asz'onygya szen' Pétör: Uram, Teremtöm! válaszd é küjé! Asz'onygya Krisztus Urunk: Csak hal'gass Pétör, hal'gass! Né szój sémmit sé! Oszt' itt is ú' jártak, mint akkô, mikô Pétör kikapott. Mögén' mögmon'ta Krisztus Urunk a szögény aszszon'nak, hogy az első kéröjöhön né mönnyön, de ő csak hozzá mönt, é' mán dús gazdag vöt. Krisztus Urunk mög szen' Pétör csak ögyelöktek a faluba', écező' r'ájuk estelödött, émöntek a dús gazdaghon, oda möntek az ablakára, asz'onygyák: Annának-é ken'tök szá'lást? Asz'onygyák: Bizon' nem athatunk, mé nem ijen embörökké társalkodunk, mint tük vattok! Akkô nem attak, hozzá foktak önni, ösznek, écező' csak elő'vöszí a dús gazdag a két águ kancsikát oszt' üti ám a feleségit! Oszt' vöt a dús gazdagnak fíja is, oszt' annak csak aszt atták a mi az asztalrú maratt: morzsát. Hát a dús gazdag az ördögökké társalkodott, oszt' beteg lött, akkô mán az ördögök ott vötak, várták a lelkit; akkô ékü'tte a fíját a paphon, hogy gyü'jön é, gyöntassa mög! Émén a paphon, híji, de nem gyün, asz'onygya: Nem mék biz' én, mé nagyon nagy urakká társalkodik az a té apád! Oszt'an akkô asz'onygya: Gyü'jön, inkább adunk egy', sejmön kalapot! Nem kö' neköm! asz'onygya. Akkô asz'onygya: Gyü'jön, gyöntassa mög! adunk egy' ö'tözet ruhát. Akkô émönt, möggyöntatta. möghalt; az ördögök mögfoktak a lelkit, évítették pokolba; azután

nem sokára möghalt a fija, akkô asztat is étemették, annak is a lelke pokolba mönt, oda, a hová az apjájé. Ottan mögüsmerte az apja a fíját, könyörgött a fíjának, hogy csüppenesön egy' esöp' vért az újára, hogy maj' mögszabadúl mind a kettő a pokolbú! Asz'on'ta neki a fíja: Nem én, édös apám! mé én néköm abbú az ételbű attak önni, a möjkbű' a kutyának! Oszt' csak könyörgött, de nem használt semmit sè': oszt'an mán nem ál'hatták az ördögök, ólmot öntöttek a torkába, oszt' möghalt, nem bírt a fíjának könyörögni. (Hát az aszszonyból m'lett?) A' mög oszt' ebúsulta magát, oszt' az is mökhalt, nem lött szöröncsés, mert nem ahhon mönt, a kihön Krisztus Urunk mon'ta.

(Szaján.)

29.

Krisztus Urunk itélete.

Mikkô Krisztus Urunk a fő'dön járt szent Pétörré, écező' templom előtt möntek é, éppen akkô mutatta fő' a pap az ostyát: Szen' Pétör ezé' térgyet hajtott a templom ajtóba', Krisztus Urunk mög csak mönt tovább; szen' Pétör három lépéssé el is maratt. A nagy vendéglő mög éppen ott vót a szomszé'cságba', itten mög Krisztus Urunk hajtott térgyet, szen' Pétör mönt tovább. Ara aszt felelte szent Pétör: Uram, Teremtöm! mi dolog az, hogy itt térgyet-fejet hajtol a kocsma előtt, holott az anya, szent égyház előtt nem hajtottál? Ó', Pétör, Pétör! Látod ez a 3 embör, a ki itt a kocsmába' mulat, nagyobb hasznot tösz, mint az a pap ottan! Asz'ongyya szen' Pétör: Mijé', Uram Teremtöm! hisz' az ott imádkozik, ezök mög itt isznak? Jaj Pétör, nem ér sömmit! Az a pap mikkô kifordul az oltártú, oszt' asz'ongyya: Daminusz vabiszkum! mindég a szömibe néz annak a szép aszszon'nak, a ki ott ül az első székbe'; így oszt' nincs áldás az imá'cságán; ez a 3 embör mög asz'ongyya a kocsmába': Isten álgyon mög! Isten álgyon mög! Többet ér ennek a 3 embörnek a kocsmába' való létytye, miut annak a papnak a mise szölgálatytya!

(Szaján.)

30.

Krisztus Urunk muzsikája.

Vót a világon egy' embör mög egy' aszszony, annak vót 3 fíja: Kettő okos vót, de a harmadiknak nem vót ölég esze; az apjuknak vót fé'láncz szölöje. Mikkô mán a szölö kezdött zsöndülni, asz'ongyya a legnagyobb': Édös apám, maj' én kimék a szölöt örzeni, hogy mög né ögyék a seregjék! Oszt' vót neki jó kancsikája,

kimönt, é kezdött durrogni, lármázni; ára mönt Krisztus Urunk mög szen' Pétör, kért Krisztus Urunk vizet attul a gyer'öktül, de a gyer'ök, hogy nagyon meleg vôt, mők sé' akarta hallani, csak fekütt a fa alatt. Ecező' gyűnnek a seregjék, durrog, lármáz, de a seregjék nem möntek el a szőlőrü', csak ötték. Asz'tán haza mönt, asz'onygya: Édös apám, én nem birom a szőlöt mögörzeni, mer' mögöszik a seregjék! Asz'onygya az öcsese: Ejj, bátyám! té nem bírtad mögörzeni? mögörzöm én! Osz'tán a' jis ú' tött, mint a másik, a' sé' bírta mögörzeni, a' jis haza gyütt; akkő asz'onygya a', a' möjjknek nem vôt ölég esze: No, két bolond! ha mög nem bírtátok örzeni, majd mögörzöm én! Kezibe vöszí az ustort, mén ki a szőlöbe, durrog, lármáz, ecező' csak úgy dél tájba' meleg vôt, mögšomjazott, émönt a kútra vízé', azután gyütt vissza felé, ára gyütt Krisztus Urunk mög szen' Pétör, kért Krisztus Urunk vizet, asz'onygya: Nem adok, öreg apám, mer' meleg a víz! A gyer'ök visszaszalatt a kútra: Várjé' ken', öreg apám, maj' hozok a kútrú! Oda viszi, isznak; kéri a gyer'ököt Krisztus Urunk: mit kíván a vízé'? Asz'onygya a gyer'ök: Nem kívánok én, öreg apám, sémmi sé', mert az útas embörnek szoktak vizet anni! Eszt így mon'ta háromszor, oszt' harma'czor asz'mon'ta a gyer'ök mégis, hogy nem kíván csak ojan muzsikát, hogy az égi madarak is tánczójjanak, ha fuvom! Osz't' mög is kapta.

Krisztus Urunk osz' émönt, ecezőr egy', ronygyos zsidó egy' lovon mög egy' rosz' kocsin ára mönt, é vôt törve az ustor nyele, kért a gyer'öktü' kökény fát; asz'onygya a gyer'ök: Mő'nyön, asz'onygya, oda, van ott sok a szőlő köszt! Oda mén a zsidó, válogati az ustor nyelet, bele ér a közepibe; mögfűtta a gyer'ök a muzsikát, hozzá fogott a zsidó tánczóni, hogy még a pipiskék is mind ugráltak a szőlő útyán, a zsidó mög úgy tánczolt, hogy még a lába is vérbe' vôt. Akkor oszt' éhatta a gyer'ök a muzsikát, a zsidó fölült a kocsira, fő'mönt a városházáhon, bejelentötte; minygyá' kis bírót kü'ttek a gyer'öké'. Beviszik a gyer'ököt a városházáhon, minygyá' aszt ítéltek neki, hogy fölakasztik; osz'tán késérték ki az akasztófáhon. Oda értek, mikő akarták húzni föl az akasztó fára, asz'on'ta a bírónak: hogy egy' perczöt engegygyön, még az ú muzsikáját mögfűjja! Engettek, mögfűtta, hogy még a bíró is mög a zsidó is ú' tánczolt a vérös lábbá. Mon'ták neki, hogy hagygya é, nem bántik! úgy oszt' éhatta oszt' a zsidót akasztották fő'.

(Morotva.)

31.

Krisztus Urunk és az óriás.

Mikő Krisztus Urunk a fő'dön járt, a Tiszán át akartak mönni, nem vôt sé' esönyik, sömmi sé', hát egy' Óriás járt a Tiszán,

mon'ta néki Jézus, hogy szen' Pétört vigye á'tal magát. Az Orijás nagyon mögharagudott, hogy ű 15-öt is át bir vinni! nem égygyé kullog! Szent Pétört vitte a vízön, a víz közepirű' kivetötte a partyára, maj' kitört a nyaka; asz'tán viszszamönt, a Jézust fölvötte. Mikö a Jézust fölvötte, asz'ongyya: Ej nye, té magad ojan nehéz vagy, mint 15! Asz'tán mikö kivitte Jézust a szélire, a tulsó szélire a Tiszának, létötte a Tisza szélire; a Jézus elindult, az Orijás minygyá' möghalt, asz'tán Jézus az Orijás lelkit a köpenyege alá tötte; az Orijás lelke visszatekintött, asz'ongyya: Ej nye, de nagy dög fekszik ott! Osz'tán Jézus mon'ta: A té testöd. Azé' büntette mög Krisztus Urunk az Orijást, mé szen' Pétörré úgy bánt!

(Szaján.)

32.

Szent Pétör atyjafai.

Mikö Krisztus Urunk a fő'dön járt szen' Pétörré mindég az úczába' möntek, lé-fő'jártak, szen' Pétör mindég ékérecczködött az atytya fijajihon, mindég r'áparancsolt Krisztus Urunk: hogy soká' né lögyé', Pétör! osz'tán mindég sokájig oda maratt. Mögén' möntek az úczába', szen' Pétör mögén' ékérecczködött, osz't mögén' r'áparancsött Krisztus Urunk: Pétör, soká' né lögyé'! Pétör csak émaratt. Mikö mán viszszamönt sokára, asz'ongyya Krisztus Urunk: Té, Pétör! minek maracz té ojan sokájig, mi' csiná'nak a té atytya fijajid? Ó, Uram Teremtöm! ösznek-isznak, sütnek-föznek, vendégöskönnnek, asz'ongyya, mé sok búzájuk van a palláson. Asz'ongyya Krisztus Urunk: Üm, Pétör! ojan gazdagok a té atytya fijajid? Ugyan engöm, hallottad-é, hogy emlögettek-é? Bizon', Uram, Teremtöm! nem hallottam, hogy emlögettek vöna. Akkó, mikö harmaczö mönnek az úczába' lé-föl, akkó mögén' ékérecczködött Pétör: Nem eresztelek é, asz'ongyya Krisztus Urunk, mé nagyon soká' löszö'! Nem, Uram Teremtöm! asz'ongyya minygyá' gyüvök! Émén az atytya fijajihon, sírnak-rínak az atytya fijaji; asz'ongyya: Ken'tök mé sírnak-rínak? Asz'ongyyák: Éfogyott mán a pallásrú mi vöt! Akkó szen' Pétör minygyá' fordút vissza, nem is ült lé; oda mén szen' Pétör Krisztus Urunkhon, asz'ongyya Krisztus Urunk: Üm, Pétör! de hamar vissza fordútá'? Uram Teremtöm! éfogyott mán a sok búzájuk a pallásrú, sírnak-rínak. Asz'ongyya Krisztus Urunk: Engöm mos' emlitenek-é: Bizony, Uram Teremtöm! asz'ongyyák mindön szavukba'! mindég asz'ongyyák: Ó, Istenöm, éfogyott mán a pallásrú! Asz'ongyya Krisztus Urunk: Eregy' vissza, Pétör! monygyad nekik, hogy szörözzék mög az uraság tallóját, osz't kaszá'ják mög, akkó maj' lösz nekik élelmük! osz't má'szó né csak akkó monygyák, hogy: Ó, Istenöm! Ó, Istenöm! mikö mán éfo-

hintó szöm köszt, akkó a plébánus mán meszszirfű' lévőtte a kalapját, mē látta, hogy a püspök gyün mög a tes'vérje, de a szolga még a kalapja után se' nyult. Akkó haza möntek.

Mikkó haza értek, behívi a plébánus a szolgát: Gyere be, fíjam! asz'onygya, asz'onygya: Huszon égy' esztendeje: mūta, asz'onygya, nálam vagy, oszt' soha mosojodat nem láttam, csak mikó a cserép edényösök köszt möntünk? Ó', hogy né nevettem vóna, mikó a fő'd a fő'det lopi?! Asz'monygya neki a pap: Mijé' fíjam? Lássa azé', hogy az is fő'dbū' lött oszt' lopta a fazékat! a fő'd a fő'det lopta. Azután asz'onygya: tudod fíjam, asz'onygya, mikó émöntünk a sarokra, égy', szögény kúdús rimánkodott alamizsnájé', oszt' tē asztat kinevetted, holott én attam neki égy' krajczárt? Lássa, asz'onygya, annak a kúdúsnak anynyi péze vót alatta, hogy mán csak úgy feszölgött rajta. Hát a csizmadijáná' m'é' nevétté'? Asz'onygya: Azé', mē mán ma-holnap úgy is mög fog halni, oszt' még is aszt kereste: möjik a tartósab'? Hát a sátorba' m'é' hajtottá' térgyet-fejet? Ó', plébánus úr, hon né hajtottam vóna, mikó asz'on'ták: Az Isten lögyön velünk!? Mikkó így leböggött fölöttük az Úr anygyala? Hát mikó möntünk a városba, m'é' nem tūszölted mög aszt a püspököt, mikó ojan nagy parádévá möntek ki a városbū? Ére asz'onygya a szolga: Jaj tuggyga, asz'onygya, 21 esztendeje, hogy szenvedök azé' a két gyer'öké', mijé' hajtának én nekik térgyet, mikó én vagyok az őrző anygyaluk? mē az Úr Isten lékūdött, hogy az anynyukat vigyem fő', oszt' mögsajnáltam űket, nem vittem fő', ezé' büntetésül 21 évet köllött szenvedenni! No, plébánus úr, nagyon szépen köszönöm, hogy eddig ojan jó viselte gondomat, de azé' a csizmát nem szakajti é! Asz'onygya: Mijé' fíjam? Azé', mē továb' nem él! oszt' harma' napra mög is halt.

(Szaján.)

34.

Az ember éveiről.

Mikkó az Isten az embört teremttötte, behítta magáhon, kérdözte: hány esztendöt akarsz az életbe'? Akkor mon'ta, hogy 30 év öleg lösz. Osz'tán kimönt az embör, mögbánta, hogy keveset kért; asz'onygya: Mit ér neki az a kevés élet?! Mögál't az ajtóba', oszt' vakaródzott. Akkor az ökör mönt be, oszt'an kért élet módot: 20 esztendöt, mikó kimönt, akkó gondolkozott, hogy ű sokat kért; az embör asz'mon'ta neki: ha sokallod, ad' neköm felit! Asz'onygya: Od'adom! Azután gyütt a számár, eszt is kérdöszte az Úr-Isten, e' kért 30-at, ez is mögbánta, hogy sokat kért; asz'on'ta: ad' neköm felit! Od'atta az embörnek a felit. Osz'tán gyütt a kutya, a'

12-t kért, abbul adott 8-at. Azután a majom mönt be, a' mög 20-at kért, od'adott az embörnek 10-et. Akkó visszszámönt az embör az Ūr-Isten elébe, oszt' mon'ta, hogy kiégygyesztek. Most az embör még 30 éves, addég embör alakba ál', oszt'an 30-tul 40-ig, addég az ökör módot viseli: dőgozik, húz von; oszt'an 40-tül 55-ig mán nehezödik az embör, mind a szamar viszi a terhöt; a ki 55, a' lus-tul, spórol 63 éves koráig, otthun hagyik ház őrzőnek mind a kutyát; 63-tul 79-ig pedig gyer'ökségbe' van, mán akkó jácczanak vele: mint a majommâ szokás.

(Torda.)

35.

Az ősz ember parazsa.

Vót a világon ész, szögén' embör mög égy', öreg aszszon, oszt'an nem vót nekik sé' pé'zük, sé sémmit nem birtak tüzet gyütani. nem vót pé'zük égy' krajezár sé'! Osz'tán émöntek a faluba kűdűni, oszt' kaptak égy' kis lűszöt, ősz't mög akarták sűtni; asz'onygya az öreg aszszon': Mőnynyé' ken' az űczára, oszt' nézé' ken' vala mő're tüzet! Kimén, lát ott a zűcza végén tüzet, bemönt, a feleséginek mon'ta, hogy agygyon neki égy' fazékat! Osz'tán mönt, mönt, hát nem a zűcza végén vót, hanem még jó távú vót, mikő oda ért, látta, hogy ott van égy', öreg Ősz embör, oszt' oda köszönt neki: Jó estét, öreg apám! Agygyon Isten! hát hun jársz, hun kelsz? Hát asz'onygya, tűzé' gyüttem! No hát, fijam asz'onygya, vihez', látom, úgy is nagyon szögényök vattok! Osz'tán haza hozta a zőreg embör, gyütöttak tüzet, oszt' a mi mögmaratt a fazékba, betötték az ágy alá, oszt'an léfekűttek. Röggé fő'kűtek, hogy maj' gyűtanak tüzet, akkő nézik a fazékat, hát aran' vót a parázs bű mög ezüst! Osz't tött é magának égy' darab aran't mög égy' ezűstöt, oszt' émönt kártyázni, oszt' ényerték tūle; kerdősték, hogy hun vötte? Hát, asz'onygya, az Isten atta! Így mög így . . .

Asz'on'ta a gazdag embör: Én is émék oda! oszt' émönt oda ű's: vitt égy', nagy fazékat, mögőrű'tt, hogy maj' lősz neki is pé'ze! Oda mén, asz'onygya: Jó estét agygyon Isten, öreg apám! Asz'onygya: Mijé' gyűtté', fijam? Asz'onygya: Tűzé' gyüttem, nem birunk tüzet gyütani! No hát fijam, asz'onygya, vihez', van itt ölgé! Osz'tán mögőrű'tt az embör, haza vitte, betötte az ágy alá; oszt'an röggé fő'kűtek, nésték a fazékat, hogy mos' teli van pé'zzé! oszt' nem pé'z lött belűle, hanem pörnye, hanem tutta az Öreg embör, hogy ű gazdag, nincs ű r'ászorva a tűzre.

(Tisza-Szent-Miklós.)

Csali mesék.

1.

Nyergölöm a fakót, ugrok a deresre,
Nyargalok a mesék elébe.
Möntem, möntem, möndögéltem,
Égy' nagy erdősegre értem,
R'ám estelődött.
Kipányváztam a nyergöt,
Fejem alá töttem a derest.

A nyergöt évítették a farkasok, a derest éhor'ták az egerek;
égy' tarisznya mákot vöttem a válamra, mögén' útnak indúltam.

Möntem, möntem, möndögéltem,
Taná'tam égy' nagy fát, ára fő'möntem.
Azon vôt égy', rudas fa,
Annak a tetejibe' vôt égy', rosz' szoknya;

minynyáji ránczán vôt é' zseb, abba' szöb'né' szöb' mesék vôtak,
válogattam őket; asz'tán é' szél támatt, maj' léfűtt rúla, égygyet
ékaptam: de nagyon kurta vôt.

Ha szél nem lött vóna,
Az én mesém is hozszab' lött vóna.

(Szaján.)

2.

Vôt, hun nem vôt...
Fölnyergöltem a fakót,
Elmöntem égy', kerek erdőbe,
Ott vôt jó tűz, jó víz,
Jót ittam, jót melegöttem,
A fakót a fejem alá töttem.

Dél felé fölébredök,
Ucczu, nyerög!

Hun a fakó?
Talán bizon'
Mögötte a farkas?

Elmöntem égy', kis sűrűbe,
Mögráztam égy' csipke fát,
Úgy hullott rúla a díjő:
Majd agyon ütötte
A mogyorót.

Oda gyün égy', öreg a'szon' :	Vót a zsebömbe'
Ucezu, lánczos Pista !	Égy' fél díjő
Mit szödöd té itt	Mög égy' fél magyaró,
A csicsókát?	Az égygyikbű' csiná'tam
Czellert, répát?	Hajót,
Nem neköd ültették	A másikkul evedzöt ;
Az uborkát !	Mire a Tisza partján
Úgy mögütött égy'	Átmöntem :
Vörös tökkel :	Nagy lábú déjások
Szint' úgy esattogott	A Tisza partját bevetötték
A fejsze foka	Tyúk füvel, lúd füvel.
A hátamon.	

Tisza partján vót égy' ház,
Ott főszték a csicsókát, czellert, répát.
Engöm is úgy jó tartottak:
Szint' úgy gőzölög az órom a tökmagtú,
Majd ha nem gőzölög, tovább' mondom.

(Jázova.)

3.

Vót a világon égy' embör mög égy' gyerök, hideg vót nagyon. Asz'onygya az embör: Gyerünk fő' fijam a pallásra szántani! Szántanak, szántanak, taná'tak égy' ládát. Száncsunk fijam, száncsunk maj' mögtaná'juk a kúcsát! Szántottak, szántottak oszt' mögtaná'ták a kúcsát is, kinyitották a ládát, benne vót égy', kurta farkú egér; észalatt az egér, észalatt a mese is.

(Torda.)

4.

Vót a világon égy' aszszony mög égy' embör mög égy' l'ány, azoknak vót égy', kis macskájuk; a kis macska nem övött más kép' ha csak nem ráktak neki. Osz'tán rágott neki a l'á, osz'tán ráúnt rágni, kivetötték a kis macskát a gádra, mönt ára égy' zsidó, kiszalatt a kis macska a koci útra, fő'vötte a zsidó, hogy jó egerésző, kis macska; asz'onygya, hogy: Lám, most is kin' van a gádba'! Fő'vötte, oszt' évitte. Osz't' mikorára haza vitte, akkorára mán dél lött, délebédősztek: attak a kis macskának kalácsot, osz' nem ötte; osz't' ráktak neki, osz't' ötte. Akkò a zsidó mögharagudott, kivetötte, most is mén a kis macska; várjuk mög, maj' ha viszszyün, én is tovább' mondom!

(Morotva.)

5.

Vót a világon egy', ző'd jágér, kimönt az erdőbe. möglátott a fán egy' füles bagojt, r'áfogi a puskát, lélütte, a bagoj nem látott, a jágér vak vót, fő'vöszi, nézi, viszi, létöszi, föl'vöszi, nézi, de nem ojan jágér vót mint a többi, ző'd jágér; a bagoj vak vót, a jágér nem látott, fő'vöszi....

(Padé.)

6.

Vót a világon egy' katona,
Szakálla vót szalonna;
Elovvatt a szalonna,
Észalatt a katona.

(Padé.)

7.

Vót a világon egy' legény,
Szakálla vót tehén,
Mögdöglött a tehén,
Észalatt a legény.

(Morotva.)

8.

Vót a világon egy' Úr,
Szaká'la vót húr,
Északatt a húr,
Észalatt az Úr.

(Padé.)

9.

Vót a világon egy' tót,
Csiná't egy' köből orsót,
Fölvitte a pallásra,
— — legényök számára.

(Szaján.)

10.

Kimöntem vadászni.
Lüttem egy', fekete varnyút,
Sírgettem-forgattam,

Csak a — — — vót,
Pétör őra benne vót.

(Szaján.)

Tanálgatós mesék.

Versesek.

1.

Árkok ások,
Árok parton,
Csudát látok,

Vas keze,
Vas lába,
Mi' a'?

(Puska.)

2.

Döm, döm deszka,
Döm pa'latyta,
Döm kirá'nak
Döm a l'ánya,
Dömmé aranyozza,
Mi' a'?

(Templom.)

3.

Dönczö' deszka,
Fa szekere,
Ezörnyöczszáz
A kötele,
Taná'ja ki
Micsoda — e'?

(Szüvő szék.)

4.

Dön, dön, dönege,
Szár az malom kötele,
Vas a bugojája?

(Szár az malom.)

5.

Zsizsi, zsizsi te,
Búza van a bögvibe'
Vas a bubójája?

6.

Egész erdő mögázik,
Négy szál veszsző nem ázik.

(A tehén mögázik, de a csöcse nem ázik mög.)

7.

Én vagyok: a kit nem szültek,
Azon ülök: a kit nem ellöttek,
Az anynyábú van rajta a szörszámja?

(Az aszszony terhös vót osz'tán möghalt, úgy vöttek ki a kis lelköt belüle; a ló mög hasas vót osz'tán mögdöglött, a csikót kivöttek belüle eleventen; nyergöt csiná'tak az anynyának a bürübü' mög kantárt, osz'tán a gyer'ök fölült r'á, osz'tán úgy lött: hogy se' nem születtek, se' nem ellöttek.)

8.

Giresös-göresös, fekete,
Úgy ég mint a fity fene?

(Szén.)

9.

Högyös óru,
Görbe lábú,
Búzát, füvet szereti?

(Kasza.)

10.

Ide ben' ellik,
Pusztán nevékődik
Vas van az órán?

(„Kovács fújó: a faluba' ellik” — t. i. a csikót — „pusztán nevelkődik, vas van az órán mikor már fúvó.”)

11.

Itytyös-fitytyös,
Fityfitytyös,
Fényös farkas,
Nat törvényös?

(Puska.)

12.

Títos-tákos,
Tákfüllerös,
Fényös farkú,
Nat törvényös?

13.

Nagyob ba házná',
Kiseb' az egérné',
Édössebb a mézné',
Keserűbb a mérögné'?

(Dijó fa mög dijó.)

14.

Papogó, szuszogó,
Pillantó, kopogó,
Ző'd mező,
Ző'd mezőbe' kurta csikó?

(Száj, órr, szem, homlok, haj s hajban tetű.)

15.

Pipa kupakostú,
'Zöreg kupak szárustú?

(Egy öreg egy fiatalal cserélt volna pipát, a fiatal az öreget „öreg kupak”-nak mondja, tehát a fiatal odadja a pipát kupakostól, az öreg t. öreg kupak, szárustól való pipájáért.)

16.

Várj virág, várj:
Öreg fának eldfilésit,
A forgácsnak fölszödésit,

Maj' elmögyünk oda:
A hun a száraz a nyersét tartya?

(A szolgáló mondta a szeretőjének = virág, hogy addig várjon még megveti az ágyat = forgács fölszödése, még az öregek elmennek aludni = öreg fa eldülése, hol a száraz = ágy a nyersét = test tartja.)

Egyszerűek.

17.

A malomba' mi ja legöregeb'?

(A kefe, mer' a' legszöröseb'.)

18.

Ág ágat tart, ág őszi ágat, ág az ágnak világbelit is tart?

(Égy' embör kimönt kapálni, oszt' asz'on'ta a feleséginek: mire ű haza gyün, birka húst főzzön, oszt'an ékütte a l'ányát a mé-szárszékbe, hogy hozzon húst, oszt'an nem vôt a mé-szárszékbe', oszt' lévákta a kisseb' fíját, oszt' édarablotta a czomb'át, oszt'an mögsütötte, bevitte az apja elébe mikô haza gyütt; oszt' a többit az ágyba tötte oszt'r'áült, a zsríábú mögén' tött a mécsre, akkô mon'ta a zaszszony, mikor ötte az apja a fíját, ág ágat tart, ág őszi a zágat, ág az ágnak világbelit tart.)

19.

Csont halmot tülök eke szántya?

(Fej mög füsü.)

20.

Disznóná' kisseb' lóná' nagyob'?

(Ló pokrócz: lóra fő'terítik, a lóná' nagyob', ha pedig léterítik a disznóná' kiseb'.)

21.

Égy' ölt égygyet, égy' ölt háromat, három oszt' tizénháromat?

(Égy' botosnak a fíja el akart útazni, oszt' az apjájék attak neki mérges kávét, oszt' a lova fülibe öntötte. Mikô émönt, taná'-kozott égy' katonává, a lova mög az útba' mögdöglött. A lónak a lábán vôt 4, aran' patkó, a katona viszszamönt, lévötte a 4, aran' patkót, mán akkô ott vôt 3 holló mögdögölve; a 3 holló kiszötte a

1

ónak a szöme világát, mögdöglött. Aszt' is a tarisznyába tötte. Akkô möntek, möndögéltek, égy' erdőbe értek, abba' az erdőbe' vót égy', kis ház, a kibe a haramiják laktak, kértek önni valót, vittek be nekik kinyeret mög szalonnát. Akkô asz'on'ta a botosnak a fija, hogy a' nem kő', hanem vigyenek be csak tiszta kinyeret! Akkô vittek be 2 tányért, ára töttek 2 puskát; akkô asz'on'ták nekik, hogy égygyik az égygyiké, másik a másiké. Asz'on'ta a botos fija: Hosztak 3 csirkét Magyarországbú, főzzék mög, osz'tán hozzák be! Akkô mögföszték a haramiják, akkô mind a 13 möghalt tüle. Igy ölt mög égy' égygyet, égy' háromat, három mög tizénháromat.)

22.

Elű' vèlla, hátú söprű, középett a szalma tartó?

(Tehén: elül van a 2 szarva, az a vèlla, hátú van a farka, a' mög a söprű, középett van a hasa, a' mög a szalma tartó.)

23.

Fehér égy' ház fél lábon ál'?

(Gomba, és a lúd mikô féllábon ál').

24.

Fekete bika vörös nyelvit nyútogatytya?

(Kemencezébe a tűz.)

25.

Ha fölálítik akkora mint égy' ajtó, ha léfektetik: úgy fekszik mint égy' tehén?

(Ajtó.)

26.

Hány fa van a jô ékésztött kocsiba'?

(Kettő: 2 hám fa, mer' a többinek más neve van.)

27.

Hány paszúr mén égy' fazékba.?

(Égy' sé', mer nem bír mönni, hanem úgy töszik bele.)

28.

Hány vége van a beledeti hat árnak?

(Tizénkettő, mer' mindégygyik árnak két vége van.)

29.

Három hőtű egy' elevent hoty csiná'nak?

(A 3 hőt az aczél, kova, tapló, abbú kigyün a szikra, az oszt' eleven.)

30.

Hogy löhet 100 nyulat mög 100 egeret écczörre áthajtani a Tiszán?

(„Hát 100 disznót áthajtok, abbú kitelik a nyúl is, mög az eger is“ t. i. a disznónak nyúla is van meg egere is.)

31.

Hoty tunni mög: hogy a kóbásznak mijik az első, mijik a hátulsó vége?

(Ha a válára töszi az embör: az égygyik vége elő' van, a másik hátú, úgy tunni mög.)

32.

Hun nem ször a bajusz?

(A harcáná'.)

33.

Hun tarti a kocsis az ustorát.

(A nyelin.)

34.

Hun teröm a jó bor?

(Magján kívül, héján belül.)

35.

Kerek mint a malom, fehér mind a hatytyú?

(Gomba.)

36.

Két karom, azon fölű két akó, azon fölű átom-tátom, azon fölű szirtyöm-szurtyom, azon fölű illa-pilla, azon fölű sűrű erdő, abba van a riska disznó?

(Láb, has, száj, ôr, szöm, haj, tetű.)

37.

Kijé a kakas mikó kukuríkul?

(Tyúkoké.)

38.

M'é' nincs a rókának esizmája?
(Mer' nem hagyi a lábát mögmérni.)

39.

Micsoda högy van legtöb ba világon?
(Fü högy.)

40.

Micsoda rosz' köl' mindön házná'?
(Abrosz.)

41.

Micsoda sóra van mindön embörnek halála után szüksége?
(Koporsóra.)

42.

Mi' fának nincs vége?
(A kugli gojó fának.)

43.

Mi ja híja egy' vadonat új esizmának?
(Párja.)

44.

Mijen szőrű ló van legtöb' a világon?
(Högyös szőrű.)

45.

Mijik legszélöseb' víz a világon?
(A harmat, mer' mikö harmat van, az szélössen esik.)

46.

M'ik csipöt' föl mög hamaréb' mög: a mijiket elsőb' töszik a fazékba, vagy a miiket utojjára?
(A mijiket utojjára, mer' écezőrre dű'tik ki.)

47.

Mi mén át a Tiszán csont nékü'?
(A pijócza.)

48.

Minek van a farán a füle?

(A fa ekének.)

49.

Mirű' való a ló feje a fő'dön?

(A nyakárû.)

50.

Võt én neköm ojan tehénkém, hogy a hátán hordozta a tő'gyit?

(Hász totéj.)

(Szaján.)

Jegyzetek.

Idővel fogjuk csak látni: hogy mennyi kincset rejt magában népköltésünk; akkor, mikor a magyar népköltésnek jóval több más-más szempontból kiinduló, hívatott feldolgozója lesz, mint ma nap van. A jegyzeteket tevő mindezt nem teheti meg, kivált ha gyűjtő is, mert ekkor a gyűjtés rovására dolgozik s erre egymaga kevés is; elegendő részéről, ha meg tudja ítélni, hogy melyik adatnak van értéke s mily szempontból? Jegyzeteim közt mind e mellett is több, hosszás megjegyzés van: legtöbbje beccsel bíró művekben található, szerintem helytelen vélemények helyreigazítása, kevesebbje pedig a lapokban megjelent, népköltésünkről írt sorok czáfolata. Az ily czáfolgatásokra némely lap nagyon is bő anyagot nyújt, olyant is, minőnek csak közönségesen szerkesztett lap hasábján sem volna helye, minő, hogy példát is hozzak fel a következő berzenkedés: hogy a gyűjtő miért nem keveri össze a tréfás verseket a tréfás dalokkal? (Fővárosi lapok. 1881. évf. 153 sz.) Hogy az ily sorokat nem kell czáfolgatnunk, ha mindjárt oly lapban jelennek is meg, mely a „nagy közönség“ számára van szerkesztve, mondanom sem kell, miután a „nagy közönség“ tudja, hogy jó volna a dallamokat is összegyűjteni, a népköltés gyűjtőjének pedig nem az a feladata, hogy a dallamgyűjtőt útvesztőbe vigye, t. i. hogy a dallammal nem bíró versnek is dallamát kerestesse. A jegyzetek így is ívokra terjednek, hogy még hosszabbra ne nyuljanak, nem csak a felhozott féle sorokkal nem foglalkozunk, hanem még a többször idézett gyűjteményeket is csak a gyűjtő, illetőleg a gyűjtemény nevének kezdő betűjével jelöljük, így:

A. = *Arany László*: Eredeti népmesék.

A-Sz. = *Abafi Lajos* jegyzeteivel ellátott *Székely Sándor*: Szerelmi és tréfás népdalok-ja.

B. = *Bartalus István*: Magyar népdalok.

Cs. = *Csapó Dániel*: Dalfuzérke.

E. = *Erdélyi János*: Népdalok és mondák.

E. vál. = *Erdélyi János*: Válogatott meséi. (A nép költészete.)

G. = *Gaal György*: Magyar népmesegyűjteménye.

Gy. = *Gyulay Pál* s *Arany László*: Magyar népköltészeti gyűjtemény. I.

K. = *Kriza János*: Vadrózsák.

Ko. = *Kálmány Lajos*: *Koszorúk* az Alföld vad virágaiból.

- Köv. = *Kövári Béla*: Göcseji népdalok.
 Kun. = *Kunsági*: Sárréti dalkönyvecske.
 M. = *Mátray Gábor*: Magyar népdalok egyetemes gyűjteménye.
 Me. = *Merényi László*: Eredeti-, sajtóvölgyi-, duna-melléki népmesék.
 P. = *Pap Gyula*: Palóc népköltemények.
 Szín. = *Színi Károly*: A magyar nép dalai és dallamai.
 T. = *Török Károly*: Magyar népköltési gyűjtemény II.
 Th. = *Thaly Kálmán*: Régi magyar vitézi énekek és elegyes dalok;
 Adalékok a Thököly- és Rákóczi-kor irod. történetéhez.

* * *

Rövidítve vannak még:

I. Köt. = *Szeged népe I. kötete*.

V. Sz. = *Vers szakasz*.

l. = *lap*.

A kötetek, illetőleg a füzetek számát a római számjegyekkel (I. II. III.

IV. V. VI.) jelöltem.

Balladák és rokon neműek jegyzete.

Elhitettük magunkkal, hogy csak Erdély bérczei közt találhatók arisztokrata színű balladák, miből kiindulva azután annyira mentünk, hogy ha Alföldünkről lejegyzett ilyféle balladát olvastunk, reáfogtuk, hogy a székelyektől került hozzánk; panaszkodtunk, hogy mi szegények, nagyon szegények vagyunk a ballada neműekben, szegénységünk okát is fűrkéztük, s oda jutottunk, hogy azért nincsenek szép számú balladánk, mert a balladák hazája a hegyes vidék. Összegyűjtött adataim egézen másról győznek meg engemet, arról: hogy elkéztünk a gyűjtéssel.

Erdély székelyei helyzetüknél fogva mindég szívesen ragaszkodtak őseiktől öröklött hagyományaikhoz. A nemzetiség kérdése, a vetélkedés náluk végképen nem aludt ki soha, székely, *szász*, oláh egyaránt becsülte, őrzötte kincseit. A hagyományokhoz való ragaszkodásának köszönheti Szeged népe is, hogy népköltésében több, kiváló becsű adat van, hogy némelyiket nem töredékben bírja, mint a székely, hogy itt is vannak arisztokrata színű s régi korból eredő balladák.

Száll az ének szájról-szájra, szokták mondani, de itt, a ballada neműeknél, ha mindjárt nem kell is kivételt tennünk, kell megszorítást. Hosszas balladák, örökségféle képpen szállanak anyáról leányra, nem oly keletűek, mint a rövid dalok. Sokkal nehezebb tehát ha száll is (?) székely balladának az Alföldre szállani, mint eddig mondtuk. S miért ne lehetnének nekünk arisztokrata színű balladánk?

Ha a székely népköltést a mienkkel összehasonlítjuk, úgy találjuk, hogy a mienkben túlnyomó számban vannak az újabb költésű adatok, a székely népköltés pedig, mint a régiség őrzője tűnik fel. Mi költünk derűre-borúra, a székelyek őrzik hagyományait. Hogy így írjak a székely népköltéséről, erre okot adnak a *Vadrózsák* és a *Magyar népköltési gyűjtemény* első kötetének adatai. A *Vadrózsák*-ban keresve kell keresnem az újabb eseményekről szóló dalokat s ha talállok is, mint a 241—245. számút, az is alig népies. Már pedig, hogy a székelyeknél is fordulnak elő betyárok s tulságosan szerelmes leányok, nem csak nálunk, mindenki megengedi, hogy van tehát, hogy ezekről alig van népköltésükben említés? Nálunk az újabb dalok kiszorítják a régieket, a székelyeknél meg van fordítva. S vajjon minőek azok a régi balladák? Vegyük a példákat gyűjteményünkből: *Sallári Kis Kata* (1. sz.), *Szögedi bíróné* (2. sz.), *A három árva* (9. sz.) s más adatok régi tárgyúak, de ilyen-e a nyelv? A nyelv változó: *Sallári Kis Katát* a nép nyelvén dalolják, de ki fogja ilyennek mondani *A három árva*-ját? A legelső átolvasásnál fennakadunk a „*fejejinket*“-en, „*fejejiket*“-en; ily alakot a népnelyv nem ismer s nem ismert soha. Az ily balladák tárgya a népköltésből való, de nem a nyelve. Olyanoknak kellett ezeket nyelvilleg átdolgozniok, kik nem csak a magyar, hanem más nyelvet is beszélők körül tartózkodtak, kik a nép gyermekei voltak, de helyzetüknél fogva eltanulták a nem nép nyelve szerint való beszédet s fel is használták. Azt hiszem, hogy nem csalódom, ha itt a *dallosok* rendjére gondolok. Dallosokban legjobban bővelkedett Erdély, de mi sem voltunk hűjokkal, nem az arisztokratáknak sem; miért ne lehetnének tehát nekünk is arisztokrata színű balladánk? miért kelljen másoktól kölcsön vennünk?

Nincs tehát okunk másénak mondani a magunkét! Más részről a székely mese a történettudósok előtt mindinkább mesének tűnik fel, a székelyek pedig magyaroknak, elmagyarosodott besenyőeknek, oláhoknak, szlávoknak. (*Hunfalvy 'ül: A székelyek.*) Mi tehát, ha valamely arisztokrata színű balladát, kivált ha hosszút, mind az Alföldön, mind a székelyeknél ismeretesebbet olvasunk, nem arra a következtetésre jutunk, hogy a székelyektől szállott volna hozzánk, hanem arra, hogy a balladát mielőtt testvéreink tőlünk elszakadtak s székelyekké váltak volna, már ismertük, már ekkor megvolt népünk költésében. Hogy az ilyen mű balladákban ma szegényebbek vagyunk mint a székelyek, önmagunkat okozhatjuk. Mi dalt dalra költünk, de nem jegyeztük fel; mind e mellett is, noha nagyon elkéstünk a gyűjtéssel, reményljük, hogy az Alföldről is meg nem vethető számú, kiváló becsű s arisztokrata színű balladát sikerül összegyűjtenünk.

A gyűjteményben közlötteken kívül szép számú ballada s rokon nemű él a nép ajkán Temesközben, de legtöbbje már szóról-szóra, vagy némi eltéréssel megvan népköltés-tárunkban. A már meglevőket újra közleni fölölegesen tartom, elég, ha a hallottakat megjelölöm, s a bennük előforduló, különböző szempontból becses adatokat feldolgozom.

Edélyi gyűjteményében levőkből megtaláltam törédekesen *Szilcs Marcsa* t (I. 378. Szaján, Padé), *Barna Péter*-t (I. 380. Mindenütt ismeretes = Általános.), *Czifra Jancsi*-t (I. 381. Szaján, Jázova, Morotva.), *Fehér Anna*-t az „Ezen verseket csinálta“ vers szakasz elhagyásával (I. 383. Általános.) Ily eltéréssel is hallottam:

Fehér László lovat lopott,
A fekete halom alatt,
Rajta csapott a vármögye,
Még garicsba lététtette.
Még garicsba lététtette,
A tömlőznek fenekire.

Elmén oda Fehér Anna
Asz tömlőznek rostéjjára:
„Fehér László, édös bátyám!
Élöl-é még, vagy möghaltál?“
„Sé nem élök, sé nem halok,
Anna rúlad gondoskodok!“

„Fehér László, édös bátyám!
Minek híják itt a bírót?“
„Fehér Anna, édös húgom,
Itt a bíró! Horvát Miklós!
Üszőj neki tál aranyat
Kesej lábú, sárga lovat!“

Mingyá' mögyön Fehér Anna
Horvát Miklós ajtajára:
„Horvát Miklós, szolgáló bíró,
Eresz' ki az én bátyámat!
Adok néküd tál aranyat,
Kesej lábú, sárga lovat!“

„Nem köl' neköm tál aranyad,
Kesej lábú, sárga lovad;
Há'já' velem az écczaka:
Maj' kieresztöm hajnára!“

Elmén vissza Fehér Anna,
Az tömlőznek rostéjjára:
„Fehér László, édös bátyám,
Élöl-é még, vagy mökhaltá?“
„Sé nem élök, sé nem halok,
Anna rúlad gondoskodok!“

„Fehér László, édös bátyám,
Nem köl' néki tál aranyad,
Nem köl' néki tál aranyad,
Kesej lábú sárga lovad;
Há'jak véle egy' écczaka,
Maj' kiereszt az hajnára!“

„Né há'j véle a hunczuttá,
Akasztó fára valóvá:
Szüzességöd elküveti,
A bátyádnak fejit vöszí.“

Elmén vissza Fehér Anna,
Horvát Miklós ajtajába,
Ajtajábú szobájába,
Véle hálott egy' écczaka.

„Horvát Miklós, szolgáló bíró,
Mi csörög az udvarodon?“
„Lovam viszik itatóra,
Zabla csörög a szájába!“

Föl kel röggel Fehér Anna,
Föl a tömlőz rostéjjára:
„Fehér László, édös bátyám,
Élöl-é még, vagy mökhaltá?“

„Né itt kerezd a bátyádat,
Sík erdőbe', zó'd mezőbe',
Sík erdőbe', zó'd mezőbe',
Akasztó fa tetejibe'!“

„Horvát Miklós, szolga bfró,
Átkozott légy Horvát Miklós:

Mozsdó vized vé're vá'jon,
Türü'közöd lángot hánynyon,
A kinyered kújé ájjon,
Páros késöd szívü' járjon,
Lovad lába mögbotojjon,
A nyaka is alá rogygyon!“

(Török-Becse.)

Krisa Vadrózsák gyűjteményében levőkből *Kömives Kelemenné* (314.)-nek pár sorát jegyezhettem le *Török-Becsen*. Érdekes volna tudni, hogy itt az Alföldön levő változat, mennyiben tér el a székelytől; utánna jártam, de haszontalan volt fáradozásom, mert *Török-Becse közös iskola-széke* (Lásd a *Pesti napló* 1881. 75. szám.), mintha csak a finnek közt ismeretes „*tánczolók örvöngő felekezetét*“ (hyppyjá) akarta volna utánozni, akadékoskodott. A nép között el volt terjesztve, hogy „a ki nótát mond, befogik.“ Reánk nézve, szegediekre vigasztaló az egészből az, hogy törzökünkben e szép testületben csak egy ember volt, a történetfró Szentkláray, ki népköltésünk nagy becsülője, a többi: emanczipált magyar, palócz, elmagyarosodott bunyevác stb. kiktől azonban mégis el lehetne várni, hogy tanulják becsülni a magyar kincseket.

Gyulai gyűjteményében közlöttek közül „*Az anya és leánya*“-t (198. Általános.), „*Az ispánné leánya*“-t (203. Padé, Szaján.), „*A gulyás szeretője*“-t (206. Szaján, Jázova.) az utolsó versszakasz kivételével; „*Sár, Mária*“-t (210. Szajánon: Móra Mária néven) „*A fonóban*“-t (214. Szaján Padé) hallottam s „*Bogár Imre*“-t (221.) némi eltéréssel:

Zavaros a Tisza,
Nem akar higanni,
Az a hírós Bogár Imre
Á'tal akar mönni.

Á'tal akar mönni,
Lovat akar lopni,
A szögedi nagy vásárba'
Pé'szt akar csinálni.

„Kocsmárosné, hajja!
Van-e istá'lója?“
„Van istá'lóm, vas ajtója
A betyár számára.“

„Kocsmárosné, hajja!
Van-e vacsorája?“
„Van vacsorám, paprikás hús,
A betyár számára!“

„Elmult kilencz óra,
Mögvót a vacsora,
Gyerünk öcsém, fektügygyünk lé,
El vagyunk fáradva!“

„Lánczot a zsván'nak
Kezire, lábára!“
Duli Marcsa a babáját
Mán hijába várja.

„Harangoznak dé're,
Fél tizenkettőre,
Szépen kérjük Bogár Imrét:
Ú'jön a szekérre!“

Fölült a szekérre,
Fő'nézött az ég're,
Akkó jutott mán eszibe,
Mit tött életibe'.

„Mán látom rab vagyok,
Térgyig vasba' vagyok
Hónap után tíz órákkó
Akasztó fán vagyok!“

Repü'j madár, repü'j
A Tiszán körösztü'!
Ott lakik az édös anyám,
Maga van égyedü'.

Ha kérdi, hogy vagyok?
Monygyad, hogy rab vagyok,
Hónap után tíz órákkó
Akasztó fán vagyok.“

Harangoznak dél're,
Fél tizenkettőre,
Mos' késérik Bogár Imrét
A vesztó he'jire.

(Szaján.)

Továbbá a „*Beh sok falu*“ (227. Általános.) és az „*Édes anyám kiment*“ (236. Általános) kezdetűt ismerik.

Török-éből „*A kis lány*“-t (25. Szaján, Padé.) és „*A bujdosó*“-t (Morotva, Jázova, Torda) említhetem fel.

„*Koszorúk az Alföld vad virágaiból*“ II. kötete adatai közül néhány sorban eltérően hallottam „*Pista*“-t:

Kis kocsmába kék mönni
Veszeködés fog lönni;
Három legén' indíja,
A negyedik csindíja,
Ötödik a fejire
Kendőt köt a sebire.

„Látod pajtás, mi'csiná'sz,
A másiknak bajt csiná'sz!“
„Addig pajtás nem nyukszok:
Még vérödbe' nem úszok;
Ha vérödbe' mögúszok,
Akkö pajtás mögnyukszok!“

„Édös anyám, édösöm!
Van-é ingöm, sze'nyessöm?
Ha nincs üngöm sze'nyessöm:
Maj' hozok én vérössön!

Siras' anyám, sirass mán!
Sírom szélin vagyok mán.“
Szilvás falu gyászba van,
Juhász legény halva van,
Még szombaton délután
Vígán mönt a ju' után.

(Padé.)

A naptárok (kalendárijom) útján kettőt ismernek: a „*Szökött baka*“-t (66. Általános.) és a „*Szekeresi*“-t (82. Általános.). Elég töredékesen „*Török Zsuzsi*“-t (67. Szaján, Kis-Orosz.). „*Fábiány Pista*“-t (70. Török-Becsén: Milfaji Pista.) Pár sorban elüt „*Pápaji*“ (74.):

Jaj de szélös, jaj de hosszú az az út,
A kin az a kilencz bétyár elindút,
Mind a kilencz fölnyergölt a lovára,
Átváztatott a bácskaji csárdába.

„Agygyon Isten, kocsmárosné, jó estét!“
„Agygyon, kilencz, bétyár, szöröncsét!“
„Kocsmárosné né kíványnyon szöröncsét,
Még az é'jel kiöncsük a piros vért!“

Kocsmárosné a mint asztat ha'lotta,
A két kezit a fejire kücsolta:
„Jaj Istenöm, hogy kék ennek möglönni,
Még az é'jel ártatlanul möghalni!“

Kocsmárosné beszalad a szobába,
Pista fija mög besétált utánna,
Élös bányát még élősebb're fen'te,
Kivel az édös anynyát kivégeszte.

„Fáni, húgom, gyúcs' mög eszt a szál gyértyát,
Hagy vágom el az édös anyám nyakát!
Hagy vágom el, hagy trancséroloom össze,
Hogy a doktor né bajlökogyyon véle!“

Pista fija föltekint a nagy égre,
Két, kis gyer'ök csak úgy fürdik a vérbe:
Aszt jelenti: édös anynya ártatlan,
Hunczut fija mégis nyakát elvákta.

Pista fiát késérik a tömlöczbe,
Édös anynyát viszik a temetőbe,
Szögény Fáni keservessen siratytya,
Árván maratt maga a nagy világba'.

(Szaján.)

Továbbá néhány vers szakaszában ismerik „*Super Annus*“-t (92. Szajánban: *Büdos Vera*.), „*Török Zsuzsi*“ (68.) és „*Ürmös Sándor*“ (I. kötetünk 10. I.) verseiből van átalakítva:

Kis Rókus.

A Kis Rókus aszt üzeni hűgának :
Csipkés párnát kü'gyön feje ajjának ;
De a hűga aszt üzeni bá'tyának :
Hatvan téglát tögyön feje ajjának.

Hatvan téglá úgy möktörte a fejit :
Piros vére festi tömlöcz fenekit.
Gyertök l'ányok, tögyük föl a szekérre,
Úgy vigyük el Horvát Panna elébe !

„Hoszd ki Panna csipkés kendőd mejjamre,
Né fojjon é drága véröm örökre !“
„Nem hozom ki csipkés kendöm mejjedre,
Hagy fojjon é drága véröd örökre !“

(Szaján.)

1. *Sallári Kis Kata*. A pogányság korából leszármazó népkölteményt, melyen a pogányság bélyege meglátszik, eddig elé nem ismertünk. A most bemutatott az első, méltán tettük tehát az első helyre. A benne előforduló *Kék álló kelevény* a pogányság korából ered; ha a kereszténység hatása ki bírta volna egészen vetköztetni e költeményt, bizonyára mind a két helyen a napjainkban ismeretlen *Kék álló kelevény* helyett *ördög* volna, a mint a nem verses sorokban csakugyan az is van. Az irodalom történet író ez ideig a pogány korban létező költeményeknek csak a tárgyát sorolhatta elő, sorolhasson ezután sorokat is elő! Változatait E. III. 153., P. 10., Gy. 208.—, Köv. 25., Ko. II. 64.—1. találjuk.

3. *Piros szép Őrsébet*. Hasonlítsd össze a következő számúval, az *oláhok Ilonka*-jokkal (Vulcanu József: Román népdalok. 8. 28.), továbbá „*Molnár Anná*“-val, melynek változatait s rokon vonásait Abafi (Lajos: Figyelő. 1876. évf. 321.—) mutatta be. „*Molnár Anná*“-t azért említjük, mert mint a következőből látjuk, szoros összefüggésben van vele :

Gyönyörű Bán Kata.

„Gyere csak, gyere csak
Gyönyörű Bán Kata
A mi országunkra :
Szép Törökországra !“

Nem mék én, nem mék én
Fekete Rác Pétör :
Mer' van neköm fíjam,
Kis, futosó fíjam,
Karon ülő l'ányom,
Kedves, hitvös párom !“

„Né gondój té vele !
Gyere csak, gyere csak
Gyönyörű Bán Kata
A mi országunkra :
Szép Törökországra !
Kutya se' úgy ugat
Szép Törökországon :
Mint Magyarországon !“

„Nem mék én, nem mék én
Fekete Rác Pétör :

Mer' van neköm fiam,
Kis, futosó fiam,
Karon ülő l'ányom,
Kedves, hitvös párom!

„Gyere csak, gyere csak
Gyönyörű Bán Kata
A mi országunkra:
Szép Törökországra!
Két száz ezüs' pézé',
Hatvanhat talléré'!
Három száz aranyé'!“

(Ekkö mán émönt vele.)

Elérték az erdöt,
Ott hatta a fuját,
Kis, futosó fuját,
Karon ülő l'ányát.
„Jegönye fa mellett
Itt hallak ti'töket.

Mikor a ma'arak
Szárnyukká csattognak:
Csak asz' gondoljátok,
Hogy édds anyátok
Beszél téhozzátok!

Mikor eső esik:
Csak asz' gondoljátok,
Hogy én fűrös'getlek
Az édds anyátok!“

(Föltötte úket a fára, elmönt.)

Sasok vágik szívit,
Hollók szödik szömit,
Szögény ártatlan lelöknek
Hasítyya bús szívit.

Möntek, möndögéltek,
Azután léültek,
Fejibe' keresött
Kata a töröknek.

„Mi dolog, mi dolog
Gyönyörű Bán Kata:
Se' eső nem esik,
Sém fujhó nem lácczik,
Mégis az én fejem
Csupa csavaró víz!?“

Most kereködött itt
Egy', fekete fölöhö,
Abbá csöpörödött
Énynyihány szöm eső.“

(Fő'nézött, oszt' látta, hogy egy'
madár éteti a fuját, azé' sírt.)

„Indójunk, indójunk
Gyönyörű Bán Kata,

Indójunk, indójunk,
Mé mán este lösz r'ánk!“

A hogy oda érték,
Török lakására,
Hogy pihenést vöttek
Török szobájába',
Fekete Rác Pétör,
Mingyá' csak aszt monygya:
„Fözzé' mán, fözzé' mán,
Gyönyörű Bán Kata!“

Gyönyörű Bán Kata
Kimönt a konyhára,
A *nyálát léköpte*
Konyha közepire:
„Most édds, kis nyálom,
Ha monygya a török:
Fözzé' mán, fözzé' mán
Gyönyörű Bán Kata!
Csak aszt feleld néki:
Mingyá' készen lösz mán!“

„Táláj mán, taláj mán
Gyönyörű Bán Kata!“
„Mingyá' tálalok mán
Fekete Rác Pétör!“

„Táláj mán, taláj mán
Gyönyörű Bán Kata!“
„Mingyá' tálalok mán
Fekete Rác Pétör!“

„Táláj mán, taláj mán
Gyönyörű Bán Kata!“
„Mingyá' tálalok mán
Fekete Rác Pétör!“

Nem gyöszte mán várni
Fekete Rác Pétör,
Kimönt a konyhára,
Sé hun se' taná'ta
Gyönyörű Bán Katát;
Gyönyörű Bán Kata
Útnak vötte magát.

Mingyá' fő'nyergölte
Fekete Rác Pétör
Legjobb paripáját;
Erdörü' erdöre
Ruktatott nyomába;
De mög nem taná'ta,
Viszsa jis ruktatott
Fekete Rác Pétör

(Gyönyörű Bán Kata a mikö oda
ért ahhon az erdöhön, a hun a

kisdedöktü' évsáltak, nem taná't
sémmit se', csak a csontokat; vitt
belüle haza, a csontya lakására.)

„Nyis' ki anyám, nyis' ki
A zárós ajtódat!
En vagyok a l'ányod
A té Kata l'ányod!”

„Möny nyé sátán, möny nyé,
Né késérges' engöm!
Nincs én neköm l'ányom,
Kilencz hete elmúlt,
Tizedikre fordul:
Múta a halászok
Hálóvá keresik,
Sé hogy' se' tanálik!”

„Nyis' ki anyám, nyis' ki
A zárós ajtódat!
En vagyok a l'ányod,
A té Kata l'ányod!”

„Möny nyé sátán, möny nyé,
Né késérges' engöm!
Nincs én neköm l'ányom,
Kilencz hete elmúlt,
Tizedikre fordul:
Múta a halászok
Hálóvá keresik,
Sé hogy' se' tanálik!”

„Nyis' ki anyám, nyis' ki
A zárós ajtódat,
Mer' ha ki nem nyitod:
A szívem möghasad!”

„Nem nyitom, nem nyitom,
Nincs én neköm l'ányom,
Kilencz hete elmúlt,
Tizedikre fordul:
Múta a halászok
Hálóvá keresik,
Sé hogy' se' tanálik!”

(Mikor kinyitotta az ajtaját az édös anynya, ott fekütt Bán Kata, arcra
borít a kis gyer'ök csontya mellett.)

(Csanád-Apátfalva.)

Itt kellett közlenünk e kiválóan becses adatot, mert C.-Apátfalva népe csak kis részben népünkbeli való s nincs is Temesközön.

Piros szép Őrsébet-ben „forgácsom . . . keresi” fordul elő, jegyezzük ide, hogy ma a vízbe holtakat úgy szokták keresni, hogy *czipóba égő gyertyát* szúrnak s eleresztik a vizen, abban a hiedelemben élve, hogy a czipó a vizen a holt fölött megáll, fölötte forog.

4. *Téra*. Gyulai 148. lapján találjuk elég töredékesen, *Boriska* név alatt; teljesebb a Ko. II. 53–56. levő *Bátori Ilonka* és *Piros szép Őrsébet*; a most bemutatott pedig nem csak teljesebb, hanem oly vonásokat is foglal magában, melyeknél fogva rokonnak találjuk *Világ szép Erzsókkal* (Gy. 180.), a P. I., Ko. I. 17. lapján levő *Szép piros Őrsébettel* és *A zsvány felesége*-vel (K. 137., Gy. 195., B. I. 5. 6.). Fegyelemre méltó, hogy 2 első versszakaszát *gyermek játékbán* (Ko. I. 216.) találjuk fel. Vessd össze a megelőzővel is. Megvan a *runyák* népköltésben is (Fincicky Mihály: Magyar orosz népdalok 156.) itt is az anya adja el a töröknek leányát, Mariskát. Eljönnek érte, de ő szolgálot öltöztet fel maga helyett. Csele nem sikerül, reáismernek, elviszik, ő pedig az evésre kért késsel keresztül szúrja magát; öreg anyja eléje megy, de már szavát sem veheti.

5. 6. *A királyfi* E. I. 373., Szfn. 40., Gy. 153—, T. 9—, B. I. 19., Ko. II. 56. és *A testvérek* E. I. 390., K. 17., Ko. II. 58—. Már a Ko. II. 58. lapján levő változat feltűnt előttem, hogy benne *A királyfi* ismeretes versszakaszai *A testvérek*-ével vannak összekötve s úgy látszik nem is alap nélkül. Így egybe foglalva az *édes és mostoha gyermek*ek mesére emlékeztet bennünket, de a most bemutatott *testvérek* változata *A grófkis-asszony*-t is (E. I. 340.) emlékeztetünkbe hozza. Kérdés, hogy *A királyfi* és *A testvérek* vers szakaszainak találkozására a mesék hatásának tulajdonítandó-e? Vagyis azért fűzi-e össze a nép ezt a kettőt, mert az említett mesének is ily menete van? vagy *A királyfi* és *A testvérek* hajdan szoros egészet tettek s csak idővel züllöttek szét?

Ide vágó értekezést találunk a *Függelék* 1877. évf. 68. — lapján.

7. 8. *Kató. Kati.* Noha számtalan változatát ismerjük már: — Gy. 162—172., T. 3—7., Ko. II. 60—62., Greguss Ágost: A balladáról 112., Aigner Abafi Lajos: A népdalról 3—7., — mégis mind a két közlemény becses. *Kató*-ban az álom magyarázata, *Kati*-ban a száraz fa kiszöldülése és a nép ítélete érdemel figyelmet. A fa kiszöldülésére vonatkozólag félemlíttem a következőket. *Szegednek* a M.-Radnára járó népétől hallottam, hogy öreg, bűnös koldús, kit bűneitől nem oldoztak fel, száraz ágat szúrt le Radnán a hegyen s a Marosból térden csúszva hordott vízzel öntözte mindaddig, míg ki nem zöldült a száraz fa; mi megtörtént s bűneinek elengedését jelentette. Ily tartalmú ballada a *németben*: *Tannhauserlied* (Pogatschnigg u. Hermann: Deutsche Volks-Lieder aus Kärnten II. 176. 179.) Nem volt-e nekünk is ily balladánk?! s nem ennek töredéke-e a most felhozott hiedelem? A koronázás előtt szinte *Szegeden* széltében-hosszában beszéltek, hogy M.-Radnán még 1849. után abban a hitben szúrtak le száraz ágat: hogy mikor az kiszöldül, akkor lesz Magyarország királya. A fa a koronázás évében zöldült ki. A nép tovább ment: Kossuth Lajos számára is szúrt le egyet; a fa a koronázás évében kihajtott, de Kossuth nem jött haza. Nálunk tehát több ily hiedelem van s talán még több ily nemű ismeretlen ballada-töredék is él a nép ajkán!?

Megjegyezhetjük még, hogy Abafi Lajosnak szép idevágó értekezése van közölve a *Kisf. társ. évtapjai* XII. 169—. Töredékesen ártaltam *Kató*-nak egy másik változatát is, melyben a legénynek, *Csöndérvár János*-nak a szülője meggy kérdezni a megsértett anyát:

„Nász aszszon', nász aszszon'!

Hun van a mőnyaszszon'?”

„Oda van, oda van, oda van a kúton!”

(Szaján.)

9. A *három árva.* Akár népköltésünkben ismert változataival (I. 171.) hasonlítjuk össze, akár más nemzeteknél található rokonaival, mind a két esetben kiválóan becsesnek találjuk.

Népköltésünkben levő töredékes társai nagyon is csonkák, még az anya sem kel fel bennök sűrjából; nem ily rokonaiban.

A *gán*-ban „Az édes anya” (Külföldi lant II. 118., melyet Gyulai Pál az „*Éji látogatás*”-ában dolgozott fel) nem csak hogy kikel sűrjából, hanem egyiket megfésüli, másikat öltözteti, stb. a mostohának pedig szemrehányást tesz, hogy miért nem viseli gondjukat? mire a mostoha megjavul.

A *norvég* „*Ulf úr és Silberlind szüz*” nevűben (Gregus Á: A balladáról 13.) már nem tesz ennyit az anya, csak megint a mostohát.

A *lengyel* „*Az árva gyermekéről*”-ben pedig csak megvizsgálvala küldi haza gyermekét, ki harmadnapra meghal s mennybe megy, a mostoha meg pokolba. (Gregus i. m. 64.)

A népköltés most elősorolt adatainak alapján a *mostoha szívtelensége és az édes anya szeretete* szolgál. Ezt legszebben tünteti fel a mienk. Lehet-e az anya szeretetét szebben kifejezni, mint ebben van? Könnyében mossa meg, kőrmével fésüli őket, hajszálával varrja össze ruhájukat, tehát *testével ápolja* őket. A mostoha szívtelensége a „*három kutya*”-ban van összepontosítva s hogy még a nem ő tette ápolást is irigyli, sajnálja tőlük.

Megvan a három árva az *eszt Kalevipoeg* mondásban is. A fiúk anyjukat keresik, mint a mi árváink, kiáltanak neki, de nem felel, mint nem segít egyik változatunkban (Ko. I. 23.), Kalevipoeg újra útnak indul, mint a most említett változatban a legkisebb gyermek. Menjünk to-

vább! Kalevipoeg „Egy szigetre ér, hol pihenni s aludni készül, midőn dalt hall. Leány dalol meszszelevő kedveséről, ... Kalevipoeg körül néz s egy cserfa alatt meglátja a leányt... Vigasztalja... hogy ne búsuljon az eltávozott után, hanem szeresse őt (Budapesti szemle 1868. I. füzet 81.) A mi *hűség próbánkban* (E. I. 422.) alma fa alatt ülve dalol a leány jegybeli szép mátkájáról, mire megezőlamlik egy idegen szózat, vigasztalja: ne sírjon ne keseregjen, fogadja el őt hitestársul. Vessük fel a kérdést: nem Kalevipoeg-hez hasonló, egykoron létezett (?) epikánk szétzüllöt maradványa-e *A három árva* s több más balladánk?

Említsük fel még itt műköltésünkben Arany (János: Kisebb költ. II. 230. 1869.) „*Árva fiú*”-ját s Eötvös József „*A megfagyott gyermek*”-ét; a mint Gyulai nem merítette „*Eji látogatás*”-át a magyar népköltésből, hasonlóképpen nem a most említettet.

10. 11. *Sasi kígyó. Sási kényő.* Töredékesen Gy. 189., Ko. I. 21. II. 62. lapján van. Ilyen szeretetpróbára találunk az *eszti Leány kiváltása*-ban (Greguss Á.: Népek lantja 94.) a *tót Kiszabadult János*-ban (Szeberényi Lajos: Tót népdalok 9.), az *oláh Illés*-ben (Vulcanu József: Román népd. 27.); ebben az utóbb említettben az anya szeretete a legnagyobb. A „*Fü-gyelő*” (1877. évf. 212.) szerint Moldován Gergely fordított volna magyarra a most bemutatottakkal megegyezőt, melyben szintén a kedves veszi ki a kígyónak vélt aranyat.

12. *A szögény legény.* Változatait E. I. 877. K. 212., Th. I. 310. Gy. 219., T. 29., Szín 48. találjuk. Greguss (Á.: A balladáról. 31.) Thaly közlötته változatra megjegyzést tesz s esetlennék mondja: „mert kedvesének sikerül őt felköltöni, a mi a megölés tényével s az egész dal hangjával ellenkezik.” Mint látjuk, a miénkben is sikerül szeretőjének felköltöni, azért esetlennék még sem mondjuk, sőt ellenkezőleg nagyon is népköltés szerűnek. Hogy röviden végezhesünk, felemlítjük *A három árva*-t, hol szinte fel kel az anya fia szavára, *Kalevipoeghez* a föld alól beszél az atya, s a tengerbe ugrott leány még a víz alatt is dalol (Budapesti szemle 1868. évf. I. füzet 82.) és hogy magával Gregussal bizonyítsuk be, a *dán Édes anyára* tett megjegyzését idézzük: „Gyakori tünemény a mondavilágban, hogy az anya is feljő sírjából” (Greguss i. m. 63.) Hasonlóképpen sikerül a *szegény legényt* felköltöni kedvesének a következő változatban is:

Túl a Tiszán laktam,
Házasonni vótam,
Oda gyütt a hírom neve,
Egy' legényt mögöltem.

Mögöltem egy' legényt
Kilencz forintyjé',
A Tiszába bevetőttem
Nyócz ezüs' gombjájé';

Tisza be nem vötte,
Partyára kitötte,
Ára gyütt egy' hajós legény,
Hajójába vötte.

Az *városra* vitte,
Minygyá' dobra verte,
Kijé, kijé ez a legény
Hajómba' mögölve.

Oda mén az apja,
Kó'tye, de nem hajja,

Sárga sarkantyús csizmája
Lábára van fagyva.

Oda mén az anynya,
Kó'tye, de nem hajja,
Fekete szín göndör haja
Vérbe van aludva,
Válára van fagyva.

Oda mén rúzsája,
Kó'tye, azt möghajja:
„Kéj föl babám, kéj föl babám!”
Hagy vigyelek haza.

Hagy vigyelek haza,
Az örökös házba.

Nyis' ki anyám, nyis' ki
Zó'd erdős kapudat:
Hagy tögyem lé én még écczür
Az mögholt fiamat!

„Csiná'tatsz-é te hát,
Márván' kú koporsót,
Möghúzatod-é hát

Aszt a hírharangot?
Möghúzatom, kedves fiam,
Mind a tizenhatot!“(

(Tisza-Hegyes.)

De nem fog sikerülni akkor, ha a népköltésből idővel a *csodás* kivesz.

A változatban előforduló „*Városra f'övitte*“ alatt Szegedre felvitte értendő. Szeged tanyáin a Tápén ma is így beszélnek: „*Városra mék*“, „*Haza mék*“ = Szegedre megyek.

13. A *gonosz nő*. Változatainál (I. 171.) teljesebb, de így sincs népköltésileg a gonosz nő eljárása okadatolva. Népköltésünk szerint vagy van oka: hogy miért nem szereti az urát (ekkor hiányzik az eleje) vagy nincs, ekkor bünhödnie kell (így meg az utolja hiányzik.) Sokban, főképpen menetében hasonlít hozzá a következő:

Gy'é' kend haza, kedves uram, dél az üdö,
Mögfött mán a marha velö, mind a tiüdö!
A hogy' föszted levesödöt, úgy mögöhe'd
En té érted nem hagyom a kedvesömet!
Nálad né'kü' sajttalan az életöm,
Mer' té veled öszszekötött a szerelöm.

Gy'é' kend haza, ödös uram, este az üdö,
Mögvan vetve mán az ágya, csak féktnni kó!
A hogy' mögvetötted ágyad, úgy léfekhez'
Hagy' mulatni a kocsmába' kedvesödöt.
Gy'é' kend haza, kedves uram, csattog az ég,
Kis-bikási halom alatt potyog a jég!...

(Tisza-Hegyes.)

14. A *húsz legén'*. A legismeretesebbek egyike; változatait kiváltképpen az egyes versszakaszokét P. 19., Gy., 218., T. 40. 55. 64., Kőv. 19. 24., Ko. I. 38. 45. II. 73. és az I. 4. lapján találjuk. Ily' változatok a következők is:

P o z s á r J á n o s .

Jaj de vérös Pozsár János gatyája,
Bevéröszte a maga udvarába':
„Mos' ki Kata ingöm-gatyám fehérre!
Hónap mögyök Bazsó bíró elébe.

A'gyon Isten Bazsó bíró, jó napot!“(
„Agyyon Isten, Pozsár János mi bajod?“
„Az én bajom nem nagyob ba sémminé',
Bérösömet mökszúrtam égy' kicsijé'!“

„Pozsár János ú'j lé mellém a székre!
Maj' mögírom a leveled estére;
Mög is írom el is kü'döm Zomborra,
Bogdán Kata sírva möhez' utánna!“

Bogdán Kata mit gondolt ü magába':
Száz forintot szorított a markába,
Beletötötte kis csurakja zsebibe,
Ú' sétált a szolgabíró elébe.

„A'gyon Isten, szolga bíró, jó napot!“
 „A'gyon Isten, Bogdán Kata, mi bajod?
 „Az én bajom mög a bánat mög a bú:
 Pózsár János szíve értem szomorú!“

(Szaján.)

Barna János.

A halasi Nagy úczába' mi történt:
 Barna János czimboráját mögölték:
 Jaj de vérös Barna János gatyája:
 Bevéröszték a halasi pusztába'.

„Mos' ki rúzsám ingöm, gatyám fehérre,
 Hónap visznek szolga bíró elébe!
 Bíró uram agygyon Isten jó napot!“
 „Fogagy' Isten, Barna János, mi bajod?“
 „Az én bajom mind nagyobb a sömminé':
 Czimborámat mögöltem a pé'zije'!“

„Ű'jé' lé té, Barna János, a székre,
 Maj' elvégzöm a bajodat estére!
 Fölküldöm a leveledet Szögvárra,
 Barna János, sírva möhez' utánna!“

Barna János aszt üzente anynyának:
 Kú'gyön párnát neki feje ajjának!
 De az anynya aszt üzente fijának:
 Hogy a téglá jó lösz feje ajjának.

„Mögszólat mán a szögvári nagy harang,
 Húzza asztat három, fehér vad galamb;
 Mind a három elmaratt a párjátá,
 Én is elmarattam az én babámtá!“

Jaj de szépen kifarakták aszt a fát;
 Kire hónap Barna Jánost akasztyák;
 Fújja a szél pamuk ingit, gatyáját,
 Veri össze magos sarkú csizmáját.

(Padé.)

15. *Balog Pali.* Hiányos, sokban megeggyez' a megelőzővel; lásd ennek jegyzetét. Balogról több dalt jegyeztünk le, de hogy erről a Balogról-e? erre nem felelhetünk; összevetésül álljanak itt a következők:

Micsoda falu ez?
 Micsoda puszta ez?
 A szögény Balognak
 Szülötte fölgye ez...

Elszőkött a Balog,
 Szólnak harangok,
 Mind lóra kapkottak
 A híros bétyárok.

Lá'd mögmon'tam rúzsám,
 Né higgy mindön szónak!
 Mert a ki szépen szól,
 Nem javadra való.

Két út visz két felé:
 Jobbra is, balra is,
 A harmadik eltér
 Babám háza felé.

Gyűnnek a zsandárok,
Vajjon mő're mönynek?!
Mer' tudom mögfognak,
Maj' elvisznek engöm.

Letősznek engőmet,
De én aszt nem bánom,
De én aszt nem bánom,
A rúzsám sajnálom.

(Török-Becse.)

Balog a röggelődet!
Kivőszöm a szőmődet,
Kivőszöm a szőmődet,
Mind a kettő, ha lőhet!

Sándor bácsi nagyot lűtt,
Mer' a bírka szétterűt,
Sándor bácsi, galambom,
Né bánca ken' a juhom!

Űgy is adok egy' vágót,
Egy' vacsorára valót!

(Torda.)

Megjegyzem még, hogy az elmondó szerint a „Sándor bácsi” „Ká-
taji Sándor.”

16. *Gyula Bandi*. Vesd össze E. I. 379., Ko. II. 81. 82., I. kö-
tetünk 9. lapján levővel s a következővel:

Gyuri Bandi ű mit gondolt magába':
Őszszefon'ta zsebkendőjít hat ágra,
Aszt kötötte felesége nyakára,
Akasztotta az áló fa ágára.

„Gyuri Bandi éđős, kedves galambom,
Százszőrször kezed-lábod csókolom:
Csak még eeczör hagyđ mőg az életőmet,
Hagy nevelőm föl a hat gyer'őkömet!”

Gyuri Bandi ű mit gondolt magába':
Főlnyergőlte paripáját bűjába',
Főlnyergőlte paripáját bűjába',
Kifuttatott a zombori gujára,
Elszakajtott harminczhárom darabot:
„Ne'tők l'ányok, tik is boldogűjatok!

Most virázkzik a zombori temető,
Engöm temessenek bele legelsőb',
Csak a' lögyön körősztőmre rajzolva:
Hogy itt fekszik Gyuri Bandi mőkhalva;
Csak a' lögyön körősztőmre rajzolva:
Jó szerető tartó vőtám valaha.”

(Padé.)

17. *Csőppencs András*. Lásđ I. kötetünk 171. lapján „Űrmős Sán-
dor” jegyzetét; összehasonlítható még Gy. 225. lapján levő: „Benkő
Ambrus”-sal.

18. *A számkivetett*. Nagyon is töredékes; nem vehető ki, hogy
miért ítéltek el? Kibujdosik, mint a svéd *Rőzsakerti fiú* (Greguss Á: Né-
pek lantja 87.), vagy mint a finn *Véres fiú* stb. Vers szakaszaiból talál-
lunk E. I. 444., K. 14., Ko. I. 123. 168. lapján, de az útbaigazítót nem
találjuk meg bennők, nem a következő dalban sem:

Amoda van egy' ház,
Argyérus a neve,
A kit abba' főznek
Keserű a leve.

Abban van egy' asztal
Búval betertve,
Azon van egy' pohár
Bánattá mögtő'tve.

Lögyön akár kijé
Az a teli pohár,
Csak engöm vigyón el
Az a mérges halál!

Csináltas' koporsót,
Űj a tetejibe;
Hal'gasd a harank szót
— — — — —

(Szaján.)

Sokban hasonlít hozzá a következő:

Nem hittem örömöm
Hogy búra fordújjon,
Gyöngé úri testöm
Vasakat hordozzon.

Szép, göndör hajamat
Szélnék elhordani,
Fekete, két szömöm
Hollónak kiásni.

Kár vóna én neköm
Búval möghérvanni,
Ifijúságotam
Rapsá'gal tölteni.

Látom a törvénybe'
Tizénketten ülnek,
A szögény rabokrú
Sűrűn beszélgetnek.

Kár vóna én neköm
Akasztó fán csüngni,
Gyöcs ingöm, gyöcs gatyám
Szélnék leböktetni,

Vármögye házára
R'ászál'ott a páva,
A szögény raboknak
Szabadullására.

(Padé.)

19. *A rab.* Hasonlítsd össze E. I. 422. 431. II. 134. III. 9. Szfn. 132., K. 14., Gy. 191.—, T. 32.—, Ko. I. 47. II. 86. lapján levővel. Ide jegyzem még a következőt:

Rab vagyok, rab vagyok,
Szabadulást várok,
A jó Isten tutygya
Mikö szabadulok.

Rab vagyok, rab vagyok,
Könyékig bilinesbe',
Ugyan kedves rúzsám,
Jutok-e eszödbe?

Jutol rúzsám, jutol
Ecczör esztendőbe'!
Akkor is úgy, kedves babám:
Ha más hoz eszömbe!

(Padé.)

20. *Kecskeméti gavallérok.* Kevésbé népies változatát Ko. I. 50. lapján találjuk.

22. *Zöld Marcsi.* Kedves dalnak kellett lenni keletkezőjében, mert jóllehet nem tiszta népies, mégis elterjedt. Több dal szól *Zöld Marcsi*-ről: E. I. 189.—, Ko. II. 86. 144., az egészet azonban még ma sem sikerült összeszedni. Ily dal ez is:

„Itt egy' házná' lakodalom,
Kedvünk lészön, ott mulatunk,
Né gondoljuk: hogy a pandúr
Hadnagyokká itt mögfordul:

— — — — —
— — — — —

Rajtuk csaptak a ha'nagyok,
Hat vagy hét perszekútorok.“

Becskereki, Marcsi kedve
Muzsikásnak sok pé'szt vete;
Rajtuk csaptak a ha'nagyok,
Hat vagy hét perszekútorok.

Becskerakit fő'dig ütik,
Kögyetlenü' mögkötözik.
Becskerakit Palaténézikit
• Ütik-verik szögén' Vald-kit.

Szögén' Marczy kiugratott,
A gyertyákat elcsapdosta;
Ú' szalattam mint egy' havas,
Mintha tetejembe' vóna
a sas . . . . .

„Addig várlak még Mártonyom:
Még eszt a szöszt lé nem fonyom,
Ha el nem gyűsz' akkorára:
Mást kötök föl a rokkára

Ki kopoktat az ajtómon,
Talán mögha'lotta szómat?
Gyere Márton', bebocsá'tlak,
Jaj de tiszta szívbü' várlak!

„Mögengegygyé' szép anygyalom:
Mer' esz' magam is sajnálom;
Nem hibábá cseleköttem:
Hogy té hozzád nem gyűhettem;
Mer' támatt egy' ellenségöm,
Elveszött a remén'ségöm.

Fúj a szellő Fegyvernekrü',
A lelköm is fázik belü',
Háromszó tért vissza lovam:
Még engömet ide hozott,
Szögény vé'rel tajtékozott,
Ide s tova itt hordozott.
Mögé'rzötte romlásimat,
Haszontalan járásimat.“

(Padé.)

23. *Lévaji Panna.* A Ko. I. 29. lapján közlött *Brácski Vera* féle töredék kiegészítője.

24. *Szabó Vilma.* Változata Gy. 223., Ko. I. 30. II. 93. 94. l. van. Hogy mennyire elterjedt, mutatják változatai, melyekből még egy párt ide jegyzek:

Kontér Técza kimönt a kis kertbe,
Léfekü'tt az alma fa tüvibe,
Szép magja van a piros almának,
A Konterné hajadon l'ányának.

Kontér Técza kimönt a kis kertbe,
Léfekü'tt a rúzsfa tüvibe,
Bóka Jóska az ablakon lesse,
Édös anynya kis kapuba' nézze.
Bóka Jóska né nészd az én bajom,
Gyere fog' föl az én jobbik karom!

Kontér Técza bajlódik a kertbe',
Édös anynya az ablakon nézze,
Édös l'ányom segítenék rajtad,
De gyün apád, félök, hogy nem szabad.

(Padé.)

Potyka Pétört hat zsandár késérti,
Smidég kontész az ablakon nézi,
Né nészd kontész gyászos életömet,
Mind té érted szenvedöm ezöket,

A Smidégné kimönt a kis kertbe,
Fö'tekintött a csillagos égre:
„Jaj Istenöm, elölöm magamat!
Gyászba hozták eszt az egy' l'ányomat.

Smidég kontész tekíncs föl az égre,
Kivé vizitölté' mindön este,
Kivé vizitölté' mindön este!
Mögövötte a szívedet örökre!

Este, este, este akar lönni,
Smidég kontész bálba akar mönni,

Bálba mönne, de nincs késérője,
Mer' elhatyta Potyka szeretője.

Smidég kontész piros pántlikája
Nem lebögg mán többet a hajába',
Töd' é kontész a ládád fíjába,
Maj' lösz l'ányod, jó lösz a hajába.

(Török-Becse.)

27. *Rózsa Sándor*. Lásd E. I. 201., Ko. I. 40. II. 85. lapján levőket. Számtalan, egymástól többé-kevésbbé eltérő változata él a nép ajkán; egy párt ide jegyzek:

„Valaki az Isten fíja
Babol, gyilkol a pusztába',
A vármögye katonája
Mind a lova nyomát járja.
Komiszáros harmincz három
Aszt keresi télön nyáron.

Csütörtökön viradóra
Kimöntem az itatóra,
Még jó é se' szöndöröttem:
Kilencz zsandár ál' mellettem,
Kérdöm tüllük: mit akartok?
Talán bizon' mögvasaltok!?”

„Mögvasalunk, mökkötözünk,
Szögedére fölkésértünk,
Fölkésértünk Szögedébe
Gróf Rádaji elejébe!”
„Vigyétök rúzsáznak híru':
Holtakká vagyok egy' színu'!

A szögedi nat törvén'be',
Tizenkét úr ül a székbe',
Kacsingatnak a szömömbe:
Hogy mi juthatna eszömbe!
Egy' pár csikó jut eszömbe,
Azé' vagyok a törvén'be'.

Nem fekszők én varott párnán,
Csak a subám egygyik sarkán,
Zég bötytya a takaródzóm,
Rúzsám csókja az italom.”

(Torda.)

Vers szakaszaiban találkoztik a következővel:

Böt hajtásos az én szobám,
A hód világ se nem süt r'ám;
De a fényös nap sűgárja
Piros orczámat sárgíja.

Csittög-csattog a vasajtó,
Talán gyün a tömlöcz tartó?!
Vizitájja a rabokat:
Föl ne akaszszák magukat.

Vizitájja fejem ajját,
Nem szöttem-é föl a téglát?
Nem szöttem-é föl a téglát,
Nem mon'tam-é jó écczakát?

Tudod babám mit fogattá'
Mikor velem egygyütt vótá'?
Hoty ha rab tanálok lönni,
Gondomat fogod viselni.

Sokat sírtam, sóhajtosztam,
Más jó lakott, én koplaltam.
Erös ajtó a závárom,
Húsz kiló vas a lábomon;
Erös ajtó, vas rostéjja,
Nyűcs' be babám karod' rajta!
Egy' iccze víz, meszszó' étel,
Jaj de keserves élelmem!

(Török-Becse.)

Hasonlóképpen vers szakaszaiban találkozik vele a következő, mely a Ko. I. 43. lapján levő *Babáj Gyurka* változata:

Mikor én kicsike vótam:
Adán gujás bujtár vótam,
Fő'féküttem zó'd halomra,

Onnat nésztem a baromra;
De mán mikö nevelöttem,
Álnok szívu' lött belülem.

Écczör nézők haza felé,
Gyűn a vármögye kifelé,
Szaladok az lovam felé:
Világos pej, kesej felé.

De mikő lovamra ültem
Két zsandár á'lott me'lettem:
„Mögá'j bétýár, mők kül' ál'nod,
Nem szabad tovább' szalannod!”

Jaj Istenöm, mi' csiná'jak?
Szalagygyak-é? vagy mögá'jak?
Ha szaladok: agyonlű'nek,
Ha mögá'lok: mökkötöznek!

Hátra kötötték karjajim,
Úgy verték ki az fogajim,
Jaj de sokat elájultam,
Csak hogy életbe' marattam.

Feleségöm nem is tuggyá:
Hogy mögfogott ez a kutya,
Bár valakinek monthatnám,
Hogy neki tuttára annám!

Édös, kedves feleségöm,
Szöd döszsze hát a szenyynesöm,
Mert elmögýök meszsze útra,
Kirül többet né várj vissza.

Mond mög a komiszárosnak:
Né örűjön rapságomnak!
Mert, ha rapságomnak! örül:
Kés fordul mög szíve körül.

Nem fogok mindég rab lönni,
Ki fogok még szabadulni,
Ki hogy' szokott vélem bänni,
Úgy fogom viszaszaszögálni!

(Jázova.)

28. *Záró Zákó*. Több vers szakaszában találkozik K. 16., P. 8., Gy. 205. lapján közlöttel. Egy másik adatunk szerint Záró Zákónak *Rádai*val gyűlt meg a baja:

Jaj de vérös Farkas Viktor a szoknyád,
Bevérőszte szen'-tamási na' rablás;
Mos' ki Viktor a szoknyadat fehé're,
Hőnap mögyünk a Rádaji elébe!

„Agygyon Isten, gróf Rádaji jó napot!”
„Fogagygy Isten, Farkas Viktor, mi bajod?”
„Nincsen ögyéb: csak a bánat mög a bú,
Záró Zákó szíve értem szomorú!”

„Ú'j lé Viktor ide mellém a székre,
Hagy végzőm el a bajodat estére!”
„Kéröm szépen gróf Rádaji uramat:
Né hagygya el estére a bajomat!
Né hagygya el, ha csak löhet, estére,
Végezze el, ha csak löhet ma dé're!”

29. *Varga Ferkó*. Vesd egybe *Bogár Imrével* Gy. 221. s *Szabó Áállal*: Ko. I. 47.

30. *Kongó János*. Eltérréssel megvan a Ko. II. 98. lapján. Figyelemre méltóvá teszi az utolsó versszakasza, mely alig ha más ballada töredéke nem?! A népköltésben többször kérdezi az anya veszni induló gyermekét, hogy *mikor tér haza?* Így tesz *Bátori Erésébet*, ki eladta leányát a török császár fiának, mire a leány azt feleli:

Mikor ablakodba',
Kék iboja terem,

Pedig jó tudod aszt,
Hogy soha se' léssen.“

(Ko. II. 54.)

Hasonlóképpen kérdezi a *svéd* „*Rózsakerti fiú*“-t, ki megölte bátyját s kibujdosni készül. A fiú az anya kérdésére ekként felel: „Ha megfakul a holló, anyám, te szomorú“ (Greguss Á. A balladáról 56.) Nem ily féle töredék-e „*Kongó János*“ utolsó vers szakasza is? melyben, mint olvassuk, a felelet: „akkő löszök ken' fija: Mikő viszszafelé fojik a Tisza.

Szerelmes dalok jegyzete.

A mint elütnek egymástól, vagy megegyeznek egymással gondolkozásukban, érzésükben, erkölcsükben a nemzetek, hasonlóképpen különböznek, illetőleg találkoznak népköltésükben is. A miben elütnek egymástól, abban sajátosak, ez sajátosságuk, *elkülönttőjük*; a miben megegyeznek egymással, az rokon vonásuk, *összekötőjük*.

Nincs ez másképpen az ugyan ahhoz a nemzethez tartozó törzsökknél sem. A törzsököknek is van elkülönttőjük, választójuk: sajátosságuk és van összekötőjük, rokon vonásuk. Az összekötővel fűződnek egymáshoz s tesznek a nemzetet, a választóval különböznek egymástól s lesznek: törzsökökké.

Ezeknek a különböző vonásoknak leghívebb s legszembetűnőbb kifejezője a nyelv, nem ily éles a népköltés. A népköltés terén legkönnyebben vehetők észre e vonások a szerelmes dalokban.

Mentül erősebb valamely törzsöknek a sajátosságát fenttartó ereje, vagyis mentül jobban ragaszkodik sajátosságához, annál erősebben meglátszik sajátossága nyelvében s népköltésén. Meglátszik sajátossága nyelvében s népköltésén még akkor is, ha idegen anyag kerül nyelvébe vagy népköltésébe, mert a mennyire teheti sajátossága szerint valóvá alakítja, reá nyomja bélyegét, mi által sajátjává teszi. Az idegen *segrestye* a palóczban *sekréstye*-nek hangzik, nálunk *segröstye*-nek, vagy *selcröstye*-nek. A műköltésből a nép ajkára szállt: „*A Bakonyba' termett*“-ből, mint az I. kötet 177. lapján láttuk, a népköltés sajátossága szerint való: „*Alattomba' terem*“ lett, vagyis a nép, a mennyire tehetette, reá nyomta bélyegét, sajátosságát. A Megváltó nem azt kérdezte a farizeusoktól, hogy kié ez az ércz? hanem, hogy „kié ez a kép, és e fölírás?“ (Máté XII. 21.) mi is azt keressük a népköltésben: kié ez a kép? kié ez a fölírás? más szóval, melyik népnek, illetőleg törzsöknek a sajátossága van az adaton?

A most elmondott igazságok a népköltéssel tüzetesen foglalkozók előtt nagyon is ismeretesek, de ismétlésük, úgy látszik, nem árt. Nekem meg ismételtem kellett, mert az első kötet adatairól több lapban oly megjegyzést találtam, mely szerint kifogásolták a gyűjtemény címét, csak azért, mert a benne levő adatok mindnyájáról nem mondhatjuk el, hogy Szegeden termett, hanem csak annyit, hogy Szeged népe ajkán is él.

Nem azért mondjuk tehát a második kötet adatait Temesköz, illetőleg Szeged népe népköltésének, mintha mindegyik Temesközön, illetőleg Szeged népe ajkán termett volna eredetileg; de *Krtza* János sem azért nevezte a *Vadrózsák* adatait székely népköltésnek, hogy mind, kivétel nélkül a székely földön termett. Ha „*Palóc népköltemények*“-et és „*Göcseji népdalok*“-at olvasunk, nem azt keressük, hogy a palóczok, illetőleg a göcsejek költötték-e az egyes adatokat? hanem hogy a más törzsoktól ajkukra szállottakat átdolgozták-e sajátosságuk szerint valóvá? S erre a kérdésre éppen a helytelenül kifogásolt változatokból felelhetünk legjobban s legkönnyebben.

Bemutatott szerelmes dalaink népiesek s legnagyobb részt teljesen ismeretlenek. A nem népiesekből itt, a jegyzetekben sorolunk elő néhányat s megjegyezhetjük, hogy gyűjtésünk alatt népünknel is tapasztalható volt, mint országszerte, hogy egyikik-másik színdarabból

kikerült rímes sorú vers, vagy dal míg új volt: falu, illetőleg város szerte hangzott, de azután feledésbe ment. Akként találtam, hogy többre becsülték a dallamukat, mint a rímes sorokat.

A legrégibb, felemlítésre méltó az *Amadé* László verseire emlékező (vesd össze: Amadé László versei. 65. sz. 1836.):

Ku-ku-ku-ku, kukucsám,	No, no, szeressük egymást,
Szój én hozzám, madárkám!	Né beszé'jünk elvást;
Midőn símogatlak,	Szívem nem annálak,
Sípcoskámmal híllak,	El sém is hannálak
Szöli'dű'j hozzám madárkám.	Ez világnak kincsije'.

No, no, no, no, reményöm,
Né báný' vélem keményen!
— — — — —
— — — — —
Maragy' nálam violám!
(Szaján.)

Az újabbakból *Petőfi* ismeretes vers szakaszának változata:

Nem szeretnék az égön csillag lönni,
Az ég ajján körös-körű' ragyogni;
Akármöjjen magos az a mönyország,
Csak leszál'nék kedves babám téhozzád!
(Jázova.)

Az ismeretlen szerzők dalaiból ide jegyezhető az:

A széntaji híd alatt	A szívembe' föláratt
Tisza vize fölápatt,	Ez a keserű bánat,
Sebős annak az árja,	Maj' leápad az őszre,
Ojkor-ojkor	Maj' tanálok
Kikiönt a partyára.	Égy', igaz szeretőre.

Ha őszre nem találok,
A Tiszára sétálok,
Ész, szép, piros hajnalon
Mind écs csöppig
Belesírom bánatom.
(Morotva.)

Meglehetősen van a népdal utánózva a

Té, gyönyörű, szökfű szál	Tégöd szagolni nem kár
De szépen kinyilottá'!	Még a nap az égön jár.—ban
	(Szaján.)

és a következőben:

Túl a hetedhétországon,	Baranyába' Kóvidéken,
Hét tengerön, hét világon,	Nagy, Magyarország közepin,
Ezűs' erdön, arany erdön	Ott van a szép, tündér világ,
Túl lakik az én szeretöm.	Benne babám arany virág.
	(Padé.)

Annál többet találtam a népköltéstárból ismert tiszta népiesekből, melyeket mellőztem, sokszor, ha változatban fordultak is elő. Mint különösnek tetsző változatot felemlíttem az :

Ablakombul egy' alma fa nem lá'czik,
Mindön *Karácson'* é'jelin virágzik,
Húsvétkor hajtya mög az ágát,
Pünkösök hullajtya virágját,
Azután hozza ki almáját.

(Szaján.)

Füge madár ojan drága,
Sejöm gyapjúból a háza,
Fészket rakott a fa ágra
Közel a vize partyára.

(Tisza-Hegyese.)

dalt. Az elsöben az *almának* az *ünnepekkel* való összekötése, a másodikban a pusztán csak a *füge madárról* való megemlékezés különös előttem, holott a *madár a szerelemmel szokott előfordulni* a népdalokban. Ilyen a :

Szál' a fecske Ada felé,
Az adaji major felé,
Leszál' a major végire,

Fészket rak az ereszetbe,
Fészket rak az ereszetbe,
Édös gazdám nem ereszt be!

(Morotva.)

is, melyek a „Hej, fúrjecske“ (I. köt. 69.) kezdetű, képletesnek látszó dalt hozzák emlékezetünkbe. Meglehetősen eltér az ismert változattól a :

Szánt az ökor csörög-csattog a járom,
Jaj Istenöm, csak én neköm nincs párom!
Az erdőbe' a madárnak van párja,
Édös anyám, csak magam vagyok árva!

Jaj Istenöm, de nagy ez az árvaság!
De még nagyobb ez az egy' magányosság.
Én is azé' választottam szeretöt:
Mer' mögúntam a magányos életöt.

(Török-Becse.)

Egészen elüt az ismeretes szerelmes daltól s gúnyolódó a :

Meleg a czén kalán' nyele,
Mögégött a kis lán'keze,
Levelet küld az anynyának :

Pálinka k'ék a karjának.
Még a hogy' k'ék a karjának,
Hé'czör jobban a gyomrának.

(Török-Becse.)

Szebbek a meglevő változatoknál az :

Amoda gyün terhös hajó,
Asztat húzi harminczhat ló,
Möntü' jobban hajló, hajló,
Annál jobban lóg az hajó.

Lassan hajcsad, hogy né lógjon,
Barna kis l'ány ki né bukjon!

(Padé.)

és a:

Ha fölülök én az kis, pej lovamra :
 Átugratok túl a Tiszán Bácskába,
 Onnan frok égy', szomorú levelet:
 Né sfrj rúzsám, sírtam én mán öleget!
 (Török-Becse.)

melynek másik változatát is lejegyeztem:

Ha fölülök kis pej lovam hátára,
 R'á tekintök a négy, kesej lábára,
 Körü' nézöm a lovamat, magamat:
 Kit szeretnék, hozzá járni nem szabad!
 (Jázova.)

Ily többé-kevésbé eltérő változatokból kötetet lehetne összeírni, de erre ezúttal nincs szükségünk, mert a bemutatott dalok, mind népünk sajtóságát, mind a dalokban való gazdagságát elegendőképpen feltüntetik s ha /*előfi*: „A szerelem, a szerelem“ kezdetű dalára emlékező gyönyörű dalt még idejegyzem, végét szakajtom ismertetésemnek:

Éhajtott a farkas
 Tizenkét ökrömet,
 Mögötte a rézsda
 Aranyos ekémet.

Hujjatok levelek,
 Rejcsétök el engöm!
 Mer' az én galambom
 Mást szeret, nem engöm.

A mö're én járok:
 Még a fák is sírnak,
 Gyöngye ágairul
 Levelék hullanak,

Ha mögúntad babám
 Velem életödet,
 Csináltas' koporsót,
 Temes sel engömet.

Ha kérdik: ki halt mög?
 Mon'gyad, hogy égy' árva.
 A jis mibe' halt mög?
 Talán bána'tyába'?!
 (Szaján.)

3. Két utolsó sorának a változata megvan a következő, kevésbé népies dalban:

Nem meszsi van ide Kókinda,
 Vasas kocsin járok én oda;
 Vasas kocsi, réz a tengője,
 Titkos az én szeretöm neve.

Nem meszsi van ide Jázova,
 Pej paripán járok én oda.
 Pej paripa, réz a zablája
 Csókra ál' a galambom szája.

Nem meszsi van ide Szabatka,
 Vasas kocsin járok én oda;
 Vasas kocsi, réz a szőgeji,
 Kedves babám csalfa szőmeji!

Nem meszsi van ide Kanizsa,
 Ott teröm a fejes kápiszta,
 Ott teröm a fejes kápiszta,
 Kedves babám a bosztányossa.

(Padé.)

4. A 2. vers szakaszt Cs. I. 34., E. I. 67. 421., K. 153., Ko. I. 58. s az I. kötet 105, 196. lapján találjuk meg; megvan a mű költésben is:

Nem anyától lettél,
 Rózsafán termettél,
 Piros Pünkösöd napján
 Hajnalban születél.

Orczáid rózsái
 Ha közel volnának:
 Égő szívem mellé
 Tenném bokkrétának.

De más, hív karjain
Szíved nem érzi azt:
— Töled elfelejtve —
A mi engem hervaszt.

És ha messze látom
Az én szépségemet, —
Könny tölti szememet,
Fájdalom szívemet.

Ha a szép időkre
Sírva emlékezem:
— Mint egykor tégedet
Szeretni nyílt szívem,

De ha bár megvted
Szerető szívemet,
Az csak téged szeret,
Míg a sír eltemet.

Az egészből csak az 1. vers szakasz tiszta népies, a többi a műköltés. Népköltés tárunkban a 2. vers szakasz is népiesnek van bemutatva. Erdélyi fogta legelőször pártját: földícsérte s belőle iparkodott kimutatni — természetesen helytelenül — a magyar népdal elbírhatalan „fényét“ (E. II. 415.). Rossz volt a kiindulója: a „természeti költészet“-et alantiasnak vette — habár elismerte, hogy „mindig megmarad“, hogy örök forrás — innen van, hogy annyira kapott a nem népieseken. Különben a most bemutatott dal dalnak szép dal, de nem népdal. Szerzője elrebegette a mit érzett; érzeni pedig úgy érzett, a hogyan a magyar szokott. Kár, hogy nem népies hangon zengte el érzelmét.

5. A 3. versszakasz a Ko. II. 103 lapján olvasható.

24. Ily változatát is hallottam:

Látod babám eszt a fényös csillagot,
Még az éjjel té érőttem möghalok!
Nem hagyják a kedves babám szeretni,
É köl' mönni, másikat köl' keresni!

(Padé.)

30. Sziládi (Áron: Gyarmathi Balassa Bálint költeményei. 1879. kiadás, 237. lap.) megjegyzi, hogy a nók a népköltésben hatyú alakban jelennek meg olykor. Ezt az állítást erősítve találjuk dalunk következő változatában:

A Tizának a két partya de sáros!
Közepibe fehér hatytyú lézá'lott,
Két szárnyává széjjel csapta a vizet,
Mos' tudom mán, hogy a babám nem szeret.

(Morotva.)

melyet személyre alkalmazva így hallottam:

A Tizának az két partja de sáros!
Közepibe Dohar Téra lézá'lott,
Két kezivé széjjel csapta az habot,
Mos' mán tudom, Tasi Pista éhagyott.

Dohar Téra fehér czaklis szoknyája
Nem mén többet Tasi Pista házába.
Tasi Pista de mivel hogy éhat'a:
Dohar Téra sírva-ríva jár rajta.

(Szaján.)

34. Az 1. vers szakasz T. 179., A. — Sz. II. 49. lapján van; a 2. v. sz. pár sora találkozik a következő dal pár sorával:

Kidűt a fa gondolástú,
 Émarattam a babámtú,
 Émarattam a babámtú:
 Mint a zöd ág virágjátú.

Mert a zöd ág hideg mijatt,
 Én a sok irgýöm mijatt;
 Az irgýők gonosz nyelve
 Száraggyon mög, mint a pörnye.

Száraggyon mög, mint a rönd fű,
 Ússe mög hécczör a ménykű!

(Szaján.)

38. A 2. és a 3. versszakasz E. III. 11., Szfn 58. lapján olvasható.
 46. Pár első sora K. I. 148. 149., pár utolsó sora pedig E. I. 34.
 III. 59., K. 148., Szfn. 35., Gy. 192. 269., Ko. II. 103. lapján van.
 48. Az 1. versszakaszt E. II. 126. 168. III. 12. 60. 63. 77., K. 77.,
 Szfn. 140., A-Sz. I. 77. lapján olvashatjuk.
 49. A 2. versszakaszt E. II. 15. 193. III. 11., K. 238., Kun. 40.,
 A-Sz. I. 63. 81., Ko. I. 118., II. 239. s alább a 44. lapon találjuk.
 51. A 2. vers szakasz Kun. 21., B. I. 82. lapján van.
 52. Az 1. v. sz. E. II. 45. III. 24. 52., P. 57. 65., M. II. 101., Gy.
 275., T. 151., A-Sz. I. 18. 41. 84. s alább a 46. lapon van; a 3. v. szakasz
 meg P. 38., B. I. 49. lapján közlöttel találkozik.

54. Dalunkban oly hangra találtam, melyet nem tartok népköltésünk sajáttsága szerint valónak. Hasonló van a következőben is:

Nem bög egy' nyáj egy' bárányát,	Nem nyert el lót egy' ménös,
Én se' siratok egy' — —;	Én se' siratok egy' híróst;
Nem bög egy' csorda egy' marhát,	Nem ugat banda egy' kutyát,
Kutyám sirasson egy' — !	Én se' siratok egy' — — —

Mert a — —, hírós — —,
 Csak azért, hogy nagyon csúnya.

(Szaján.)

melyben ugyan nem átkozza meg a hűtelent a kedves, de nem a legilóbb nevekkel illeti. A magyar népköltéstárban az *ily* féle átok, mint magyar sajáttságú van bemutatva; lássuk valóban ilyen-e?

Az átok a szerelemben.

Idegen ajkú testvéreinkkel való, mi híján ezred éves érintkezésünk, együttélésünk, elegyedésünk nem maradt el kölcsönös hatás nélkül. A hatás nyomai meglátszanak a nyelvben, meg a népköltésben...

Népköltésünkben néha a legellentétebb adatokra akadunk. Hogy ismeretlen példáért ne menjünk a:

Három csillag van az égön egy' sorba',
 Három szeretöm van neköm egy' forma,
 Három közül egy' az igaz szeretöm,
 Mégis asztal verte meg a Teremtöm!
E'jön azé' mind a három sokáig,
 Egészen a főtámadás napjáig.

(Szeged.)

(Ko. II. 233.) dalt hozom fel, melynek egygyik változata ellenkezőleg szól, melyből csak a két utolsó sort jegyzem ide:

Három közül csak az árvt szeretöm,
 Aszt a kettőt verje mög a Teremtöm!

(Csanád-Apátfalva.)

Ott áldást, itt átkot foglalnak magukban a ritkított sorok. A legellentéesebb érzemények, melyik a magyar hang? Az igaz a kettő közül csak az egyik lehet. Az a kérdés: *Átkozza-e a magyar hűtlen kedvesét?* vagyis *magyar sajtáság-e a szeretőt szeretőnek megátkozni?* ha magyar sajtáság, akkor nem magyar sajtáság a hűtlen áldása.

De hallom az ellenvetést: miért ne lehetne az egyik szeretőnek atkozni, a másiknak áldani a hűtlont? miért ne lehetne mind a két. vonás sajtásága a magyarnak? Ehhez az ellenvetéshez még másikat is fűzők: miért kell a kérdést felvetni, mikor a népköltéstár ide vágó adatai több félek s csak nem ellentétesek: az egyik megnyugvást, a másik panaszt, a harmadik reményt, hogy a hűtlen újra fogja szeretni, a negyedik szeretőtartásról való lemondást tartalmaz és így tovább?

Nem kell felejtenünk, hogy az idézett változatokban nem különböző fokú hűtlenségről van szó, hogy nem csak a hűtelenség nagyságában, hanem a ritkított sorok kivételével még a szavakban is megegyeznek s ez által zárja ki az egyik a másik lehetőségét. „Mindjárt az előkori mozgalmak ideje alatt megnyeri a nép a maga zamatját. Vérébe veszi a levegőt és a külvilág befolyását; s nyer egy alaphangot, mely az egész tömegben mint húrton végig rezeg; egy *alapérzést*, melyben az egyesek összetalálkoznak, feltalálják a magok belső emberét vagy a mit szívők szeret, miért élnek halnak, *mi* aztán *eredeti vonásu*, kinyomata örökre *a nép sajtáságának*“ (Erdélyi János: Kisebb prózái. I. 2.) Ugyanabban az esetben két ellentétes vonás, mint eredeti, nem fordulhat elő; csak az egyik lehet a magyar nép sajtáságának eredeti vonása.

A kérdés felvetése tehát jogos, de nem csak jogos, hanem szükséges is, ha meg akarjuk ismerni a magyar sajtáságot. De fel kellett vetnem ezt a kérdést azért is, mert míg a népköltésünk sajtáságairól írt s eddig tudtommal helyre nem igazított sorok szerint: „tömérdek izben olvassuk minden (?) népnél (az átkot), de talán sehol oly gyakran, mint magunknál s *többnyire szerelmi dolgok miatt*“ (Erdélyi i. m. I. 85.) továbbá „ha szerető atkoz szeretőt, bizonyosnak mondatik beteljesedése:

— megmondom, édes tubám, el ne hagyj!
Mert ha elhagysz, megátkozlak, elhervadsz.“ (u. o.)

— addig én éppen az ellenkezőt tapasztalom.

Az ily kérdések megvitatásában több féle bizonyítót sorolhatunk elő, s olykor igénybe is kell vennünk. Nekem azonban jelenleg csak kettőre van szükségem: a magyar népköltés tiszta népies adataira és a velünk érintkezésben levő, idegen ajkú testvéreinkre.

Hogy csak erre a két bizonyítóra kell kiterjesztkednem, és nem kell aggódnom a fölött, hogy hát ha a kérdéses átok: oly nép sajtásága volt, mely a beköltözés előtt egyesült őseinkkel s úgy maradt fent az átok, hogy ez a nép elég erős volt sajtáságát a magyarosodás után is fenttartani? ez alól a kérdés felvetése alól felment a tapasztalat. A kérdéses átkot oly magyar községekben találtam fel leginkább, melyek tót községekkel érintkeznek, vagy lakosai közé tótok, vagy tótokkal huzamosabb ideig érintkezésben volt népek keveredtek; szóval a tótok akár közvetlenül, akár közvetve, de hatással voltak a magyar lakosokra. Ilyen a fentemlített Apátfalva, ilyen Apácza, melynek népköltéséből alább hozok fel adatot. Így kezünkbe van adva a kulcs is, hogy a tót népköltésre fordítsuk mindonek előtt figyelmünket.

A magyar népköltéstárban aránytalanul kevesebb a kérdéses átkot tartalmazó adat az áldónál, a hűtelennel rosszat nem ki-

vánónál. Erről meggyőződhetik mindenki, a ki népköltésárunkat átlapozza, az ide vágó adatokat nem idézem, így is hosszúra nyúlnak soraim.

Még a található átkozó adatok egy része is kifogásos, bizonyítékul el nem fogadható: mert vagy nem népies, vagy tót hatás alatt álló helyekről vannak közölve, vagy pedig mind a két eset alkalmazható reájok mint Erdélyi *Nyitra* vármegyéből közlött, nem tisztán népies adatára a:

— megmondom, édes tubám, el ne hagyj!

Mert ha elhagysz, megátkozlak, elhervadsz. — ra,

melyből magyar sajtáságot akart kimutatni.

Tóttokkal nem érintkező magyar nem dalol így, vagy még annál is átkozóbban:

Én elmentem katonának,
Té még itthon marattál,
Én búsultam té utánad,
Té szeretőt tartottál.
Verjén még a hatszáz Isten
(Csanád-Apátfalva.)

De még így sem:

Most tanáltam egy' embörre,   Hűtelenen vót hozzám szíve,
Egy' világi roszt' lelküre,   *Verje mög a Teremtője!*
(Csanád-Apácza.)

Igy csak a tót dalolhat, vagy a tót hatás alatt álló magyar. A tót nál találjuk, hogy a hűtelennek való rosszat kívánást mibe sem veszi, legalább ezt mutatja népköltése:

„Megy a lány, megy bizony   *Fekete szeme van,*
Le a major felé,   *Ördög bújjon belé!”*

(Szeberényi Lajos: Tót népdalok 52.) Még okát sem adja, hogy miért bujtatja belé az ördögöt? Majd az ördöggel viteti el szeretőjét. (i. m. 76.) Máshol meg:

Szívemet szívedtől   *S lelkedet sátánnak*
El is választottam,   *Oda ajánlottam..* (i. m. 22.)

A menykövel ütteti:

Üsse agyon az ég,
Ha valahol él még! (23.)   *A mennykö üssön meg,*
Kedvesem, kedvesem. (146.)

A Teremtővel vereti:

Volt nekem, mint a láng,   De megcsalt, a szívét
Oly forró szeretóm!   *Verje meg teremtöm!* (179.)

Majomnak, pimasznak mondja (142.) s bánkódik, hogy

— *mért nem fulladt meg*
Az első fürdőbe? (83.)

Erősen átkozza hűtelen szeretőjét az *oláh* is, olykor még erősebben, mint a tót:

Elhagyott biz engemet,
Isten verte volna meg.

(Vulcanu József: Román népdalok. 46.) „Az átok“ (50.) pedig párját ritkító, hasonló képpen a „Verjen téged (159.) kezdetű 18 soros átok csoportozat. Tudva, hogy népünk a tótokkal könnyen elegyedik össze, hogy a tótok, ha csak izgatójuk nincs, nem is idegenkednek a magyarosodástól, míg az oláhokkal megfordítva van a dolog: inkább a magyarok oláhosodnak el, mint az oláhok magyarosodnak; ha tekintetbe veszem, hogy a hűtelennek a szerető nagyon könnyen kíván rosszat a tótból s mint láttuk a kérdéses átok a tót népköltésben szerfölött ki van fejlődve, míg nálunk nincs, akkor a mondottak után a szeretőnek hűtelen kedvesét való megátkozását a tótból átszivárgottnak kell val-lanom.

Hazafiú és katona dalok jegyzete.

Számra nem sok, de annál becsesebb adatokat közlünk rovatunkban. A kurucz kor több, figyelemre méltó maradványa, Balassára: a gyarmathira emlékező dalok, a Kossuth és a korunkat visszatükröző, katona dalok mind érdekesek. Nyomat találtam, de csak nyomát: *Dózsáról* szóló dalnak is, mely ezelőtt pár évtizeddel nem volt ismeretlen; lejegyezni egy sorát sem jegyezhettem le, mert a kik tudták, elhaltak, a kik pedig hallották dalolni, csak a tartalmára emlékeztek. A dal *Dózsát*, — kit a nép *Rákóczinak* tart, a *Dózsa* nevet elfelejtette, — mint a nép szabadítóját magasztalta, kit azért, mert „a szögény embörnek jót akart“ az urak elfogtak, „eleventen“ megsütöttek és hogy jobban égjen: olajba mártottak. (Szaján.) A *Dózsáról* egykoron ismeretes, rovatunkba tartozó dalnál régiebbnek még nyomát sem találtam; az újabbak közül is többnek már csak töredékét jegyezhettem le, még a Kossuthra vonatkozókból is:

Eszernyőcszáz negyven nyöczadikba,
Hogy begyűtt a Ko'sút' katonája . . .
Mögá'j Ko'sút' később' is mögbánod:
Hogy kivitted a sok katonákat!

(Morotva.)

Igy veszelődnek el lassankint dalaink! s egyyüvé nem tartozóknak látszó sorok foglalnak helyet egymás mellett.

A hazafiú és a katona dalok közt találunk legtöbb olyan dalt, melynek vers szakaszai közt kevés, vagy olykor semmi összefüggést sem találunk. Mit tegyünk az ily dalokkal? mit népköltésünk többi, ily nemű adataival? Népköltésünk sajátosságainak egyik fűrkészője éppen egy évtizeddel ezelőtt mondta ki, hogy „nincs helye egy kritikailag rendezett gyűjteményben“ az ilyennek (Gy. 582.), mások meg egy darabon Gyulait lépten-nyomon követve, de azután tulságba menve, mint az az utánczókkal szokott történni, felállították a szabványt: vagy alkotó részeire kell az ilyent szétszedni, vagy ha ez nem lehetséges, félre dobni (!) Jót vagy semmit!

Népköltésünk közös kincs, ha valahol van helye a helytelen nézeteket helyesebbekkel felváltani, akkor legelső sorban itt van helye, hol köteleesség is.

Mi a mi népköltésünk? Kincstár, mely nem csak az irodalommal foglalkozóknak, hanem a nyelvészek, mitologusnak (mythologus) stb.-nek szükséges kincseket is magában rejt, a miből következik, hogy meghatározni: mit közöljünk? mit nem? pusztán csak az irodalommal foglalkozók körébe nem tarthatik.

Egyik adat az irodalommal foglalkozó szerint kihagyandó, míg a nyelvész, mitologus stb. szerint kiváló becsű; mi tévő legyen a gyűjtő? Mint alább, a gyermek játékok 42. 43. számú jegyzetében látjuk a Ko. II. 217. lapján levő, hiányos mesénk, mint közölhetetlen, félre dobandó az irodalommal foglalkozók szerint, míg a mitologus becsesebbnek tartja, mint száz más, a mitológiához mit sem nyújtó adatot.

De halljuk a kifogást, mit az irodalommal foglalkozók tettek!

„Az ily dalok (melyeknek vers szakaszai egymással „szervetlen egész“-et tesznek) felvétele sokasítja ugyan a dalok számát, de rossz hírbe hozza a népdalt, melytől némelyek különben is hajlandók megtagadni a valóban esztétikai becsű compositiót“ (Gy. 583.) Erre csak annyit jegyzünk meg, hogy azok a „némelyek“, a kik népköltésünket nem ismerik, előbb tanulják ismerni és csak azután ítéljenek. Ha pedig megismerik, akkor meg nem modhatják, hogy az „esztétikai becsű compositió“ s a magyar népköltés ellentétes egymással, hanem, hogy kedves dallam keletkezéssel számos, más dallamon ismert dalt fűz olykor néptünk egybe. És ez az egybefűzés addig tart, míg az új dallam kedves, azután pedig külön dallamra dalolva külön dallá válnak az egyes dalok. Az összefűzött versszakaszokban a *nép gondolatának menetét* látjuk, a részreire váltban az összefüggő kapcsolatot, mely legtöbb esetben nagyon gyöngye, *hiába keressük*. A nép gondolkodásának figyelőjét nem az egyes versszakaszok érdeklik, hanem a dal menete, s az egyes versszakaszokat összekötő kapocs. Szétválasztva éppen ezeket nem találja meg.

Nekünk minden felhasználható adatot fel kell használnunk, mi nem vehetjük meg a nép gondolkodásának figyelőjét vagy a nyelvészt, egy harmadik kedvéért; figyelmünkbe kell vennünk mindegyiket s arra kell törekednünk, hogy az egyes adatokat különböző szempontból becseseknek ismerjük fel, s mint ilyent közöljük.

1. Széttűllött maradványa: ki tudja, mily terjedelmes Rákóczi-siratónak? Sorai különböző méretűek, mi a feledésnek tulajdonítható, de felhozható az a kérdés is, hogy nem két, vagy több dal töredékeiből való-e? S ha több dal „részeinek külső összefűzése“ is „egy szervetlen egészszó“, még akkor is nem csak közölhetőnek, de becsesnek is tartom: legalább megvan a nyoma az egykoron hiánytalanul ismert, tiszta népies Rákóczi-siratónknak s még az sem lehetetlen, hogy egyik-másik gyűjtőnk éppen közlésünk után akad nyomára, ha nem is az egésznek, legalább teljesebb töredékének. Mit tegyen az ilyenekkel a gyűjtő? szét-szedje, akkor ki mondja meg, hogy az oly versszakaszai, melyekben szó sincs Rákócziról, Rákóczira vonatkoznak? Vagy az ilyeneket ki hagyja? hogy nyomuk se legyen! Én azt hiszem, ha e néhány sorban nem igazolom is eljárásomat (sajnos volna, ha minden adatra ennyi sort kellene vesztegetni a gyűjtőnek, vagy közlőnek! mert akkor jegyzetei terjedelmére fölülmúlnák a népköltés adatainak terjedelmét.) a ki népköltéssel foglalkozik, az az ilyennemű jegyzet nélkül is tudja, hogy miért közöltem.

2. A labanczoknak a népköltésben való szegénységükre mutató adat. Th. III. 208–249., T. 62., B. II. 92. lapján olvasható kurucz dal elcsürvése-csavarása.

3. Balassa (Bálint költeményei. 166. lap. 1879.) „Zöld erdő harmatát“ kezdetű dalában fordul elő néhány sor az 1. versszakaszból; a 2. v. sz. változatait lásd a 49. számú szerelmes dalunk jegyzetében; a 3. v. sz. E. II. 173., K. 10. 527., Gy. 186., Ko. I. 57. II. 164. fordul elő s megtalálható más népek költésében is. Két versszakasza, az 1. és a 4. nem a népköltésből való, ilyen alakban az 1. versszakaszban nincsen összefüggés. A „*darvaim*“ helyett tehát eredetileg „*vitézim*“ volt. A 4. v. szakaszban pedig: „*dallok*“ fordul elő „*dalolok*“ helyett, mit ha meg lehetne is engedni népköltés szerint valónak, még akkor is kérdésessé teszi a benne kifejezett hang.

Figyelembe véve, hogy „több példánk van, hogy maga Balassa is felhasználta valamely előbb megírt énekének egy versszakát egy újabb ének alkotására“ (Balassa i. m. 332.), hogy Balassa számtalan képet s több sort vett át a népköltésből, Balassa nagyobb dala töredékének kell tartanom.

4. Az 1. v. sz. Balassa i. m. 163. 165. lapján található némi eltéréssel, melyet nem tartok a következő vers szakaszokkal összefüggőnek, ezért tettem közbe a *-ot. Ide mutat az is, hogy az elmondó először eltérően kezdte :

Zöld erdő harma'tyát,
Piros csizmám nyomát
Hóval belepi a szél,
Hóval belepi a szél.

Jaj szívem, szerez czé?...

s itt elakadt, de biztatótt, hogy miután valamikor nagyon is jól tudta, ha eszibe jut, elmondja. Ajánlottam neki, hogy dallamán dúdolja, így hamarabb eszibe jut, ajánlatomat el is fogadta, de a dalt is felcserélte. Az 1. vers szakaszt elhagyva így is szép, szívből fakadó, kerek, bujdosó dal.

5. Az első megpillantásra látható, hogy az első sorában megjelölt évszám hibás; a vég = vég, víg Szöged = vég Szöged, vagyis a dal keletkező korában Szeged a végekbe tartozott.

6. Utolsó 2 sorát lásd az I. köt. 38. lapján.

7. A 2. vers szakasz 2 utolsó és a 3. v. szakasz 2 első sora E. II. 34. 35. 189., K. 216. 217., T. 189., Ko. I. 139. lapján található.

8. Lásd az 52. számú szerelmes dal 1. vers szakának a jegyzetét.

12. Az 1 vers szakaszt Ko. I. 128. lapján találjuk.

16. Pár első sorát lásd alább a 19. számú 3. vers szakaszának jegyzetében.

17. Megjegyzendő, hogy az 184²/₉. bujdosásról szóló hazafiú dal töredéke.

19. Az 1. v. sz. pár első sorát M. I. 5. 52., T. 173., I. kötetünk 34. 35. lapján a 20. számú és következő dalban találjuk :

Mijé' esik az eső?
Ferencz József az első,
Azután mög Vindi'gréc:
Kinek népe el is vész.

Azután gyün Jélaacsics:
Kinek népe soha sincs,
Úgy gyün asz'tán Görgei:
Ki a népet töreti.

Elkészült mán a vasút,
Elszökött mán a Ko'sút';
Itt maratt mán a vajda,
Aran'bú van bocskora.

(Tisza-Hegyes.)

melynek első sora egyik *találgatós mesénkből* vettnek is tekinthető, melyre a felelet: „Mer' létrán nem gyühet“; a 3. v. szakaszt hasonlítsd össze M. I. 5., Ko. I. 146. lapján és a 16. szám alatt található dallal.

20. Pár első sorát lásd megelőző dalban.

21. Az 1. vers szakaszt vedd egybe Gy. 297., Ko. I. 136. lapján levővel.

25. Pár sora E. III. 127., T. 180., Ko. I. 137. lapján van.

26. Két első sorát K. 88., Ko. I. 168. II. 129. lapján találtam meg.

28. Találkozik az I. kötet 32. lapján közölt dallal — lásd ennek jegyzetét — továbbá a következő néhány sorával:

Nagy-Kikindán mögütik a rész dobot:
A ki baka, húzza föl a bakancsot!

Én is mögützenöm édös anyámnak:
Kiszeb böcsém né nevejje bakának!
Mer' a baka nyáron ázik lógérba',
Télön pedig fázik a kaszárnyába'.

(Szaján.)

29. Az 1. vers szakaszt a Ko. II. 148. lapján találjuk.

37. Sorai találkoznak a P. 27., A. Sz. I. 77. lapján közlöttel.

39. Az utolját E. I. 334., Gy 213., T. 58., A — Sz. I. 100., Ko.

I. 54. 143 és I. kötetünk 32. lapján találjuk.

Pusztal és pásztor dalok jegyzete.

Nálunk század óta megszokott tárgy a pusztát és a fiait megénekelni. Csak hogy a Vitkovicsok, Czuczorok, Aranyok, Petőfik, Tóth Kálmánok dalai mellett a rímfaragók számtalan kevés, vagy semmi becsű rímes sort költöttek; népünk pedig, miután a rovatunkba tartozó dalokat kedvelli, a rímes sorok közül is többet eltanult. Nem lehet ugyan tagadnunk, hogy a rímes sorok közt is találunk figyelemre méltókat, mint a Patkó Pistáról szólóban :

Kocsmárosné, agygyon Isten, jó estét!
Van-e jó bor? hozzon ki vagy húsz iccét!
A lovamrul lé se' szá'lok mindaddig:
Még a palaczk mind ki nem üresödik.

Ide várok vagy tizenkét czimborát,
Kik a szavam mindannyian fogagygyák.
Mer' tuggyák, hogy Patkó Pista vagyok én,
Ha köl', egész bandának parancsolok.

Sokszó hajtott a vármögye engömet,
Sok lüvése kerü'getött, nemcsak égy'!
De mit használ, nem fog engöm a lüvés,
Régön éterjett mán rülam ez a hír.

Patkó Pista, Patkó Pista, ki vagy té?
Hogy a lüvés é nem ejtött soha se' ?
Tizenkét betyárnak vagyok vezére,
Patkó Pista a világ legeleje!

(Szaján.)

a népnek a betyárokról való felfogását: hogy mily nagy urak, le sem szállanak egy könnyen lovukról, hogy a kiválóbbakat még a lövés sem fogja stb. számítsuk azonban le e néhány vonást, (melynek nagyobb hasznát vettük volna, ha nem rímes sorokban, de részletesebben mond el a rímfaragó) nem találunk benne figyelemre méltót, még igaz hangot sem. Mily más hangon van elmondva a következő népies:

Az ajtómon kilencz fontos, vas lakat,
Ablakomon háromszoros, vas rostéj,
Szamár hátón kitekintök a sáncebű,
Tömösvári gálliczija stukhábű.

Vasat töttek az kezemre-lábomra,
Érsök vigyáz mindön mozdulatomra,
Pedig nem vétötten soha sénkinek,
Ártatlanul szenvedtetnek engömet.

Kilencz hónapja, hogy be vagyok zárva,
Karácson't is bent tőtöm a stukhábű,

Karácson't is, új éret is ott érom,
Három királyok napján is bent ülök.
Gyün a farsang, de én szomorú vagyok,
Mulacscságra keservessen gondolok.

(Török-Becse.)

Az alig népies, ide tartozó daloknak mi tehát csak annyiban tulajdonstunk becset, a mennyiben néplünk gondolkozását feltüntető vonásokat foglalnak magukban, ezt is azért kell tennünk, mert a pásztor élet tünedezében, a betyár élet pedig kiveszőben van s így történik meg többször, (miután a népköltés, mint Erdélyi már megjegyezte, az élet tüköre) hogy az eredetileg pusztai és pásztor dalok lassanként szerelmes, vagy katona dalokká alakulnak át.

2. Változata T. 60., B. I. 79., Ko. II. 139. lapján van, hallottam így is dalolni:

Esik eső, <i>pörjedőzik,</i>	Égygyik iszik Cseresbe',
Guja ménős <i>teredőzik,</i>	Második mög Levelesbe',
Mind a három bujtár iszik,	A harmadik a Morgóba',
A számadó káromkodik.	Guja ménős csavargóba'.

(Szaján.)

3. Pár első sora találkozik Cs. IV. 31. lapján közlöttel.

4. A 2. vers szakasz változatát Cs. I. 21., Köv. 52. I. kötet 149. lapján találtam, bekezdője megvan a következőkben:

Szögén' vagyok én,
Szérü' lakok én,
Kimarattam a falubul:
Mind a tüdő a fazékbul,
Szögén' vagyok én!

(Szaján.)

Jaj de szövény legény vagyok,
Falu végin szélü' lakok,
Ponyvábû van a sátorom teteje,
Jaj de sok betyár legény iszik benne!

(Padé.)

a 3. v. szakasz változata T. 23. lapján van.

10. Találkozik a Ko. II. 104. lapján levővel.

12. Az 1. v. szakasz soraiból B. I. 80., Ko. II. 158; a 2. vers szakaszéból Cs. IV. 33., E. III. 33., A-Sz. I. 8 25. lapján olvastam.

14. Nézd a Ko. I. 102. lapján levőt.

15. Az 1. v. sz. első sora E. II. 88., T. 109., A-Sz. I. 62. lapján van közölve.

19. Utolsó sorait B. I. 43. II. 92., Ko. II. 148. lapján olvastam.

21. Pár sora a Ko. II. 127. lapján található.

22. A 1. v. sz. B. II. 92., Ko. II. 148. lapján található.

23. Az 1. v. szakasz pár sorát az I. kötet 32. lapján közlöttem, lásd ennek a jegyzetét.

24. A 4. v. sz. P. 58., Ko. I. 144. II. 8. lapján olvasható.

25. A. 2. 3. 4. vers szakasza megvan a Ko. I. 44. II. 85, 86. lapján; az első vers szakaszok nincsenek összefüggésben, mert a dal hiányos, ezért soroztam ide.

27. Első sorában találkozik a következő dal első sorával:

Én vagyok a milhéri dézentor,
Én lopom a lovakat é'félkor,
Loptam lovat százat az uraknak,
De a mellett ezröket magamnak.

Majd elmögyünk Tisza léöntibe,
Létösznek a tömlöcz fenekire,
R'am verik a hatvan fontos vasat,
Babám szíve gyöngé, majd möghasad.

(Szaján.)

29. Pár sorát lásd a *Balladák* stb. közt a 21. számúban.

30. Betyárról szóló dal töredéke.

Bor dalok jegyzete.

Bor dalainkban a borra vonatkozó sorok mellett barátságról szólókat is szép számmal találunk; ilyenek voltak-e hajdan bor dalaink? s hogy még előbből kezdjük a kérdést: voltak-e hajdan bor dalaink? Bortalaink közt találunk oly bor dalt, a 7. számút, melynek daloláskor nem szabad kihúzóznak lenni, minden mulatónak dalolnia kell; hasonlót olvasunk a „szentgáli benczés barát“-ról, neki is kellett dalolnia, mikor a mulató pogány magyarok között volt. Ha azt olvassuk, hogy őseink a mi előttük becses, kedves volt: megénekeltek, mint a tüzet, vizet stb. s reá gondolunk a „szentgáli benczés barát“-ra s bor dalaink dalolása közben dívó, fent említtett szokásra, a bor dalok keletkező korát az újabb korba bele nem illeszthetjük. S mégis oly kevés bor dalt találunk ma, kivált tiszta népiest, hogy még a nem szorosan vett bor dalokat is ide sorozzuk, abban a hitben, hogy valamikor valóságos bortalok voltak s csak a népköltés változása következtében alakultak kevésbé azokká. Úgy látom, hogy a bor dal, miután a népköltés igazat mond, akkor virágzott, mikor még a nép könnyen felejtette bűjät-bajját. Tudva azt, hogy őseink sűrűn ittak áldomást s ily alkalomkor szokták a barátságot kötni, több mint valószínű, hogy a bor dalokban hajdan is magasztalták a barátságot. Ma is teremnek bor dalok, csak hogy nem népiesek, mint az:

A, bé, czé, dé,
A bor jó lé;
E, ef, gé, há,
Esküszöm rá!

Í, ká, el, em,
Nem kémélem;
En, ó, pé, kú,
Nem kell kancsó.

Er, esz, té, vé,
Nem kell kávé!
Bor, bor, bor,
De jó ez a bor!
Igyunk egyget
Bandi sógor!

(Szaján.)

Ha a mondottakat tekintetbe vesszük, s hogy népköltés-tárunkban a bortalok már számot tesznek, hogy többet, mint meglevőt el kellett hagynunk, az elért eredményre nem panaszkodhatunk.

3. Hasonlítsd össze Cs. II. 13., K. 326., Ko. II. 153. lapján találhatóval; kevésbé tért el a következő:

Lovon gyüttem, nem számaron,
Hoszd ki babám a kantárom?
Kantárosz' föl a lovamat,
Hagy mulatom ki magamat!

Bort hozzá', de né vizesset,
Hogy hijába né fizessék!
Bort iszik az úton járó:
Akár szögény, akár báró.

(Szaján.)

4. Találkozik E. I. 155. és I. kötetünk 56. 58. lapján találhatóval.

6. Az 1. vers szakaszt vedd egybe T. 102. lapján találhatóval.

7. Az 1. v. sz. k. 163.; az 1. 2. v. szakasz és a 4. v. sz. néhány sora A-Sz. I. 34. lapján található. Mikor dalolják, felállanak, a boros poharakat kezükben tartják, a dal végén kocczintanak s a bort a pohárból mind kiisszák. Az ily dalt „tust nóta“-nak mondják. A mi a dalt illeti: csak népiesedett dal, nem népies változata a következő:

Szép állat a liba,
Magát megmossa,
Orrával tollait
Felborzogatja.
Kis kertemben
Ligetemben
Eggyütt ropdesnek,
Édes kincsem,
Szép Ninácskám,
Jaj de szeretlek.

Jó libának lenni,
Szép tollak fedik,
Füvel, salátával
Vendégeskedik,
Hosszú bögyit
Tele tömik
Kukuriczával,
Úgy megházik:
Hogy nem is bír
Önnön magával

A jó párna szárnya
Lúd tollból készül,
Melyen két szerelmes
Jól el szenderül,
Lúd toll nélkül
Nem írhatni
Dalt és levelet,
Őszt, nyárt, tavaszt
És a nagyon
Is komor telet.

Társaságban lévő,
Szép, fehér sereg,
Tanuljanak tőled
A rossz emberek!
Nem üldözöd
Nyomorgatod
Fele nyájadat;
Úgy szereted
Mindegyiket
Mint önmagadat.

A ki Márton napján
Libát nem eszik:
Bár jól lakják, az nap
Még is éheznek.
Lesz-e sok hó,
Vagy száraz fagy?
Mellje csontjáról
Megtudhatni:
Fehér, avagy
Barna tolláról.

Drága Ninám, rózsám,
Gyenge violám,
Csókra termelt szépszád
Jaj be csokolnám!
Hív öledbe'
Kebeledbe'
Hogyha hajolnék:
Édes kincsem,
Szép Ninácskám
Jaj de elhalnék.

8. Pár sora E. II. 165. lapján van közölve.

12. Találkozik E. I. 185., B. II. 93. lapján levővel.

17. Az 1. v. szakasz. M. II. 144., Gy. 312. lapján van; a 2. vers szakaszt vedd össze A-Sz. I. 21. lapján találhatóval.

Tréfás és csúfolódó dalok jegyzete.

A gúnyolódó dalokban nincs személy válogatás. A nép nem azt tekinti, hogy *ki* tesz valami, felfogása szerint való rosszat, hanem hogy *mi* tesz? Kérlehetetlenül igazságosnak s következetesnek találjuk itt a népet. A mint kigúnyolja a távolabb eső községeket, ha lakosai azzal dicsekedtek, a mijök nincs, vagy *viszás dolgot* míveltek :

Kökindaji három l'ány	Oda ugrik az öreg,
Összeveszött a gatyán,	Hogy az üvé az ülep:
Kettő foga a szarát.	Ülepömet nem hagyom.
Harmadik a madzagját.	Benne van a vagyonom.

(Morotva.)

hasonlóképpen nem hallgatja el a vele nagyon is közel rokonságban állóknak gúnyolódásra méltó *nyilatkozatukat* :

A ki dudás akar lönni:	Ott vannak a tarka kutyák,
Milheribe mönynyön lakni,	Kibü' lösznek czifra dudák.

(Szaján.)

Nem hallgatja el gúnyolódásra méltó *tettüket* .:

A milheri bíró l'ánya,	Karszékön mén föl az ágyra.
— Upuj dá', upuj dán —	Upuj dá', upuj dán —
	Upuj díje dán!

(Szaján.)

Kijut belőle saját *testvéreinek* is :

Nincs édösseb' a högyösi szőlőné',
Nincs kényösseb' a szajányi legé'né':
Háromnak sincs hat krajczár a zsebibe',
Fene maj' mögöszki kényösségibe'.

Nincs édösseb' a padéji szőlőné',
Nincs kényösseb' az adaji legé'né':
Háromnak van hat százás a zsebibe'
Van is annak piros barna böszkéje.

(Szaján.)

Ha szeretjük a népet hallgatni, mikor dicsóit, magasztal, ne idegenkedjünk tőle, ha ismerni akarjuk, akkor sem, mikor ostoroz.

Sok van a mit mi nem találunk gúnyolódásra méltónak, sőt mi több, mi a nép gúnyolódóját olykor nem vesszük ilyennek, a nép annak veszi, mint ebben :

Égy' krajczáros, kis aczél,	Két krajczáros kis gojó,
Sípos Gyura a kaczér.	Bazsó Antal a bíró.
Dunárú fúj a szél.	Dunárú fúj a szél.

Három napos, kis malacz,
Bézdán Pali mögmaratt.
Dunárú fúj a szél.

Bádogbú van a meszlós,
Bézdán Márton nem eskütt.
Dunárú fúj a szél.

Jaj de hitván', kis malacz,
Krizsán Pali kimaratt.
Dunárú fúj a szél.

(Szaján.)

Ha ide jegyzem, hogy ezt a dalt, mint gúnyolódó dalt, szigorúan megtiltották dalolni, láthatjuk: mily könnyen megbántható a nép.

Nem egy helyt olvastam, hogy a nép a dalban való gúnyolódásra mit sem ad, ennek ellenkezőjére vall a most bemutatandó dal, melyet csak azért nem soroztam a megillető rovatba, hogy itt bizonyítékul használhassam:

Sütő Kata háza vége de sárga,
Oda szokott égy', kis madár magába',
Sütő Kata czúko'ral étetge'tye,
Sej! Sebő Géza a derekát ölélye.

Édös a'nya a patkárú neve'tye,
Hogy a Géza a derekát ölélye:
„Öléd Géza, ölelhez' mán kedvedre,
Sej! né fűj Géza nem hányom a szömödre.“

Végig möntem a szajányi Nagy úczán,
Betekintök Sütő Kata ablakán,
Éppen akkor bodorga'tya a haját,
Sej! Sebő Géza ölélye a derekát.

„Gyere Kata, ú'jé' föl a fakóra,
Majd éviszlek az atyámhon: Makóra;
Ott viselnek viseletős tunikát,
Sej! fídrös-fodros, fekete, sejöm szoknyát.“

Bár az Isten égy' l'ányt se' teremtene,
Hogy né fájna a szíve a legényre!
Sütő Katát régön mögteremtötte,
Sej! fáj is annak a szíve a legényre.

Sütő Kata kimönt a kis kertyibe,
Léfekütt a léándérja tüvibe,
„En Istenöm, én *elülöm magamat!*
Sej! *mer' a l'ányok mind én rúlam danúnak!*“

(Szaján.)

Már e néhány adat felemlítése után is — azokkal szemben, kik hajlandók a gúnyolódó dalok jó részét kihagyni gyűjteményökből, kik a népnek egyszóval ismertetésében a nép szellemének meghamisítását nem látják — mint példákkal bebizonyított igazságot tartalmazó sorokat idézhetem Erdélyi János: *Kisebb prózáiból* a következőket: „Tanulni a *népet*, az *életet*, beállni a tengerbe, mint Jézus midőn a lélek kegyelmét venné a Jordánban, ez a mai költő *hivatása*, nemes kötelessége“ (I. 18.)

1. A legromgyosabb ruhájú dalolja s mutogatja, hogy a felöltőjének nincsen gallérja, újja s a többi, a többiek közbe mondják: *Frakk, frakk, frakk!* Változata E. I. 215. lapján található.

2. Megegyez K. 187., Ko. II. 170. lapján közlöttel.
 3. A refrain T. 223. 224., Kun. 32., A-Sz. II. 56. 59., Ko. II. 168. lapján van.

9. Az 1. v. sz. változata Ko. II. 91. lapjáról ismeretes.

12. A 2. és 3. vers szakasz találkozik A-Sz. II. 16. lapján levővel s a következővel:

Fő'möntem az alma fára, Ehasatt a gatyám szára, Rúzsám, az anyád irgalmát! Vard össze a gatyám szarát.	Fő'möntem a füge fára, Északatt a gatyám szára, Rúzsám, öszszöm a pizsi szád! Vard össze a gatyám szarát.
---	--

(Szaján.)

Ebből a változatból látjuk, hogy a nép a tiszta népies, erős kitételű dalokból könnyen alakít kedves változatot.

14. Pár első sorát E. III. 21., Ko. II. 120. lapján találtam, lejegyeztem a következő változatát is:

Sárga csikó, csöngő rajta, Lénijékhön mönynyünk rajta... Benézött az ablakjukon: Ki ivott az asztalukon?	Igyá' lelköm, igyá' szentöm, Té löszö la feleségöm! Poszra Miska, kis anygyalom, Gyű'jön be hát, mökcsókolom.
---	--

(Szaján.)

22. Az 1. vers szakasza megvan a Ko. II. 164. lapján s a következő töredékekben:

Átkozott a Tisza Gergő' kocsmája,
Ott léptem a szöröncsétlen órába,
Még délbe' sém gondoltam vóna esztet:
Hogy kés járja körösztü' a szívetem.

Szép hejjön van Tisza Gergő' kocsmája,
Három legén' sétál az udvarába',
A negyedik Apró Gergő', möghalt má',
A ki után Séta Örzse sfrdogál.

(Padé.)

Á'talmönnék én a Tiszán, nincs ladik,
Monygyátok mög Sánta Julcsa hun lakik.
Itt lakik a régi Posta ücczába',
Vörös lámpa ég az ü ajtójába'.

Sarkon van a Julcsa néni kocsmája,
Hat tamburásnak van oda csinálva
Hat tamburás tamburál az uraknak,
Julcsa néni danul a matróczoknak.

(Török-Becse.)

25. Gúnyolódásból van mondva, hogy Sütő Kata azért maradt ki leánynak: mert Varga Károly katonának való, miután Varga K. soha sem vált be katonának.

29. 30. Az első pár sor K. 111. 114. lapján található.

34. A 2. vers szakaszt hasonlítsd össze A-Sz. II. 12., Köv. 96. lapján levővel.

36. Találkozik E. III. 109., A-Sz. II. 51. lapján közlöttel.

38. A ( ) közt levő sorokat nem dalolják, hanem csak szóval mondják.

Dajka rímek, gyermek versikék, dalok s játékok jegyzete.

A más ajkúakkal való érintkezés nyomainak: az idegen szavak legtöbbször a gyermek versekben találjuk. Nagyon csalogódnék azonban, a ki minden előtte érthetetlen szavat a népünkkel érintkező ráczoktól, vagy németektől kölcsönvettnék tekintene. Csalódását akkor látná be legjobban, ha a velünk rokon népek nyelvét méltóvá tenné figyelmére.

A németből és a ráczból átvett szavaknak hasznát veszi a nyelvész, látja rajtuk, mint alakulnak át a nyelvjárás szerint a kölcsönvett szavak; a vogul, finn stb. velünk rokon népek nyelvéből kölcsönöztek pedig már a történet tudós, mitológus stb. előtt is kiváló becsűek. De még az egészen ismeretlen szavakat sem mondhatjuk becs nélkül valóknak. „Mily nagy régiségek e játékos versikék, — mondja Barna Ferdinánd (A mordvaiak pogány istenei. 1879. 69. lap.) — megítélhetjük onnan hogy a mint ezt a finn „Irodalmi társaság“ közlönye f. évi folyamából látom, az „Egyetem begyetem“ a zürjoneknél, még mind e mai napig szintén megvan, habár értelmét *épp oly keréssé tudják* már, mint mi. — Álljon itt a zürjen szöveg a Kriza „Vadrózsái“ 128. lapján olvasható szöveggel egyeztetve:

Székely:

Ögyötöm, bögyötöm
Tijom, tájom
Tozsoszok, bozsoszok
Bánynabükki
Bükk magyaró.

Zürjen:

Ögödym, ögödym
Tyvjän, konjön
Tödsör, pödsör
Niss jam vartön
Puon, pegyschön
Brotön lyijiss.

(Suomi II. j. 11 osa. 33. 1.)“

Ebből megtanulhatjuk, hogy sok helyt még a változatokat sem szabad kicsinlenünk: némelyik ma még ismeretlen szó éppen a változattól lehet ismeretessé. A közlött versikékről megjegyezhetjük, hogy a legtöbbje ismeretlen.

Az ismeretesek közül jónak látom a következőket fölemlíteni:

Kiolvasók:

Pad alatt, pad alatt
Putytyangó,
Nem vagyok én
Fél nyakú;
Isten lovát
Patkolom,

Sárga szöggé
Szögezöm;
Ír—hár,
Fodor hár!
Hajcs' ki Jancsi
A libát!

(Padé.)

Égy' kendőbe', (?)
Két kendőbe',
Szól a csikó (?)
Az erdőbe'.

Ír—már,
Fodor—már!
Hajcs ki sut (?)
Pétör Pál!

(Morotva.)

Sárga lábú, kis kakas
 Kiugrott a gyöpre,
 Benne maratt árva (?)
 Gyöngye felesége.
 (Szaján.)

Écezőr egy' erdőbe',
 Kék, kerek erdőbe'
 Szarkák vereköttek,
 Madarakat hoztak;
 Szarka papné mökhallotta,

Mint a — — — !

(Torda.)

Szalad a kutya
 Szentös felé,

É hun gyűnnek a katonák,
 Értették a szúnyog lábát;
 Még a borbé' ballagot',
 Addig szúnyog möghalt ott!
 (Tisza-Hegyes.)

Szúnyog lábát kirántotta,
 Ti—tú,
 Nagy kandsú!
 Lécsött a patkárú,
 Úgy kimult a világbü:

Árktok ugrik
 — — — —

Iszod-öszöd aszt!

(Török-Becse.)

Játékok:

(*Csicserkéző.* Körbe fogódzanak s forogva dalolják:)

Mit jáceznak l'ányok?
 Csicsirfőköt, bugyburéket.

Látok laeczkot,
 Nagy palaczkot;

Csücsü'jünk lé l'ányok! (Legugulnak.)
 (Szaján.)

(*Galuskázás.* Összefogódzva dalolják:)

Hej galuska, galuska!
 Kifordított galuska!
 Maj' mögválik az iga'ság:
 Ki lopta el a baltát!

(Megállnak s egymásnak mondják:)

Én nem loptam, té loptad!

(A legnagyobbik a fél kezét feltartja, a többi pedig úgy búvik rajta át, hogy kifelé van arcczal, vagy mint mondják, „kifordul”, mi alatt dalolják:

Maj' mögválik az iga'ság:
 Ki' lopta el a baltát?
 Búj, búj, zó'd ág!
 Zó'd levelecske.

Nyitva van az
 Arany kapu,
 Csak bűjatok
 Rajta!

(A mi'ik elesik: a' lopta el a baltát, aszt csiripölik = csipkodik.)

(Szaján.)

(*Karikába fogódznak s forogva dalolják:)*

Mos' gyüttem Bécsbü',
 Némöt országbü,
 Lovakat hoztam,
 Nyerögbe foktam.

Arany a talpa,
 Csikó a lába.
 Fordáj ki!
 Fordúj ki,

Aranyom, Jánoska!

(A szólított kifordul. Így folytatják mindaddig, míg mind ki nem fordult, azután visszafordulnak; ekkor a 7. és 8. sor helyett ezt mondják:

Fordúj be!
Fordúj be!
(Padé.)

Csúfolódók:

(Ha valaki akkor ugrál, mikor nem kell, ezt dalolják:)

Szekér ódal, vendég ódal,   Hoty ha mindég úgy nem járod:
Járjad bolon', járjad!   Törjön el a kezed-lábod!

(Szaján.)

(Mikor egymást a beszédől nem értik:)

Malom alatt jártam,   A ki ennél többet szól:
Pondrés kutyát láttam,   Az öszi mög a pondrés kutyát!

(Tisza-szent-Miklós.)

2. Változatát Gy. 341., Ko. I. 209., s I. kötetünk 75. lapján találjuk meg.

4. Hasonlítsd össze I. kötetünk 76. lapján levővel.

5. Első sorai megegyeznek Gy. 342. 350. 352., Gásp. 127.—, Ko. I. 209.—, II. 181. közlöttekkel.

6. Pár sora K. 128., Ko. I. 212. II. 183. és I. köt. 68. lapján van.

7.—14. A két első sort: „Ögyedöm, bögyedöm“—öt megtaláljuk K. 128.—, Gásp. 198.—, Gy. 345.—, T. 283.—, A—Sz. 89.—, Ko. I. 212. II. 182.— I. kötetünk 78.—

14.—17. Eggyik változatról, mely így szól: „Angete Pankete Czukutye me Aber Faber domine.“ Barna (Ferdinánd: A mordvaiak istenei. 69.) azt hiszi, hogy a benne előforduló: „Angete Pankete“ nem más mint „Ange Patái“ vagyis a mordvák égistenasszonya. Barna mentül több ide vágó adatot szeretne látni; ime, közöltünk néhányat.

33. Találkozik T. 254. lapján levővel.

34. Néhány sora K. 128., Gy. 345., A—Sz. II. 88. I. kötetünk 79. az utolja K. 111., Ko. I. 187. lapjáról ismeretes népdal töredéke. Halottuk így is:

Mikor mink kis	Ébérnáti bangó,
Madarak vótunk,	Bak szuszi,
Födre szálltunk,	Pétör buszi,
Szödögéltünk.	Buburicz-ki
Szifl-szál,	Innet-onnat
Szalma szál.	Eszt!

(Szaján.)

35. Az utolját I. kötetünk 78. lapján találjuk.

40. Pár sora Gy. 345. 354., T. 279. 304. Ko. I. 212. II. 181.— fordul elő.

A daru.

42. 43. Bizonyításra nem szoruló igazság, hogy őseink a tüzet tisztelték; de hogy minek hívták ezt a tűz felsőbbiségét? nem tudjuk. Mitologusaink *Tűz-isten*-nek mondják, hívjuk mi is így addig, míg nem

tudjuk nevét. Ennek a Tűz-istennek a tiszteletére vonatkozó, napjainkig fentmaradt szertartások töredékeiből már az I. kötetben (106—, 193.) láttunk néhányat, most a madarát szerelnők megismerni és pedig a daruban felismerni.

Hogy a darut mondjam a Tűz-isten madarának, erre ez a néhány sorú gyermek kiabálónk ad alkalmat, (42. sz.) melyben a gyermekek a darut *Jézushoz* küldik, hogy kiáltson neki, a ki adjon „melegöt.“ Olyankor szokás ezt kiabálni: mikor a nap elbúvik. A következő (43. sz.) kiabálóban pedig *egyenesen* a *küdüs*-hoz fordulnak, hogy hozza el a napot.

Először is, ha szemügyre vesszük kiabálóinkat, azt látjuk, hogy nem közvetlenül a *nap*-hoz fordulnak, hanem a *küdüs*-hoz, illetőleg a daru segítségével *Jézus*-hoz, hogy hozza el a napot, hogy adjon meleget. Sem *Jézus*, sem *küdüs* nem a Tűz-isten neve, annyit még is gyaníthatunk, hogy a Tűz-isten neve *us*-sal végződik, mint a hogy végződik: *Jézus*, *küdüs*, s hogy két tagú szóból áll a neve, a mint kettőből áll: *Jé-zus*, *kü-düs*. Továbbá azt is kivehetjük a 42. számúból, hogy a Tűz-isten és a daru egymással jól vannak, érintkeznek: a Tűz-isten ad a daru hujjántására valamit, mi csak úgy lehetséges, ha a daru kedves előtte s végre látjuk, hogy a daru *közvetítő* a Tűz-isten és az emberek közt.

Mi féle ide vágó adatokat találunk népünk költésében?! A magyar népköltés nem sok útbazigazítót nyújt: elmondja, hogy a darunak szép hangja van, magasan repül, nagyokat tud kurjantani, hogy kikiabálja, hogy hol járt a szerető az „écczaka“ stb. melyeket csak hosszas magyarázgatás után lehetne felhasználnunk. Legtöbbet ér egyik hiányos „*Az öreg ember majmai*“ (Ko. II. 217.) nevű mesénk, melyet a „Jót vagy semmit“-féle szólás szerint nem szabad volt volna közlenem. Ebben a mesében el van mondva, hogy egy kis házban három betyár *tüzel*, hova azután világgá bujdosott anya jön leányával és fiával. A betyárok tova mennek, de a *tüzet égve hagyják*, az asszony és a gyermekei pedig „*elöltötták a tüzet*“. Oda jön azután egy *daru*, azt mondja a fiúnak, hogy „*hoszd be aszt az arany pá'czát!*“; az arany pálczával az asszony megvágja a *darut*, a *daruból nyoszója lesz*, reggelre, mikor a betyárok az ablakra mentek, akkorára már meg volt halva az asszony, fia és a leánya.

A *daru* akkor jön oda, mikor a *tüzet eloltják*, nyoszójává változik, melyben a tüzet eloltók meghalnak. A *daru* tehát *közvetítő* a Tűz-isten és az emberek közt. Azért, mert a tüzet elöltötták, lakolniok kellett, a Tűz-isten ezt büntetés nélkül nem hagyhatja, megbosszulja magát, szolgálatjára a daru áll, *mi a darut a Tűz-isten madarának mutatja be*.

A finn *Kalevalában*: Väinämöien, Ilmarinen, Lemminkäinen (világosság hősei) elmennek Pohjolába (Észak, sötétség hazája) hogy Szampón (Sugár) megsejtozzanak, de Louhi (Éjszaka), ki elrejtette Szampót, nem akarja kiadni. Harczra kerül a dolog, Väinämöien lantját pengeti, mire Pohjola népe elalszik, mi alatt Szampót rejtékéből hajóra szállítják és viszik. Útközben Lemminkäinen dalol, de:

Daru állt egy zsombék hegyén, felriadt, nagy sietve Pohjolába száll s rémségesen kiáltoz, s így fölzarja Pohjolát (XLII. r. 294—) A daru tehát nem engedte ellopni Szampót, vagyis a *Sugarakat*, mi azt mutatja, hogy a *daru a Tűz-istent szolgálja*. Ime a kalevala daruja is a Tűz-isten madara.

Kevés bizonyítót hoztam ugyan fel annak a bebizonyítására, hogy a *daru csakugyan a Tűz-isten madara*, de kielégtőt.

44. Gyermekek versikénket becsessé teszi a benne előforduló: *Kum-kum bába*. Első megpillantásra hajlandó voltam a *kumot* a német „kommen“ ige parancsolójának venni; nyelvjárásunk szerint „komme = kum“ s így *Kum-kum bába: Jöjj, jöjj bába*-val volna egyenlő. De jobban a szemem ügyére véve az egészet, nem állapodhattam meg ennél az értelmezésnél, keresnem kellett: mi az a *Kum-kum bába?* vagy *Kum bába?*

Kum bátor.

A gyermekek a *Kum-kum bába*-t akkor kiabálják, mikor *déli bátort* látnak. Arra a kérdésemre: mi az a Déli bátor? azt kaptam feleletül, hogy „*déli bába*“ (és nem: déli báb'). *Déli bába* és *déli bátor* a felelet szerint egy. *Déli bátoros*, (b = v) „*déli vátoros cigány*“ annyit jelent, mint ögyelgő, kóborló cigány, ki *ide s tova megy, mint a déli bátor*.

A bábák az ősök pogány hitében felsőbb rendűek, hatalmasabbak az egyszerű embereknél. (Lásd Ipolyi: *Magyar mythológiáját a bábákról*.) Ha a *déli bátor* egyenlő a *déli bábával*, akkor a *déli bátor* is felsőbb rendű.

Hunfalvy (Pál: *Reguly Antal hagyományai* I. 169.) a vogul: *Bátr*-okról a következőket írja: „A' hitregék után a' vogulok hősi koráról illenek értekezni: de arról egyikét néven kívül, milyen a *pogatur*, *pogatír*, *poatr*, vagy *bogatír*, *bátr*, és az *alp* név, mellyek *bátrat*, *höst* jelentenek, mit sem tudok.“

Máshol meg: „A' máncsi, vagy vogul özönvíz, úgy látszik nekem, újabb korbeli; mert mondájában nincsen említés jarkumokról, (jar = erő, kum = ember; jar kum = erő ember, óriás.) vagy más ember fölötti lényekről. Vannak ugyan az özönvíz után is *pogatur*-ok, *bogátír*-ok, *bátr*-ok, vannak alpok: de ezek már a történeti kornak emberei“ (I. m. 159.)

Nálunk, mint említém, de bízhetőleg a voguloknál is, csak az ide vágó adatokat nem ismerjük, mint „ember fölötti lény“ ismeretes a *bátor* a déli bátorban.

Hátra van a „*Kum-Kum*“ jelentése. A „*Kum-kum*“-ot vehetjük az egyszerű „*kum*“ kettőzésének: a gyermekek a versikékben, ha valamely szavat kiemelnek, megkettőzik: „*Etel-petel*, *Döme döme*“ stb. (I. kötetünk 91.) Így eljutottunk volna oda, hogy a „*kum*“ jelentését kell keresnünk.

Mint fentebb láttuk: a *déli bátor* = *déli bába* látásakor kiabálják a „*Kum-kum bába*“-t s *déli bátoros* = *ögyelgő*, *kóborló*, e szerint a „*Kum*“-nak ögyelgőnek, kóborlónak kell lenni. A vogulban *kum* = férfi, ember, hím; *kump* (a *p* beolvadásával *kum*) = *hab*, *kum* a törökben is *hab* stb.; a *kum*-nak tehát több jelentést lehet adni, az útba igazítót mitológiánk adatai adják meg. *Ipolyi*-nál úgy találjuk feljegyezve, hogy „Az öreg alföldi *Pusztának* két gyermeke volt a *Tenger* és a *Délibáb*, a tenger nagyravágyó volt, és egészen elnyomta a *Délibáb*-ot, a *Szél* azonban szerelmes volt a *Délibába* s azért elkergeté a *Tengert*, így maradt csak maga a *Délibáb* az öreg *Pusztá* leánya, ki azonban a *Szelet* nem szerette, hanem a *Napot*, ezért emelkedik a *Naphoz*. De ha a szél fújni kezd, megijedve *habozik*, s ha nagy fuvalmával emelkedik, előle szaladva tűnik el; míg valahányszor a nap süt az ő s *pusztára*, magosan emelkedik hozzá fel kedvese, s csak mikor lenyugszik, ereszkedik le vissza atyja a *puszta* keblire. (Mythologia. 91.) Hasonlóképpen mint *hullámszó* van feltüntetve *Ipolyinál* a *Délibáb* egy másik változatban s ha szabad mitológiánk adataira támaszkodnunk, a

kum-ot *hab*-nak kell vennünk. Hogy a töröktől kölcsönöztük-e? vagy a voguloktól? ezt most nem keressük. *Kum bátor* tehát = *Hab bátorral* s hogy a *Déli bátor* = *déli bába* csakugyan *habnak* látszik s hogy *ögyelegni, kőborolni* látszó, ismeretes előttünk.

Miután népünk még ma is *Déli bátor*-nak mondja a *déli bába*-t, tudva azt, hogy a *bába* szót a szlávtól kölcsönöztük, azt kell hinnünk, hogy a *bába* neve *bátor* volt hajdan.

Pim bátor.

45. Kár, hogy versikénk nem hosszabb! *Pim-pim bába bodorogy'* fő! ennyiből áll az egész. A megjegyzés szerint a *Pim-pim bába* fő neve és pedig a *kikircsá*, melyet a gyermekek szálaira hasogatnak, reálehelnék, minek következtében bodorodik.

A *Pim-pim* egyszerű *Pim*-je (lásd az egyszerűsítést a megelőző jegyzetben) valóban füvet jelent a vogulban: *pom*, (njur —) *pim*, *pom* = *fű* (Hunfalvy Pál i. m. 29.) A nyelvünkön érthetetlen *Pim bába Fű bába*, (*Bába* = *Bátor* a megelőző jegyzet szerint) *Fű bátor* volna, vagyis *Pim bátor* volna a növények, fűvek keresett *Bátorja*.

A *Pim-pim bába* fölbodorodik, itt eszünkbe jut a vogulok *Elm-pi*-je, ki *Numi Tarom*- (Felső isten) hoz *följárt* s úgy teremtett. (Hunfalvy P. i. m. 119 —), továbbá *finnek Im-pi*-jük, ki a levegőben *hintálódzik* s ekként teremt; a *mordvaiak Csám-Páz*-uk is *hintálódzott*, mielőtt teremtett volna (Barna Ferd.: A mordvaiak pogány istenei. 7.) Népköltésünkben keresnünk kell tehát oly adatot, mely ezt megvilágítja, annál is inkább, mert a világot, nyelvünk szerint, *teremtették*, a teremteni a *terem*-től származik, *teremni* pedig a növény terem.

46. Változatai az I. kötet 80. lapján találhatók.

47. A „disznók utánzó“-ját lásd K. 131. lapján.

48. A „varnyú utánzó“-t I. kötetünk 90. lapján közöltük.

51. Változata a Ko. II. 185. lapján van.

53. Találkozik E. I. 405., K. 132., T. 292. 309. lapján levőkkel.

55. Lásd a Ko. I. 213. lapján található.

58. Találkozik a T. 281. s az I. kötetünk 82. lapján közölttel.

60. Hasonlítsd össze az I. köte'ünk 82. lapján levő 34. 36. számúval.

62. Pár sora I. kötetünk 84. lapján van.

64. Vesd össze a Ko. I. 213. II. 188. lapján közölttel s a következő számúval. Föltűnő benne, hogy a *földet ütik*. Hasonlót találunk a *Lakodalom*-ban is (lásd a *Szokások jegyzetét*!). A „*Nyilamlásrul való*“ reáimádkozónkban az ártalmas betegségeket a földbe üzik, hasonlóképpen a *Kalevala*-ban is XLV. r. 282.—. Ezért ütik-e a földet, hogy a rosszak ott vannak? vagy a föld tiszteletére vonatkozó érintés volt-e előbb s később ennek tulzásából származott-e a föld ütés? avagy a föld esküre (Égre-fű'dre esküdt) vonatkozó maradvány-e? ezúttal még meg nem határozhatjuk.

65. Lásd a megelőzőt.

66. 67. 71. Szövegüket az ismeretes népdalok teszik.

72. Lásd I. kötetünk 82. lapját s vesd össze E. I. 415., P. 141., Ko. I. 220. lapján találhatók.

73. Hasonlítsd össze I. kötetünk 84. lapján levő 40. számúval s lásd ennek jegyzetét.

74. Változata T. 293. lapján van.

75. A „*Kis kácsa*“ játék változatai I. kötetünk 84. lapján levő 42. számú játék jegyzetében vannak felemlítve.

76. Pár első sorát E. I. 413., Gásp. 214., közölte.

83. Vesd össze Gásp. 174. 250., T. 161., A-Sz. II. 85., Ko. I. 288-
I. levőkkel.
84—88. Eltéréssel T. 275., Ko. I. 226., I. kötetünk 89. lapján ta-
láljuk meg.
88. Hasonlítsd össze T. 263., A—Sz. II. 68. lapján levővel.
90. Első sora A-Sz. II. 70., Ko. I. 232. lapján van.
95. Változatát A-Sz. II. 65 találhatjuk meg.
97. 98. A 4-ik, illetőleg a 2-ik bekezdés változatait I. kötetünk
92. lapján található adatok jegyzetében már közlöttük.
100. Pár sorában találkozik a T. 275., Ko. I. 233. lapján közlöttel.

Szokások jegyzete.

Pogány korból eredő szokásaink elveszelődnek, kimarad belőlük e dal, mi helyett hajdan a felsőbbekhez menesztett könyörgő, ajánló, dicsőítő szavak s dalok voltak használatban, mint vannak most is a velünk rokonságban levő mordvákknál, elmaradtak az áldozatok, megmarad a pusztá cselekedet. Első kötetemből (192.) a pusztán csak cselekedetből álló szokás töredéket kihagytam, mit nem teszek most, mert kutatásaim közt azt vettem észre, hogy az ily töredékeknek is hasznát vesszük, miért is ezúttal felemlíték minden előttem ismeretes szokás töredéket, bármily kis értékűnek látom is:

Kántáló. A kántálónak (I. kötet 194.) egyházas énekét találtam meg: „A kis Jézus arany alma“ (T. 317.) kezdetűt éneklék. A házasággal foglalkozó tréfás versből sommi sincs benne. (Szaján, Padé.)

Nyírfa vessző-vel verik meg a gyermekeket „Apró szentők“ napján. A szomszédba küldik *mustár magért*, hol már tudják, hogy ha a gyermek ily kéréssel áll elő, meg kell vesszőzni: *hogy gylvás né lögyön*. Meg is nyírfa vesszőzik jól s azt kérdezik tőle: *„Hányan vannak az apró szentők?“* S mindaddig kérdezik s vesszőzik, míg meg nem mondja, hogy: „Száz negyvennégy ezren.“ Ha meg nem tudja mondani s megelégedtek a vesszőzéssel, megsúgják neki. (Általános szokás.)

Verses köszöntő, de nem népiest mondanak (téli) *Szt.-Istvánkor*, (téli) *Szt.-Jánoskor*, *Újév napján*. (Általános.)

Hamvazás. *Hamvazó szerdán* házról-házra járnak hamvazni. *Hamus küvel* dörzsölik meg az ember homlokát. (Szaján.)

Bogrács varó. Lásd az I. kötet 108. lapját. A ház előtt söprenek ilyenkor, Nagyszombaton, hogy a kigyókat, békákat elsöpörjék. (Általános.)

Április bolondja. Április első napján áprilist jární küldik egymást, például a szomszédba küldik egymást, hogy ott hívták; mikor oda megy, ott kinevetik s megmondják neki: hogy ma van április első napja. A gyermekek ilyenkor reá kiabálnak az április bolondjára:

Április bolongya,
Hónap lösz az utója. (Általános szokás.)

Locsolkodás. Kocczintás. Húsvétkor locsolkodnak, t. i. Húsvét hétfőjén a fiúk meglocsolják a leányokat, a miért *piros tojást* kapnak, Húsvét keddjén meg a leányok a fiúkat. A piros tojással *kocczintanak*, Szajánban *czuczliznak. Kocczincsun!* illetőleg *czuczlizzunk!* szokták mondani, mire *tojásuk hegyét* ütik össze s a kié eltörök az a vesztes: oda kell a győztesnek adni a főtt piros tojást. Barna Ferd. (Ósvallásunk főistenei 37.) Fraknoi adatai után felveti a kérdést, hogy a *dies concussionis oorum*, vagyis a tojással való kocczintás, czuczlizás napja melyik volt hajdan? Ha szabad a szokás után indulnunk, akkor *Húsvét hétfőjét* kell tartanunk. A fiúk szoktak kocczintani, kik Húsvét keddjén erre már nem érnek reá, mert ekkor elbujnak, hogy a leányok meg ne locsolhassák őket. *A kit meg nem locsolnak: gylvás, kelevényes lesz.* Itt említém feje, hogy *Nagyapéntőkön* és *Nagyszombaton* a templomot látogatók az *Ur koporsója* előtt fekvő *kis Jézusnak* (= fe-

szület) *tojást* visznek s hogy *Húsvét napján tojást, kalácsot, sunkát* visznek a templomba *mögsgentölni* (= megáldani.)

Május fát állítanak május első napját megelőző este: hol (eladó) lány van, honnan egy hét mulva muzsika szóval viszik el. (Szaján.)

Zöld ággal ékesítik fel *Pünköszt* első napjára házukat: leginkább az ablakot, ajtót, kaput. (Általános.)

Pünköszdőlő-jük némi csonkítással ugyan az, a melyik az I. kötet 105. lapján van. (Általános.)

Tűzet ugrálnak Szt.-Ivánt megelőző estén, (I. köt. 106.) de dalt, vagy verset nem mondanak. (Általános.)

Halott táncs. Ha fiatal temetnek el, a *toron* tánczolnak. (Szajánban.) Ma már enyészőben van ez a szokás, kivált mióta szegények. (Az I. köt. 196. lapján a *halott tor* (108.) sorából és hogy Szaján lakosai Szeged népe, azt a következtetést vontam, hogy a *halott táncznak* Szegeden is ismeretesnek kellett lennie. Kérdézködés után megtudtam, hogy (Szeged-) Felső-városon a halottat éneklő asszony (ki míg a halott a terfőn fekszik: istenes énekeket énekelget) mikor már a torban jól ettek-ittak, *fejére teszi a boros üveget* s az I. köt. 108. lapján közlött dalt dalolva *tánczol*. Megtörténik az is, hogy másod magával tánczol. Megjegyzem még, hogy a torban leginkább hideg ételeket *esznek: kinyeret, sajtot, túrút* s hogy *kinyeret* osztogatnak szét a szegények között.]

Halottak napján kalácsot, lisztet, gabonát, főzeléket adnak a szegényeknek. (Szaján.) [Ez a szokás emlékezetünkbe hozza Tóbiást (Szent Irás: Tob. 4. 18.), ki fiának azt az oktatást adta, hogy *kinyeret* és *borát* helyezze az igazak sírjára, hogy a szegények egyik meg s imádkozzanak lelkéért. Más részről pedig eszünkbe jutnak a *mordvák* (Barna F: A mordvák pogány istenei. 16.) kik áldozatot mutatnak be a sírokon. *Lucza széke* csinálása már az I. köt. 192. lapjáról ismeretes.

2. *Betlehemező.* Vesd össze a Ko. II. 1. 4. s az I. kötet 99. lapján levővel.

4. 5. *Kosár küldő. Kísérő adó.* Ma már inkább a felnyöltek játéknak, mint szokásnak vehetjük. Mivel azonban legényt, illetőleg leányt választó játék, hajlandó vagyok valamely nagyobb, de mostan már szétzúllott szokás maradványának tartani s mint ilyen a *Szokások* közé sorozni. Mint legényt, vagy leányt választó a házasság előkészítője; több érdekes adatot jegyezhetünk itt fel

A házasodásról.

A *kézfogón* kezdjük meg az adatok elsorolását. Ház tűz nézés után a házasulandók a pap előtt egymásnak szeretetet vallanak, minek megerősítésére kezét fognak. [Noha Ipolyi szerint „a kézadási eskü magyar esküzkedésnek csupán nem mondható, miután az általánosan divott azon korban Európában minden nemzetnél, s különösen a németeknél is: a *handschlag, handtreue* név alatt“ (Myth. 546.), még is azt hiszem, hogy őseinknél sokkal nyomósabb, fontosabb volt a kézfogás, mint más nemzeteknél, akár az Ipolyi felhozta németeknél. Ide mutat sűrűn való előfordulása: *kezet fog* a magyar, ha barátjával *találkozik*, ha *elváli* barátjától, ha *demutatják* valakinek, továbbá *fogadáskor*, a mikor *alkuszik*, vagy *tér.* Legjobban feltünteteti pedig fontosságát maga a kézfogó. Maguknál a németeknél sincs meg az a szokás, mi megvan nálunk, hogy az eljegyzendők, a *pap előtt* kezét fogjanak. A magyarok tehát bevitték a keresztény eljegyzésbe is, mi csak úgy lehetett, ha a kézfogás előttük kiváló fontosságú volt. Még többet nyom a latban, hogy

sok helyen a magyar a kézfogást majd nem házasságnak tekinti. Ha egyszer a legény a leánnyal kezét fogott, akkor már az ő szólásuk szerint „elvötte”, a leány meg „fér'hön mönt”. Többször hallottam ily szólásokat: „Pali mögházasodott.” „Kit vött é?” „A Géra l'an't vötte é, hónap hirdetik őket.” (Szaján.) Pécskán pedig annyira a magáéknak tekintí a legény a vele eljegyzett leányt, hogy még örzi is; t. i. a leányos háznál hál, örzi, hogy más el ne szeresse, úgy tekintí, mintha már az övé volna, csak még nem szabad vele.]

Az eljegyzés után következő ünnepen hirdetik őket először, melyen a leánynak ott kell lenni, hogy a *tojás* meg ne zápuljon, ha *tyúkot* ültet, mert különben belefutad a tojásba a csirke s rossz gazdaasszony lesz. (Szaján, Padé.)

[Ennél a babonájuknál a mordvaiak *Ange-Patii*-ukat említjük fel, ki a *házas életre* visel gondot s a tyúkot különösen kedvelli.]

Temesköz magyar községeiben a *lakodalom* nagyon is egyöntetű, legtöbb szertartással azonban *Szajánban* láttuk, ezért ezt írjuk le.

Esküdre külön megy muzsika szóval a *völegényes háznép*, külön a *mönnyaszszonyos*. A háznépet *zászlós* vezeti. A zászló hosszú rúd körülaggatva különféle színű kendőkkel. A zászló tetején *alma* van.

[Az alma a zászló tetején az alma jelentősége szerint — I. kötet 172 — a szeretet diadala; tehát jelképileg van kifejezve a lakodalom.] Az almába *rozsmaring gaj* van szúrva. (Török-Becsén két s olykor *négy* almát is láthatni a zászló tetején.)

A zászlós jobb oldalán megy a *kardos*, bal oldalán a *lánczos*. [A *kardos* már az ungarischer simplicissimusnak is a többi közt fölűnt, hogy a menyasszony körül a násznagyok fáklyákkal s *kardosan* tánczolnak.” Ipolyi: Myth. 127. 543.]

A *kard* helyett ma *darab fát*, vagy *ostort* tart kezében a *kardos*, de nem felköve. A *lánczos* pedig nem visz ma már *lánczot* a vállán, mint hajdan, hanem *fa vállát*, vagy *pálczát*.

Háromukat (a zászlóst, kardost, lánczost) követik a legények, ha *völegényes* a háznép, köztük megy a virágos kalapú *völegény*, azután a leányok; a *mönnyaszszonyos háznépnél* első sorban a két *nyoszorú lány* között a *felkoszorúzott, síró mönnyaszszony* megy, utánuk a férfiak, legutoljára az asszonyok.

A fiatalok, többször az idősek is, dalolva s táncz szavakat kiabálva haladnak végig az úcczán a templom elé, hol míg a pap esketni megy, tánczolnak.

Leginkább a *mönnyaszszonyra* vonatkozó tánczszavakat hallani tőlük, mint:

A mönnyaszszony szomorú,
Mer' a fejín a koszorú.

Kerü'jük hát a sarat,
Mer' a mi mönnyaszszonyunk émaratt.

Ez az úccza jaj de sáros,
A mönnyaszszony jaj de csajhos!

Tágosságot nekünk is,
Ha még kicsik vagyunk is.

Török-Becsén is jegyeztem le néhányat:

A ki kiál' az úcczára,
Piros alma a markába!

Ij ja jus, haj ja jus!
Mögatta mán a Jézus!

Kanyarítós,
Takarítós!

Sárgás,
Csámpás!

Esküvés alatt, ha a mönnyaszszony „*Mária* *Lány*”, akkor a *nyoszorú lányokon* kívül 2 *fehérbe öltözött, fehér lobogót tartó Mária*

l'ány áll mellette. Az esküvés alatt a vőlegény áll jobbról, a menyasszony balról, kinek legjobban ekkor kell sírnia.

A magyarok, mint tudva van, nem csak ünnepies nyilatkozatot tesznek, hogy szeretik egymást, hanem meg is esküsznek a feszületre.

Esküvő után előbb a menyasszony, azután a vőlegény népe a plébánia udvarára megy táncolni, de *sem a vőlegény, sem a menyasszony nem tánczol.* A két vőfény, tudniillik az *öreg vőfény* és *kis vőfény*, — kiket *ország szolgája*-nak is mondanak — bemennek a szobába. Az *öreg vőfény* nem népies, rimes sorú köszöntőt mond a ház gazdájára s a ház népére, a *kis vőfény* pedig ajándékot ad: *üveg bort* s az üveg nyakán levő *fonyott kalácsot*. Ilyenkor borral boldogot boldogtalant kínálnak.

Mönnyasszony kikérés. Az esküvés rendszeren délben szokott történni, délután a vőlegény násznagya elküldi az *öreg vőfényt* és a *kis vőfényt* a *mönnyasszonyos házhoz*. A *kis vőfény* kezében *üveg bort* visz s az üveg nyakán fonyott *kalácsot*. Az *öreg vőfény* megveregeti pálcájával az *ajtó félfát*, s ha bebocsájtják, megáll az ajtó küszöbén, s beköszönt: „Dicsértessék a Jézus Krisztus! Al princípális uram köszönti a l'ány násznagygyát!” Mire „Mindörökkön ammen!” a felelet a násznagy részéről. Ezután a vőfény egyet előre lép s elkezdi mondókáját, szinte nem népies rimes vers, melyben előbb a násznagy, menyasszony s a menyasszony szülei egészségéről tudakozódik, azután beszél a b. sz. Máriáról, kihez Gábriel arkangyal küldetett s kinek a „lába alatt volt a hold, feje felett pedig 12 csillagból álló korona;” majd elmondja, hogy az ő *kis királyuk* (vőlegény) a *kis királynét* (menyasszonyt) a templomban arany *gyűrűvel eljegyezte*, a pap pedig arany lánczal (stóla) öszszekötötte; de a menyasszony mikor kijöttek megkérte a násznagyot, hogy bocsássa haza, mert meg akarja szüleinek köszönni, hogy fölnevelték. Mivel pedig a násznagy nem török, sem nem pogány, tehát haza bocsájtotta. Ő most arra kéri a násznagyot, hogy mondják meg, hogy itt van-e? A *násznagy* biztosítja, hogy nem vesz el, mert oly legényei vannak, hogy külső országra is elmennek, ha kell, keresésére s előhozására. Mire a *kis vőfénytől* az *öreg vőfény* elveszi a *kalácsot* és a *boros üveget*, az asztalra teszi a következő szavak kíséretében: „Dicsértessék a Jézus Krisztus! Itt van az üvegbe' Krisztus vére Krisztus testével (= kalács) mögpöcsétölve, tessék fölszakítani s látni, hogy igaz úton járunk!” Ekkor a násznagy kezébe veszi az üveget s a kalácsot és a nép közt *eláldja* s kijelenti, hogy most már elhiszi, hogy igaz emberek s hogy jó úton járnak. Ha még egyszer eljönnek, úgymond a násznagy, megmondják, hogy hol találták fel a *kis királynét*. A *mönnyasszonyos ház*nál teli töltik a kiüresített üveget *borral*, *kalácsot* akasztanak rá, 3 verset húznak a muzsikusok, azután elbocsájtják a két vőfényt.

Mintegy félóra mulva a vőlegényes háztól elindul az egész nép sereg, közöttük a násznagy és a vőfények. A *kis vőfény kalácsot* visz *boros üveg nyakán*. A menyasszonyos háznál már várják őket, ki kapával, ki vellával, ki meg ásóval. A *bejáró* el van zárva, *fa* van keresztbe téve s belülről ijesztgető szavakat hallanak, hogy ide ne jöjjenek, mert így és emígy tesznek. Elkezdődik a harc: *ütik a földet*.

Azután beeresztik őket, a két vőfény a szokásos ajtókopogás után bemegy a szobába s versel, hátuk megett becsúszik a vőlegény násznagya. A versben beszél Noé bárkájáról, Ádámról, Éváról s kérdezi, hogy ő, ki a menyasszonyt keresi, jó helyt jár-e? A menyasszony násznagya megmondja, hogy jó helyt jár, mert megtalálták a menyasszonyt, hanem

„három zár“ (?) alatt találták meg, ezért a vőfény oly három találga-
tós mesét kap fel, melyet az ő násznagyjának kell kitalálnia.

Ezután a vőlegény *násznagyja* mond verset, elmondja hogy a
3 királyt csillag vezette Krisztus Urunk jászolához; hogy *Krisztus
Urunk a 3 királylyal kezet fogott, tehát* alprinczipális úr (menyas-
szony násznagyja) fogjon vele kezet. *Kezet fognak s megfejtik a 3 ta-
lálgatós* mesét, s kéri a menyasszonyt.

Míg bent a kikérés s kiváltás történik, addig a konyhában az
asszonyok a *kémény* alatt a *mönyaszszony ágya* fölött osztozkodnak.
Hosszú húzavona után a *nyoszorú asszony* váltja meg.

Mikor beleegyeztek már, hogy *kiadják* a menyasszonyt, akkor
elviszik *öltözni*. Az öltözés hosszant tart; ekkor már le szabad ülni. Ez
alatt fiatal emberek öltöznek fel leánynak s vénasszornynak, sorba men-
nek be s mutatják be őket, hogy „ez a mönyaszszony“; de a *kérő nép*
nem vállalja. Utoljára bejön a menyasszony, felállnak s kezdi a bú-
csúzást.

Búcsúzóját a násznagyja vagy a *vőfényje* mondja, melyben el-
búcsúzik szüleitől, testvéreitől, háza népétől, szüleinek kezet csókolva
útnak indul. Ekkor tánczolnak előbb, azután ugrálva, tánczolva mennek
végig az úcczákon.

Mikor a vőlegényesház pitar ajtajába érnek, a menyasszony kint
marad a küszöbön kívül, a vőlegény pedig belől van, ekkor *fonyott
kalácsot* szakajtanak ketté, t. i. a vőlegény és a menyasszony, a
kinek nagyobb darab jut az lesz a dolgosabb. Most a vőlegény szü-
lei jönnek, *csókokkal fogadják mönyüket*, ki kezet csókol nekik s
kéri, hogy fogadják el gyermeküknek. Bemennek a szobába, hol a
násznagy először beszél a vőlegénynek, inti, oktatja, azután üdvözi a
menyasszonyt, ki neki kezet csókol.

Az evés alatt hallható nem népies versek ismeretesek a „ponyva
irodalom“-ból, tudva van az is, hogy a *kása* kedves ételük, hogy *kását*
esznek. [A mordvin Ange-Patái szereti a kását.]

Az evés alatt a *zászlós*, kinek zászlója a szoba egyik szögletében
van, a *kardos*, ki kardját a zászló mellé teszi s a *lánczos*, kinek láncza
a *mestőr gerendán* van, az ételt szolgálják ki. Hajdan mikor még va-
lóságos kardjuk és lánczuk volt, mikor még urak voltak, ők ítétek a
rendetlenkedő fölött. A zászlós mondta ki az ítéletet (mint hajdan a
kárkán Ipolyi: Myth. 475.), a kardos átadta a lánczosnak a bűnöst, a
lánczos meg elbánt vele az ítélet értelmében.

Az evés alatt a menyasszony nem eszik, neki szomorkodnia kell,
ő később eszik az ő urával (férjével) s ennek szüleivel a hátulsó szo-
bában.

Mikor a *kását* megették, bekötött kezű asszony jön be pénzt kérni
keze gyógyítására, mert nagyon megégette a kása. Kezében *kásás fűző
kanalat* tart s a ki nem ad pénzt, megszurkálja vele.

Sortánczot járnak evés után, de nem mindjárt, mert az *étel hor-
dók* (és nem hordárok) csak ezután esznek. A menyasszony először tán-
czol a vőlegénnyel, azután a vőlegény szüleivel, rokonaival. Tánczra a
kis vőfény szólítja őket: elhúzza a menyasszonyt, egyet-kettőt for-
dul vele, megáll a násznagy előtt s mondja: „Tizenharmadik násznagy
uram, a vőlegén't kéröm egy' pár tánczra!“ A vőlegény tánczol a meny-
asszonnyal, azután elveszi tőle a kis vőfény s újra kezdi: „Tizenhar-
madik“ stb. más't szólít, ki ha nem akar jönni, akkor „Harminczhar-
madik“, majd „Ötvenharmadik“ násznagy uramot mond s ekkor hozzá
teszi: „Táncz vagy láncz!“ Vagyis vagy tánczoljon, vagy ha nem, lánczra
kötik. Míg a sortáncz járja az *öreg vőfény*, s néha mások is, gyertyát

vesznek kezükbe s úgy nézik a tánczosok lábát és megjegyzéseket tesznek a menyasszonyra.

Mönyasszony táncz. A násznagy tányért tesz az asztalra, mellé, jobban mondva köré *gyertyákat* s tudtára adja a tánczos népségnek, hogy: Szabad a táncz! Ekkor bár ki is tánczolhat a menyasszonynyal. A ki tánczolni akar, pénzt dob a tányérba, a másik többet dob utánna, a harmadik meg még többet s így osztozkodnak, hogy kinek van joga vele tánczolni. Rendesen mindenki tánczol vele s dob pénzt a tányérba. Mikor a vőlegény látja, hogy mindenki tánczolt már vele, előlép az ajtó mellől, elkapja a menyasszonyt s a ház népe kiabálása, jajgatása mellett másik szobába viszi s ekkor kezdődik csak meg igazán a „Szabad a táncz!“, apraja nagyja tánczol világos viradtig. A tányérba gyúlt pénz a menyasszonyé

Fejbekötés. Az épület valamelyik zugába, ha van tñres szoba, akkor ide vezetik a menyasszonyt. A *vőfény* leveszi a menyasszony fejéről a *koszorút*, pálczája végére akasztja s mikor már a menyasszonynak bekötötték a fejét, a vőfény a *tánczoló szobába* vezet a lakodalmasok közze s a koszorút és a bekötött fejű menyasszonyt bemutatja. Ilyenkor sok megjegyzést tesznek reá s tréfáznak vele. Így a többi között kis gyermeket tesznek az ölébe, hogy lássák, vajjon tud-e vele bánni.

Mikor a menyasszony fejit bekötötték az *öreg vőfény* eldalolja a következő tréfás dalt, mely úgy látszik, a házasság keletkezését akarja előadni; minden sor után a dallamot kifütyüli:

Mínthogy most jó kedvem van neköm,
A szerelöm tüze ösztönöz engöm,
Énekölnék nektök egygyet paradicsomrú:
Ádám apánkrú és Éva anyánkrú:

Ecczör elgondolta az Úr:
Hogy sárbul Ádámot gyúr,
Ádámnak kivötte egygyik, ódal cson'tyát,
A möl'bül alkotta Évát.

Midón Ádám mán álmából fölhorkantott:
Éva mán akkor a szömében vigyorgott.
A ker'ben egy' fa virákszott,
Két, piros alma rajta villángott.

Kégyó képébe' az ördög a fán vagyon!
Mint kénál bennünket almával nagyon!

Éva az almát elvötte,
És egygyet harapott belüle,
Kénáli Ádámot, hogy vögye el tülle,
Bisztrati, hogy vögyön belüle!
Nem lösz baja tülle.

Mikó az angyalok az égbe' tüzet raktak,
Akkor egy' szikrát elugraszottak ...

Mosdatás. „Ecczakának évagygya“ után, 3 óra körül a menyasszony bejön a *nyoszozjú lányokkal*. A menyasszony kezében „*tűrű-közö*“, az egyiki *nyoszozjú lányéban vízzel telt tál*, a másikéban meg *szappany* van. Most a menyasszony sorra járja a férfi vendégeket, *megvizezi* kissé az ember *arczát*, megtörüli, ezért az ember pénzt dob, s ha rokonja a vőlegénynek a *mönyasszony megcsókolja*, ha nem rokon, to-

vább ereszti. A ki ilyenkor nem engedi magát megvizezni, biztos lehet benne, hogy valóban *mögmozdatik*, kap szappanyozást, mosást, törülközést.

Másnap reggel a menyasszonyt *avatóra* viszik a templomba.

Kállató (kárlátó). A szegényebbeknél a leány elvitele után a leány szülei, lakodalmos vendégei néhány óra múlva kárlátóba mennek a vőlegényes házhoz. Magukkal ajándékot visznek: *virágot, zöld galyat, fa galyra aggatott almát, szilvát, diót*, továbbá kezükben égő *gyertya van, bor, pálinka, rétes*. A gazdagoknál a vőlegényes háztól más nap a *mönnyaszszonyos házhoz* jönnek, itt mulatnak s harmadnap pedig mindnyájan elmennek a *vőlegényös házhoz*, hol folytatják tovább.

Az ily nagy lakodalmakban mikor már megelégedtek a lakodalommal, *kását* főznek ebédre s azután az asszonyok kásás kanállal döfködik a mulató s távozni nem akaró vendégeket, ez a *kitoló kása*.

Babonás hiedelmek, babonák és reáimádkozók jegyzete.

Népünk a mondákon kívül oly hiedelmeket is mese szerűen beszél el, melyek meg nem történhettek, de a melyeket valóságának tart, mert hitéhez tartoznak. Hitéhez tartozó adatokat szép számmal tartalmaznak a mesék is, de sokkal kevesebbet, mint a babonás hiedelmek, babonák és reáimádkozók, a miért a babonás hiedelmeket nem a mesék, hanem a babonák rovatába soroztam. Eljárásomban a mitológusokra voltam tekintettel; így nem kell nekik az ily hiedelmeket a mesék közül válogatniok. Ennyit a beosztásról.

A babonás hiedelmek, babonák és a reáimádkozók a pogányság korából maradtak fent.

A *babonás hiedelmek* pogány őseink hitét, vagy ha különböző hitű, vagy a nép szerint, más rendű (= hitű) népekkel érintkezve, vagy elegyedve, különböző hitet tartottak, akkor a különböző hit nyomait foglalják magukban. — Mit tartunk róluk? Ugyanazt a mit a népdalokról: változtak, alakultak. A csodás és a nép gondolkozása szerint ma már lehetetlenségnek látszó dolgok lassanként kimaradnak belőlük, vagy módosulnak. De nem is lehet ez másképpen. A kereszténység a kereszténnyé vált népre hatással volt, hitét sokban módosította s a mennyiben lehetett, írtotta, de meg nem semmisítette; a mint hatással van a műköltés a népköltésre, alakítja, írta, de meg nem semmisítette. Ennek a hatásnak a következtében a pogány hitre vonatkozó maradványok keresztény színezetűek.

Pogány hitre, vagy rendre vonatkozó maradványaink többször ellentétesek; de bármennyire különbözőek is egymástól, azért a felsőbb rendű hatalmasok, melyekre vonatkoznak, csak két részre oszthatók: a jókra és a rosszakra. A jóknak áldoztak, hogy segítse őket, a rosszakat üzték, hogy megszabaduljanak tőlük. Ezek az áldozások, üzések, bizonyos szertartással jártak. A szertartások maradványait leginkább a babonákban és a reáimádkozókban találjuk.

A *reáimádkozók* elkeresztényesedett ráolvasások. A ráolvasásokról azt mondja Ipolyi: (Arnold: Magyar mythologia. 397.) hogy lényegük egyszerűen abban áll, hogy azok a pogány vallás imádságai, áldás formulái voltak, melyek a szükségben, baj s betegségben alkalmazva a tárgyra, melytől a menekedés, szabadulás, kívánatos volt; vagy minek megnyerése ohajtatott, elmondattak. Meghatározását némi módosítással fogadom el, mert így még az elkeresztényesedett ráolvasókra, vagyis reáimádkozásokra sem alkalmazhatom.

Az *olvasni, elolvasni, kiolvasni, r'áolvasni*: számolni, el-, ki-, számolni, vagy sorolni jelentésű is. Legerősebben fenntartotta magát ez a jelentés a „*Majd r'áolvasom én!*” szólásban, melyben a *r'áolvasni*: valamit sorban *elszámolni*, s ezáltal a *rosszat elhajtani, elűzni, eltávolítani* jelentésű. Arra alkalmazzák a most említett szólást, a ki valamely rossz cselekedetét tagadja és az alkalmazza, a ki ismeri a cselekedetet s elég erőnek hiszi magát vele rossz cselekedetét beismertetni. A kire így r'áolvasnak, annak nem csak rossz cselekedeteit sorolják elő, hanem reá is pírítanak, megfeddik. Ez a legegyszerűbb ráolvasó, ilyent kellett őseinknek is használniok, mikor még tudatával

birtak annak, hogy az ember is a hatalmasok közé tartozik. Ily, egyszerű elhajtó, elszámoló az 53. és 54. számú reáimádkozó. A legszebb példát erre azonban a *Kalevalában* (Barna Ferdinánd: Kalevala.) a IX. rúnóban találjuk: Väinämöien elmondja a vas eredetét, az aggastyán megpirogatja a vasat: reáolvas.

Ipolyi meghatározásából hiányzik az elűzés, elhajtás: reáolvasás, azt pedig feltaláljuk még a keresztényies reáolvasásban is.

De az ember, noha a felsőbbekhez tartozott, azt tapasztalta, hogy reáolvasásai nem mindenkor hatásosak; ekkor a nála felsőbbekhez folyamodott s mentül jobban hatott pogány őseinkre a kereszténység, vagy előbb valamely más, könyörgésekkel elárasztott hit, annál jobban fejlődött a felsőbbekhez való könyörgés. Amott az ember saját erejére támaszkodott, emitt már másokhoz folyamodik, ezért nevezem a most bemutatottakat reáimádkozóknak, mert ma már az imádkozás, felsőbbek említése kiolvasható belőlük.

A nép hol: *r'áolvasásnak*, hol *r'áimádkozásnak* mondja.

Hogy az ember *felsőbbek közé tartozott* s ilyennek ismerték el kezdetben őseink önmagukat, a napjainkban hallható reáimádkozók legtöbbször ki lehet találni. Az I. kötet 116. lapján olvasható: „Vér, természet és hájog! Szakadozzatok és csattogózzatok lé ennek a szömírül“ s a most bemutatottakban előforduló: *Té nyilamlás möny nyé!*“ elegendők állításunk bebizonyítására. Így: „Szakadozzatok“ stb. csak az beszélhet, a kinek hatalma van a rosszak felett. A betegségeket itt rosszaknak: hatalmasokhoz tartozóknak mondjuk, mit úgy értünk, hogy nálunk is, mint más ugor népeknél a természet tárgyaiban őseink isteneket, vagy szellemeket véltek lenni. Csengeri (Antal: Történeti tanulmányok és jellemrajzok. I. 66.) Ipolyi mitológiájára megtette ugyan eme megjegyzését: „Ha meggondoljuk, hogy hasonló szólásformák (minő: vigen el a tatár) vitték rá a szerzót, miszerint a *nyavalyából, fenéből, ocsmányból* is mythologia fogalmakat csináljon, ezen nem csodálkozom. Minden áron magyar mythológiát akart alkotni“ ezt napjainkban, mint tévedést igazságnak nem vehetjük: napjainkban, mikor a reáimádkozók-ból már néhányat ismerünk, mikor a *„Sallári Kis Kata“* (1.) kiváló becsű balladánkban a *Kék álló kelevény* mint kéro stb. lép fel és a szép „Gyönyörű Bán Katá“-ban (170. lapon.) a *Nyál beszél*. (Vesd össze a mordvák Csám-Pázukkal: Barna Ferdinánd: *A mordvaiak pogány istenei* 7. s a *Kalevalával* XLV. rúnó.)

Az elkeresztényesedés korában a pogányság hatalmasainak a helyét a kereszténység foglalta el, így jött bele azután a pogányság r'áolvasóiba: Jézus és a szentek neve.

A r'áolvasások nem pusztá szavakkal történtek, hanem jelekkel és szerekekkel is. A jelnek és a szernek a felsőbbek előtt kedvesnek kellett lenni, csak így reménylhatték segedelmüket. Ezekkel a jelekkel és a szerekekkel is az történt, mi a szavakkal: részben a kereszténység jelei és szerelei foglalták el a pogányságéknak a helyét.

A szerekből és a jelekből gyűjteményeinkben a *követ, vasat, nevetlen újjat, keresztvetést, kerekítést, kézfeltevést, a jobbkezben való kéz és kő gobjó tartást, a jobb kéznek a föld felé való vivését, a késnek a nyilamlásra való tevését és a földbe szúrást* találjuk. Lássuk először a szereket!

Kő golyó. Kevés adatot találtam nálunk a kőről, többet rokonainknál. Ipolyinál Mythológiája 434. 435. lapján van róla a boszorkány pörökből kivett, pár adat. Eggyikben azzal vádolnak valakit, hogy követ főzött. A kőfőzésről feljegyeztem, hogy a „mén'kü“ féle követ ki szokták főzni, s bajok orvoslásakor használják, így például: ha valaki-

nek a *caöcse fáj*. (Szaján.) A „*Vár hejött várt ád*“ (120. lapon.) mesénkben az öreg koldúst a leány kövel változtatja „bálványnyá“. Ide jegyzem még a gyémánt *követ*, melyről szóljon a nép:

„Mikó a kígyók követ fúrnak, ha asztat elvöhetik tőle, a kígyók kirájátú, akkó nem kó' világbeli, ojan gyértya világ. (Hogy vessik el tőle?) Ha teher kendő van nála, r'áhajfti, akkó ott hagyí a kígyók kirája a gyémánt követ. (Milyen az a kígyók kirája?) Ojan kurta kígyó, két, kis farka van a farka végibe', mög taréjja. Mikó fújjik a követ, aszt monygyák: Tilli, tilli, lfi!“

(Morotva.)

Szép s útba igazító felfogásuk van a becses kövekről a voguloknak, mely szerént az óriások, kik isten fiai voltak, ha egymással találkoztak, addig vívtak: míg egyikükjü át nem változott. Az átváltozás *kövé* is történt. A hol ily kő van, oda a rossz hatalmasok nem férközhetnek. Az ily kő szent előttük, bálványukká teszik, áldoznak neki. Mint hatásos szert ők is felhasználták, így egyik igézőjükben, mely monda töredék, az üldözöbe vett leány „követ vet (lő), mondván: „Tarom atyám, Tarom öregem, hallgass meg; hadd legyen nagy hegy, (azt) köröm ne illethesse, kéz ne illethesse.“ (Hunfalvy Pál: *Reguly hagyományai*. I. 162.)

A vogul felfogás, mint látjuk, megegyező a fent említett mesénkben és a reáimádkozásban használt körül való felfogásunkkal, mely szerint mindkét helyen erő van neki tulajdonítva: az egyikben átváltozó a másikban elűző erő.

Vas, kés. Reáimádkozónkban a kést találjuk. A vasat helyettesíti-e itt a kés? vagy a kardot? Ipolyi (i. m. 542.) szerént a vasnak is tisztító hatása van. Feltűnő előttem, hogy a Kalevalában (IX. rúnó.) az aggastyán, mint már fennebb is említettem a *vasat* űzi el. A *késnek* űző erejét megtalálom nálunk más helyt is: *hideg kést tesznek a keletkező támadásra, hogy a támadást elnyomja*, azután a *késsel háromszor megköröszöztözik a támadást*. (Általános.) Ez tehát a betegség elűzésére vonatkozik.

A mordvaiaknál, kik velünk rokonságban vannak: „A jambed ötször surjá a ház ajtajába az áldozati kést“ (Barna Ferdinánd: A mordvaiak pogány istenei és ünnepi szertartásai. 21.)

Ez is a rosszak űzését jelenti.

Előfordul a kés a „*Káles-nő mondája*“-ban is. (Hunfalvy i. m. 151.)

A finn Kalevalában (XXXIII. r. 82.—) Kullervonak:

A rossz asszony kenyereben
Gonosz nőnek a süttében —

levő kőbe akad a kése s eltörik. A betegség elűzésére a finneknél a *kardot* találtam, Väinömiön Ukkóhoz fordul:

Hozz' nekem egy *tüzes kardot*,
Szikrát szóró jeles vaskót,
Hogy a rosszat elhajthassam,

A rémséget távoztassam,
A *kört szélnek széteresztvén*,
Bajt pusztára elkergetvén.

(XLV. 253)

A kést tehát a mordvaiaknál ugyan ily használatra alkalmazva, a rosszak elűzésére láttuk, de hogy miért van neki ily ereje? csak akkor tudnám, ha a kard helyett volna.

Neveletlen új. A neveletlen új előfordul a kerekítéseknel és néha a keresztvetésnél. Neveletlen újjal kell megköröszöztözni a kelést, hogy elmúljék; neveletlen újjal kell az I. kötet 113. lapján közlött 33. számú babonáskodás szerint a kerekítés alkalmával az árpát, a 35. sz. az almát.

A legnagyobb ereje van a Kalevalában: Väinämöien nem bir megszületni, kéri a napot, holdat, csillagokat mentsek ki! hasztalan! nem bírják kimenteni, utójára:

Idegenlé az idejét,
Megunta ott benn lételét:

A várkaput megingatá,
Csontlakatját felszaggatá,

Ujjával a névtelennel.

(I. r. 317—)

„E különös név megvan... az áltáji nyelvekben *nevetlen*, *nincs neve* alakban... „s *Pott* a sinaiaknál, *Böhtlingk* pedig a tibeteknél és hinduknál is megtalálta e nevezetet! Míg azt valamennyi sinai nyelvű népeknek s valamennyi írja nyelvekben meg nem találják: addig teljes joggal állíthatjuk, hogy *e különös nevezet áltáji örökség*“ mondja róla Hunfalvy (Pál i. m. I. 321.)

Tudjuk, hogy a házasságnál az esküvéskor a bal kéz nevetlen ujjára teszi a pap a gyűrűt. A kereszténység sz. Izidor nézetét fogadta el, mely szerint azért teszik erre az újra a gyűrűt, mert ettől az újjtól egy ér a szívig megy.

A keresztiséget nem ért gyermeket több helyt felszokták ásní, mert azt tartják, hogy ha ily halott *újait möggyátik, ha 100 lőlök alszik a házba, se' bir egy' se' fölébrenni.* (Jázova.)

A jelek közt első helyen említettem a keresztvetést.

A *keresztvetést* a kereszténységnek köszönjük. Úgy hiszem, nem tévedek, ha azt állítom, hogy a *keresztvetés a kerekítés helyét foglalta el, a kézföltevés pedig az érintését.* Különbén a kézföltevés huzamosabb ideig tartó érintés.

Íde sorozandó még a *jobb kézben való kö és kés tartás*, mind-egygyike a rossz elűzésére mutat, csak hogy még ezekben határozatlanul van kifejezve, hogy hova? addig a *jobb kéznek a földfelé való vivése s a földbe való szúrása a késnek* már megjelölik a helyet, hogy hova?

A Kalevalában Väinämöien a kórokat sajtárra, a bajokat rézvékába kéri gyűjteni (Ukkótól), a sérveket pedig „Betegségdomb közepére“ (XLV. 292—) Ugyanezt mutatja a mi *földünk* is, ide kívánja vinni a mi reáimádkozónkban is a ki reáimádkozik avval a cselekedetével, hogy jobb kezét a föld felé viszi; avval pedig, hogy a kést a földbe szúrja, még onnan is tovább akarja üzni.

1. *Lucza széke és a boszorkányok.* Babonás hiedelmünkben a Lucza széke és a Boszorkányok vonják magukra figyelmünket, mind a kettőről tesztek néhány soros jegyzetet, de úgy, hogy az Ipolyi mitológiájában és a gyűjteményeinkben feltalálható adatokat nem használom fel.

Boszorkányok.

A boszorkányok népünk felfogása szerint rossz lelkű nők, kik mások ártalmára törekcsenek. Mindenféle alakban megjelenhetnek az emberek előtt, csak *Galamb* és *Bárány képeben nem*, miből azt kell következtetnünk, hogy őseink előtt egy időben a Galamb és a Bárány, mint a boszorkány ellenes hatalmasnak, vagy mondjuk: istennek kedves állatja, *nagyobb tiszteletben állott, mint ma áll. A bárányról* azt vélem, hogy a *Tűz isten* állatja volt, erre látszik czélozni a következő pár sor:

Süs' föl, süs' föl
Báránykám!

Kü'gy Istenü'
Melegüt. (Általános.)

ezt annál is inkább vélem, mert a Boszorkányoknak legnagyobb ha-

talmuk van sötétben, a sötétség ellentéte a viláosság (= Tűz-isten) Mint a sötétség népei kiválóan szeretik az *ádvént kezdetétől* (*Szent András tájéka*) *Kis karácsonyig* terjedő időt, vagyis mikor legrovidebb a nappal, leghosszabb az éjjel, ez az ő járkálásuk évadja; de kiveendő a *Karácsony* után következő *Szent János*, a nép szerint: téli János napja. Ez a nap a Boszorkányok legrosszabb napjuk. A Boszorkányokat pártjukba fogó emberek erre a napra legjobban haragszanak s ha valamely társaságban ilyen ember volt mikor a Boszorkányok ellen beszéltek, akkor az ily emberről azt mondják, hogy *Szent János napja volt.* (Szöreg.) Szent János férfi, kellett tehát őseinknek oly férfi istenüknek lenni, ki a boszorkányok legnagyobb ellenségei közé tartozott s ennek az istennek téli Jánoskor, vagy körül kellett ünnepének lenni. Adataim után, úgy vélem a Tűz isten volt az: több ebben az időtájban véghez vitt babona vonatkozik a Tűz istenre. Úgy hiszem az ő uralkodását kívánják, mikor téli János napján azt mondják:

Szent János napja van ma,
Hónap is a' lösz,
Hónap után is a' lösz.

(Szöreg.)

Csanád-Apátfalván hozzá teszik: „*Szent János vére fussa körül a mi házunkat!*“ Szent János vére nem a napsugárra vonatkozik-e?!

A boszorkány járás másik évadja a *nagy báj*t. A nagy bajt első napján, hamvazó szerdán hamvazni járnak az emberek. Fazékban *hamut* és *követ* visznek, házról-házra menve a hamus kővel dörzsölik az emberek homlokát. (Szaján.) Ennél jobban ráváll a Tűz istenre. (I. 104.) Szeged töke húzójában előforduló lámpás, és tűz színű arcz. Legerősebbek a boszorkányok *Szent György előtt való napon*, de erejük csak *Szent György reggelég tart.* (Szöreg.)

Nem csak éjszaka, sötétben járnak a boszorkányok, hanem nappal is, csakhogy akkor elrejtődznek: *bele ülnek a forgó szélbe.* Ha *forgó szél* támad, a boszorkány legott beleül, a kit *úgy lehet meglátni: ha szítán visszajáról nézünk bele.* (Szöreg.) Ha éjszaka járnak, akkor összejönnek a *kereszt úton s mulatnak. Allat* (ökör, ló) *körmökből esznek és isznak*, csak hogy ezek erre az alkalomra *aranyossá* váljanak. Jaj annak az embernek, a kit ilyenkor erre visz az útja, mert maguk közé veszik. Addig ugyan, míg közöttük van, jól van dolga, mert *aranyos pohárból itatják, aranyos nyosznyába fektetik*, sőt olykor *meg is tánczoltatják*, de ez már keserves, mert többnyire *ladikkal tánczol*, a muzsika szó a Boszorkányok: *hip, hap!* kiabálása. Csak másnap látja az ilyen szerencsétlen, hogy mit csináltak vele? *Bekeverik sárral* s a táncz következőtében másnap *beteg.* Másnap az ily keresztúton *ló, ökörkörmöket* láthatni, de *nem szabad behágni*, mert a ki legelőször behág: meg-sántul; az ilyenről mondják, hogy: „*A szép aszszony tányérjába hágot!*“ (Padé, Szöreg.)

Mert ily és hasonló cselekedeteket visznek az emberekkel a Boszorkányok véghez, ezért az emberek keresve keresik őket, meg akarják ismerni, hogy tudják: kit kelljen esetleg bekövetkezendő bajuk, megrontásuk elhárítására szép szóval, ha ez nem használ, ijesztgetéssel reábirni. A megismerésre a legalkalmasabb eszköz a *Lucza széke.* Mint kell ezt csinálni? megvan hiedelmünkben s az I. köt. 192. lapján, melyekhez hozzáfűzök a következőket: A Lucza székin a *Kórus alatt kell* a templomban *ülni*, ez a legjobb hely; *szentelt krétát kell lopni a templomból*, erre legalkalmasabb pillanat Vízkereszt előtt való nap délutánján, mikor a pap vizet szentel s elfordul. (Padé.) Ezzel a krétával kört kerítenek, (I. 136.) tehát ellenkezőleg a Boszorkányokkal, a kik

fekete kört kerítenek, (Lásd a 4. sz. hiedelmet.) s abba teszik a széket, kezükbe pedig *kést* tartanak, hogy a Boszorkányt, ha a körön belül lép, leszúrhasák. Ilyenkor a nép ovakodik közelükbe menni. Ők az *utolsó kímenni a templomból*. Hallottam már, hogy egy helyt stólát is kapartottak kezükbe s nyakukba akasztva lesték a Boszorkányt, de nem jött.

5. *Pistyom*. A Pistyom mint elkárhozott fordul elő. Mit hittek őseink a jövő életéről? Néhány egymástól elütő töredéket én is közölhetek róla, de adatainkból egészzé keríteni nem bírom.

A jövő élet.

A jövő életben való hitet, hogy a sír nem megsemmisülés, hanem új élet kezdete, megtaláljuk nem csak a kereszténységben, hanem a pogányságban is. De hogy milyen a jövő élet? ebben az ide vonatkozó adataink nem egyeznek meg egymással, nem abban sem, hogy mi történik az ember lelkével, ha ebből a világból kiköltözik? Ezek a különböző adatok nemzetünknek a mi pogány hitunktól eltérő hitet valló néppel való együttéléscről, vagy velük való elegyedéséről tanúskodnak.

Az adatok egy része szerint a rossz léleknek a testtől való elválása után nincsen nyugodalma: míg büneiért eleget nem tesz. *Bólyomg*, meglátogatja az embereket, kéri őket, hogy segítsenek rajta. A ki pedig *felakasztja magát*: a más világon *tüzes vassal „szurkálkik.”* (Szaján.)

[Ezzel megegyező Strahlenbergnek az *osztjácokról* tett eme jegyzete: „A' ki erőszakos halállal, vagy medve tusában múlik ki, az legott menybe jut; de a' ki közönséges halállal és ágyán hal meg, az kénytelen szolgálni a földalatti istennél, még feljuthat a mennybe“ (Hunfalvy Pál: *Reguly Antal hagyományai*. I. 92.)]

Mi történik a jó lelkekkel? Erre a kérdésre a nép azt mondja, hogy a „mőnyégbe“ mennek, ezt tanítja a keresztény vallás is. Ugyan ily üdvözülésre mutató adatokat találunk a népköltésben, főképpen a balladákban: a leszúrt száraz ág kiszökdül, a síron virág nyól, melyek azt mutatják, hogy az illető a nép felfogása szerint a rája kiszabott büntetést nem érdemelte meg, hogy nem is kárhozott el.

A most mondottakkal *ellenes* a következő: az ember meghal, lelke más világba megy, ott újra él az ember s úgy lehet, jobb sorsa lesz, mint itt volt: ha szegény volt itt, ott gazdag lehet. Ebből a világból harmadikba, negyedikbe, ötödikbe, hatodikba s végre a hetedikbe megy, hol azután vagy üdvözülni, vagy elkárhozik. Ezeket a világokat „ég“-nek mondja a nép. (Szöreg.) A felhozott adatok részben feleletet adnak erre a kérdésre is: *milyen a jövő élet?*

Mind a két felfogástól *elüt* s részben mind a kettőhöz hasonlít az a felfogás, hogy az ember halála után a jövő életben ugyan azt a foglalkozást folytatja, mit a jelen életben: a *paraszt ott sem lesz más, a késes ott is köszörülni fog*, még pedig *csillagokat*. (Padé.) Itt említhetem fel ama közmondásszerű gúnyolódót: Az úr pokolban is úr, mert ott is ő alá tüzelnek. (Általános.) Népünknek ezt a felfogását (a jövő életéről), hogy a jövő életben ugyan az lesz az ember a mi a jelenben volt, kell a legrégebbnek tartanom, nem csak azért, mert legegyszerűbb, hanem, mert ez a nyom a szittyákig (scytha) vezet bennünket. [Castrén osztjájairól mondja: „Tisztelet tárgyai az osztjácok közt még az elhunytak is, mi azon alapszik, hogy az elholt és rendesen eltemetett ember még azután is szokott foglalatosságit folytatja, és holmi nélkül szükkölködik. Azért vagy a' sírba, vagy melléje egy szánkát, dárdát, fizeköt, kést, fejszét. stb. tesznek le, hogy élelmét szerezhesse.“ (Hunfalvy i. m. 100.)]

Herodot (Szül. 484. K. e.) pedig IV. könyvében elmondja a szittya királyok temetéséről, hogy a megholt király ágyasai egyikét, szakácsát, lovását stb. miután megfojtották szinte oda temetik a király sírjába. (Télfy János: Magyarok őstörténete. 30. 31.) Mit természetesen nem tettek volna, ha az nem volt volna a felfogásuk, hogy királyuk a jövő életben is király lesz. Szajányban pedig csak kalapot dobnak a fiúk sírjába, mit ők úgy értelmeznek, hogy a kalapról tudják meg, ha későbben a sírt feltalálják ázni, hogy ott fiú fekszik.]

6. *Bénga*. A róla szóló adatok egymásnak ellent mondanak. Az egyikben *nem szabad hozzá szólani*, a másik szerint már *beszélnek hozzá*; némelyek *hazajáró léleknek* tartják, mások *hazajáró léleknek és kincset őrizzenek velük*, mások meg csak *kincsőrzőnek*. Mi onnan következtethet, hogy más rossznak a nevét elfelejtették s Béngának mondják. Mint kincsőrző különbözik a *Lidércztől*, e zörgőtől, ki ahhoz szokott csak járni a kinek pénzsás alkalmával pénzt adott; a Bénga pedig elmegy mindenhova, a hol pénz van s nem is zörög. A Béngát legtöbben fejetlen szárnak tartják, mások lónak, stb. de abban mindnyájan megegyeznek, hogy a Bénga *fejetlen*.

15. *A gazdag ember és a halál*. A hiedelmek közé soroztam, mert több oly vonás van benne, mely a *Halált* mint felsőbb rendű hatalmast mutatja be. Elváltózik mint a Boszorkány, a betegségek szolgálatjára állanak stb. különben mint mese megvan változatban T. 436. lapján.

56. *Szömverésről való*. Változatát az I. kötet 115. lapján közlöttem, legelőször közlött a most bemutatotthoz hasonló *Bornemissza Péter: Órdögi kísértetekről 1578. „Az ígézetéről”-ben*.

57. *Szöm fájásról való*. Némi eltéréssel bemutatam már az I. kötet 116. lapján. Soraiából találunk *Bornemisszának* a megelőző jegyzetben felemlített művében az „*Az kinek feiet megmente, hogy ne fayon.*”-ban.

Mesék és rokon nemük jegyzete.

Meséink és mondáink között olyanokat is találunk, melyek más népek meséi s mondái között is föllelhetők; honnan ez a találkozás? *Henszlmann* Imre a *Népdalok és mondák* nevű gyűjtemény adatait vizsgálva az ily meséket kölcsönvetteknek mondotta. Nem különben *Greguss*, Ágost, *Braun* Gyulának a véleményét sajátjává téve, azt állítja: hogy a mondák nemzetről-nemzetre, korról-korra szállanak s ez az oka, hogy valamely görög mondával a provencai troubadourok közt találkozunk, vagy a skót bérczek valamelyik mondája az erdélyi bérczek tövében merül föl. Mindez pedig onnan van, mert *Braun* szerint a valóságos mondák az egyiptomból származnak s ugyan ily törvényt követnek egyéb mondák is (*A balladáról.* 50.)

A milyen vándorlásuk van a mondáknak, ugyan-olyan vándorlásuk van a meséknek is; lássuk: milyen ez a vándorlás!

A tündér szép Ilona (118.) kölcsön vett: Itália krónikáiból vettük kölcsön, magyarra fordították s a fordításokat népünk között terjesztették, népünk eltanulta. De kölcsön kellett-e vennünk? Meséje megvan az I. köt. 118. lapján. *A Tűz madár*-ban s változataiban. Nem volt tehát reá szükségünk, de nem is használtunk vele magunknak: „három száz év óta köznépünkél osztatlan és nem lankadó kedvességben áll” (*Toldy F. A m. költ. kézi könyve* I. 52.) s tegyük hozzá, hogy ennyi időn keresztül sem bírtuk népköltésünk szerint valóvá alakítani, miért? A meséje megvolt, tehát ismeretes tárgy, mi hiányzott? mi okozott nehézséget? Az idegen vonások, sajátságok sokasága. Eggyes vonásokat sokkal könnyebb kölcsön venni, mint vonásokat magukban foglaló mondákat. A szlávok hatásának kell tulajdonítanom az *átok* elterjedését *szerelemes dalainkban*, de ez csak egy vonás; arra pedig, hogy vonásokat magukban foglaló mondákat, vagy meséket úgy átalakítottunk volna, hogy népköltésünk sajátságait figyelembe véve, idegenszerűsége fel ne legyen ismerhető, ilyen példát nem ismerek. Ezért a helyett, hogy minden, más nép népköltésében föllelhető mondánkat kölcsönvettnek tartsunk, ajánlandóbbnak vélem előbb népköltésünk sajátságainak kikeresését, melynek alapján azután legkönnyebben meg lehet fejteni: hogy melyik a *kölcsönvett* monda, vagy mese? melyik az *eredeti*? legalább annyiban eredeti, a mennyiben az emberiség bölcsőjéhez vezető, közös vonásokat eredetieknek kell vennünk; hasonlóképpen a népköltésünk sajátságai szerint való mondákat stb. nem mondhatjuk idegennek. Hogy mily nehéz nem csak népektől kölcsönvett mondákat stb. átalakítani, minden ízében sajátságaink szerint valóvá tenni, — hanem még a megelőző korból, a pogányság korából reánk maradtakat is, kitűnik, hogy példát ne említsék, a 21. 23. számú (142) mondából. Hol ezekben a keresztényies gondolkozás? Tekenyós békává változtatni az asszonyt, csak azért, mert hazudott, disznóvá a zsidó gyermeket, mert az atyja hazudott, minden lehet, csak keresztényies nem. Erre ugyan *Buckle* (H. Tamás: Anglia művelődésének története. II. V. fej.) azt felelhetné, hogy „a társadalom még most is azon állapotban van” mint volt a pogányság korában, de ennek ellentmondanak a ker. népek népköltésének újabban termelt adatai, melyekben

már sokban nagyon is elütő gondolkodás stb. nyilatkozik, mint a pogányság korából fentmaradt adatokban. Hogy az átváltozás nem rohamos, hogy a nép ragaszkodik hagyományaihoz, s ez a legfőbb ok, hogy a pogány korból eredő mondáinkban fel-felesillog a nem keresztényies, ezt mi is elismerjük, de azért azt, hogy társadalmunk még most is abban az állapotban van, mint volt a pogány korban, nem állíthatjuk, nem, mert korunk termékei kevés, pogány korszakból eredő vonásokat mutatnak, mert a pogánykor termékei is már jó részt keresztényiesek. A mi Bucklenek legjobban fáj, hogy ma is vannak, és szerintünk mindég lesznek, babonák, babonák, erre a pozeletet mindenki megtalálja, a ki a babonák természetét vizsgálja.

Előbb tehát népköltésünk sajátságait kell kifirkésztünk, s csak azután kell kimondanunk, hogy melyik monda milyen? ha azt akarjuk, hogy itéletünk helyes legyen; — ehhez pedig még messze vagyunk.

2. *Tündér szép Ilona. Kövály* (László: Száz történelmi rege. 1852. 12. lap.) szerint „e rege Itália krónikáiban jön elő“ s *Görgei* (Albert: *Argirus és a tündér szüz leányról* XVI. század.) után „Piskolti Istvánnak jött kedve újra földolgozni „1781-ben, a mint Olaszországban katonáskodnék“ (Kövály L. i. m. 61.). Meséink között megvan változata is (I. kötet. 118.) s hogy mind emellett sem birt egészen sajátságunk szerint valóvá változni, mutatja a benne előforduló *alma*, melynek képzetileg vévése (I. 172—) vagyis a mesének e szerint való megfejtése kissé nehézkes dolog.

Erdélyben ismert változatát *Kövály* (L. i. m. 62.) ekképpen fejtegeti: „Az erdélyi versio szerént a rege ott kezdődik, hol Dácia Rómát Domitianus alatt megadóztatá: ez az arany alma minden éjeni eltűnése. Az arany alma megőrzése: az adófizetés lerázása. Tündér Ilona keresése azon esemény, miszerint Trajánus Dáciára jött, de első harczában a tündér szép Dáciát birni nem sikerült: azonban második hadjáratában tökéletesen meghódította“.

E szerint tehát az *alma* annyit jelent, mint az adófizetéstől megmenekedettnek, szabadnak lenni, mi minden esetre *szereletre méltó*, de nem maga a *szerelem*, vagy *szerelet* (Lásd I. kötetünk 172. lapját.). Ha a más népektől kölcsön vett, népköltés körébe tartozó adatot könnyű volna sajátunkká, sajátságaink szerint valóvá változtatni, ezt bizonyára megtettük volna, erre volt nemzetünknek elég ideje három század óta. Ha csak az almát kellett volna népköltésünk sajátságai szerint valóvá változtatni, hisszük, hogy régen megtörtént volna, mint megtörtént a magyar műköltésből vett „*Ez az én szeretőm*“ (I. kötet 177.) kezdetű dalban, de ebben az adatban több idegen vonás is van, melyet nem könnyű letörteni s helyébe újat tenni.

Mínthogy itt szó van az *almáról* s I. köt. 178. lapján tett állítástomat, hogy az alma féle képlet más népeknél is feltalálható, többen kérdés tárgyává tették, alkalmat veszek magamnak a kezem ügyébe került népek népköltéséből néhány adatot, mint állítástomat bizonyított idézni.

Az alma jelentősége a népek költésében.

A *latin* mitológia a szerelem istennőjét a szerelem jelképeivel festi: Vénus(z) kezében majd szív, majd égő fáklya, majd arany *alma* van. Az alma fa, mint tudjuk (I. kötet 172—) a szerelem fája. Herkules (Hercules) a Hes(z) perus(z) leányainak kertjében *almákat őrző sárkányt* legyőzi az „*almákat*“ elviszi s Dejanírárt feleségül veszi.

A *görögök* szerint Héraklész (Herakles) miután a Hes(z) peridák kertjében szedett már arany *almát*, azután veszi el Déianeirát. *Herku-*

Les Héraklész egy. Almát szedni képletünk szerint: a szerelem nyilvánulását elfogadni. *Ovidius „Metamorphosis“*-ában megéneklí Filémon (Philemon) és Baucis(z) asztalát, melyet Zeus(z)-nak terítették, rajta fűzfából font kosarakban szagos „almák“ voltak.

Az *oláh* mesékben, Vulkánu (Vulcanu József: Román népdalok. XII.) írja: arany *almákat* találunk, „melyek a földre dobva császári palotákká válnak“ vagyis képletünk szerint: a szerelem nyilvánulásában palotákat bir elővarázsolni. A haldokló ifjú pedig csak akkor gyógyul meg, ha kedvese ősz közepén piros almát hoz, mit nem lehet találni; mire azután az ifjú megfőjtí, hogy: „Piros alma az orczád“ (I. m. 48.) A mi „A kis Jézus arany almá“-nkat (I. 175.) találtam a „Karácsonyi énekükben:

Ott az <i>almafa</i> alatt	És az ágynak hosszába' . . .
Szépen ragyog egy csillag . . .	Ott az isten szent fia
Fenyőfából van egy ágy . . .	Nyugszik bibor pólyába'.

(Vulkánu i. m. 71 —)

Maga a *Szeretet* = „isten szent fia“ a szeretet fája alatt nyugszik.

A *ráczoknál* a gyűrűt a legény „vagy *almába*, vagy kendő sarkába kötve adja át jegyesének“ (Székács József: Szerb népdalok. 5.). A házasságban járó „*kum*“ paripáját *almafához* kell kötni a dal szerint. (I. m. 11.) „A' *mennyegzőben*.“ dalban pedig ezek a sorok olvashatók:

Ranko háza előtt nőtt egy *almafa*, . . .
Almafára szállt egy csapat galamb . . .
 Hessegette így anyja Rankonak:
 „Kék galambcsapat innen szálljatok!
 Itt az *almafát* Ranko ülteté, . . .
 Itt hogy üljenek Ranko nászai“ (I. m. 18)

A *tót* népdalokban szinte érthetőleg van feltüntetve, hogy az *almafa* a szerelem fája:

Milyen szép, jaj be szép	Piros az alma, de
A rózsám udvara!	Félig megrothadva,
Zöld almafa áll ott,	Elmult már tölem az,
Rajta piros alma.	A mi kedves vala.

Szép tehát a rózsája udvara, mert a szerelem = *almafa* nyflik s terem rajta, de megvan rothadva az almája, miért? miért múló a szerelem nyilvánulása? megmondja a következő versszakasz:

„Azt mondják, ő maga (a szeretője)
 Halállal küzködik“

(Szeberényi Lajos: Tót népdalok. 109—). Szépen ki van a következőben is mutatva, hogy az alma a szerelem nyilvánulása:

A dombról a völgybe gurúlt,	A dombról a völgybe gurúlt,
Legurúlt szép két piros	Gurúlt a szép két alma
almácska.	egymáshoz.

Hej ki vesz el egykoron,	Kihez mennék kivüled,
Kedves kis babácska?	Kedves rózsám, máshoz?

Két, szép alma gurúl egymáshoz = két, szerelem nyilvánulás találkozik s mert szerelmük nyilvánulásában találkozik, kihez menne ró-

zsáján kívül máshoz. Idejegyzek még egyet, melyben oly szembetűnőleg van bemutatva, hogy a szerelem fája az almafa, gyümölcse a szerelem nyilvánulása, melynél jobban alig kívánhatjuk:

A földön *hömpölyög* a két piros *alma*,
Hej a *vígasztalóm* elment a világba.

Piros, szép, kis *alma*, ne *hömpölyöggj* annyit,
Hej én *vígasztalóm*, ne *bujdoss* sokáig.

A piros *almácska félig megrothadott* ;
Az én *vígasztalóm máshoz csatlakozott*.

A németben szinte úgy találjuk mint a magyarban, kezdi az almán s ha az almaféle képletet, az alma jelentőségét nem ismerjük, akkor egész „esetlen“-nek látszik a dal:

Das Apferl is rosenroth,
Hat schwarze Kern,

Wan du mi a gar nit magst,
Mein muesst du wern.

(Pogatschnigg és Hermann: *Deutsche Volks-Lieder* aus Kärnten. I. 63.) Mi magyarul oly formán szól: Az alma piros, (s mert) fekete a magja, ha te engem nem akarsz is, (mégis) az enyémnek kell lenned.

Bizony ezt a dalt még esetlenebbnek kellene keresztelnünk, ha az alma jelentőségét nem ismerünk, mint a mi „Három alma meg egy fél“ kezdetű dalunkat. Micsoda következtetés ez: mert az almának fekete a magja, tehát — akár akarod, akár nem, az enyém lesz? De ha tudjuk, hogy az alma fa a szerelem fája, akkor könnyen megértjük. A fekete magú alma érett alma, vagyis szerelmem netovábbját érte el s mert ilyen nagyon szeretlek, akár akarod, akár nem, az enyém lesz. Az idézett mű 72. lapján van a változata a felhozott dálnak, hol az almának *barna* a magja s azt kérdezi a szeretőjétől: mond, mit akarsz? az enyémnek kell lenned. Mindez képletünk segítségével nagyon is érthető. Mint látjuk a németeknél is megvan ez a sajátság, azért minthogy nálunk is ugyanaz a jelentősége van népköltésileg az *ország almájának*, mint a német Reichsapfel-nek, nagyon is népköltés szerint valóan nevezte el népünk a Reichsapfel-t ország almának.

Tatár dalt találtam, melyben a következő sorokra:

Lelkem a te termeted igen szép:
Vajjon bizony kerti almát kentél-e reá?

Vámbéry (Armin: Nyelvtudományi közlemények II. köt. 1. füzet 123. lapján) ezt a jegyzetet teszi: „Álkalmasint valami babonás hiedelem, mely szerint almaevéstől szép lesz az ember termete“. Mi szerintünk: Vajjon talán a szerelem nyilvánul természetesen s azért oly szép?

A *finnek* kedves állatjuk a medve, mint ilyennek azután adnak „méztenyerű, púp-termetű“ jelzöt, elmondják „egyetlenem“-nek, „gyönyörű méztenyerem“-nek, „békességet“ kötnek vele:

Egyszerre és mindenkorra,
Teljes éltünk napjaira. (Kalevala XXXII. r.)

Ennek a kedves állatnak azt is mondják *alma*:

Otczó erdő kegy almája
Vadon erdő szép józágá. (Kalevala XLVI. r. 267.—)

Otczó a medve neve, az erdő almája annyit tesz képletünk szerint, mint

az erdő szeretni valója. Hasonlóképpen a Kalevalában: Szűz Marjatta gyermekét arany almácskának mondja:

Oh dicső nap, isten műve! Hol maradt el gyönygy magzatkám,
Kis fiamról mit sem tudsz-e? Hol van az én arany almám?

(L. r. 405—)

Mire a nap felel:

Amoda van te fiacskád,
A te kedves arany almád. (u. o. 417.—)

Láttuk, hogy a latin, görög, oláh, rác, tót, német, tatár, finn almája ugyanazzal a jelentőséggel bír, mint a magyaré, vagy töröké (I. 173.), kizárólagosan sajátjának egyik sem mondhatja, ez a *vonás* tehát *közös vonás*. Az alma féle képlettel csak úgy meg lehet fejteni az egyiket mint a másikat s ha Kóváry említette, Itália krónikái közt előforduló rege eredetileg (a mint a népköltésben volt a krónika író korában) volna lejegyezve, megfejtésében semmi nehézség sem volna.

Sok szép következtetést lehet vonni ebből a közös találkozásból, mi ezúttal tovább nem megyünk, még csak azt kérdezzük: honnan van ily egység a sok féleségben? Latin, görög hatásnak nem tulajdoníthatjuk, de más nemzet hatásának sem? Ha a feleletet meg akarjuk adni, vissza kell mennünk, az emberiség bölcsőjéhez s itt kell vizsgálódásunk tárgyává tenni az emberiséget. Ahhoz a korszak, mikor még az emberiség együtt volt, mikor erősen belemélyedt a természetbe, bámulta, megszerette, vonásait elleste. Ekkor a természetet imádta, az almafát a szerelem fájává tette s őrizgette és őrzi ma is mint kedves hagyományt.

3. *Vár hejött várt ad.* Hasonlítsd össze a következővel. Több mitológiánkhoz tartozó adatot találunk benne, ezúttal azonban csak a *koponyáról* tesztek megjegyzést. Ipolyi (Arnold: Magyar mythologia. 385.)-nak a koponyáról mondott soraihoz, mely szerint a koponyából készül a pokol, csak úgy tartoznék mesénk, ha tudnók, hogy a koponyából az öreg koldús a lakását akarta volna csinálni. Sokkal érdekesebb adatot hozok fel Ipolyi (u. o. és 534.) következő szavainak erősítésére: „a magyar koponya . . . valaha *ivó edény* volt.“ Szegeden babonáságból még ma is ilyenül használják: a galambokat itatják belőle. Koldústól botot kell lopni, a galamb járóját abból kell csinálni s koponyát ivójának kell tenni, akkor a galamb, ha a boton jár ki és a koponyából iszik, „*mögszokik*“.

4. *Az óra mög a füle.* Lásd a megelőzőt, a testvér kiszabadításáról szóló adatokat az I. kötet 120. lapján levő mese jegyzetében soroltam elő.

5. *A szaba'cságos katona.* Hasonlítsd össze az I. kötet (156.) 35. számújával.

6. *János mög a Jakabok.* Megtartottam az I. kötet (142.) 18. számújának a nevét, hogy annál könnyebben megtalálhassuk. Lásd változatait az I. 200. lapján s vedd egybe „*A kereskedő ember*“ fogulmondásával s jegyzetével. (Hunfalvy Pál: Reguly Antal hagyományai I. 169.)

7. *A szögény ember jövendőmondója.* A jövendőlést lásd A. 260. lapján s hasonlítsd össze a *Khivai kánságbeli* papagály féle mesével. (Nyelvtudományi közlemények. IV. 2. füz. 298.)

11. 12. *A számár mög az oroszlány. A bojszi kutya.* Az utolsó néhány sor változatát M. I. 172. lapján olvastam.

18. *A kis kecskék.* Az utoljárt E. vál. 191., Gy. 456. lapján találtam.

14. *Az állatok dínom-dánom-ja. Szöregen* a ludak „*Mindönki*

csak éty' kalászt!" mondanak s a garmadánál: „*Mos' ki mönynyit bír!*"-t.

15. *Az ember és a madár.* Aesop (meséi 1846. ford. Szabó István) meséjének: A szúnyog és oroslán (75. lap)-nak változata a tanulság kihagyásával, mely a népmesékben különösen soha sincs meg, hanem a meséből értendő ki. K. 348. lapján mint találgatós mesét találjuk feljegyezve.

18. *M'é őszik a ló mindég?* Megtaláltam Gy. 507—509. l., hol a csfk és a nád eredete eltérőleg van elmondva, ezért közlöm én is.

20. *Miért szidják az ácsok szent Pétert?* Hasonlítsd össze Arany János „*A hegedű*” költeményével. (Összes költeményei II. 135. 1869.)

21. *Miből lött a tekenyös béka?* Találkozik Gy. 510. lapján közlöttel.

30. *Krisztus urunk muzsikája.* Lásd G. III. 137. lapját.

Csali mesék jegyzete.

Czéljukat és tartalmukat tekintve a csali mesék a gyermek világnak köszönik létre jövetelüket. A gyermek szereti a mesét, érte eseng akkor is, mikor nincs ideje a mesélésnek. Úgy látszik, hogy a mesét hallgató kedvét kisebbítsék, találták ki a csalásra, bosszantásra és csak elvétve ijesztésre szerkesztett mese kezdetű csalikat. E szerint a csali mesék eredetükre nézve később korúak mint a közönségesek és a közönségesekből fejlődtek, vagy helyesebben szólva: nagy részt a közönséges mesékből vannak kiszedegetve, de vannak közöttük tréfásversekből alakultak s babonás hiedelmeket tartalmazók is: abban azonban meggyeznek alkotó részükre nézve, hogy nagyobb mű töredékei. Mene-tük *szaggatott*, ha a hallgatónak is van közbe szólása. (I. kötet I. 11. sz.) folytonos, minők a most közlöttek, melyekben a mesélő minden közbe szólás nélkül *csalja*, *bosszantja*, illetőleg *ijeszti* hallgatóit. Alakra *prózában*, vagy *versben*, néha együtt véve, *prózában és versben* mondottak. A verses, néha csak rímes sorok itt is, mint mindenütt később korúak, mint az egyszerűek.

1. 2. Hasonlítsd össze Gy. 463. lapján levővel, mely végig prózában van elmondva.

3. Változatát a Ko. II. 223. lapján találjuk meg.

9. Némi eltéréssel megvan I. kötetünk 157. lapján.

10. Lásd a Ko. II. 222. lapján levőt.

Tanálgatós mesék jegyzete.

A tanálgatós mese a nép gondolkozó tehetségének fejlesztője, többször meglepő találóságának bizonyítványa és így egyúttal a nép ismeretője is. Azonban csaldónék, ki minden tanálgatóst a néptől eredettnek tekintene és e szerint akarna ítélni a népről: mert a műköltés nyomait itt is feltaláljuk, itt is vannak *nem népiesek*. Az ily nem nép gondolta ki tanálgatós mesék legjobban a rosszul szerkesztett naptárakból szivárognak a nép közé. Írásos emberek elméjük szüleményeivel akarják a népet (agyon-) boldogítani.

A tanálgatóságok közt is vannak tehát *népiesek*, és *nem vagy félig népiesek*. Legkönnyebben utánozzák tudásaink azt a fajtát, melyben szón fordul meg a kérdés megfjtése, vagyis magára a kiemelt, kérdészt szóra kell gondolnunk, ha ki akarjuk találni; legnehezebben pedig azt a fajtát, melyben valamely eseményre, történetre kell emlékeznünk. A nehézség oka könnyen kifürkészhető: a mint ilyent adunk fel a népnek, azonnal észre vesszük, hogy még tájékozni sem tudja magát s így az oka nem más, minthogy az ily tanálgatós kitalálója nem ismeri a népet, nem tudja, hogy a nép mit tud? és hogyan tudja? ezért az ily elme szüleményeknek nincs is nagy keletjük. Ezzel ellenkezően a néptől eredettek mindenkor a nép előtt ismeretes tárgyról, gondolkozásukhoz mértten szólanak.

Felosztásomban most még noha nem ez, hanem a faj szerint való felosztás a helyes, a szerint soroztam a tanálgatóságokat, a mint *versesek*, vagy *egyszerűek*: nem versesek, hova számítottam az alliterációt (alliteratio) stb. tartalmazókat is.

2. Találkozik K. 342. lapján közlöttel.

4. 5. A 4-ik számút csak nem betüröl-betüre megtaláljuk a gyermek versikék közt. (I. kötet 77. lap.)

Mint tanálgatós mesének nincs értelme, ha csak az előttem érthetetlen dön (= döm?) szó nem adja az útba igazítót; ezért közlöm az 5. számú, soraiban a gyermek versikékkal szinte találkozó, érthető változatot is.

14. Hasonlítsd össze T. 362. lapján közlöttel. Figyelemre méltók a benne előforduló: papogó, szuszogó stb. szavak. Szegeden, kivált a káromkodókban ma is száj = övöke, láb = járóka, mint: „Ördög bűjön a járókájába“ = lábába, „Ögye mög a — az övökédet“ = szájadat, olykor „lefetyöldet“ = nyelvedet, „hallókádat“ = filedet stb. melyek Cseles Márton jezsuita magyarjaira emlékeztetnek bennünket, kik a szemet *látókának*, a lábat *járókának* mondták. (Buday Érsaiás. Magyarország históriája I. 57. lap.)

16. Közlötte már K. 339. 340. 345., T. 349. lapján némi eltéréssel.

22. Megtaláltam A. 323. lapján, de a most közlöttel találóbbnak látom.

23. Lásd K. 341. lapját, hol csak „gomba“-nak van bemutatva.

25. Eltérréssel megvan T. 351. és az I. kötet 162. lapján.

36. Hasonlítsd össze T. 362. lapján közlöttel.

45. Nem népies alakja van Me. I. 211. lapján.

Temesköz nyelvjárása.

Temesköz magyar lakosságának beszéde egy pár falut kivéve ugyanolyan: mint *Szeged* lakosságáé, tudva, hogy a lakosok, kevés kivétellel, Szegedről származtak, bátran nevezhetjük ezt a nagyon kevéssében elütő beszédet: *Szeged nyelvjárásának*, a mint e népet is Szeged népének kell mondanunk.

1. Szegedről közölt adatainkban két oly nyelvjárás éles nyomait találtuk, melyből az irodalom nyelvjárása keletkezett. Mi ennek a két nyelvjárásnak éles nyomait a jelentő mód folyó cselekvés jelenének tárgyas ragozásában véltük feltalálni. Itt ugyanis azt tapasztaljuk, hogy az egyik nyelvjárása az egyes számú 3. személyben a teljes *ja: je* ragot alkalmazza, mint: *láttyya: lássa, húzza; verje, ütytye: üsse, nézze, szeretytye: szeresse, kerülgettye: kerülgesse* stb. a másik pedig ezt a teljes ragot *i-vé* olvasztva használja: *látí, húzí; veri, ütí, nézi, szereti, kerülgeti*.

2. És a mi a legkülönösebb: ma is találunk, habár csak elvétve, embereket, kik következetesen használják a *lássa, verje* alakokat, mások meg a *húzi, vonyi, taszíti, csináltí, ütí, veri* alakokat; a legtöbben pedig keverve beszélnek, de nem úgy, mint az irodalom nyelvjárásában van, hogy a *mély* hangú szavakhoz: *ja-t* ragaszt és a *magas* hangúakhoz *i-t*, mint; *lát-ja, üt-i*; hanem a mint a nyelvükre jön: *látí, üsse; láttyya, ütí* stb. Másokat meg olyanokat találunk, a kik az irodalom nyelvjárásával ellenkezően a *mély* hangúakhoz ragasztanak *i-t*: *látí*, és a *magas* hangúakhoz *je-t*: *üsse*. Mindez a keveredés következménye. Így találjuk az egyes falvakat is, egyikben jobban *i-vel* beszélnek, másikban jobban *ja: je-vel*.

3. Népünk, mint a *Bevezetőben* láttuk, *Szegedről* származott. Szegednek a *fekvését, multját* kell tehát tekintenünk, hogy ezt a keveredést megérthessük. Fekvését illetőleg dél nyugotnak laknak *Bácska palóczai*, nyugotnak észak felé a *kunok* (*Dorozsma* stb.), északnak az úgynevezett *jászok* (*Jász Jákóhalmán*; lásd *Hunfalvy Pál: Magyarország ethnographiáját*. 376. lap 1876. kiadás: *Jászok*) felváltva a *kunokkal* (Félegyháza.), keletről velünk rokon népet a keveredettet találunk. (*H.-M.-Vásárhely*.) Többet ad értésünkre Szeged fekvésénél: Szeged multja. Már IV. Béla (1247) „a szegedieket saját *hivének* és *jövevényeinek* nevezi (*Varga F: Szeged város története*. I. 33.) A *jövevények* alatt a *kunokat* kell értenünk. 1462. körül Szegednek a *kun Asszony szállására* és a szinte *kun Benezs szállására* is kiterjed a hasznolt Szegedre települnek a szomszédok. Mindez elég világosan szól a keveredésről. Ha módunkban lesz idővel megkísértjük ennek a két nyelvjárásnak a nyomait megjelölni, most még hagyjuk, mert személyesen akarjuk az ide vágó adatokat megszerezni.

4. Nem jártunk volna el hűen Temesköz lakosságának ismertetésében, ha a csekély számú, Bácskából ide szállingózott palóczokat mellőzzük, mi ellenkezően jártunk el: ha valamely, közlésre méltó adatot Bácskáról került ember is tudta, neki adtunk elsőbbséget az oly községekben, hol nagyon kevesen vannak (*Szaján, Jázova*, stb.), mit azért tettünk, mert reménylettük, hogy népünk ajkáról elegendő számú ada-

tot közlünk, ha így járunk is el. Nem így jártunk el azonban ott, hol már számot tevő palóczot találtunk (T.-Becsén), az ilyen helyen a palóczokat figyelmünkön kívül hagytuk. Meg kell tehát emlékeznünk Bácska palóczairól is, kik, mint a *Bevezetőben* felemlítettük, leginkább házasodás folytán keveredtek s keverednek népünk közé. Ily palócz nyomok az *é = í: ktk, víg; gy = n: mönök* (a palóczos *mének*-ből) *e = o: csipkod; süt'tem (sütöttem,) üt'tem (ütöttem)* félék stb. mi mind sem sok.

Ezek után áttérhetünk a nyelvjárás részletes feltüntetésére.

I. Hangtan.

5. A *betűk számát és a hangok beolvadását* I. kötetünk 203—207. lapján közöltük. A *terpesztők: j, l, ly, r, v* beolvadása itt is terjesztést idéz elő, a *nyomóké: b, cz, cs, d* stb. nyomást. Felemlítendő kivétel a *föl* ebben: „a *föl* török basa“; az irodalomban is *föl* helyett *fő-t* mondunk.

6. Az I. köt. 207. lapján elősorolt

Magánhangzók fölcserélése:

a = á, é, i, o, u.	é = á, i, ü.	ó = ö, ú.
á = é.	i = a, é, é, ö, ü.	ö = é, ü.
e = a, é, é, ü,	i: í = ü.	ó = e, ü.
e: é = a, á, é, i, ö.	i = é.	u = i, ü.
e: é: ö = ü.	o = a, é, i, ö, u.	ü = i.

itt is feltalálható, de ezeken kívül hallottam még a következőket is:

a = e: ficzemönni.
á = u: muzsikás. (Szegeden is.)
é = é: elmégyek.
e: é = o: csipkod. (Palócz.)
é = í: ktk, víg. (Palócz.)
i = í: bíró, nyíflamlás.
o = é: résta. (Szegeden is.)
ö = i: erdeji. (Szegeden is.)
u = ö: főrfangos. (Szöreg.)
u = ú: búza, czúkor. (Szegeden is.)
ü = ú: búvájos.

Megjegyezzük még a következőket: a zárt e = é helyett itt használatosabb az ö mint Szegeden pl: *ögyedül* (Szaján), Szegeden többnyire: *egyedül*; hasonlóképpen az i helyett az ü: *üünk, üüktöket*. De többször halljuk itt az a helyett a palóczos o-t is: *vásznót*, Szegeden *vásznat*.

Az I. köt. 208. lapján elősorolt

Mássalhangzók felcserélése:

b = p.	k = g.	r = n.
d = gy.	l = m, n.	s = cs, sz, zs.
g = cs, gy, k.	ly = j, l, n, ny, r.	sz = cz.
gy = d, ny, ty.	n = m, ny.	t = d, p, ty.
h = j.	ny = m, n, v.	v = b, d, f, n.
j = gy, ny.	p = b.	z = sz.

hasonlóképpen itt is ismeretes, lejegyeztük még a következőket:

b = g: gürge. (Szaján.)
 b = v: búvájós, válványnyé.
 d = t: imátkozik. (Szegeden is.)
 gy = n: mőnök. (Palócz.)
 k = cz: kudar, (Szaján.)
 l = j: főjhő. (Szaján.)
 m = ny: alattonyos. (Szaján.)
 m = v: várvá'nyó.
 p = t: tróbá'tuk.
 s = z: dúz.
 sz = s: sőrkesztik a könyvet. (Szaján.)
 sz = z: cséze. (Szőreg vidéke.)
 z = zs: csizsma.

8. Az I. köt. 209. lapján olvasható

Hasonulás:

dl = ll.	gt = tt.	gyt = tt.	rm = mm.
dn = nn.	gyd = dd.	lj = jj.	ssz = szsz.
ds = ss.	gyl = ll.	llj = jj.	szs = ss.
dt = tt.	gyn = nn.	nl = ll.	tyj = tyty.
gk = kk.	gyny = nyny.	nyj = nyny.	zs = ss,
gm = mn.	gys = ss.	rl = ll.	zsz = szsz.
gn = nn.	gysz = szsz.	rl = rr.	zv = vv.

Temesközön is járja. Ezen kívül ilyenek is hallhatók:

bp = pp: szöp' pujka ez.	}	Szegeden is így.
gyz = czz: kic cigáz'.		
gyj = gygy: hagygya.		
gyr = rr: nar rapság.		
gyz = naz zörgés.		
gysz = szsz: nazs zsidó.		
nm = mm: vam mán.		
pb = bb: a kalabba tötte.		
sh = ss: possadok.		
td = dd: ládd.		
zcs = cscs: acs csak mög van.		

Nem soroljuk elő a hasonulás oly eseteit, melyeket az irodalom nyelvjárása szerint is úgy frunk le a mint kiejtjük, noha alkotó részei más hangokból hasonultak; így pl: az igék ragozásánál: *vösszük* (szj = szsz), *mossa* (sj = ss), vagy a *vá, vé* hasonulása: *vízzé* (zv = zz.) stb.

9. Az I. köt. 209. lapján közölt

Hosszúvá változással való felcserélés:

b = bb. l = ll. ss = ss.
 gy = gygy. n = nn. p = pp.

itt is ismeretes, hasonlóképpen:

j = jj: hijják (hiv = hî + j + ák)	}	Szegeden is.
r = rr: röggére (röggel = röggè + re.)		
s = ss: tússót (túl = tû + só + t.)		
t = tt: sü'tt bolon' (sül = sú' + t.)		

10. Az I. köt. 210. lapján levő

Két mássalhangzó felcserélése :

dj = gygy, ha
mellette mássalhangzó van:
= gy.
ds = cscs.
dsz = ccz.
gys = cscs.

gysz = ccz.
nj = ny ny.
ts = ha mellette m. h.
van = cs.
tsz = ccz.

itt is ismeretes. Továbbá ismeretes :

tj = cscs : hasfcscsa, de ha mellette m. h.
van = cs : hajcsuk.
tj = ss : sirassák, lássuk.
tj = tyty : láttya, üttye.
vj = gy : vigyük

} Szegeden is.

11. Az I. kötet 210. lapján közlött

Hangbővülés :

adataihoz felsoroljuk még a következőket: *asztat* : *esztet*, *eleventen*, *ettülen* fogva (nálunk ritka), *hamardossan*, *mijön* (= min. Szörög vidékén.), *vördögös*, *ület*. Találkoznak olyanok is, a kik ha a szó mássalhangzóval végződik, oda illő magán hangzót fűznek hozzá : *asztat-a*, *esztet-e*.

12. Az I. köt. 210. lapján található

Hangfogyás :

példáihoz hozzá csatolhatjuk a *miknek* (melyiknek), *möjönk* (melyikünk)-et és az ily *összerántott szavakat* : *nojszén* (no hiszen), *écs csapám* (édes apám), *neje kend* (nézze kend) *bü' szag* (*büzsog szag*).

Hangátvetés :

13. *Csorkiázni* (korcsiázni, T.-Becse :), *ögyvez* : *ögyvedz*, (özvegy), *kelebibé* (kebelibe), *vilója* (viola), *czutat* (tuczat), *Rémína* : *Réczina* (Hermína.)

14. Az I. köt 213. lapján felsorolt

Kölcsön vett szavak :

adataihoz hozzávesszük a következőket : *a = u* : Gulubárdi ; *au = aj* : Tajzik (Tauzig) ; *á = é* : paszamétos ; *e = á* : Rékviámon ki löhet anni (= hirdetni) ; *e = é* : akszéntál ; *Milhér* (= Vilhelminensfeld : Mfnenfeld : Mfnefeld) ; *e = é* : lógér ; *e = i* : pétlórijum ; *e = o* : u czitorál, czitural ; *i = é* : kaczer (kassfer) ; *l = j* : majtér ; *l = n* : monináris baka ; *n = l* : kalonok ; *sz = cz* : Palatenczki, Kesenczki : Lesenczki : Jesenczky (= Jeszenszki) ; *sz = szsz* : lépaszszoltak a csöndérök (csendör). *Hangbővülés* : Randl-i, i-strázsa, z-avangárdáji (híradói). *Hangfogyás* : 'lippert

Népetimologia :

15. féle adatoknak kell vennünk a következőket : *Hajzlin-gér* (Hászlinger), *ló-formátus* (református), *konfesz-torok* (konfeszszorok), *kata-kézmus* (katekizmus), *Lancz-vér* (Langsfelder), *'ricze-vér* (glicerin)

II. Szótan.

Névrágok és a fokozás:

16. Elütnek alakra az irodalomban használtaktól a következők:

Marasztaló: *bann, denn,*
közönségesen: *ba', be'.*
Veszteglő: *nál, nél: ná', né'.*
Közelítő: *hon, hön.*
Kíható: *bul, büll: bú, bíl'.*
Leható: *rul, rül: rá, rü'.*
Távolító: *tül, tüll: tá, til'.*

Segítő: *val, vel: vá, vé.*
Mutató: *ul, ül: ú', ü'.*
Okadó: *ért, ér', é'.*
Időrag: *kor: kő.*
Tömegeztető: *stul: stá.*
Hely rag: *l = n: (ebben hun)*
" " : *ul: ül = á: ü'.*

Személyragok: *m, d, ja je: a e, nk, tok, tök, juk, jük: uk, ük.*
Több birtokúak: *i-m jai-m jei-m, i-d jai-d jei-d, ja-i je-i, i-nk jai-nk jei-nk, i-tok i-tök, jai-tok jei-tök, i-k jai-k jei-k.*

17. A fokozásban a fokokat rendszeren használja: *nagy, nagyobb, legnagyobb, legőselegnagyobb.* A tulajdonság nagyobb vagy kisebb fokát egyes szavak segítségével is kifejezi, mint: *csudálatos szép, tengőrsok étel, nagyon nagy, ügön jó* stb.

18. A *ragok személyragozása* a következő eltéréseket mutatja:

A belőlem-et *belüllem belülem*, rólam-ot *rúlam*, a tölem-et *tüllem* és *tüllem* alakjában személyragozzuk. A *belém, belüllem, bennem, értém, nekőm: nekőm, tüllem: tüllem, vélem: velem* csak a többes szám 2. személyében tér el: *belétők, belületők, bennetők: bennötők, értetők, nektők: nektők, tületők: tülletők, véletők: veletők.* A reám ritkán *reám*, közönségesen: *r'am*, egyes számú 3. személye: *r'á* és *r'ája*; a *hozzám-nak: hozzá* és *hozzája*; a *r'ája* és *hozzája* alakok ritkák: *r'ája törtek, hozzája mék*; rendszeren *r'átörtek, hozzá mék.*

19. A *birtokos személyragokra* megjegyezzük, hogy az *egy birtok: ja je* használatosabb mint az *a e*: *népje, vérje, a juk jük* mint az *uk ük: haljuk, életyük.* A *több birtok* személyragozása már vegyest fordul elő: *pajtásajim, pajtásim* stb.

20. Az *egy birtok je* ragja, ha ragot kap *i-vé* lesz: *kertyit, kemőnczéjin* stb. De az *ó, ő* végű főnevek a személy ragok előtt nem változnak: *zsiddója, tinója* (stb. és nem: *tinaja*.) Hasonlóképpen hallani: *madárja-t, gyükerje-t, verébjé-t* is. Továbbá ezek is hallhatók; *harmad éva, szájája, májája, nénéje, nénije.* Imre Sándor: *A nevek uk és ük személyragairól* 1879. értekezésében nagy ellensége az *uk ük* személyragnak a helyébe a palócz *ok ök ek-et* ajánlja. Szerintünk: *réformátusok* = több réformátus, *réformátusuk* = az ök réformátusai; *velek* = több *vel, velük* = a többes szám 3. személyével ragozott *vel.*

21. Ha több birtokosnak csak egy-egy birtoka van, akkor nagyon természetesen az egybirtokú ragokat használjuk: *életünk, házunk.* S minthogy a magyar a páros testrészeket is egynek, egy párnak veszi, s így az egyik felit nem mondja egésznek, hanem csak félnek, itt is csak az egy birtok ragjait használjuk: *szömünkkel láttuk* (t. i. mind a kettővel), *fülünkkel hallottuk, — fél szömire vak, fél lábára sánta* (vagyis az egyikre.)

22. A kevésbé ismert szavak közül kétszer is felveszik a többes ragot, a *k-t*, ezek: *őb-ek-ök, szerb-ek-ök.*

23. Némely *v-s* tövű nevek a többes ragot: *k*, a tárgy ragot: *t*, az állapítót *n* az egyszerű alany esethez is kapják: *csév-ek, csévet csévön — ló-k, lót, lón.*

24. Az *ú-n* végződőknél pedig *mindig* az egyszerű alany esethez tesszük a *k, t, n* ragokat: *bornyú-k, varnyú-t, fagygyú-n*.

25. Több *egy* és *két* tagú név az alany esethez is kapja a tárgy ragot: nem kérök *észt* kőcsön, *mészt, nyúlt* — *kötélt, egért, madárt*.

26. A *zártnak*, vagy *kerítettnek* vett helyekre a *marasztaló, beható, kiható* ragokat alkalmazzuk; ha a helyet *nyílnak* vesszük, akkor az *állapító, fölható, leható* ragokat használjuk: *kertbe'* vőtam (ha kerített) *kertön* (ha nyílt), *kint jártam a földön*, *kimék a rétre*, a városrul hozom.

27. A *személyekre* alkalmazza a *veszteglő nál, nél* ragot, erre a kérdésre: *hol? tárgyra* inkább az *állapítót n*, az *állatokra* pedig a *körül: körül-t, mellett-et* stb.: *Pétörné vőtam* — *kúton vőtam* — a lovak körül, *disznók mellett* van.

28. A *fordító* rag sokszor nem illeszkedik, a *vó* az helyett eredeti *vé-t* használjuk: *csóvájé, kígyójé* váltódzott, *papirossé*. stb.

Névutók:

29. Az eltérő eseteket említjük föl: Az *öl, ül* végződésűek nálunk = *ül, ül*: *ul, ül*; Az *l* a szó végén többször beolvad: *mögül* = *mögiü*, ezek után a következő eltéréseket soroljuk elő: *viszony rago-sak: á'tal egygyütt, körösztil, távul*; *viszony rag nélkül valók: he-jött, közepén: közepin, mijatt, né'kiül, úta, szörént: szörint, végött*. (A *hegyé, hegyett-et* nem ismerjük.)

Számnevek:

30. **Határozottak:** a *tű számnevek* a következőkben térnek el a rendestől: *egy* = *égy'*, *nyolcz* = *nyöcz*, *tizenegy* = *tizönég*: *tizénég*' stb. *ezer* = *ezör*, *milliom* = *milijom*; hasonlóképpen az *összetételekben*, — a *sor* — és *sorzó-számneveket* illetőleg jegyezzük meg a következőket: *tizenkettődiket: tizönkettődiknek* és *tizenkettődiknek* is hallottam; a *szer* = *ször*, *izben* = *izbe'*; *minthogy* a *dn* a hangtan szerint = *nm*, *harmadnapon* helyett *harmannapon-t* is mondunk; továbbá *gysz, tsz, czsz* = *ccz: écczör stb. nyöcczörös stb.*; *zzz* = *szsz: tiszszörös stb.*; vagy a szó végén levő *r-et* beolvasztva: *kécczö'* szászszö. stb. — az *arányosztók* *kint-je* = *ként: egygyenként* stb. — a *különző szerü* = *szörü: écczörü stb.*

31. **Határozatlanok:** *mindön, tömérdök, mönynyi, töméntelen* és *töménytelen* stb. Ritkán hallható, de még is előfordul *második* = *kettődik: kettődiket* verje mög a szerelöm (T.-Becse.)

Névmások:

32. A *személyes névmásokat* a következő alakban használják: *én, té, ü, münk: mink: mi, tük: ték: tik: ti, ük: ü.* Az *irod.* a *tik* stb. nem fordul elő, nálunk ismeretes: *tük vőtatok? münk vőtunk*; sőt még ebben az összetételben is hallottuk: *tik-nálatok*. (Török-Becse) A *mi, ti, ő-t* csak mint *birtokos jelzőt* használja, különben: *mink* stb.

33. A *megszóltásnál* a *kend-et, maga-t* használják.

34. A *birtokos névmások*, a következőkben térnek el: a 3. személyben az *ö* = *ü: üvé* stb. és a több *birtokos* 2. személyben a *személyrag e-je* = *ö: tiétök*. Olykor azonban a *magánhangzók közé j-t* szúrunk: *tijejid* stb.

35. A *mutató névmások* eltérése a következő: *az, ez* mellett használjuk az *a', e'-t* is, hasonlóképpen az *összetételekben: ama'* stb.

ily, oly = *ij, oj*, (gyéren: *il', ol'*); itten, ottan = *ittenn, ottann*; innen, onnan = *innét: innén, onnat: onnén*; hasonlóképpen az összetételekben is: *emíjen, amojan* stb. ehol = *ehon: ehun*; ahol = *ahun*; túlnan = *tunnan*. Az *ilyetén: olyatén*-hoz hozzátesszük a *formán*-t: *ilyetén formán* elmöhetünk. (Nem használjuk a melléknévi *azon: ezen* t. e. h. azon gyermek, az a gyermek-et, ezen embertől helyett: *ettől az embörtül*-t mondunk, és így tovább *abba a kútba* stb.)

36. A *visszamatató*, vagy *vonatkozó mely* névmást nem hallottam ebben az alakban; e helyet: a mely ember, *mőjik: m'k* embört-mondanak.

37. A *határozatlan névmások* közül melyik = *mőjik m'k*; mily = *mij mőly*; mőj: *mő*; milyen = *mijen mőjen*; mennyi = *mőnynyi: mőnynyi*; hol = *hun*; hová = *huvá: huva*; meddig = *mőddig: mőddég*; merre = *mő're: mé're*; minemű = *minémű*; mikor = *mikő*: de mikor is; mekkora = *mökkora: mökkora* hasonlóképpen az összetételekben is, a velők összetett se = *se*, minden = *mindön*. Végre a mindenes = *mindönös*.

(Nem hallottam a: *valamely, akármely, milyes, valamelyes, néminemű, sehány, mindenha* és a *mindenüvé* határozatlan névmásokat) A *mindenüvé üvé*-je megvan a gyéren hallható: *másiüvé, másüve*-ben: *Másiüvé vitték* (férjhez. *Szaján*); *másiüve* mönt. (Morotva.)

Névelő:

38. A *határozott névelő*: az, a; az egy = *égy'*.

Határozó szók:

39. Eltérnek a rendes alaktól a mennyiben az *l*-lel végződőkben az *l* be is olvad a megelőző hangzóba: belül = *belü'*; de ha már a szóban egy *l* beolvadt, akkor az utolsó *l* nem olvad be: által = *á'tal*; — az *ól: öl* az *ó: ő* = *ú: ü, u: ü*, mint: alul, alul; — az *ül: ül*-lel végződőkben az *u*: *ü*-t olykor megnyujtjuk: elül = *elül*; az *nn*-nel végződőket *nt*-vel is ejtjük: benn = *bent* és viszont az *nt*-vel végződőket *nn*-nel: fűnn = *fűnt*; — *nan*: *nen*-nel végződőket *nét*-tel is mondjuk: honnan = *hunnét*, innen = *innét*; — a marasztaló: *ban*: *ben* raggal végződésűeket: *ba'*: *be'*-vel is mondjuk: *vaktába'*; — s miután az *egy birtok: je* ragja, ha ragot kap *i*-vé lesz nyelvjárásunkban: széltében helyett: *széltibe'*-t, sebtében h. *septibe'*-t (*b* = *p*) mondunk stb., a hol? = *hun*, hasonlóképpen az összetételekben is: ahol = *ahun*.

Ezek után elsoroljuk a következő eltéréseket:

40. *Helyhatározók*: ihol = *ehun*; künn = *kinn*: *kint*; lenn = *lenn*: *lent*; kívül = *küüll: küvü'*; távol = *távul: tává*; keresztül = *körösztil: körösztil: körösztil'*; által = *á'tal*; reá = *réá*; le = *lé*; szerte = *szörte*; meszsze mellett *meszsi* is van; után mellett *utánn* is; közt = *köszt*; hanyatt = *hanyitt*; széllyel = *széjjel*; középett = *középett: közébett*.

(Nem hallottam a *midennünnen, egyébünnen, hazunna* helyhatározókat.)

41. *Allapothatározók*: együtt = *egygyütt*; külön mellett *küölöm* is van.

42. *Véghatározók*: kevésbbé = *kevés'bé*; hiába mellett *hijába, héjába* is ismeretes.

43. *Módhatározók*: egyedül = *ögyedül: ögyedül: ögyedül'*: *ögyedül* stb; iziben = *izibe'*; igen = *ügön: igön: ühün*; folyvást = *fojvást*; oldalvást = *ödalvást*; bizony = *bizon': bizom*; hirtelen

= *hörtelen*; *részutt* mellett *részunt* is van; megint = *mögént*: *mögint*; ne = *né*; se = *sé*.

44. *Időhatározók* holnap = *hónap*; régen = *régön* tegnap = *ténnap*.

45. *A határozó szók fokragozásában* is találunk eltéréseket: t. i. vannak köztük a melyek két alakban is előfordulnak a *közép* fokban, így: *idébb*; *idább*, *odább*: *odébb*, *árább*: *arébb*; *hamarább*: *hamarébb* stb. s találunk olyanokat is, melyeket az irodalomban nem használunk fokragozva: *úgy*: *úgyabb*; *olyanabb* stb.

Igekötők:

46. Az igekötőket még nem régen külön irták az igéktől: *megver* vagy kötő jellel kapcsolták össze: *meg-ver*, ma egybe írjuk, pedig a nép, nem csak a miénk, két külön szónak mondja ki: *el tér*. Ha egybe tartozónak venné, akkor a beolvadás törvényei szerint az: *ellop*, *ellát* l-jének nem szabad volna az e-be beolvadni, minthogy az ll csak akkor idéz elő terjesztést, ha tökéletesen beolvad; mint: kell = *köl*: *nyomással* ejtve, *kö*: *terpesztve*; pedig az *élop*, *élát* nagyon is ismeretes és ugyan úgy olvad be, mint az *össze* nem szokás írni: *puskávában*, *löszűnkben*.

47. Minthogy az *igekötők*: határozók, ezekről pedig már szóoltunk, csak a következőket említjük: *bé* ritkán fordul elő, rendszeren: *be*, félre = *fé're*, meg = *mög*.

Az igékről:

48. A *szenvedő* igéket (verba passiva) elvéteve használja, jobb szereti helyettük a *visszahatókat* (reflexiva): „A ház *csinálódik*“ és nem *csináltatik*. Nem barátja az *ik*-eknek sem, mint ezt alább látjuk.

Ige ragozás:

jelentő mód

49. Folyó cselekvés jelens:

Tárgyatlan ragozás: Tárgyas ragozás:

Eggyes szám:

1. k.	m.
2. sz, l.	d.
3. —	ja, je, i.

Többes szám:

1. nk, junk.	juk, jük.
2. tok, tők.	ják-tok, itok, itök.
3. nak, nek.	ják, ik.

Példák. Tárgyatlan ragozásra: látok — jársz, nézöl, mögyö — köp — látunk. Nem birjunk (t. i. a kocsival) oda mönni. Tuggyunk. Éteit vigyünk. Híjába vessünk búzát. — möntök — vösznek. *Tárgyas ragozásra*: ütöm — viszöd — lássa. Ha szépen létakaríthassa a dohán't. Bocásssa, késérje, ögye; húzi, láti, öszi. — Nem hajcsuk el (a lovat). Bevessük a fődet osz'tán nem teröm. Vigyük a teknyót. Kifizessük mink a maga pézit. — Lássátok a tüzet? Húzitok a kocsit! — Lássák, Kongttik a harangot. (Lásd az 1. szakaszt.)

50. (A folyó cs. multját: *láta, lát vala* nem ismeri.)
 51. A folyó cselekvés *jövbjét* nagyon is szereti: Maj' émék; hō-nap gyüvök haza; gyüvőre máskép lösz e'.
 52. A *befejezett cselekvés* jelenében némileg eltér a rendestől. Hallhatni, noha ritkán, a *palóc*: üt'tem, süt'tem (ütöttem, sütöttem)-et is. Egy példában *Szöreg* tájékán ilyent is hallottam: Mit hozsték (hozot) kend? Tehát itt is volt valamikor *ik* használatban!
 Különben a hangtan törvényeit megtartva: ütötetők, néstetők — rendes.
 53. (A *bef. cs. multja*: irt vala (volt) ismeretlen.)
 54. A *bef. cs. jövbjét* rendszeren használja: Majd elszökött.
 55. A *bedálló cselekvés* jelentének (*most nézendő* alakját nem ismeri) *most fog tanulni* alakját használja.
 56. (A *mult*: *verendb vala* ismeretlen.)
 57. A *jövb* (*majd nézendő lesz* alakját nem használja) *majd fog dögözni* alakját ismeri.

Föltétes mód:

58. *Folyó cselekvésében* a rendestől csak a tárgyas ragozás többes számú 1. személyében tér el, melyek ragja (nem *nó-k, nő-k*, hanem mint a tárgyatlan ragozásban): *ná-nk, né-nk*: szeretnénk mögönni (ezt az almát.)
 59. A *befejezett cselekvést* a hangtan figyelembe vételével rendszeren használja.
 60. (A *bedálló cselekvést*: *verendb volna, verni fogna* nem halottuk.)

Főlszólitó mód:

61. *Folyó cselekvését* némi eltéréssel használja, t. i. a tárgyatlan ragozásban az *eggyes szám 2. személye*: *j, já-l, jél*: tanuljál, várjál, várj. és a *3. személye*: *jék, jon, jön*: gyüjék ken' igyē kend, nézzön.
 62. (A *bef. cselekvést*: *járt legyen* nem ismerjük.)

Igenév:

63. A *főnévi igenévet* közönségesen a *ni, a-ni, e-ni* alakjában használja s rendszeren hozzáteszi a *nekem*-et: *Neki* mán el köll mönni. Vagy a *nekem*-et alattomban értve: *Mönni* kéne mán (t. i. nekem, nekünk.) *Személy* ragozva ritkán hallható: *Mán* Becsébül ki köl' mönnöm magamnak. „E köl' mönnöd,” habár gyéren is, de előfordul, hanem a *ni-a, ni-e, ni-ok ni-ök* alak teljesen ismeretlen.
 64. A *melléknévi igenében* a *folyó cselekvés* igeneve: *ó, ö*, és a *befejezett cselekvés* igeneve: *t, tt* használatban van, (de nincs a *bedálló cselekvés* igeneve: *a-ná-ó e-ná-ö*. Az ilyenek: *mulandó, eljövendő* előfordulnak ugyan, de ritkán és idegenszerűeknek tetszenek.)
 65. A *határozó igenév*: *va, ve* alakja járja. (A *ván, vén* csak a tudáskosoktól hallható. Hogy mennyire ismeretlen s meg nem érthető, például hozom föl az esküvőből a: „Szeretvén, hozzám veszem házas társul“-t, melyet népünk: „Szeretni hozzám vöszöm“-nek, vagy: *Szeretöm* hozzám vöszöm“-nek mond.)
 (Nem ismeri a *va, ve* mellék névül vett többesét sem; a többest a *van* ige segítségével fejezi ki, pl. e. h. Pétörék mögázvák, azt mondja: Pétörék mög vannak ázva.)
 66. *Ézeken kívül* találtunk kötött beszédben ilyeneket is: *felelé, kebelembe bújja*, mikö belenyújja, szünyog üle székibe') stb. de ezek a közönséges beszédben ismeretlenek.

67. A *második személy mint tárgy: nézlek* stb. az időeknek megfelelőleg fordul elő, vagyis a mely időt a nyelvjárás nem fejezi ki az irodalomban ismeretes alakkal, ott nem fordul elő, különben rendes.

Az ik-es igékről:

68. Az igék külső alakját tekintve találunk nyelvjárásunkban *ik*-kel végződőket is; de a ragozásban kivételt nem tesznek.

69. A *jelentő mód folyó cs. jelene* a tárgyatlan ragozásban ugyan úgy van, mint a *nem ik*-kel végződőknél: 1. *személy*: jácczok, mosok. 2. *személy* = *sz. l.*: gazdagodol, gazdagocz, hazucz, hazudó'. (Hogy *l* vagy *sz* teendő-e a többöz a 2. személyben, mint látjuk nem attól függ, hogy *ik*-kel végződik-e az ige, vagy nem? hanem inkább, hogy milyennek a tövek utolsó hangjai. Így pl. az *s, sz, z*, végű tövek közönségesen *l*-et, az *l, ll* végűek pedig, ha magánhangzó van előttük *sz*-et vesznek fel; míg a *d, t* végűek egyaránt mind a kettőt megtűrik) léesöl, mit keresöl? jácczol, nézöl — hálsz, válsz, békélsz, köllecz' — eskücz' esküdöl, acz', adol, nevecz, nevetöl stb.) a 3. *személy ik*-kel végződik, vagy a nélkül.

70. Míg a palóczok kiválóan szeretik az *ik*-et, addig nyelvjárásunkban több *ik*-es igét *ik nélkül* is ejtünk: *l* végű tövekből: bicsakol, dögöl, fesöl, foszol, hajul stb. *n, ny* végűekből: jö bán a cseléddel, gyón, (gyóvón), porhanyul, mögszün stb. *s* végűekből: elbujdos, es az eső, szökdös stb. *z* végűekből: áldoz, ájaldoz, alkudoz, bakáz, barkáz, stb. Ellenben a *d* végűek rendszeren *ik*-esek, hasonlóképpen az *sz* végűek, melyeket néha felcserélünk nem *ik*-es alakúakkal: gazdagszik: gazdagul, gyarapszik: gyarapul stb.

71. A *föltétes mód folyó cselekvésében* sincs az *ik*-kel és az *ik* nélkül végződők közt különbség. 1. *személy*: ná-k, né-k: innék, önnék, dolgoznék. (Elvéte hallható: öhetném, de rendszeren öhetnék, ihatnék jáczhatnék); a 3. *személy na, ne* (nem ná-k, né-k): alunna, mögeskünne egy' vörös hajmájé' is.

72. A *föltétes mód folyó cselekvésében* szinte úgy van, mint a *nem ik*-kel végződőknél: 1. *személy*: ja-k, je-k: ögyek csak, imádkozzak? 2. *személy*: j, já-b, jé-l: alugygy, alugygyál, fektügygy, fektügygyé mán lé!; 3. *személy*: jo-n, jö-n, jé-k: ögyon kend! ögyék kend! mosgyon kend! mosgyé kend!

73. Az *ikes igékről* már többen írtak (Barna Ferd. Joannovics György, Riedl Szende: Az *ik*-es igékről; Szarvas Gábor: Nyelvőr III. kötet.) némelyek mellettük, mások ellenük; úgy látom, hogy ma már nem sokkal több az *ik* az egyszerű nyomatéknál, mint a milyen a *jelentő mód bef. cselekvés jelenében* a: „mint koszték (hozott) kend“-ben az *ék*, (mely *Csanád-Audítálván in, in, ik, ik* alakban ismeretes: Hun vétin ken' kend? (= volt) Együttin (eljött) ken' kend? Nem káronkottik ken' nagyon (káromkodott). Vettik ken'? (vett) Mit először a *kérdő é szócska* helyébe használtak hittem, de ilyenekben is előfordul: „Mos' má' nem marattin ken' adós, kifizette ken' a tartozását.“ Ez az *in, in; ik* = *ik* lassanként kivesz.) A mint az *ik* = *ék-et* elhagyogatják, úgy elveszelődik nálunk a többi *ik* is. A palóczok szeretik, tőlük kellett velük elegyedve kölcsön vennünk.

Igeképzők:

74. A ritkított betűkkel nyomottakat kiválóan szereti. *Igékéből. Mozzanatosak*: n, int: ft ent ét t. (ismeretlen az: ll)

75. *Gyakorítottok*: g, ng, gál, dogál, gat, — d; dúl: dul, dos, doz,

dogál, dokol, dál, dal — s, z: sz, *dos, doz, kos, koz, sol, szol, csol, csál, ász* — l, lal, kol, *dokol*, sol, szol, csol, ál csál, *gál, dogál*, dál, dal — kos, koz, kol, dokol, kod, kál, károz.

76. *Miveltetők: t, tat: tet, szt, jt: ft.*

77. A *szenvedő* igéket, mint tudjuk, nem kedveli. *Visszahatók: Ód; öd: od, öd, ódz, ödz: óz, óz, kód, kód: kóz, köz* (kod, köd, koz köz ksz) ül, ül: *ul, ül*, ide sorolandó néhány sz-szel képzett és néhány ik-kel megkülömböztetett visszaható értelmű ige.

78. *A hatóképző = hat: het.*

79. *Névszókából: l: ll, ász: ész, (l +) kod: koz, z: dz, ül, ül: ul, ül, ít, d. kod: kod: sz.* (Nem ismeri a: hosz, höszt.)

80. Felemlítjük még a következőket: *ngál* (= n + g: ng + ál): *szálingál* a galamb, *keringél* a bolond. — *sztel* (= miveltető: szt + gyakorító: el) Ha nem *éreszteli* (= érleli) mög a vető buzát (akkor nem sokat ér a föld.) — *olkod* (ily képzőt ismerünk már, de mig ez a névszókából képez, addig a most említett igékből:) *mosdókogygyon* (mosd + ol + kod) — *k + olód: csipkölődik* (csfp + k + öl-öd.) *csipkológygyon* — *olód: rángológygyon.* (*ráng*, innen: *rángás*, tehát *ráng + ol + ód*.) A képzőkkel valamelyik később megjelenő kötetben bővebben foglalkozunk, ezért most hagyjuk.

Főnevekről.

81. Főnévül, mint tudjuk, minden beszédrész használható, így *igék: Fázik, Szopod, Szippancs* (kutyák neve) *ugrálhatnékja* van. Nagy úr a *muszáj. Vóté'* a zsidó sömmit se' ad. Hát a *lösszé? Azé' se'*. De a *vané'* csak ád. *Azé'* más ad. *Makesz'ki, Deligázsd, Mitecczik, Atigvári, Korányiutt, Mingyámék* (zsidó csúfolódó nevek.)

82. Legjobban szereti a *főnévi igeneveket* és a *határozó va: ve igenevet.*

83. *Mellécknevek: Rűcskös, Csikmondi, Trotytyos, Piczi szájú, Sárga lábú, Hatvékás, Lágylülepil* (stb. zsidó csúfolódó nevek.); — *Vegyések: Itt gyün az Űhüm. Hogy vagy Pepepe?* stb.

84. Ide jegyzünk néhány állatnevet, *ökrök: Bátor, Betyár, Bicskás, Bíbor Bodor Bogár, Bukros, Csarnó, Csáko* (Csákon ál' a szarva), *Csöngő, Daru* (Szöre után), *Dáma, Dobos, Fakó* (Szine után), *Fegyver, Füge, Gajjas* (Mer' nagyon nagy szarva van.) *Gombos* (Gomb van a szarva högyin.) *Gyilkos, Gyöngyös, Hajdár, Harmat.* (Mer' tiszta), *Hatytyú, Högyös, Kardos, Karvaj, Kasznár, Káplár, Kártyás, Kúcsár, Lamos, Lombár' Lovász, Nyalka, Pírók, Ringyó, Samu,* (Nagy zomok fejü), *Sodró* (Sodró formán ál' a szarva), *Súgár, Szarvas Szeny-nyes, Szilaj, Táblás, Varga, Vellás* (Ojan vellás formán ál' a szarva), *Vérbunk, Vitéz, Zainór* (Mert a háta ögyenös.)

Képzők.

85. *Igékbl.* Kedves képzője az *ó: ú, ö: ü: korsó álló: kors-álló* = a mint a korsó áll; *futó* = futár: „jó futó vagy“; *kenyő* = kenyős. „Az écczaka itt vót a *hálójuk* = (Értsd: háló helyük.) „*Kifizessük a hirdétét*“ (Hirdetésért járó pénzt.); *utalló* = karó, melyet leszúr s „a'val útalli a dohán't.“ (Lásd I. köt. 215.) Szereti az *ás: és más, ász: ész, dalom: delöm, mány: mény, vány: vény, ék, dék, lék, ték, ság: ség, t képzőket.*

86. *Túri* az egyszerű *m-et: vagyom* (de már folyam helyett *fojót* mond), *lom: löm-öt: hatalom* (de kérelem h. *kérést-t. nyugalom h.*

nyugodalom-ot, győzelem h. *győzedelem*-et, fáradalom h. *fára'cság*-ot szeret mondani.) *l, ál: é, dal: del, tal: tel, ndó: ndő*-t.

86. *Nem szereti az ály: ély*-t (akadák h. *akadék*-ja, veszély h. *veszödelöm*-je stb. van.)

87. *Névszókából*. Kedves képzője az *s, ság: ség* s a minden nyelv-járásban meglevő *van, ven*, a többes szám: *k*-ja s a *jai: ai: i* többes képző.

88. A *kicsinyítők* közül *türi* a *ka: ke, i, csi, ded, ó: ú*-t, *nem szereti* a *cs, cska: cske, ika: ike, d, ny* kicsinyítőt. (Azért fiacskája helyett *kis fia*-t mond. A ki megfigyelte már a magyarul beszélő tótokat, tapasztalhatta, hogy ezek nagyon szeretik a kicsinyítőket.)

Mellékevekről.

89. A *fokozásban* a rendestől eltérően hallani *szöbbebb*-et, *jobbabb*-ot stb. is.

Szereti a *nyi, ó, ö, i, ú, ü, s, só: sö-, talan: telen* képzőket és a *való, féle* végzetű kifejezéseket.

90. Kevésbé az *i* képzőt és a *beli* végzetű kifejezést.

A *fosztó képző talan: telen* *t*-jére vonatkozólag, hogy a *t* el nem hagyható a *mezét lábón* kívül felhozhatjuk a következőt is: „Együhet tülük (a kutyáktól) mezét kézzel is. A *való*-t mint szereti, kiteszik a következőből: „*Szömre való* gyüvés“, melyet közönségesen: *szömre gyüvés*-nek mondunk. Kötött beszédben találunk: *l'ányhon járás*-t is.

91. *Kevésbé ismeretes az ánk: énk, tag: teg, ékony: éköny* képző. (A félnék nála *félős*, fogékony *fogós*, a hajlékony *hajlós* stb.)

A *birtokos szó képzője: é* és a *sorszámnevek d* képzője (harmad napon) közönséges.

Kötőszók.

92. Némely kötőszót másképpen is mondunk, mint a hogyan az irodalomban van: *akkó, annakokájé, azér: azé, azomba', ellemben, enné'fogva, ennekfojtán, ennekkövetkösztibe, e'szörint, ezér: ezé, jólöhet, követközésekpen, mékse', minadazoná'tal, mög, pedég, se', se, téhát* stb. — másokat meg nem is használunk: *azaz, úmbátor, maga, demaga, tudnimint, tudnimert, viszonellen* stb. — a *haném = ha-ját*, csak kötött beszédben hallottuk.

III. Mondattan.

Részletesen mind a szótannal, mind a mondattannal a következő kötetben foglalkozom; itt csak a ritkán, vagy csak némely helyen előforduló különös eseteket említem fel. A gyűjteményben levő példákat ezúttal nem bántom:

93. A *határozók* használatában különös példa a: „Tengőren sokan vótak“ (t. i. M.-Radnán búcsúkor az emberek. Szőreg.)

94. *Tárgyatlan ragozás tárgyas helyett*: „Haza viszők a lapátot“ (Szőreg vidéke.)

95. Az a *névelő fölősleges* ebben: „Értöm tél-túl a nagygyábúl“ (külömben: tél-túl, nagygyábúl-t mondanak. Szaján.)

96. *Névrágok*: *ben = ért, re*: „Istenért temetik“ = Isten nevében: in nomine Domini. (Szőregen egészen megszokott.); „Az én nevére vág' r'á = az én nevében. (Szaján.)

97. *nak, vá = ra*: „Nem akarom magam csúfra tötetni“ (e. h. csúffá, csúfnak.)

98. Az összehasonlító nál = túl: „Pétör nagyobb Jánostúl“ „Jóska nagyobb Imrétül“ (Ez a régi alak Szőreg vidékén, különösen Deszken járja.)

99. Szórend: „De sok kukuricza szönni való van még“ (Szőreg.)

100. Végül álljanak még itt a következő:

IV. Tájszók.

Bajvivó = bajvívás: „Nem szabad vót neki *bajvivóra* gyünni = (bajt vívni: bajvívásra Szaján, Szőreg.)

Becsudálkozni = mögittasodni: „Jó *becsudálkosztak* az öreg aszszonyok“ (Szaján.)

Bolon koci = forgós komédia. (Padé s vidéke.)

Bosztán = veteményes kert. (Padé s vidéke.)

Bödöréköl = nehezen jár: „Mikó én láttam: *bödörékölt* mán“ (= elig birt már menni. Szaján.)

Buttogó = buta: *Buttogóvá* tötte a zsidót“ (= butává, mert eljáratta vele az áprilist. Szaján.)

Dere-dura: tere — *tura* és *natatúros* = pajkos, figurás: „De *dere* — *tura*“ — „De *natatúros*“ = de figurás. (Szaján.)

Egygyesülő levél = megegyesülésüket magában foglaló levél. (Szőreg.)

Eva (Általános.) *éha* (Deszk.) = éve: „Harmad *éva* vótam Radnán“ „Negyed *éha* halt mög“ (a felesége.)

Evad: évand. Lásd az *évgdról* Budenz József: *Magyar-ugor összehasonlító szótárát.* 827. lap *Evad* ismeretes *Apácán* (Orosháza mellett.) „Écczakának évagygyán vereköttek;“ *Pusztá-Földvárót*: „Écczakának évagygyán gyüttem a papé“ = (t. i. Apáczára); *Magyar-Czérnán*: „Écczakának évagygyán végesztem el“ (t. i. a dolgom); *Jázován*: „Écczakának évagygyán lepték mög“ (a tolvajt a csöndérok); *Padén*: „Écczakának évagygyán lött rosszszul“ (a beteg.); *Tordán*: „Ide gyünnék a házamra écczakának éva'gyán“ (veszekedni); *Szegeden*: „Tugygya Lajoska: écczakának évagygyán vert ki a házbul“ (a fíja az anyját); *Török-Becsen*: „Écczakának évagygyán elszökött“ (a kis gyermek, megfázott s meghalt) stb. Hallottam *Morotván, Tisza-Hegyesen, Tisza-Sz.-Miklóson, Szőregen, Szajánon* stb. és a többnyire palócz lakosú *Cs.-Apátfalván* is: „Écczakának évagygyán gyütt haza“ (a férje a mulatságból.), de itt is csak a *nem palócz* magyaroktól. Az tehát a kérdés, hogy a palóczok: ismerik-e? én még tiszta palócz törzsokből eredőtől nem hallottam, pedig rajta voltam. *Deszken évangyán* alakban ismeretes: „Écczakának évangyán kiszalatt a fő'dre“ (és megfázott, azóta beteg.)

Farkas áldomás = potom: „Szereti a farkas áldomást“ (Szaján.)

Fárit = fásaszt: „Kifáritya a lovakot“ (Általános.)

Fújós = trombita (Török-Becse.)

Futó = futár: „Jó futó vagy“ (e. h. jó futár vagy. Szaján.)

Gazdálkodó iskola = gazdaságot tanító intézet: „Szen'-Miklóstra mönt a gazdálkodó iskolába“ (Szaján.)

Gyopár = taplónak jó, növény (Szaján.)

Hanczuka = csók-mók: „Hánd össze a hanczukádat“ = egygetmást, a min aludtál T.-Hegyes.)

Iszos = iszákos: „De iszos embör!“ jelent ptyókást is: „Ténnap iszos vótam“ (Szaján vidéke.)

Jelönség = jel: „Miféle jelönségöt akarsz“ (Szaján)

Körösztlő név = Keresztnev: „Mi a körösztlő neve?“ (Szaján.)

Kupczihér = Kényes: „Ejnye de kupczihér!“ (Padé.)

- Lebbençs* = leves féle étel. (Általános.)
Mögmurutytyolt = meghalt, (Lásd a Nyelvőr VII. kötet 243.)
muruty = halál, elveszés (Czigány szó lesz. Szőreg)
Nábukos = bibasz. (Szaján.)
Piliczke = dőlé. (Török-Becse.)
Potos = „fa, a kit leá'ltanak a fő'dbe“. (Két potosra vagy mondhatjuk ágásra, tesznek rudat s ezzel a két potossal átellenben van másik két potos s ezen a 2 potoson is rúd van; ezekre a rudakra aggatják a kukás köteleket. Tehát a potos nem kötél, mint a Nyelvőr VIII. 238. lapján van.)
Pöntyög = felesel: „Hogy mögpöntyög“ = hogy el feleselget. (Szaján.)
Punkhálló = pókháló. (Szaján.)
Surnyó = sarjú: „Surnyó vessző“, „Fűszfa surnyó“ (Morotva.)
Szabodom levél = szabad levél: „Van ü neki szabadom levele. (Szaján.)
Szárnyék = karám (Padé vidéke.)
Szömkösít = szömbe állít: „Én nem bánom, ha a plébánus ür szömkösíti is velem“ (Szaján.)
Szömvizsga = ellenőrző szemle: „Szömvizsgán vótam“ (Szaján.)
Szüvödözni = szűrni a vizet: „Né szüvödöszd aszt a vizet“ (Szaján.)
Tartomány = helység földjeivel: „Jó darab fő'dön nincsen ijen rossz tartomány, mint ez a Milheré“ (t. i. ijen rossz földje. Szaján.)
Tápláz = istápol: „Ű táplászta aszt a pé'szt“ (Szaján.)
Tisztul = tisztító hely (Régi kántor énekből tanulták el; rendszeren: purgatórium. Szaján.)
Torompó: „Tompóra az embörnek.“ (Szaján)
Tüled = gancza (Tiszahegyes.)
Válgém = abronicza (Szaján), abronyicza (Török-Becse.)

Tartalom.

	Lap.
A beceji városháza	58.
A Bénga furujál	103.
A Bénga pipál	100.
A, bé, czé, dé	197.
Ablakomba' három bús gilicze	69.
Ablakombul égy' alma fa nem lá'czik	183.
A bojszi kutya	134.
A boszorkány lóképében	101.
A búbajos és a leány	102.
A füge fa ága	31.
A gazdag ember és a halál	105.
A gonosz nő	15.
Agyarára, kis kargyára	92.
A gyémánt körül	218.
Agygyon Isten jó écczakát	95.
A hazajáró lélek adóssága	104.
A hazajáró lélek eszik	104.
A három árva	11.
A háromszáz negyvenötbe'	45.
A Holácsék fehér háza	67.
A húsz legén'	17.
A ki baka: háza föl a	50.
A ki dudás akar lönni	199.
A királyfi'	6.
A kis kecskék	135.
Albért tuti! pogány	83.
A Lucza széke és a boszorkány	101.
A milhéri bíró l'ánya	199.
A mindönit ennek a rongy	51.
Amoda gyün terhös hajó	183.
Amoda van égy' ház	176.
Amoda van égy', nagy, kerek	46.
Amott gyünnek a katonák	67.
A Nagy-úczán de ugatnak	51.
Andró Bandi gazdálkodik	72.
A rab	20.
A róka keresztelése	130.
A róka mög a kis pacsírta	131.
A sfr földjéről	105.
A susányi ökör járás	69.
A szaba'cságos katona	123.
A szajányi híros barát	71.
A szajányi kis pacsírta	57.
A szajányi piaczon	71.
A számár mög az oroszlán	133.

II

	Lap-
A szarka mög a róka	132.
A számadó	23.
A számkivetett	19.
A szegény ember jövőmondója	128.
A széntaji hfd alatt	182.
A szögény legén'	17. 173.
A teremtésről	XVIII.
A testvérek	8.
A Tiszába van egy' nyárfa	51.
A Tiszának a két partya de sáros	185. 185.
A Tüzes kerék	104.
Az adaji Nagy-hfd alatt	58.
Az ajtómon kilencz fontos	194.
Az állatok dñom-dánomja	139.
Az ember és a madár	139.
Az ember éveiről	151.
Az én bundám tetves bunda	65.
Az Isten álgya mög határunkat	64.
Az óra mög a füle	122.
Az ördögös kenyője	102.
Az Ősz ember parazsa	152.
Az Ūr angyala a földön	150.
A zsidónak nincs Krisztussa	94.
Áldás, békesség	74.
Álgya mög az Isten	56.
Állat utánzó szók	81—82.
Április bolongya	209.
Árpa kinyér zab haluska	93.
Árva, árva, az Isten is	53.
Átkozott a Tisza Gergő' kocsmája	201.
Á'tal mönnék én a Tiszán	201.
Babonás hiedelmek, babonák és reáimádkozók	101—114.
Balladák és rokon neműek	1—29.
Ballag' csillag, ballag'	72.
Balog Pali	17. 175.
Barna János	175.
Barna, kis l'ány a konyhába'	38.
Bár csak hamar este jönne	33.
Bátyám uram	91.
Becskereki, hírós szolgabíró	30.
Beteg vagyok, rőszkednek az	41.
Betlehemező	96.
Betyár legény	26.
Bevezető.	V—XXII.
Bénga	103.
Bogár Imre	167.
Bor dalok s köszöntők	61.—65.
Bort iszok, én, bort	63.
Bőt hajtásos az én szobám	179.
Budzák város fekete fő'd	66.
Csail mesék	153.—155.
Csantavéri, poros út	48.
Csatra — botra	92.
Császár körte nem vad alma	50.
Csicserkéző	203.
Csicsis baba.	74.

III

	Lap.
Csíp-csíp, csip-csip	84.
Csípödöm, csipödöm	84.
Csont ide	82.
Csöppencs András	18.
Csöre Agnés, fehér testhőn	67.
Csószteleki bíró l'ánya	66.
Czigány dúré	93.
Czinczi dárom, czimbó rárom	78.
Dajka rimék, gyermek verselék, dalok s játékok.	74—95.
Daru, daru mönny fő'	81.
Darvajim, darvajim	44.
De kiskútt a díjófa	84.
Dúr a disznó az árokba'	86.
Elbujdosott a kemincze	73.
Elig várom, hogy a nap	31.
Ellen-bellen	77. 77.
Enczi-menczi	76.
Ene-dene, tontánija	77.
Erdő mellett nem jó lakni	88.
Esik eső a kápiszta	34.
Esik eső az eke szarvára	39.
Esik eső, fúj a szele	66.
Esik eső, hóval elegy	55.
Esik eső, nyól a sár	31.
Esik eső, pörjedőzik	195.
Esteli malé, kó'csön kinyér	95.
Evem-nevem, neves	77.
Ez émönt nyulászni	74.
Ezör egé'ségöt kü'denek	58.
Ezörnyöczszázhatvanhatodikba'	67.
Ezörnyöczszázhetvenhetedik	52.
Ezörnyöczszáznegyvennyöczadikba'	190.
Éhajtott a farkas	184.
Émönt ördög a malomba	83.
Éne véne, kedves	77.
Étört a lovam	72.
Éb emeli	94.
Écczör egy' erdőbe'	203.
Egy' ágy hajma	87.
Egy' ángyomnak egy'	80.
Egy' bolon' a közepibe'	86.
Egygyöm, kettöm	75.
Egy' kendőbe'	202.
Egy' krajczáros, kis aczél	199.
E hun gyűnnek a katonák	203.
Ékkora — bekkora	78.
Élékula — fakula	78.
Éllán — pállán pamparító	77.
Énád — bénád, konfénád	77.
Énketi — pénketi	76. 76.
Édös anyám émögyök világnak	35.
Édös anyám frasson egy' levelet	36.
Édös anyám keljön ken' föl	54.
Édös anyám születése vagyok	32.
Édös bor, mézős bor	85.

IV.

	Lap-
Édös hazám, magyar hazám	48.
Édös, kedves feleségöm	63.
Én elmétem katonának	188.
Én vagyok a milhéri dezentor	196.
Fájásra való	111.
Fehér Anna	167.
Fekete, fekete cukor méz	76.
Ferencz József mögnevezött	54.
Féreg írtó	111.
Fodros a szoknyám ajja	30.
Fölindult az ocsmány	47.
Fölleg között bujdosik a	38.
Föltekintök a csillagos egekre	60.
Fő'möntem az almafára	201.
Fúj a szél, forog a szélmalom	32.
Füge madár ojan drága	183.
Galuskázás	203.
Gróf Andrási fűjatytya a	52.
Gy'é kend haza	174.
Gyömbérékné' három dészka	70.
Gyöngé a l'ány: mind a virág	38.
Gyönyörű Bán Kata	169.
Gyula Bandi	18. 176.
Ha a lóban féreg van	111.
Ha elmögyök Bosznijába csatába	53.
Ha fölülök én az kis	184.
Ha fölülök kis, pej lovam	184.
Haj, kerepesi, kerepesi	85.
Haj, pöröm, pöröm	84.
Hajnal Éva dunnája	70.
Hallod rúzsám, mit mondok	38.
Ha még écczör kimöhetnék	60.
Harminczhárom fodor van a	33.
Ha tutad határját	38.
Haza felé, Haza felé visz az	56.
Hazaíui és katona dalok	43—54.
Hán filán, kón filán	79.
Hármas levelet irtam a	35.
Háromat, fűtytyentött a	53.
Három cséves kukoricza	36.
Három csillag van az égön	186.
Három élű, fekete sás	31.
Három iccze, kendör mag	67.
Három király játék	98.
Három orsó, hat gombojag	69.
Három színű szöre van a	34.
Három ürü mind vezér	58.
Házad előtt nem járok	40.
Házasonnék, de nincs	41.
Hej, búra, búra	85.
Hej, de régön nem láttalak	36.
Hej, de szép zö'd ez a	56.
Hej, itt is, amott is	33.
Hej, kácsa, kácsa	87.
Hej, kikelet, kikelet	55.
Hej, kis korsó, kis korsó	62.

	Lap.
Hej, Mártony, sibilkány	85.
Hej, Rákóczi, Rákóczi	44.
Hej, szajányi lakos vagyok én	XVI.
Hej, tinája, tinája	87.
Hej, vára, vára	88.
Hogy lött a zsidóbú disznó	142.
Holleva, Holleva	77.
Hoszd é fijam a horgot	81.
Hozzá' bort, de né vizesset	61.
Hun jártá' jámbor	89.
Iccza-czucza reszelő	73.
Iccza dárom, madárom	33.
Idi nana, Dórgina	78.
Idő, idő, tavasz idő	39.
Igyá' betyár, múlik a nyár	57.
Igyunk a ki angyala van	64.
Illán-pillán, pamparító	77.
Isten elaltatytyá	74.
Istenöm, istenöm	71.
Isten tarcsa mög a magyart	64.
Isten tarcsón engöm, tégöd	64.
Itt a bibis, itt fáj	74.
Itt az Eger jó bora.	63.
Ittrom-sít'rom	92.
Jaj de sűrű eső esik	34.
Jaj de szépen ragyognak a	52.
Jaj de szögény legény	195.
Jaj de vérös Farkas Viktor	180.
Jaj Horgos, Martonyos	48.
Jaj Istenöm, jaj de beteg	50.
Jaj Istenöm vásárok	71.
János mög a Jakabok	126.
Jegyzetek	163.—244.
Jó napot kakas	83.
Juhász zamara	71.
Kati	10.
Kató	11.
Kecskeméti gavallérok	20.
Kelésrül való	113.
Kerek levele vagyok a	70.
Keresztelő nevekre	94.—95.
Kesej lábod igazgasd	93.
Kerményáki Kis-kocsmába'	57.
Kést, kést, a bikának	92.
Két embőr bujtárom is	56.
Két kis, kakas összeveszett.	79.
Kidú't a fa mondulástú	186.
Kijárom, budárom	79.
Kijártam én ipszom	66.
Kinek látok fehér fogát	83.
Kiöntött a Tisza vize	42.
Kis kácsa	89.
Kis Rókus	169.
Kis pej lovam az út szélbe'	59.
Kis úczán a sarkon	31.
Ki tuggyá, hogy én kit.	30.

VI

	Lap-
Kivirázkzott a szajányi	XIX.
Kísérő adó	100.
Kicz-kócz, kendőr kôcz	57.
Kocsmárosné hajja-jé?	61.
Kocsmárosné hajja kend	61.
Kongó János	28.
Konterékné' besütött a	68.
Konter Teczsa	178.
Kosár küldő	99.
Ko'sút' Lajos befogatta	49.
Ko'sut' Lajos udvarába'	46.
Ko'sút' lova mögérdemli	48.
Kot, kot Benedök	82.
Kóringáló	112.
Kökindaji három Pány	199.
Krisztus Urunk és az Óriás	148.
Krisztus Urunk hálást keres	144.
Krisztus Urunk házastása	143.
Krisztus Urunk ítélete	147.
Krisztus Urunk muzsikája	145.
Krisztus Urunk tanácsa	182.
Ku-ku-ku-ku, kukucskám	81.
Kum-kum bába	37.
Kurta az én cziczám farka	26.
Lakatos Antal	57.
Lá'd mögmon'tam	185.
Látod, babám eszt a fényös	24.
Lévaji Panna	48.
Lipót felől tornyosulnak	197.
Lovon gyüttem, nem számaron	66.
Lótó János gur-gurguj	32.
Magos sarkú csizmám nagyon	46.
Magyarország jaj de föl van	56.
Maj' együn mán a víg	204.
Malom alatt jártam	33.
Má' ma péntök, hónap	34.
Mán én tégöd rúzsám	56.
Mán én többet számaron	69.
Márton Kata kis kertyebe'	183.
Meleg a ezén kalán' nyele	115.—152.
Mesék és rokon neműek	140.
M'é' bogárzik most a marha	56.
Még asz'ongyya neköm	XIII.
Még asz'ongyyák, hogy Szajánba'	32.
Még asz'ongyyák: udvaromba' nincsen	94.
Mén a zsidó Döbröczön'be	140.
M'é' öszik a ló mindég?	140.
M'é' van a számarnak ojan hosszú füle?	142.
Mibül lött a gomba?	143.
Mibül lött a majom?	142.
Mibül lött a tekenyös béka?	139.
Miért hajlik le a szomorú füz ága?	141.
Miért szidják az ácsok Szent Pétert?	192.
Mijé' esik az eső?	143.
Mijúta kaparik a tallót?	60.
Mikor a bétvárok világú	

VII

	Lap.
Mikor én kicsike vőtam	179.
Mikor mink kis madarak	79. 204.
Milyen a Bënga?	103.
Mindön embör jó vigyázzon	62.
Minek a csárdás, kis kalap?	58.
Minek az az icczés üveg?	63.
Minthogy most jó kedvem	214.
Mi puffant?	91.
Mit keresó' kis kertömbe'	91.
Morognak a zsidók a templomba'	71.
Mos' gyüttem Bécsbü'	203.
Most tanáltam egy' embörre	188.
Mögérik a füge ószre	41.
Mögérom én aszt az üdöt	39.
Möktunni aszt: ki ja híró	57.
Nagy-Kikindán mögütik	192.
Nehéz a madarat pápa	41.
Nem agygya ki a Gida	XVI.
Nem anyától lettél	184.
Nem bög egy' nyáj egy' bárányát	186.
Nem hittem örömöm, hogy búra	177.
Nem meszsi van ide, ...	184.
Nem szeretnék az égön	182.
Nem vagyok én úri fajta	55.
Nem vétöttem soha Tóba	59.
Né sírjál el kedves babám	35.
Né sírj rúzsám, né keserőg	52.
Nincsen a világon ennél	61.
Nincsen neköm apám	54.
Nincsen piros csizmám	49.
Nincsen széle a piros	36.
Nincs édössebb a högyösi	199.
Nincs édössebb édös anynya	XIX
Nyilamlásrul való	114.
Óláh háta, fáj a	93.
Óndó, jondó, tüzes	86.
Ó' té vén csila-mila	80.
Ógyedelöm, bögyedelöm	75. 75.
Ógyedölöm, bögyedölöm	76. 76.
Ógyedöm — bögyedöm	75. 75. 75.
Ókröm van a rétbe'	59.
Ólëjön mög az a rúzs	70.
Pad alatt, pad alatt	202.
Paprika palánta	81.
Parti fecske, daru madár	41.
Patkó Pista	194.
Pápa imádságról	105.
Pápaji	168.
Perezél Móricz magyarok	47.
Pim-pim bába	81.
Pipó, pipó, pipóricske	84.
Piros alma teletöre	86.
Piros kendó a láda fiába'	32.
Piros szép Örsébet	4.
Pista	168.
Pistynom	102.

VIII

	<i>Lap</i>
Potyka Pétört hat zsandár	178.
Pozsár János	174.
Pusztai és pásztor dalok	55.—60.
Rab vagyok, rab vagyok	177.
Rác, rác kovédác	94. 94.
Rác, rác, pokolba	94.
Rákóczi, Rákóczi	43.
Ránczos csizma, fakilines	XIX.
Rózsa Sándor	27. 179.
Rúzsza Sándor híró	60.
Sallári Kis Kata	1.
Sasi kígyó	12.
Sárga csikó, csöngő rajta	68. 201.
Sárga lábú, kis kakas	203.
Sárga levél, darázs fészök	63.
Sárga répa, piczike	36.
Sárga rigó asz'monygya	40.
Sási kényó	13.
Sütő Kata	200.
Sűrűn mögesik az	51.
Szabó Vilma	25.
Szaján alatt van egy'	70.
Szaján szélin van egy'	35.
Szalad a kutya	203.
Szá'j lé madár a Duna	35.
Szál' a fecske Ada felé	183.
Szánt az ökör, csörög-csattog	183.
Száraz tészta sós csipödött	69.
Szávicsékná', Szávicsékná'	68.
Szekér ódal, vendég ódal	204.
Szent János napja van	220.
Szent Péter atyja fia	149.
Szerelmes dalok	30.—42.
Szép a virágos fa	30.
Szép állat a liba	62. 198.
Szépen szól a Ko'sút' muzsikája	47.
Szép hejjön van a szajányi	70.
Szokások	96.—100.
Szolnok alatt elkészült mán	49.
Szödi Kata, Domórija	79.
Szöged alatt elkészült mán	49.
Szöged fölű' van egy' kerek	40.
Szögedi bíróné	2.
Szögedi kaszárnya	51.
Szögén' kántor számtalanszor	63.
Szögén' vagyok én	195.
Szöm fájásrul való	112.
Szömverésrul való	112.
Tanálgtós mesék	156.—162.
Tapodó Margit szűzen	68.
Tarka bögre vörös bor	63.
Táncz szók	211. 212
Tehén fíjú, szép, vitéz Jankó	115
Tele van a gróf udvara	53
Temes köz nyelvjárása	213—244
Termött megy', termött	88

	Lap.
Té gyönyörű, szökfű	182.
Téra	5.
Ting-ting, tala ring	80.
Tisza szélén mondula fa	40.
Tisza szélén van egy' deszka	47.
Tij-túj, taka múj	80.
Torok fájásrul való	112.
Török Zsuzsi aszszony	71.
Tó' fa, mogyoró fa ez az	37.
Tréfás és csúfolódó dalok	65.—73.
Túl a hetedhétországon	182.
Túl a kúton	81.
Tündér szép Ilona	118.
Tyúk , tüdő, malacz máj	92.
Údvaromba' garmadba' van	37.
Údvaromba' né járká'j	38.
Ugyan rúzsám, mit gondoltá'	XIX.
Unoma-dunoma	78. 78.
Üres bogrács, nincs benne hús	64.
Varga Ferkó	28.
Vas rostéjon nézők ki	58.
Vastag Jóska kutyát	72.
Vár hejött várt ad	120.
Végig mönnék Kis-Oroszon	32.
Világra termötté'	39.
Võtám én mán Kecskemétbe'	60.
Záró Zákó	27.
Zibit-zabot a lovának	90.
Zöld erdő harma'tyát	192.
Zöld Marczy	28. 177.
Zöngedözik a tavasz	55.
Zó'd erdőbe' rigó madár	33.
Zó'd erdők harma'tyát	45.
Zsidó legény vagyok én	65.

JAVÍTÓ.

X. lap	31. sor	bizonyágtételük	helyett bizonyág tétele.
XVIII.	"	3. " teremtesről	" teremtésről.
XVIII.	"	24. " öröke	" örökbe.
XIX.	"	43. " édösebb	" édössebb.
1.	"	10. " Na'cságos aszszonyom!	" Aszszonyom,aszszonyom,
		" Aszszonyom, aszszonyom	" Na'cságos aszszonyom!
18.	"	16. " <i>Ugy</i>	" <i>Úgy.</i>
31.	"	10. " <i>Eik</i>	" <i>Esik.</i>
39.	"	7. " Betörhetöd	" Betöhetöd.
40.	"	7. " <i>Ugy</i>	" <i>Úgy.</i>
50.	"	9. " <i>Arva</i>	" <i>Arva.</i>
57.	"	16. " mögmön'tam	" mögmon'tam.
70.	"	9. " <i>Eva</i>	" <i>Éva.</i>
71.	"	16. " aszszonyom	" aszszonyom.
76.	"	20. " <i>Czukur</i>	" <i>Czúkor.</i>
81.	"	21. " <i>Kijé</i>	" <i>Kíjé.</i>
86.	"	25. " <i>Egy</i>	" <i>Egy'.</i>
99.	4.	10. " gyöttem	" gyüttem.
107.	"	4. " kibé	" kibe.
113.	"	18. " miképpen	" Miképpen.
116.	"	38. " fanyüvű	" fanyüvő.
117.	"	27. " öszö'	" ösző'.
119.	"	5. " écczö'	" éccző'.
121.	"	20. " für't	" für't.
122.	"	28. " emön'	" emönt.
126.	"	17. " <i>Ur</i>	" <i>Úr.</i>
128.	"	12. " mi'knik	" mi'knek.
128.	"	21. " meleg	" meleg.
145.	"	5. " tuttak	" tutták.
146.	"	9. " távoczni	" távóezni.
149.	"	1. " <i>Oríjás</i>	" <i>Órijás.</i>
149.	"	13. " <i>Pétör</i>	" <i>Péter.</i>
149.	"	41. " <i>O'</i>	" <i>Ó'.</i>
150.	"	22. " angyalnak	" az anygyalnak.
152.	"	15. " öszt'	" oszt'.
167.	"	22. " <i>Sár</i>	" <i>Sári.</i>
170.	"	21. " <i>taláj</i>	" <i>táláj.</i>
171.	"	23. " <i>C.-Apátfalva</i>	" <i>Cs.-Apátfalva.</i>
174.	"	19. " <i>az</i>	" <i>az én.</i>

